

Strugacki

TAHMASIB

PROLOG

Dokotrlja se ogromni crveno-beli autobus. Putnike pozvaše da posedaju. "No, pa, idite", reče Dauge.

Bikov progundā:

"Imamo vremena. Dok svi posedaju..."

Ispod oka pogledao je kako se putnici jedan za drugim, bez žurbe penju u autobus. Bilo ih je stotinak.

"To će potrajati najmanje petnaest minuta", dostojanstveno primeti Griša.

Bikov ga strogo pogleda:

"Zakopčaj košulju."

"Ali, tata, vrućina je", reče Griša.

"Zakopčaj košulju", ponovi Bikov. "Ne idi razdrijen."

"Ne ugledaj se na mene", dodade Jurkovski. "Ja mogu, ali ti - još ne."

Dauge ga pogleda i obori oči. Nije hteo da posmatra Jurkovskog - njegovo samouvereno, mlohavo lice, sa gadljivo opuštenom donjom usnom, tešku tašnu sa monogramom i raskošno odelo od porozne stereosintetike. Bolje je ipak bilo gledati u visoko, prozračno nebo, bez ijednog jedinog oblačka, čak i bez ptica - nad aerodromom su ih rasterivali ultrazvučnim sirenama.

Bikov mlađi je pod budnim okom Bikova starijeg zakopčavao okovratnik. Jurkovski čeznutljivo reče:

"U stratoplanu ću zatražiti flašu mineralne vode..." Bikov stariji podozrivo upita:

"Jetra?"

"Zašto baš mora da bude jetra?" odgovori Jurkovski. "Jednostavno mi je vrućina. I vreme je da već jednom zauvek shvatiš da mineralna voda pri napadu jetre ne pomaže."

"Da li si barem uzeo svoje pilule?" upita Bikov.

"Šta si se prikačio za njega?" reče Dauge.

Svi ga pogledaše. Dauge spusti pogled i reče kroz zube:

"Molim te, Vladimire, pazi da ne zaboraviš - pismo treba predati Arnautovu čim stignete na Sirt."

"Ako je Arnautov na Marsu", reče Jurkovski.

"Razume se. Ja te samo molim da ne zaboraviš."

"Podsetiću ga", obeća Bikov.

Začutili su. Ljudi je ispred autobusa već bilo manje.

"Znate šta, idite vi, vreme je", reče Dauge.

"Da, vreme je da krenemo", uzdahnu Bikov. Prišao je Daugeu i zagrlio ga. "Ne tuguj, Joaniču", reče tiho. "Do vđenja. Ne tuguj."

Čvrsto je stezao Daugea dugačkim, koščatim prstima. Dauge ga lako odgurnu.

"Želim vam dobru plazmu", promrmlja.

Stegao je ruku Jurkovskom. Jurkovski zatrepta; nešto je hteo da kaže, ali samo obliznu usne. Nagao se, podigao sa trave svoju prekrasnu tašnu, počeo da je vrti u rukama i ponovo je spustio na travu. Dauge ga nije gledao.

Jurkovski ponovo podiže svoju tašnu.

"Ne kloni duhom, Grigorije", reče patetičnim glasom.

"Potruđiću se", suvo odgovori Dauge.

Sa strane, Bikov je davao poslednja uputstva sinu. "Dok sam na putu, budi stalno sa mamom. I nikakvih, tamo, podvodnih zabava."

"Dobro, tata."

"Nikakvih rekorda."

"Dobro, tata, ne brini."

"Manje misli na devojke, više na mamu."

"Dobro, tata."

Dauge tiho reče:

"Ja idem."

Okrenuo se i pošao prema zgradi aerodroma. Jurkovski ga je gledao kako se udaljava. Dauge je bio mali, poguren, jako star.

"Do viđenja, čika-Volođa", reče Griša.

"Do viđenja, mali", reče Jurkovski. Gledao je kako se Dauge udaljava. "Posećuj ga. Jednostavno svrati kod njega na čaj - i ništa više. On te voli."

Griša klimnu glavom. Jurkovski mu podmetnu obraz, potapša ga po ramenu i sa Bikovom krete ka autobusu. Teško se popeo uz stepenice, seo na fotelju pored Bikova i rekao:

"Bilo bi dobro kad bi let odložili. Bikov ga zaprepašćeno pogleda."

"Koji let? Naš?"

"Da, naš. Daugeu bi bilo lakše. Ili da barem i nas lekari proglase za

nesposobne."

Bikov zasopta, ali očuta. Kad autobus krete, Jurkovski progovori:

"Čak nije hteo ni da me zagri. Dobro je i uradio. Bez njega nemamo zbog čega da letimo. To nije lepo. Ni pošteno."

"Prestani", reče Bikov.

Dauge se peo uz granitne stepenice aerodroma i osvrnuo za sobom. Crvena mrlja autobusa je već nestajala na ivici horizonta, gde su se u ružičastoj izmaglici videle konične siluete letelica za vertikalno uzletanje. Griša upita:

"Kud da vas odvezem, čika-Griša? U institut?"

"Može i u institut", odgovori Dauge.

Nikud mi se ne ide, pomisli on. Baš nikud. Kako mi je teško... Nikada nisam mogao ni da pomislim da će mi biti tako teško. Jer, nije se desilo ništa novo ili neočekivano. Sve je odavno poznato i proračunato. Na vreme je sve preživljeno, jer ko hoće da izgleda kao slabić? Jednom rečju - sve je pravedno i pošteno. Pedeset i dve godine mu je. Četiri puta ozračen. Istrošeno srce. Loši živci. Pa čak ni krv nije njegova. Zbog toga ga nikad ne uzimaju, uvek ga proglašavaju za nesposobnog. A Volođu Jurkovskog uzimaju. A tebi, kažu, Grigorije Joaniču, dovoljno je i to što jedeš ono što ti daju, i što spavaš tamo gde te polože da spavaš. Vreme je kažu, Grigorije Joaniču, da učiš mlade. A čemu da ih učim? Dauge ispod oka pogleda Grišu. Kako je samo zdrav i jak! Da ih učim smelosti? Ili možda zdravlju? A ništa drugo, u suštini, nije ni potrebno. Tako, sad ostaješ sam. Sa još stotinak članaka, koji su već zastareli. I nekoliko knjiga, koje brzo stare. Tu je i slava, koja stari brže od svega.

Okrenuo se i ušao u bučni, prohladni hol. Griša Bikov je koračao kraj njega. Košulja mu je bila raskopčana. U holu se čuo žamor i šuštanje novina. Na velikom ekranu, koji je zauzimao pola zida, prikazivan je nekakav film: nekoliko ljudi je, zavaljeno u fotelje, posmatralo film, držeći kraj ušiju kutijice fonodemonstratora. Debeli stranac istočnjačkog tipa muvao se kraj bifea-automata.

Kraj ulaza u bar Dauge se najednom zaustavi.

"Da svratimo i popijemo nešto, imenjače", reče. Griša ga pogleda začuđeno i sa žaljenjem.

"Zašto, čika-Griša?" upita. "Zašto? Ne treba."

"Misliš da ne treba?" zamišljeno upita Dauge.

"Razume se da ne treba. Ničemu ne vodi, časna reč." Dauge ga pogleda iskrvivši glavu.

"Da možda ne zamišljaš", ljutito reče, "da sam se opustio zbog toga što nisam pošao sa njima? Pa šta, zar ne mogu da živim i bez tih tajanstvenih bezdana i prostora? Izvini, golubiću! Baš me briga za sva ta prostranstva! Ali, evo šta: ostao sam sam... Razumeš? Sam! Prvi put u životu 'sam'!"

Griša se nelagodno osvrnu. Debeli stranac ih je posmatrao. Dauge je govorio tiho, ali se Griši činilo da ih čuje ceo hol.

"Zašto sam ostao sam? Zbog čega? Zašto su baš mene... zašto baš ja moram da budem sam? Jer, ja nisam najstariji, imenjače. Mihailo je stariji, a i tvoj otac takođe..."

"Čika Miša je takođe krenuo na poslednji let", zbunjeno napomenu Griša.

"Da", složio se Dauge. "Naš Miša je ostareo... No, odemo, popićemo nešto."

Ušli su u bar. U baru nije bilo nikoga, samo je za stolom kraj prozora sedela jedna lepa žena. Sedela je nad praznom čašom naslonivši podbradak na isprepletene prste i kroz prozor gledala na betonsku pistu aerodroma.

Dauge se odjednom zaustavi i teško nasloni na najbliži stočić. Nije je video dvadeset godina, ali je odmah prepoznao. Grlo mu se osušilo i steglo.

"Šta vam je, čika-Griša?" uznemireno ga upita Bikov mlađi.

Dauge se ispravi.

"Ovo je moja žena", mirno reče. "Idemo."

Kakva sad još žena, sa strahom pomisli Griša.

"Možda će biti bolje da vas pričekam u kolima", upita.

"Gluposti, gluposti", reče Dauge. "Da joj priđemo."

Priđoše stočiću kraj prozora.

"Zdravo, Maša", reče Dauge.

Žena podiže glavu. Oči joj se raširiše. Lagano se zavali na naslon stolice.

"Ti... nisi odleteo?" reče ona.

"Nisam."

"Poći ćeš kasnije?"

"Ne. Ostajem ovde."

Nastavila je da ga posmatra široko otvorenih očiju. Trepavice su joj bile jako našminkane. Pod očima se videla mreža borica. A koža na njenom, nekada glatkom, vratu bila je opuštena.

"Šta to znači - ostaješ?" nepoverljivo ga upita. On se uhvati za naslon stolice.

"Možemo li da sednemo?" upita. "Ovo je Griša Bikov. Sin Bikova."

Tada se ona nasmeši Griši onim naviknutim, obećavajućim, zanosnim osmehom, koji je Dauge toliko mrzeo.

"Drago mi je", reče. "Sedite, momci."

Griša i Dauge sedoše.

"Ja sam Marija Sergejevna", reče ona razgledajući Grišu. "Ja sam sestra Vladimira Sergejeviča Jurkovskog."

Griša spusti oči i nakloni se.

"Poznajem vašeg oca", nastavila je. Prestala je da se smeška. "Ja sam mu obavezna za mnogo šta, Grigorije... Aleksejeviču..."

Griša je ćutao. Osećao se nelagodno. Ništa nije shvatao. Dauge reče napregnutim glasom:

"Šta ćeš da piješ, Maša?"

"Džejm", odgovori ona, osmehujući se svojim zanosnim osmejkom.

"To je sigurno jako?" upita Dauge. "Uostalom, svejedno. Griša, molim te, donesi dva džejma."

Posmatrao je. Gledao je njene glatke, pocrnele ruke, razgolićena, takođe pocrnela ramena, laku, svetlu haljinu sa jedva nešto dubljim izrezom nego što je voleo. Ona se odlično sačuvala za svoje godine, a kosa joj je bila ista kao i nekada - bronzane boje, bez ijedne sede dlake; teška, duga, bila je upletena u kiku i zavijena u punđu kakvu više niko ne nosi. Nasmešio se, lagano otkopčao mantil i skinuo topli šlem sa glave.

Njeno lice se trglo kad je ugledala njegovu голу glavu sa retkom sedom kosom kraj ušiju. On se na to ponovo nasmešio.

"No, kao što vidiš, susreli smo se", rekao je. "A šta ćeš ti ovde? Čekaš nekoga?"

"Ne", odgovori ona. "Nikoga ne čekam." Pogledala je kroz prozor, i on je najednom shvatio. "Ispraćala si", tiho je rekao.

Klimnula je glavom.

"Koga? Nije moguće - nas?"

"Da."

Srce prestade da mu kuca.

"Mene?" upitao je tiho. Uto je prišao Griša i stavio na sto dve zamagljene ledene čaše.

"Ne", odgovori ona.

"Volođu?" upitao je sa gorčinom.

"Da."

Griša se tiho udalji.

"Kakav mio dečak", reče ona. "Koliko mu je godina?"

"Osamnaest."

"Zar osamnaest? Interesantno! Znaš, on uopšte ne liči na Bikova. Čak nije ni riđ."

"Da, vreme prolazi", reče Dauge. "Čak ni ja više ne letim."

"Zašto?" ravnodušno ga upita.

"Zdravlje."

Brzo je bacila pogled na njega.

"Da, ne izgledaš baš najbolje. Reci..." ona je poćutala. "I Bikov će sigurno uskoro prestati da leti?"

"Šta?" upita je on začuđeno.

"Ne volim kad Volođa odlazi na let bez Bikova", rekla je ona gledajući kroz prozor. Ponovo je poćutala. "Mnogo se bojim za njega. Ti ga bar dobro poznaješ."

"A kakve veze sa tim ima Bikov?" upita je Dauge zlobno.

"Sa Bikovom je sigurno", odgovori ona jednostavno. "No, a kako stoje tvoje stvari, Grigorije? Nekako mi je to čudno - da ti više ne letiš."

"Radiću u institutu", odgovori Dauge.

"Raditi", odmahnula je glavom. "Raditi... Pogledaj na šta ličiš."

Dauge se osmehnu.

"Zato se ti uopšte nisi promenila. Udata?"

"Odakle ti takva ideja?" pobuni se ona.

"Ja sam takođe ostao neženja."

"Ne čudi me."

"Zašto?"

"Ti nisi za brak."

Dauge se nekako neprirodno nasmeja.

"Ne napadaj me", reče on. "Ja sam hteo samo da porazgovaramo."

"Ranije si umeo da budeš interesantniji."

"Zar sam ti već dosadio? Razgovaramo tek pet minuta."

"Ne, zašto?" učtivo je rekla. "Ja te slušam sa velikim zadovoljstvom." Začutili su. Dauge je slamkom mešao tečnost u čaši.

"A Volođu pratim uvek", reče ona. "Imam drugove u upravi i uvek znam kada ćete poleteti. I odakle. I uvek vas pratim." Izvukla je slamku iz čaše, izmrvila je prstima i bacila u pepeljaru. "On je jedini čovek koji mi je blizak u vašem sumanutom svetu. On me ne trpi, ali ipak - on je jedini čovek koji mi je blizak." Podigla je čašu i popila nekoliko gutljaja. "Sumanuti, ludi svet. Glupo doba", reče umorno. "Ljudi su potpuno zaboravili kako se živi. Rad, rad, rad... Sav smisao života je u radu. Svi stalno nešto traže, nešto grade. Zašto? Ja shvatam, to je sve bilo potrebno ranije, kad ničega nije bilo dovoljno. Kad je to bila ekonomska borba. Kad je još trebalo dokazivati da mi možemo da radimo ne samo isto već i bolje od njih. Dokazali smo. A borba se nastavila. Nekakva potajna, nevidljiva. Ja je ne shvatam. Možda ti to shvataš, Grigorije?"

"Shvatam", reče Dauge.

"Ti si uvek sve shvatao. Ti si uvek shvatao svet u kome živiš. I ti, i Volođa, i taj dosadni Bikov. Ponekad mislim da ste svi vi jako ograničeni ljudi. Vi jednostavno niste u stanju da postavite pitanje 'zašto?'" Ponovo je popila nekoliko gutljaja. "Znaš, nedavno sam se upoznala s jednim učiteljem iz škole. On uči decu strašnim stvarima. On ih uči da je mnogo interesantnije raditi nego zabavljati se. I - deca mu veruju. Da li shvataš? Pa to je strašno! Ja sam razgovarala sa njegovim učenicima. Učinilo mi se da me oni preziru. Zašto? Zbog toga što hoću da proživim svoj jedini život onako kako ja to hoću? Zbog toga što želim da uživam u stvarima koje volim?"

Dauge je odlično zamislio taj razgovor Marije Jurkowske s petnaestogodišnjim dečacima i devojkicama iz rejonske škole. Kako da to shvatiš, pomislio je. Kako možeš da shvatiš, mislio je on, kako nedeljama i mesecima udaraš glavom o zid, ispisuješ gomile papira i desetine kilometara prelaziš po kabinetu ili pustinji i stalno ti se pri tome čini da rešenja nema, i da si ti običan glupi crv, i ti čak više ne veruješ da to mora tako, a onda nastupa onaj divan trenutak kad na kraju otkrivaš kapijicu u zidu, i još jedan zid ostaje za tobom, i ti si ponovo bog, i vasiona ti je ponovo na dlanu. Uostalom, to čak ne

mora ni da se shvati. To treba osetiti. Rekao je:

"Oni takođe hoće da prožive svoj život onako kako to žele. A vi hoćete dve različite stvari."

Resko mu se usprotivila:

"A šta ako sam u pravu ja?"

"Ne", reče Dauge. "U pravu su oni. Oni ne postavijaju pitanje 'zašto'?"

"A možda oni jednostavno nisu u stanju da široko misle?"

Dauge se osmehnu. Šta ti znaš o širini misli, pomisli on.

"Ti piješ hladnu vodu kad je vrućina", reče on strpljivo, "i ne pitaš 'zašto'. Jednostavno piješ, i osećaš se dobro..."

Prekinula ga je:

"Da, meni je dobro. I dajte mi da pijem moju hladnu vodu, a oni neka piju svoju!"

"Neka", mirno se složi Dauge. On sa čuđenjem i radošću oseti da njegova nepodnošljiva tuga lagano nestaje. "Mi i nismo govorili o tome. Tebe interesuje ko je u pravu. Dobro. Čovek - on više nije životinja. Priroda mu je dala razum. A razum neizbežno mora da se razvija. A ti gasiš, uništavaš u sebi razum. Namerno ga uništavaš. Ti si tome posvetila ceo svoj život. A postoji još mnogo ljudi na Planeti koji uništavaju svoj razum. Oni se zovu malograđani."

"Hvala."

"Nisam hteo da te uvredim", reče Dauge. "Ali, meni se učinilo da ti hoćeš da vrediš nas. Širina pogleda... Kakvu vi možete imati širinu pogleda?"

Ispila je do kraja svoju čašu.

"Ti danas lepo govoriš", primetila je zlobno se smeškajući. "Sve tako divno objašnjavaš. Budi onda dobar, pa mi, molim te, objasni još jednu stvar. Ceo život si radio. Ceo život si razvijao svoj razum, preletao si preko običnih zemaljskih zadovoljstava."

"Nikad nisam preskakao preko običnih ovozemaljskih zadovoljstava", reče Dauge. "Ja sam čak bio i danguba."

"Nećemo se svađati", reče ona. "Po mome mišljenju, preletao si. A ja sam celog života uništavala svoj razum. Ja sam se celog života bavila time što sam gajila svoje instinkte. A ko je od nas sada srećniji?"

"Razume se, ja", reče Dauge. Ona ga veselo pogleda i nasmeja se.

"Ne", reče. "Ja. U najgorem slučaju - oboje smo nesrećni. Netalemtovana kukavica - tako me, ukoliko se ne varam, zove Volođa? - ili trudoljubivi mrav - kraj je isti: starost, usamljenost, praznina. Ja ništa nisam dobila, a ti si sve izgubio. U čemu je razlika?"

"Pitaj Grišu Bikova", mirno reče Dauge.

"O, oni!" ona sa nipodaštavanjem odmahnu rukom. "Znam šta će oni reći. Ne, mene interesuje šta ćeš reći ti! I ne sada, kada su napolju sunce i ljudi, već noću, kad dođe nesanica i kad su oko tebe samo tvoji vražji talmudi, i nepotrebno kamenje s nepotrebnih planeta, i telefon koji čuti, i više ništa: napred nema ništa..."

"Da, dešava se", reče Dauge. "To se svima dešava."

Najednom je sve to zamislio - i telefon koji čuti, i ono ništa ispred sebe - ali ne i talmude i kamenje već flašice sa vodicama za kozmetiku, mrtav bljesak zlatnog nakita i neumoljivo ogledalo. Ja sam svinja, pomisli optužujući samoga sebe.

Samouverena i ravnodušna svinja. A njoj je potrebna pomoć!

"Da li ćeš mi dozvoliti da danas dođem k tebi?" upita je.

"Ne." Ustala je. "Danas imam goste."

Dauge odgurnu čašu, koju nije ni dotakao, i takođe ustade. Uzela ga je pod ruku i izišli su u hol. On se trudio da ne hramlje.

"Kuda ćeš sad?" upita je.

Zaustavila se pred ogledalom i popravila frizuru, na kojoj uopšte nije imalo šta da se popravlja.

"Kuda?" ponovila je pitanje. "Nekuda. Jer ja još nemam pedeset i za sada moj svet još uvek pripada meni."

Spustili su se niz stepenice na trg obasjan suncem.

"Mogao bih da te odvezem..." reče Dauge.

"Hvala, imam svoja kola."

Bez žurbe je stavio šlem na glavu, proverio da mu slučajno odnekud ne duva u uši, i zakopčao mantil.

"Do viđenja, stari", rekla je ona.

"Do viđenja", rekao je on, nežno se smeškajući. "Izvini ako sam bio surov... Ti si mi danas mnogo pomogla..."

Ona ga pogleda ništa ne shvatajući, sleže ramenima i pođe ka svojim kolima. Dauge je posmatrao kako korača njišući se u kukovima, zadržavajuće vitka, gorda i jedna. Imala je divan hod, i još

je bila zgodna, čak jako zgodna. Za njom su se osvrtni. Dauge pomisli sa setnom zlobom: Eto. To je ceo njen život. Zaviti telo u skupe i lepe haljine i privlačiti poglede. Mnogo ima takvih, i žilavi su.

Griša Bikov je sedeo u kolima, nalakćen na volan, i čitao debelu knjigu. Radio je bio uključen i dugme je bilo okrenuto do kraja. Griša je voleo jake zvuke.

Dauge je ušao u kola, isključio radio i izvesno vreme sedeo ćutke. Griša je ostavio knjigu i upalio motor. Dauge je rekao gledajući ispred sebe:

"Život daje čoveku, imenjače, tri radosti. Prijatelja, ljubav i rad. Svaka od tih radosti odvojeno - ne vredi mnogo. Ali, kako se one retko nalaze zajedno!"

"Bez ljubavi se, razume se, može", zamišljeno je rekao Griša.

Dauge ga brzo pogleda.

"Da, može se", složio se. "Ali to samo znači da će čovek imati jednu radost manje, a njih je svega tri."

Griša očuta. Činilo mu se da je nepošteno da stupa u spor koji je beznadežan za protivnika.

"U institut", rekao je Dauge. "I potrudi se da stignemo do jedan. Da ne zakasnimo."

"Ne, brzo ću."

Kola su izašla na put.

"Čika-Griša, da vam ne duva?" upita Griša Bikov. Dauge šmrknu i reče:

"Da, brate. Da zatvorimo prozore..."

MIRZA-ČARLE: RUSKI MOMAK

Dežurna za prevoz putnika je sažaljevala Juru Borodina. Ničim nije mogla da mu pomogne. Redovna putnička linija sa sistemom Saturna nije postojala. Nije postojala čak ni redovna teretna linija. Teretnjaci-automati su leteli svega dva tri puta godišnje, a brodovi sa posadom - još ređe. Dežurna je dva puta postavljala pitanje elektronskom dispečeru, prelistala je neki debeli priručnik, nekoliko puta telefonirala nekome, ali sve je bilo uzalud.

Jura je verovatno izgledao veoma nesrećno, jer mu ona na kraju sažaljivo reče:

"Ne treba očajavati, golubiću. To je veoma daleka planeta. I šta ćete uopšte tako daleko?"

"Zaostao sam od svoje grupe", izgubljeno odgovori Jura. "Najlepše vam hvala. Idem. Možda još negde..."

Okrenuo se i pošao ka izlazu opustivši glavu, posmatrajući izlizani plastični pod pod svojim nogama.

"Stanite, golubiću", viknu mu dežurna. Jura se, odmah okrete i pođe natrag. "Znate, golubiću", reče dežurna neodlučno, "ponekad postoje i specijalni letovi."

"Odista?" s nadom upita Jura.

"Da, ali o njima se u upravi ne zna."

"A da li mogu da me povedu na taj specijalni let?"

"Ne znam, golubiću. Ja čak ne znam ni gde možete da saznate za takav specijalni let. Možda kod načelnika raketodroma?" Upitno ga je pogledala.

"Kod načelnika me sigurno neće pustiti", tužno je rekao Jura.

"A vi pokušajte."

"Hvala", reče Jura. "Do viđenja. Pokušaću."

Izišao je iz uprave transporta i osvrnuo se oko sebe.

Sa desne strane, nad zelenim krošnjama drveća, u beličasto, vrelo nebo dizala se zgrada hotela. Sa leve strane na suncu je bleštala ogromna staklena kupola. Tu kupolu Jura je video još sa aerodroma. Sa aerodroma se videla samo ta kupola i zlatna igla hotela. Jura je, naravno, upitao šta je to, i kratko su mu odgovorili: "SEUK." A šta je to SEUK, nije znao.

Tačno pored zgrade uprave prolazio je široki put posut krupnim crvenkastim peskom. Na pesku su se videli tragovi mnogih nogu i automobilskih guma. Sa obe strane puta su se nalazili betonski jarkovi, kraj kojih su cvetali bagremi. Na dvadesetak koračaja od ulaza u upravu, u senci bagrema, nalazio se mali, kvadratni beli atomokar. Nad blistavim staklom vetrobrana videli su se plavi šlemovi sa belim natpisom: INTERNATIONAL POLICE. MIRZA-CHARLE. *Međunarodna policija. Mirza-Čarle; prim. prev.*

Minut-dva Jura je stajao neodlučno. Isprva na putu nije bilo nikoga. A onda se odnekud sa desne strane široko koračajući pojavio neki preplanuli čovek u belom odelu. Kad je došao do Jure, zaustavio se, skinuo sa glave ogromnu beretku i počeo da maše njom ispred lica. Jura ga je znatiželjno pogledao.

"Fruće!" reče čovek u belom odelu. "A kako ti?" Govorio je sa jakim stranim akcentom.

"Baš vrućina", složi se Jura.

Čovek u belom odelu navuče beretku na kosu izbledelu od sunca i izvuče iz džepa pljosnatu staklenu čaturicu.

"Guc-nemo?" reče raširivši usta od uveta do uveta.

Jura odmahnu glavom.

"Ne pijem", reče.

"Takoće ja ne pijam", objavi čovek u belom odelu i vrati čaturicu u džep. "Ali uvek ima uiski, ako hoće piti."

Jura poče da se smeje. Čovek mu se dopadao.

"Frućina", još jednom reče čovek u belom odelu. "To naša nesreća. Mećunarotni raketotrom na Grenlantu - i ja tamo smrzavam. Mećunarotni raketotrom u Misra-Šarle - ja moka od znoj. A?"

"Užasna vrućina", reče Jura.

"A gde letimo?" upita čovek u belom odelu.

"Treba da stignem na Saturn."

"Oho!" reče čovek. "Tako mlat, a feć na Saturn! Znači - mi ćemo sretati i sretati!"

Lupi Juru po ramenu, i tada primeti policijska kola. "Mećunarotna polisija", reče svečano. "Oni mora, imaju sve počasti."

Važno klimnu Juri glavom i krete dalje. Kad je stigao do policijskih kola, on se prenuo, zauzeo svečani stav i prineo desni kažiprst glavi. Plavi šlemovi su se trgli iza sna i ponovo zauzeli nepokretan položaj.

Jura uzdahnu i lagano krete ka hotelu. Trebalo je negde pronaći načelnika raketodroma. Usput nikoga nije sreo, i nije imao koga da pita. Razume se, mogao je da pita i policajce, ali Jura nije hteo da im se obraća. Nije mu se dopadalo što sede tako nepokretno. Jura je uzgred zažalio što nije upitao čoveka u belom odelu, ali se onda setio da je ljubazna dežurna sigurno morala sve da zna o Mirza-Čarleu. On se čak zaustavio za jedan trenutak, ali je onda ipak krenuo dalje. Na kraju krajeva, nema smisla oduzimati ljudima toliko vremena. Ništa, saznaću već nekako, pomislio je i krenuo dalje.

Išao je po ivici jarka, trudeći se da ne ide po suncu, pored jarko obojenih automata sa soda-vodom i sokovima, pored praznih klupa i stolica za ležanje, kraj belih kućica koje su se krile u senci bagrema, kraj velikih betonskih ploča na kojima su bili smešteni prazni atomokari. Na jednoj od tih ploča nije bilo suncobrana i od bleštavih, ispoliranih krovova mašina dizala se jara. Bilo je žalosno posmatrati ta kola, koja su tu, na suncu, stajala, sigurno, nekoliko časova. Prošao je kraj ogromnih reklama koje su na tri jezika obećavale zdravlje Herkulesa onima koji piju vitaminizovano kozje mleko Golden Horih, kraj nekih čudnovatih, izmučenih ljudi koji su spavali u travi stavivši pod glavu zavežljaje, ruksake i koferčiće, kraj kola-čistačica koja su stajala na ivici puta, kraj pocrnele dece, koja su se pljuskala vodom iz jarka. Nekoliko puta su ga prestizali prazni autobusi. Prošao je ispod plakata koji se raširio preko celog puta: MIRZA-ČARLE POZDRAVLJA DISCIPLINOVANE VOZAČE. To je bilo napisano na engleskom.

Prošao je pored kućice saobraćajca na uglu, skrenuo nadesno i izišao na Bulevar prijateljstva - glavnu ulicu Mirza-Čarlea.

Bulevar je već bio pust. Radnje, bioskopi, barovi, kafei - sve je bilo zatvoreno. Sijesta - pomislio je Jura. Na bulevaru je bila užasna, neizdržljiva vrućina. Jura se zaustavio kraj automata i ispio čašu toplog soka od pomorandže. Podigavši obrve, prišao je drugom automatu i popio čašu odvratno tople soda-vode. Da, pomisli. Sijesta. Bilo bi najbolje kad bi čovek mogao da se zavuče u frižider... Sunce je pržilo - belo, kao obavijeno maglom. Senki nije bilo. Na kraju bulevara, u izmaglici, videla se gromada hotela. Jura krete ka njemu, osećajući kroz donove cipela usijani asfalt. Isprva je koračao brzo, ali taj tempo nije mogao da izdrži - od vrućine je izgubio dah,

znoj mu je liptao po licu.

Dugačka, široka limuzina se zaustavi kraj trotoara. Šofer sa ogromnim, tamnim naočarima otvori vrata i obrati se Juri:

"Slušaj, prijatelju, gde se ovde nalazi hotel?"

"Tamo, napred, na kraju bulevara", reče Jura. Šofer ga pogleda, zadovoljno klimnu glavom i upita:

"Da nećeš i ti tamo?"

"Tamo", s uzdahom odgovori Jura.

"Sedi", reče šofer.

Jura radosno uđe u kola.

"Odmah se vidi da si ovde stranac, kao i ja", reče šofer. Kola je vozio jako sporo. "Svi mesni stanovnici sede u hladovini. Upozoravali su me da ovde treba stići predveče, ali takav sam ti čovek - ne volim da čekam. A nije trebalo da žurim. Ovo je neko zaspalo carstvo."

U kolima je vazduh bio čist, prohladan.

"A po mome mišljenju", reče Jura, "ovo je interesantan gradić. Nikad ranije nisam bio u međunarodnim gradovima. Ovde je sve interesantno isprepletano i izmešano. Kara-Kumi i međunarodna policija. Da li ste ih videli sa plavim šlemovima na glavi?"

"Video sam", namrgođeno je rekao šofer. "Tamo ih, na putu, ima koliko hoćeš..." pokazao je glavom nekud iza sebe, "najmanje tridesetak. Kamioni su se sudarili."

"Kako to 'sudarili'?" začudi se Jura. "Kakvi kamioni? Automati?"

"Ma ne, kakvi automati", progundā šofer. "Oni... Varjaški gosti. Dobili su svoje... Bitange pijane." Zaustavio je kola ispred hotela i rekao:

"Stigli smo. Ja ću skrenuti prvom ulicom desno. Jura iziđe iz kola."

"Veliko hvala."

"Nema na čemu", reče šofer. "Do viđenja."

Jura uđe u hol i priđe recepciji. Službenica na recepciji je upravo razgovarala telefonom i Jura, pošto sede u fotelju, poče da razgleda slike po zidovima. I ovde je sve bilo izmešano. Pored tradicionalnih medveda Šiškina nalazila se velika slika pokrivena fluorescentnim bojama koja baš ništa nije prikazivala. Izvesno vreme Jura je sa tihom radošću upoređivao te slike. To je bilo odista zabavno.

"Izvolite, m'sje", reče službenica stavljajući ruke na sto.

Jura se nasmeja.

"Ja, vidite, nisam m'sje", reče on. "Ja sam običan sovjetski drug."

Žena se takođe nasmeja.

"Da budem otvorena, tako sam i mislii. Ali, nisam htela da rizikujem. Često nam dolaze stranci, koji se vređaju kad ih oslovljavamo sa 'druže'."

"Čudaci", reče Jura.

"Odista", složi se službenica. "Čime mogu da vam pomognem, druže?"

"Znate", reče Jura, "ja moram da dođem do načelnika raketodroma. Da li možete nešto da mi posavetujete?"

"A šta da vam savetujem?" začudi se službenica. Digla je slušalicu telefona i okrenula broj. "Valja?" upita ona. "Ah, Zoja? Slušaj, Zoječka, ovde Kruglova. Kada tvoj danas prima? Aha... Shvatam... Ne jednostavno jedan mladić... Da... No, dobro, izvini, hvala..."

Ekran videofona je sve vreme ostao slep i Jura to shvati kao loš znak. "Loša stvar", pomisli.

"No, stvar stoji ovako", reče službenica. "Načelnik je jako zauzet i moći će da vas primi tek posle šest."

"Napisaću vam adresu i broj telefona", brzo je pisala na papiru sa zaglavljenim hotela. "Evo. U šest sati se ili javite telefonom ili sami otidite. To je tu, odmah pored nas."

Jura je ustao, uzeo list papira i zahvalio se.

"A gde ste odseli?" upita službenica.

"Znate", reče Jura, "za sada još nigde. A i neću. Moram da odletim još danas."

"A", reče žena. "No, onda, srećan put. Srećna plazma, kako kažu naši međuplanetarci."

Jura se još jednom zahvali i iziđe na ulicu.

U tihoj, zasenčenoj ulici u blizini hotela on pronađe kafe u kome je sijesta bila ili već završena ili još nije ni otpočela. Pod širokim, šarenim suncobranom, na travi su bili razmešteni stolovi, mirisalo je na pečenu svinjetinu. Iznad suncobrana visila je firma: FYOUR OLD MICKEY MOUSE, *Vaš stari Miki Maus; prim. prev. sa slikom poznatog mišića Volta Diznija.* Jura neodlučno kroči pod nadstrešnicu.

Razume se, takvi kafei postoje samo u međunarodnom gradu. Iza dugačkog, metalnog šanka, ispred dugog niza flaša sa šarenim

etiketama, sedeo je ćelavi barman rumenog lica u beloј bluzi sa zasukanim rukavima. Njegove velike, dlakave pesnice su ležale među srebrnim ćašama i zvonima, koja su pokrivala ćinije sa besplatnim zakuskama. S leve strane barmana nalazila se srebrna mašina, ćiju namenu Jura nije znao, iz koje se dizala struja mirišljave pare. Sa desne njegove strane pod staklenim zvonom na kartonskim poslužavnicima videli su se svi mogući sendvići. Nad glavom barmana su se nalazila dva plakata. Jedan, na engleskom jeziku, obaveštavao je posetioce da je 'prvo piće besplatno, drugo dvadeset i ćetiri centa, a svako sledeće osamnaest centi'. Drugi plakat, na ruskom jeziku, glasio je: VAŠ STARI MIKI MAUS BORI SE ZA ZVANJE KAFEJA ODLIĆNE USLUGE.

U kafeu su bila samo dva posetioća. Jedan od njih je spavao za stoćićem u uglu, naslonivši neoćešljanu glavu na ruke. Pored njega u travi ležao je umašćeni ruksak.

Drugi posetilac, krupan ćovek u kariranoj košulji, lagano je i s užitvanjem jeo svinjski ragu i razgovarao preko dva stoćića sa barmanom. Razgovor se vodio ruski. Kad je Jura ušao, barman je govorio: "Mene se ne tiću fotonske rakete i atomski reaktori. Ja hoću da govorim o kafeima i barovima. U to se ipak nešto i razumem. Uzmite ovde, u Mirza-Ćarleu, vaše, sovjetske, i naše, zapadne kafee. Ja znam obrt svakog ugostiteljskog preduzeća u gradu. Ko ide u vaše, sovjetske, kafee? I, što je najvažitnije - zašto? U vaše, sovjetske, kafee idu uglavnom žene da jedu sladoled i igraju s pilotima koji ne piju."

U tom trenutku barman ugleda Juru i zastade.

"Evo momka", reće. "To je ruski momak. On je došao u Miki Maus danju. Znaći, on je upravo stigao ovamo. On hoće da jede."

Ćovek u kariranoj košulji s interesovanjem pogleda u Juru.

"Dobar dan", reće Jura barmanu. "Ja odista hoću da jedem. Kako se to radi kod vas?"

Barman poće gromko da se smeje.

"Kod nas se to radi isto onako kao i kod vas", reće on. "Brzo, ukusno i ljubazno. Šta biste hteli da jedete, mladiću?"

Ćovek u kariranoj košulji reće:

"Napravite mu rusku ćorbu od kvasa sa ledom i svinjsku šniclu, Džojse. A vi, druže, sedite kod mene. Pre svega, ovde zbog nećega

duva promaja, a, drugo, tako ćemo moći udobnije da vodimo ideološku borbu sa starim Džojсом."

Barman se opet nasmeja i nestade iza šanka. Jura, zbunjeno se smeškajući, sede pored karirane košulje. "Ja vodim sa Džojсом ideološku borbu", objasni čovek u kariranoj košulji. "Već pet godina se trudim da mu dokažem da u Sunčevom sistemu postoji još nešto osim objekata u kojima se pije."

Barman se pojavi iza šanka noseći na poslužavniku duboki kartonski tanjir sa čorbom i hlebom.

"Čak vas i ne nudim da pijete", reče i vešto stavi poslužavnik na sto. "Odmah sam shvatio da ste vi ruski momak. Svi vi, Rusi, imate nekakav poseban izraz lica. Ne mogu da kažem, Ivane, da mi se taj izraz ne dopada, ali kad ga vidim - odmah izgubim osećaj žeđi. I hteo bih da se borim za neko zvanje, pa makar i na štetu svoje sopstvene radnje."

"U slobodnom poslovnom čoveku je progovorila savest", reče Ivan. "Pre godinu dana mi je pošlo za rukom da ga ubedim da je nemoralno terati ljude, koji nisu nikome ništa skrivili, da piju."

"Naročito ako se to radi besplatno", reče barman i ponovo poče da se smeje. On je pri tome očigledno mislio na prvo, besplatno piće.

Jura je slušao, sa zadovoljstvom posmatrajući ledenu, veoma ukusnu čorbu. Po ivici tanjira se video natpis na engleskom jeziku, koji je Jura preveo ovako: KAD POJEDEŠ DO DNA, NA DNU TE ČEKA IZNENAĐENJE.

"Stvar čak nije ni u tome, Džojse, što zbog vaše klijentele moramo da držimo u Mirza-Čarleu međunarodnu policiju", lenjo reče Ivan. "Ja ću za sada ostaviti po strani pitanje o tome zašto baš zahvaljujući preimućtvima zapadnih kafea pred sovjetskim čovek ima izvanredno laku mogućnost da izgubi svoj prirodni ljudski lik. Tužno je gledati vas takvog, Džojse. Ne kao barmana, već kao čoveka. Energičan čovek, zlatne, maljave ruke, daleko od toga da bude glup. A čime se on bavi? On stoji za šankom, kao neki stari automat-prodavač, i svako večer, ovlaživši prste, broji prljave papiriće."

"Vi to nikada nećete shvatiti, Ivane", veličanstveno izgovori barman. "Takav pojam kao što su čast i obrt lokala za vas je tuđ. Ko ne zna Miki Mausaa i starog Džojssa? U svim uglovima vasione znaju moj bar! Kud idu vaši piloti kad se vrate s nekog, tamo, Jupitera? K Miki

Mausu! Gde naše vrbovane skitnice provode svoj poslednji dan na zemlji? Kod Miki Mause! Ovde! Kraj ovog ovde šanka! Kud idu da zaliju nesreću ili da proslave neku radosnu vest? Ovamo, k meni! A kud idete da ručate vi, Ivane?" Poče da se smeje. "I vi idete starom Džojisu! Razume se, vi nikada nećete svratiti k meni uveče. Jedino možda u sastavu patrole reda i poretka. I ja znam da u dubini duše vi dajete prednost vašim, sovjetskim kafeima. Ali, zbog nečega ipak dolazite ovamo! Kod Miki Mause ili kod starog Džojisa - nešto vam se ovde dopada, zar ne? Zbog toga se ja i ponosim svojim lokalom."

Barman odahnu i ispruži kažiprst:

"I još nešto. Oni prljavi papirići, o kojima vi govorite. U vašoj poludeloj zemlji svi znaju da je novac prljav. Ali, u mojoj zemlji svi znaju da prljavština nažalost, nije novac. Novac treba zaraditi! Zbog toga lete naši piloti, zbog toga se vrbuju naši radnici. Ja sam star čovek i sigurno nikad neću moći da shvatim čime se kod vas mere uspeh i sreća. Kod vas sve dubi na glavi. A kod nas je sve jasno i razumljivo. Gde se sada nalazi osvajač Ganimeda kapetan Hepton? On je direktor kompanije Minerals Limited. Šta je sada poznati navigator Sajrus Kembel? Vlasnik dva najveća restorana u Njujorku. Razume se, nekad ih je znao ceo svet, a sad su oni u senci, ali - zato su oni pre bili sluge i išli su tamo kud su ih drugi slali, a sad oni sami imaju sluge i šalju ih tamo kud oni hoće. Ja takođe neću da budem sluga. I ja hoću da budem gospodin."

Ivan zamišljeno reče:

"Nešto ste ipak shvatili, Džojse. Vi nećete da budete sluga. Sad vam ostaje još samo sitnica - da prestanete da želite da budete gospodin."

Jura je pojeo čorbu i ugledao iznenađenje. Na dnu tanjira je bio natpis: OVO JELO JE PRIPREMILA ELEKTRONSKA KUHINJSKA MAŠINA ORFEJ FIRME KIBERNETIKS LIMITED. Jura odmače tanjir od sebe i izjavi:

"A po mome mišljenju, užasno je dosadno ceo život provesti za šankom."

Barman popravi na zidu ram s natpisom na engleskom jeziku: NOŠENJE VATRENOG ORUŽJA U MIRZA-ČARLEU SE KAŽNJAVA SMRĆU, i reče:

"Šta to znači 'dosadno'? Šta je to veseo, a šta dosadan posao?"

Posao je posao, rad je rad."

"Rad mora da bude interesantan", reče Jura.

Barman sleže ramenima.

"Zašto?"

"Kako zašto?" reče Jura začuđeno. "Ako rad nije interesantan, onda treba... treba... Pa kome je potrebno da posao bude neinteresantan? Kakva korist od tebe ako te ne interesuje posao koji radiš?"

"Tako mu, starcu, i treba", reče Ivan.

Barman teško ustade sa svog mesta i izjavi:

"To nije pošteno. Ti vrbuješ sebi saveznike, Ivane, a ja sam sam."

"I vi ste takođe dvojica", reče Ivan. Prstom je pokazivao na čoveka koji je spavao u uglu.

Barman ga pogleda, odmahnu glavom i skupivši prljavo posuđe, ode za šank.

"Kakav orah, a?" reče Ivan poluglasno. "Kako se bori za čast lokala, a? Trebalo bi s njim da započneš raspravu. Ni u čemu vi jedan drugoga ne biste razumeli. Ja se stalno trudim da nađem sa njim zajednički jezik. Sve u svemu - divan je to čika."

Jura zatrese glavom.

"Ne", reče on. "Nije on nikakav divan čika. Samozadovoljan je i glup. I žao mi ga je. Pa, zašto živi čovek? Da celog života crnči samo zato da bi zaradio izvesnu sumu novca? Zaradiće i vratiće se kući. A onda?"

"Džojse!" uzviknu Ivan. "Imamo jedno pitanje za vas!"

"Idem!" povika barman.

Pojavio se iza šanka i postavio pred Juru tanjir sa šniclom i flašicu soka od grožđa.

"Na račun lokala", reče pokazujući na flašicu i sede.

Jura reče:

"Hvala, a zašto?"

"Slušajte, Džojse", reče Ivan. "Evo, ovaj ruski momčić pita šta ćete raditi kad se obogatite?"

Izvesno vreme Džojse je zaprepašćeno gledao Juru. "Dobro", reče. "Ja znam kakav odgovor čeka momak. Zbog toga ću postaviti pitanje ja. Momak će odrasti i postaće muškarac. Celog života će da radi... kako ono rekoste... na svom interesantnom poslu. No, na kraju će ostareti i više neće moći da radi. Šta će onda da radi, čime će da se

bavi ovaj momčić ovde?"

Ivan se zavalio na naslon stolice i sa zadovoljstvom pogleda barmana. Na njegovom licu kao da je bilo napisano: "Kakav orah, a?" Jura oseti da su mu uši pocrvenele. Spusti viljušku i izgubljeno reče:

"Ja... ne znam, nekako o tome nisam mislio..."

On začuta.

Barman ga je ozbiljno i nekako tužno posmatrao. Lagano su prolazile duge sekunde. Jura na kraju očajno progovori: "Potrudicu se da umrem pre nego što više ne budem mogao da radim..." Obrve barmana se izviše, podigoše se na čelo, i on preplašeno pogleda u Ivana. Potpuno zbunjen, Jura izjavi: "I uopšte, ja smatram da je najvažnije u životu za čoveka - da lepo umre!"

Barman ćutke ustade, lupi dlanom Juru po ramenu i ode za šank. Ivan reče:

"No, bratac, hvala ti. Hvala na takvoj pomoći. Ovako ćeš mi uništiti sav moj ideološki rad."

"Zašto?" promrmlja Jura. "Starost... Ne raditi... čovek mora celog života da se bori! Zar nije tako?"

"Sve je to tako", reče barman. "Eto, na primer, ja, celog života moram da se borim sa porezom."

"Ah, ne mislim ja na to", reče Jura odmahnuvši rukom i zabode nos u tanjir.

Ivan popi onaj sok od grožđa na račun lokala i lagano reče:

"Uzgred budi rečeno, Džojse: jedan interesantan detalj. Iako moj saveznik zbog svoje mladosti nije rekao ništa pametno, obratite pažnju, on više voli da umre nego da živi vašom starošću. Njemu, jednostavno, nikad nije dolazila u glavu misao šta će da radi kad ostari. A vi, Džojse, o tome mislite celog života. I ceo život se pripremate za starost. Tako je to, stari moj Džojse."

Barman zamišljeno počeša svoju ćelu.

"Da..." reče.

"U tome i jeste razlika," reče Ivan. "I, ukoliko se ne varam, razlika nije u vašu korist. Zar ne znate da onaj ko čuva bele pare za crne dane nikad ne doživi bele."

Barman se zamislio, ponovo se počešao po ćeli i, ne rekavši ni jedne reči, nestao kroz vrata koja su se videla iza šanka.

"No", rekao je Ivan s uživanjem. "Danas sam ga ujeo. Uzgred budi rečeno, odakle si ti, divno dete?"

"Iz Vjazme", tužno odgovori Jura. On je teško preživljavao svoju životnu nezgodu.

"A šta ćeš ovde?"

"Moram na Reju." Pogleda u Ivana i objasni. "Reja, to je jedan od saputnika Saturna."

"Ah, tako", reče Ivan. "Interesantno. I šta ćeš na toj Reji?"

"Tamo se dižu neki objekti. A ja sam - vakuum-varilac. Bilo nas je jedanaestoro, i ja sam zaostao od grupe, jer... Jednom rečju, zbog porodičnih stvari. Sad ne znam kako tamo da stignem. U šest ću otići načelniku raketodroma."

"Majkovu?"

"Ne", reče Jura. "To jest, ne znam kako se zove. Uglavnom, načelniku raketodroma."

Ivan ga je s interesovanjem posmatrao.

"Kako se zoveš?"

"Jura... Jurije Borodin."

"Znaš šta, Borodine", reče Ivan i tužno zaklima glavom. "Bojim se da ćeš umreti od čekanja. Stvar je u tome što je načelnik raketodroma drug Majkov, a to znam sasvim tačno, odleteo u Moskvu..." pogledao je na sat, "tačno pre dvanaest minuta."

To je bio strašan udarac. Jura poniknu.

"Kako to..." promrmlja. "A meni su rekli..."

"No-no", reče Ivan. "Ne treba očajavati. Starost još nije stigla. Svaki načelnik, kad odlazi u Moskvu, ostavlja svog zamenika."

"Istina!" reče Jura i odmah živnu. "Vi me izvinite: ja moram odmah da idem da telefoniram."

"Idi, telefoniraj!" reče Ivan. "Telefon se nalazi iza ugla."

Jura skoči i potrča ka telefonu.

Kad se Jura vratio, Ivan je stajao na stazi pred ulazom u kafe.

"No?" upita ga.

"Nemam sreće", ogorčeno reče Jura. "Načelnik je odista otputovao, a njegov zamenik može da me primi tek sutra uveče."

"Uveče?" ponovi Ivan.

"Da, i to posle sedam sati."

Ivan se zamišljeno zagleda nekud iznad krošanja drveća.

"Uveče", ponovi još jednom. "Da, to je kasno."

"Ipak ću morati da odsednem u hotelu", reče Jura uzdahnuvši. "Idem da vidim imaju li sobu za mene."

Stazom se približavao, brzo prebirajući debelim, kratkim nogama, debeljko u odelu sašivenom po poslednjoj modi. Na glavi je imao tropski šlem od plute. Lice mu je bilo nateklo, s oteklim kapcima. Pod levim okom mu se videla velika modrica. Na desetak metara od Ivana, čovek je smakao sa glave svoj šlem i, jako se sagnuvši, gotovo se preklopivši, bukvalno uskočio u kafe. Ivan mu se ljubazno pokloni.

"Šta je sa njim?" začuđeno upita Jura.

"Idemo, idemo", reče Ivan. "Idemo u istom pravcu."

"Trenutak", reče Jura. "Samo da platim."

"Već sam platio ja", reče Ivan. "Idemo."

"Ali, zašto?" reče Jura dostojanstveno. "Ja novac imam... Svima su nam dali..."

Ivan se osvrte prema kafeu.

"A ova ulizica", reče on "moj je stari, dobri poznanik. Ponos međunarodne luke Mirza-Čarle." Jura se takođe osvrte. 'Ponos Mirza-Čarlea' je već sedeo na visokoj stolici ispred šanka. "Kralj smrdljivaca. Ilegalno vrbuje ljude. Najgori čovek u gradu. Pre dva dana se napio i počeo da napastvuje devojkicu na ulici, pa sam ga malo doterao. Sad je sa mnom vrlo ljubazan."

Ne žureći se išli su po senovitoj zelenoj uličici. Postajalo je prohladno. Sa Bulevara prijateljstva dopirala je jednolična buka motora.

"A koga on vrbuje?" upita Jura.

"Radnike,", odgovori Ivan. "Uzgred budi rečeno, ko te je preporučio za rad na Reji?"

"Preporučila nas je naša fabrika", odgovori Jura. "A kakvi su to radnici? Zar vrbuju i naše?"

Ivan se začudi.

"Zašto naše? Momke sa Zapada. Sve one jadnike koji od detinjstva misle o starosti i maštaju da postanu gospoda. Takvih tamo ima i dalje mnogo. Slušaj, Jura", reče on, "a ako ne stigneš do Reje? Šta će biti onda?"

"Šta vam je", reče Jura. "Ja svakako moram da stignem do Reje. Biće odista užasno, pred mojim drugovima, ako ne stignem tamo. Bilo nas je sto pedeset dobrovoljaca, a izabrali su nas samo jedanaest. Kako onda da ne stignem? Svakako moram da stignem." Izvesno vreme išli su ćutke.

"No, njih vrbuju", rekao je Jura. "A onda?"

"Posle ih trpaju u brodove i šalju na asteroide. Oni koji vrbuju dobijaju određeni procenat za svaku glavu koju posade u brod. Zbog toga se oni, kao trgovački agenti, okupljaju u Mirza-Čarleu. I na drugim međunarodnim raketodromima."

Izišli su na Bulevar prijateljstva i skrenuli ka hotelu. Kraj velike bele zgrade Ivan se zaustavi.

"Ja ću ovamo", reče on. "Do viđenja, Jura Borodine."

"Do viđenja", reče Jura. "Veliko hvala. I izvinite što sam nalupetao toliko gluposti, tamo, u kafeu."

"Ništa", reče Ivan. "Najvažnije je to što si ono što si rekao, rekao iskreno."

Stegli su jedan drugome ruku.

"Slušaj, Jura", reče Ivan i začuta.

"Da?" reče Jura.

"O Reji", reče Ivan. I ponovo začuta gledajući nekuda u stranu. Jura je ćutao. "Da, o Reji. Svrati ti, brate, večeras, negde oko devet, u hotel, u sobu broj trista šest."

"I onda?" upita Jura.

"Šta će od toga biti, ne znam", reče Ivan. "U toj sobi ćeš ugledati čoveka na prvi pogled surovog izgleda. Pokušaj da ga ubediš da moraš da stigneš na Reju."

"A ko je on?" upita Jura.

"Do viđenja", reče Ivan. "Ne zaboravi: soba trista šest, posle devet." Okrenuo se i nestao u beloj zgradi. Kraj ulaza se nalazila ploča od plastike na kojoj je pisalo: ŠTAB REDARSKE PATROLE. MIRZA-ČARLE.

"Soba trista šest", ponovi Jura. "Posle devet..."

MIRZA-ČARLE: HOTEL, SOBA TRISTA ŠEST

Jura je pokušavao da nekako utuca vreme. Za nekoliko sati je obišao skoro ceo grad. Voleo je da obilazi nepoznate gradove i vidi šta ima u njima. U Mirza-Čarleu se nalazio SEUK. Pod gigantsku, prozračnu kupolu nisu nikoga puštali, ali sada je Jura već znao da SEUK znači Sistem elektronskog upravljanja i kontrole, elektronski mozak raketodroma. Ako se pođe na sever od SEUK-a, stiže se u ogroman park, sa bioskopom pod otvorenim nebom, sa dva strelišta, ogromnim stadionom, atrakcijom 'Čovek u raketi', muzičkim kabinama, ljuljaškama, ringišpilima, mestima za igranke i ogromnim, prozračnim jezerom, oko koga rastu araukarije i topole, i u kome se Jura sa velikim uživanjem okupao. U južnom delu grada Jura je pronašao nisku, crvenu zgradu, iza koje je otpočinjala pustinja. Oko zgrade se nalazilo nekoliko kvadratnih atomokara, a ispred nje se šetao policajac sa pištoljem. Policajac je objasnio Juri da je crvena zgrada zatvor i da ruski momak tu nema šta da radi. Na zapadu od SEUK-a su se nalazili blokovi stambenih zgrada. Tamo je bilo mnogo velikih i malih, lepih i ružnih zgrada. Ulice su bile uske i nisu bile asfaltirane. Prema svemu, tamo je bilo lepo živeti - bilo je sveže, kuće su se nalazile u senci, a ipak u blizini centra. Juri se dopala zgrada gradske biblioteke, ali tamo nije svratio. Na zapadnoj periferiji grada su se nalazile administrativne zgrade, a iza njih je otpočinjao prostor na kome su se nalazila skladišta.

Skladišta su bila užasno duga, siva, od plastične mase, sa ogromnim belim ciframa na zidovima. Tu je Jura ugledao toliko kamiona i teretnih helikoptera koliko ih još nikada u životu nije video. Od stalnog i neprekidnog šuma motora bubnjalo mu je u ušima. Jura nije uspeo da napravi ni nekoliko koračaja kad je iza njega počela da zavija sirena, i on je odskočio u stranu prema nekom zidu. Ali, iznenada se i taj zid otvorio, i kroz kao trijumfalna kapija široka vrata pravo na Juru je krenulo crveno čudovište sa točkovima visokim kao dva čoveka. Sa visine drugog sprata iz kabine je na Juru počeo da urla šofer sa azerbejdžanskom kopicom na glavi. Čudovišni kamion se okrenuo u uskom prolazu između zgrada skladišta, a iza njega je krenuo drugi, a za drugim treći. Jura se lagano i opezno kretao

pored zidova, koji su odisali jarom, zaglušen larmom, bukom i zveketom nevidljivih mehanizama.

Posle toga je ugledao nisku platformu, na koju su tovarili poznate cilindrične balone sa smesom za vakuumsko zavarivanje. Prišao je bliže, i radosno se smeškajući, stao pored čoveka koji je upravljao utovarom, uz pomoć prenosnog aparata za upravljanje koji mu je visio na vratu. Izvesno vreme je stajao i gledao kako kranovi lagano stavljaju zapakovane balone jedan na drugi. Posle toga je ozbiljno rekao:

"Ne, ovo ne može."

"Šta to?" s interesovanjem ga upita čovek i začuđeno ga pogleda.

"Ovaj balon."

"Zašto?"

"Vidite i sami. Oštećena mu je slavina."

Nekoliko sekundi čovek se kolebao.

"Ništa", reče on. "Tamo će se već snaći."

"Ne", usprotivi se Jura. "Nećemo tamo da gledamo. Uklonite taj balon."

Čovek skloni ruke sa pulta za upravljanje i zagleda se u Juru. Kran se zaustavi.

"To je sitnica", reče čovek.

"To je ovde sitnica", ponovo se usprotivi Jura.

Čovek sleže ramenima i ponovo stavi ruke na pult za upravljanje. Jura je pažljivo pratio istovar neupotrebljivog balona sa smesom za zavarivanje, ljubazno se zahvalio i pošao dalje. Uskoro je konstatovao da je zalutao. Teritorija na kojoj su se nalazila skladišta predstavljala je u stvari čitav mali gradić, čije su ulice i uličice užasno ličile jedna na drugu. Nekoliko puta je dospevao u ulice koje su izlazile pravo u pustinju. Na kraju takvih ulica nalazile su se table sa natpisima: NAZAD! ZONA OPASNOG ZRAČENJA! Brzo se smrkavalo, nad skladištima su se upalile svetlosti reflektora. Jura je krenuo za kolonom nekakvih kamiona sa širokim, elastičnim gusenicama i iznenada se našao na nekom širokom putu.

Jura je znao da grad treba da se nalazi sa desne strane, ali sa leve strane, u kom pravcu je otišla kolona, videle su se raznobojne svetlosti, i on krete u tom pravcu. S obe strane puta se prostirala pustinja. Ovde nije bilo ni drveća ni žbunja - samo ravan, crni

horizont. Sunce je odavno zašlo, ali je vazduh i dalje bio vreo i suv. Raznobojne svetlosti su svetlucale nad rampom. Po strani od rampe nalazila se kućica koja je ličila na pečurku. Kraj kućice je na klupi pod fenjerom sedeo policajac, koji je držao na kolenima svoj plavi šlem. Drugi policajac je koračao pored rampe. Kad je ugledao Juru, zaustavio se i pošao mu u susret. Juri se srce sledi. Policajac mu priđe i pruži ruku:

"Papers!" *Dokumenta; prim. prev.* reče kao da zalaja.

Izgleda da sam uhvaćen, pomisli Jura. Ako me ovde zadrže... Pa dok razjasne stvari... I šta sam ovde tražio! Brzo je zavukao ruku u džep. Policajac je čekao sa ispruženom rukom. Drugi policajac je stavio šlem na glavu i ustao.

"Wait a minute", *Pričekajte; prim. prev.* promrmlja Jura. "Odmah. . . Samo nekoliko trenutaka... Fuj, đavo te odneo, kud si se zavukao..." Policajac spusti ruku.

"Rus?" upita.

"Da", reče Jura. "Odmah... Vidite, ja imam samo preporuku od preduzeća... Fabrika metalokonstrukcija u Vjazmi..." Na kraju je pronašao preporuku.

"Ne treba", iznenada dobroćudno reče policajac. Priđe i drugi policajac i upita:

"What's the matter? The chap hasn't got his papers?" *Šta se dešava. Momak nema dokumenta; prim. prev.*

"Ne", reče prvi. "To je Rus..."

"A", ravnodušno reče drugi, odmahnu rukom, okrete se i krete natrag ka svojoj klupi.

"Jednostavno sam hteo da vidim šta je ovde", reče Jura.

"Ovde je raketodrom", odgovori policajac, koji je očigledno bio raspoložen za razgovor. "Eno, tamo", pokazao je rukom prema rampi. "Tamo se ne može."

"Ne, ne", brzo reče Jura. "Hteo sam samo da pogledam."

"Pogledati se može", reče policajac. Prišao je rampi. Jura je krenuo za njim. "To je raketodrom", ponovi policajac.

Pod jarkim srednjoazijskim zvezdama svetlucala se ravnina, koja kao da je bila pokrivena staklom. Daleko, tamo gde je nestajao put, sevalo je nešto nalik na neke blede munje, svetlosti reflektora kretale su se i izvlačile iz pomračine gigantske maglovite siluete. S vremena

na vreme čulo se i nekakvo tutnjanje.

Kosmički brodovi - sa zadovoljstvom pomisli Jura. On je, razume se, znao da Mirza-Čarle, kao i ostali raketodromi na Zemlji, služi samo za letove u blizini Zemlje, da su prave rakete za međuplanetarne letove fotonske rakete tipa Hius, Džon Braun, Janči suviše ogromne i nezgrapne da bi startovale pravo sa Zemlje, ali i te siluete koje su se videle nad horizontom izgledale su ogromne.

"Rakete, rakete", lagano promrmlja policajac. "Koliko ljudi samo odleće tamo", podigao je prema nebu palicu koja se svetlucala. "Svaki sa svojim nadama. I koliko ih se samo vraća u zatvorenim olovnim kovčezima! Ovde, kraj ove rampe, mi postrojavamo počasnu četvu. Dah staje od njihove upornosti. A ipak", ponovo je podigao palicu, "tamo sigurno postoji neko kome se ne dopada ta upornost..." Horizont se odjednom osvetlio zaslepljujućom svetlošću. Ognjena struja je poletela prema nebu i počela da se raspada u milijarde iskrica. Beton pod nogama je počeo da se tresu. Policajac pogleda u ručni sat:

"Dvadeset časova i dvanaest minuta", reče on. Večernji lunjik.

Negde nad njihovim glavama je nešto počelo da grokće. Uskoro su zvuci oslabili, i na kraju nestali.

"Vreme je da krenem", reče Jura. "Kako da stignem što pre do grada?"

"Idite pešice", odgovori policajac. "Na raskrsnici kod skladišta sigurno ćete uhvatiti neka usputna kola..."

Kad je u pola deset Jura konačno stigao u hotel, bio je izmoren i izmučen, što se videlo i po njemu. Večernji Mirza-Čarle uopšte nije ličio na Mirza-Čarle danju. Po ulicama, koje su bile ispresecane crnim senkama, jurili su automobili. Svetlosti reklama su osvetljavale šetače na trotoarima. Vrata svih kafea i barova bila su širom otvorena. Unutra je svirala muzika i sve je bilo plavičasto od duvanskog dima. Pijani stranci su koračali po trotoaru zagrljeni, po troje ili četvoro, pevajući nepoznate pesme. Na svakih trideset-četdeset koračaji stajali su policajci sa kamenim licima pod nisko spuštenim šlemovima. Kroz gomilu su mirno i lagano išle trojke mladića sa crvenim trakama na rukavima. To su bile redarske patrole. Jura je video kako je jedna takva patrola ušla u bar, i tamo je

odmah zavlada tišina, pa je čak i muzika prestala da svira. Članovi patrole su imali izraze lica ljudi koji se dosađuju. Iz drugog bara, u blizini hotela, dva čoveka sa brčićima su izbacila na trotoar nekog nesrećnika i počela da ga udaraju nogama. Nesrećnik je glasno vikao francuski: "U pomoć! Patrola! Ubijaju!" Jura se već spremio da udari u uvo jednog od mladića sa brkovima, ali ga je neko uklonio u stranu, i dugačka, žilava ruka sa crvenom trakom je uhvatila jednog od onih sa brčićima za vrat. Drugi je odskočio i nestao u baru. Patrola je nemarno dobacila svoj 'ulov' u zagrljaj policajca, i oni su, zavrnuvši svom uhapšeniku ruke za leđa, skoro trkom pojurili u najbližu uličicu. Jura je uspeo da primeti kako je jedan od policajaca, lopovski se osvrćući oko sebe, iz sve snage udario mladića sa brkovima po glavi svojom palicom koja je svetlucala. Šteta što nisam uspeo ja, pomislio je Jura. Za jedan trenutak je čak poželeo da i ne odleti na Reju. Hteo je da navuče crvenu traku na rukav i pridruži se tim jakim, odlučnim mladićima, da zajedno sa njima zavede neki red u ovom brlogu pijanih stranaca.

"No, i reda ima kod vas!" vrativši se u hotel, uzbuđeno reče Jura službenici recepcije. "Nekakvo gnezdo stenica..."

"O čemu vi to?" uplašeno upita službenica.

Jura dođe sebi. "Pa na ulicama, znate", reče on, "takvo je blato!"

"Međunarodna luka, za sada moramo da trpimo", rekla je službenica s osmehom. "No, kako stoje vaše stvari?"

"Još ne znam", reče Jura. "Recite, molim vas, kako da dođem do sobe tri stotine šest?"

"Liftom, treći sprat, hodnikom desno."

"Hvala", reče Jura i krene prema liftu.

Stigao je na treći sprat i odmah našao vrata sobe tri stotine šest. Pred vratima se zaustavio i prvi put zamislio kako će se, kojim rečima i, što je najvažnije, kome će se obratiti s molbom. Setio se reči Ivana o čoveku na izgled surovom. Pažljivo se očešljao i pogledao u ogledalu. A onda je zakucao.

"Uđite", začuo se sa druge strane vrata dubok, pomalo promukao glas. Jura uđe.

Za okruglim stolom, koji je bio pokriven belim čaršavom, u sobi su sedela dva starija čoveka. Jura se skameni: prepoznao je obojicu, i to je bilo toliko neočekivano da mu se za trenutak učinilo da je

pogrešio vrata. Licem prema njemu, uperivši u njega sitne, zle oči, sedeo je poznati Bikov, kapetan proslavljenog Tahmasiba, turoban i riđ - onakav kakvog ga je Jura video na stereofotografiji nad stolom svog starijeg brata. Lice drugog čoveka, koji se nemarno zavalio u pletenoj fotelji, dugo, sa gadljivom grimasom oko punih usana, takođe mu je bilo čudno poznato. Jura nikako nije mogao da se seti imena tog čoveka, ali je bio ubeđen da ga je negde video, i to možda i nekoliko puta. Nervirao se što nije mogao da se seti. Na stolu je stajala dugačka tamna flaša i jedna časa.

"Šta hoćete?" natmureno upita Bikov.

"Je li ovo soba tri stotine šest?" upita Jura kolebljivo.

"Da", baršunastim, snažnim glasom odgovori čovek s dugim licem.

"Ko vam je potreban, mladiću?"

Pa to je Jurkovski, seti se Jura. Planetolog sa Venere. O njima je snimljen film..."Ja... ja ne znam..." progovori on. "Znate, ja moram da stignem na Reju... Danas mi je jedan drug..."

"Prezime?" upita Bikov.

"Čije?" nije shvatio Jura.

"Vaše prezime!"

"Borodin... Jurije Mihajlovič Borodin."

"Specijalnost?"

"Vakuum-varilac."

"Isprave."

Drugi put za poslednja dva časa (i uopšte u životu) Jura je zavukao ruku u džep da izvuče isprave. Bikov ga je posmatrao, procenjujući ga. Jurkovski je lenjo uzeo flašu i napunio čašu vinom.

"Evo, izvolite", reče Jura. Stavio je na sto preporuku i povukao se za nekoliko koračaji unazad.

Bikov izvadi iz džepa sakoa ogromne, staromodne naočare i, stavivši ih na nos, pažljivo pročita dokument. Zatim ga predade Jurkovskom.

"Kako se desilo da ste zaostali od svoje grupe?" resko ga upita.

"Ja... Znate, zbog porodičnih prilika..."

"Detaljnije, mladiću", zabruja Jurkovski. On je čitao preporuku držeći je u ispruženoj ruci i pijujući vino iz čaše.

"Znate, iznenada mi se razbolela mama", rekao je Jura. "Napad slepog creva. Znate, nikako nisam mogao da otputujem. Brat mi je u ekspediciji... Otac je na polu... Ja nisam mogao..."

"Da li vaša mama zna da ste dobrovoljac za kosmos?" upita Bikov.

"Da, razume se."

"Je li pristala?"

"Da..."

"Imate li verenicu?"

Jura odmahnu glavom. Jurkovski pažljivo savi preporuku i stavi je na ivicu stola.

"Recite, mladiću", upita on "a zašto vas... nisu zamenili?"

Jura pocrvene.

"Ja sam molio", odgovorio je tiho. "I svi su mislili da ću uspeti da stignem. Zakasnio sam samo za jedan dan."

Zavladala je tišina i začulo se kako na Bulevaru prijateljstva urlaju 'varjaški gosti'. Ili neka nesreća ili neka radost. Možda kod starog Džojisa.

"Da li imate... hm... poznanike u Mirza-Čarleu?" oprezno upita Jurkovski.

"Ne", odgovori Jura. "Tek sam danas stigao. Samo što sam se upoznao u kafeu s jednim drugom. Ivan se zove, i on..."

"A kome ste se obraćali?"

"Dežurnom za putničke letove i službenici na recepciji hotela."

Bikov i Jurkovski se zgledaše. Juri se učini da je Jurkovski odrečno odmahnuo glavom.

"No, to još nije strašno", progundā Bikov.

Jurkovski neočekivano resko reče:

"Uopšte ne shvatam zašto nam je potreban putnik." Bikov je razmišljao.

"Časna reč, nikome neću smetati", ubedljivo reče Jura. "I spreman sam na sve."

"Spreman čak i da lepo umre", progundā Bikov.

Jura se ujede za usnu. Loše stvoje stvari, mislio je. Oh, loše, i te kako loše...

"Ja moram da stignem na Reja", reče on. Najednom je potpuno jasno shvatio da je to njegova poslednja šansa i da uopšte ne treba da računa na sutrašnji razgovor sa zamenikom načelnika raketodroma.

"Hm?" učini Bikov i pogleda Jurkovskog. Jurkovski sleže ramenima i podigavši čašu, poče kroz nju da posmatra sijalicu. Tada Bikov

ustade od stola. Jura se čak povuče za nekoliko koračaja, toliko mu se Bikov učini ogromnim - i vukući po podu domaće papuče, krete prema uglu, gde je, prebačena preko stolice, visila njegova kožna vindjakna. Zatim iz džepa izvuče blistavu kutiju radiofona. Jura ga je, prestavši da diše, gledao u leđa.

"Šarl?" upita Bikov. Pritiskao je na uvo elastičnu žicu s metalnom kuglicom na kraju. "Ovde Bikov. Da li se registar Tahmasiba još uvek nalazi kod tebe? Upiši u sastav posade specijalnog leta broj 17... Da, uzimamo sa sobom stažistu... Da, načelnik ekspedicije nema ništa protiv." (Jurkovski se pri tome namršti, ali ništa ne reče.) "Šta? Sada." Bikov se okrete prema Juri, pruži ruku i poče nestrpljivo da pucketa prstima. Jura se baci prema stolu, dohvati preporuku i strpa mu je u ruku. "Sada... Da... Od kolektiva Fabrike metalokonstrukcija u Vjazmi. Bože moj, Šarl, to već nisu tvoje stvari! Na kraju krajeva, to je specijalni let!... Da, dajem podatke: Borodin, Jurije Mihajlovič... Osamnaest godina. Da, tačno osamnaest. Vakuum-varilac... Stažista... Upisan u spisak posade mojim naređenjem od jučerašnjeg dana. Molim te, Šarl, odmah za njega pripremi dokumenta. Ne, neće on, sam ću doći po njih... Sutra izjutra. Doviđenja, Šarl, hvala ti."

Bikov zamota gajtan i vrati radiofon u džep.

"To je nezakonito, Aleksej", tiho reče Jurkovski. Bikov se vrati stolu i sede.

"Kad bi ti znao, Vladimire", reče on, "bez koliko zakona ja moram da se snalazim u kosmosu. I bez koliko zakona ćemo morati da se snalazimo na ovom letu."

"Stažisto, možete da sednete", reče Juri. Jura brzo i neudobno sede na stolicu. Bikov podiže telefonsku slušalicu. "Žiline, dođi do mene." Spusti slušalicu. "Uzmite vaše isprave, stažisto. Potčinjeni ste lično meni. Vaše obaveze će vam objasniti inženjer Žilin, koji će sada doći."

"Aleksej", veličanstveno reče Jurkovski "naš... hm... kadet još ne zna sa kim ima posla."

"Ne, znam", reče Jura. "Odmah sam vas prepoznao."

"O!" začudi se Jurkovski. "Nas je još moguće i prepoznati?"

Jura ne uspe da odgovori. Vrata se otvoriše i na pragu se pojavi Ivan u svojoj kariranoj košulji.

"Stigao sam, Aleksej Petroviču", veselo je rekao. "Primaj svoje kumče", progundā Bikov. "To je naš stažista. Ti si mi odgovoran za njega. Zapiši u dnevnik. Uzmi ga k sebi, i do samog starta ga drži na oku."

"Razumem", reče Žilin, podiže Juru sa stolice i izvede ga u hodnik. Jura je lagano počeo da shvata ono što se desilo.

"Vi ste, znači, Žilin?" upita on. "Inženjer kosmičkog broda?"

Žilin ne odgovori. Postavi Juru pred sebe, povuče se jedan korak unazad i strašnim glasom upita:

"Piješ votku?"

"Ne", uplašeno odgovori Jura.

"Veruješ u boga?"

"Ne."

"Prava međuplanetarna dušica!" zadovoljno reče Žilin. "Kad stignemo na Tahmasib, daću ti da poljubiš ključ od startera..."

MARS: ASTRONOMI

Mati je, zaklonivši oči od sunca koje je zaslepljivalo, posmatrao dine. Krauler se nije video. Nad dinama se video ogroman crvenkasti oblak prašine, koji je slab vetar lagano terao u stranu. Bila je tišina, samo što je, na pet metara iznad zemlje, šuštala vrteška anemometra. Zatim je Mati začuo pucnje, pok, pok, pok, pok, - četiri pucnja jedan za drugim.

"Promašaj, razume se", reče on.

Opservatorija se nalazila na visokom, zaravnjenom bregu. Leti je vazduh uvek bio prozračan i sa vrha brega su se odlično videle bele kupole i paralelopipedi Toplog Sirta na pet kilometara prema jugu i razvaline Stare Baze na isto tako visokom, zaravnjenom bregu na tri kilometra prema zapadu. Ali, sada je Stara Baza bila obavijena oblakom prašine. Pok, pok, pok, ponovo su odande odjeknuli pucnji.

"Strelci", prezrivo reče Mati. Pogledao je na teritoriju opservatorije. "Podlog li stvora!" reče.

Široka ugaona kamera je bila oborena na zemlju. Meteorološka kućica je bila iskrivljena. Zid paviljona teleskopa je bio izmazan nekom žutom, odvratnom masom. Nad vratima paviljona se videla sveža rupa od razornog metka. Lampica nad ulazom u paviljon je bila razbijena.

"Strelci", ponovi Mati.

Prišao je paviljonu i prstima u krznoj rukavici opipao ivice rupe od metka. Pomislio je o tome šta sve može da načini razorni metak u paviljonu, i odmah mu se od svega smučilo. U paviljonu se nalazio odličan teleskop sa precizno izbalansiranim objektivom, registrator svetlucanja, blink-automati - aparatura retka, svojeglava i komplikovana. Blink-automati se boje čak i prašine i moraju se držati pod hermetičnim poklopcem. A šta može takav poklopac od plastike protiv razornog metka?

Mati nije ušao u paviljon. Neka sami sve pogledaju, pomisli. Sami su pucali, neka sada sami i gledaju. Otvoreno govoreći, on tog dana jednostavno nije mogao da uđe u paviljon. Spustio je karabin na pesak i napregavši se, podigao kameru. Jedna noga tronošca je bila savijena, i kamera je stajala nakrivo.

"Svinja!" reče Mati s mržnjom u glasu. On se bavio snimanjem meteorita i kamera je bila njegov jedini instrument. Prešao je preko cele teritorije opservatorije ka meteorološkoj kućici. Prašina na celoj površini bila je izrivena i Mati je besno gazio karakteristične jame - tragove 'leteće pijavice'. Zašto ona sve vreme dolazi ovamo, na ovo mesto? - mislio je. No, neka se muva oko kuće. Pa, u krajnjem slučaju, neka uđe i u garažu. Ali ne, ona dolazi baš ovamo, na ovo mesto gde se nalaze instrumenti. Zar ovde miriše na ljude, šta li? Vrata meteorološke stanice su bila iskrivljena i nisu mogla da se otvore. Mati beznadežno odmahnu rukom i vrati se kameri. Jedva je nekako skinuo kameru sa tronošca i stenjući, spusti je na rašireno šatorsko platno. Posle toga je podigao tronožac i poneo ga u kuću. Ostavio ga je u radionici i svratio u trpezariju. Nataša je sedela kraj radio-stanice.

"Jesi li izvestila?" upita je Mati.

"Znaš, ruke me jednostavno više ne slušaju", ljutito reče ona. "Časna reč, jednostavnije je da otrčim tamo."

"Šta je?" upita je Mati.

Nataša je naglo okrenula regulator jačine. Nizak, umoran glas se začuo u sobi: "Sedma, sedma, govori Sirt. Zašto nema izveštaja? Čujte, sedma! Dajte izveštaj!" Sedma poče da bubnja ciframa.

"Sirt!" rekla je Nataša. "Sirt! Govori prva!"

"Prva, ne smetajte", rekao je umoran glas. "Imajte malo strpljenja."

"Pa onda izvoli", reče Nataša i okrenu regulator jačine u obrnutom pravcu.

"A šta ti, zapravo, hoćeš da ih izvestiš?" upita Mati.

"Hoću da ih izvestim o svemu što se ovde desilo", odgovori Nataša.

"Pa to je nesrećan slučaj!"

"Sad već i nesrećan slučaj", pobuni se Mati. "Svake noći se dešava takav nesrećan slučaj kod nas." Nataša se zamišljeno nalakti na sto.

"A znaš, Mati", reče ona, "danas je pijavica prvi put došla danju."

Mati se celom šakom zamišljeno uhvati za lice. To je bila istina. Ranije su pijavice dolazile ili samo noću ili pred samo svanuće.

"Da", reče. "Da. Ja to shvatam ovako: osilile su se."

"I ja to shvatam isto tako", reče Nataša. "Šta se vidi tamo, napolju?"

"Idi, pa vidi sama, to će biti najbolje", reče Mati. "Moju kameru su unakazili. Danas neću moći da osmatram."

"Da li su naši tamo?" upita Nataša. Mati se zbuni.

"Da, tamo su", reče i neodređeno mahnu rukom. Najednom se zamislio o tome šta će reći Nataša kad bude videla rupu od metka na vratima paviljona.

Nataša se ponovo okrenu ka radio-stanici, a Mati tiho zatvori za sobom vrata. Izišao je iz kuće i ugledao krauler. Krauler je leteo velikom brzinom, skakućući sa brežuljka na brežuljak. Za njim se do samih zvezda dizao gust zid prašine i na tom crveno-žutom fonu se jasno videla jaka figura Penjkova, koji je stajao sa karabinom naslonjenim na bok. Kraulerom je, razume se, upravljao Sergej. On je krenuo kraulerom pravo prema Matiju i ukočio tek na pet koračaji pred njim. Gust oblak prašine je obavio teritoriju opservatorije.

"Kentauri", reče Mati brišući naočare. "Konjska glava na ljudskom telu."

"Pa šta?" reče Sergej skočivši na zemlju. Za njim je lagano sišao Penjkov.

"Otišla je", reče on.

"A ja bih rekao da je nisi ni pogodio", reče Sergej. Penjkov važno klimnu glavom.

"I ja bih rekao to isto", reče on.

Mati mu je prišao i povukao ga za rukav krznenog kaputa.

"Hajdemo", reče.

"Kuda?" upita Penjkov braneći se.

"Hajdemo, hajdemo, strelče", reče Mati. "Pokazaću ti šta si sigurno i precizno pogodio."

Prišli su paviljonu i zaustavili se ispred vrata. "Uh, boga mu", reče Penjkov.

Sergej bez ijedne reči polete unutra.

"Da li je Nataša videla?" brzo upita Penjkov.

"Nije još", odgovori Mati.

Penjkov je zamišljeno pipao ivice rupe.

"To ne može tek onako da se popravi", reče.

"Da, rezervni paviljon na Sirtu ne postoji", ironično dodade Mati.

Pre mesec dana Penjkov je, pucajući noću u pijavice, probio meteorološku kućicu. Tada je otišao na Sirt i negde pronašao rezervu. A probušenu kućicu je sakrio u garaži.

Sergej dobaci iz paviljona:

"Čini mi se da je sve u redu!"

"A da li postoji izlazna rupa?" upita Penjkov. "Postoji..."

Začulo se neko zujanje, i krov paviljona se otvorio i ponovo zatvorio.

"Čini mi se da smo imali sreće", objavio je Sergej i izišao iz paviljona.

"A meni je slomila tronožac", reče Mati. "I meteorološka kućica je tako unakažena da ćemo ponovo morati da uzmemo novu."

Penjkov je bacio pogled na kućicu i ponovo počeo da razgleda rupu od metka. Sergej je stajao pored njega i takođe gledao rupu.

"Kućicu ću popraviti", mračno je govorio Penjkov. "A šta s ovim da radimo?"

"Ide Nataša", tiho ih upozori Mati.

Penjkov je napravio pokret kao da se spremao da nekud ode, ali je samo uvukao glavu u ramena. Sergej počeo brzo da govori:

"Ova rupa nije velika, Nataša, ali to je sitnica, mi ćemo to još danas brzo popraviti, a unutra je sve čitavo..."

Nataša im priđe i baci pogled na rupu.

"Svinje ste vi, momci", tiho reče ona.

Sad su svi imali želju da se negde sakriju, čak i Mati, koji uopšte nije bio kriv, i koji je poslednji istrčao napolje, kad je već sve bilo završeno. Nataša je ušla u paviljon i upalila svetlost. Kroz otvorena vrata se videlo kako skida futrole sa blink-automata. Penjkov duboko uzdahnu. Sergej tiho reče:

"Idem da smestim krauler u garažu."

Niko mu ništa ne odgovori. Ušao je u kola i upalio motor. Mati se ćutke vrati svojoj kameri i sagavši se, počeo da je vuče u zgradu. Pred paviljonom je ostala samo tužna, glomazna figura Penjkova.

Mati je uvukao kameru u radionicu, skinuo masku za kiseonik i dugo se mučio otkopčavajući ogromnu bundu. Posle toga je, ne skidajući cipele, seo na sto pored kamere. Kroz prozor je video kako je krauler neobično lagano, kao na prstima, promilio kroz ulaz u garažu.

Nataša je izašla iz paviljona i čvrsto za sobom zatvorila vrata. Posle toga je prešla preko dvorišta, zaustavljajući se pred pojedinim priborima. Penjkov se vukao za njom i, prema svemu, teško je uzdisao. Oblaci prašine su se već bili slegli, i sitno, crvenkasto sunce je visilo nad crnim, kao oglodanim ruinama Stare Baze, koja je bila zarasla u bodljikavi marsovski saksaul. Mati je bacio pogled na nisko sunce, na nebo koje je postajalo sve mračnije i mračnije, a onda se

setio da je tog dana on dežuran i otišao u kuhinju.

Za vreme jela Sergej reče:

"Naša Nataša je danas jako ozbiljna", i ispitujući pogleda Natašu.

"Idite do đavola", reče Nataša. Jela je nikoga ne gledajući, ljutita i natmurena.

"Naša Nataša je ljuta", reče Sergej.

Penjkov dugo i tužno uzdahnu. Mati zaklima glavom sa saučešćem.

"Naša Nataša nas danas ne voli", dodade Sergej.

"Pa, šta je ovo", progovori Nataša. "Dogovorili smo se da se ovde ne puca. Jer, ovo ipak nije strelješte. Tamo se nalaze pribori... Da ste danas razbili i uništili blinke, šta bismo onda radili? Gde bismo ih našli?"

Penjkov je gledao odanim očima.

"Šta ti je, Nataša", reče Sergej. "Kako da pogodimo blinke?"

"Mi pucamo samo u lampe", progundā Mati.

"A sada ste probušili paviljon", reče Nataša.

"Nataša!" povika Serjoža. "Donećemo drugi paviljon! Penjkov će trknuti na Sirt i doneće. On je junačina!"

"Idite do đavola", reče Nataša. Više se nije ljutila. Penjkov živnu.

"A kadd a pucam u nju, ako ne ovde, napolju?..." počeo on, ali mu Mati pod stolom stade na nogu i on začuta.

"Ti si, Volođa, odista užasno nespretan", reče Nataša. "Ogromno čudovište veliko kao orman, a ti ga čitavih mesec dana ne možeš da pogodiš."

"I ja se čudim", pošteno priznade Penjkov, počeošavši se po zatiljku.

"Možda nišan nije u redu?"

"Iskrivljene cevi", ironično će Mati.

"Svejedno, momci, tim zabavama je došao kraj", reče Nataša. Svi je pogledaše. "Razgovarala sam sa Sirtom. Danas su pijavice napale grupu Azizbekova, geologe, nas i deo novog gradilišta. I sve usred bela dana."

"I sve zapadno i severno od Sirta", reče Sergej.

"Da, to je tačno", reče Nataša, "toga se nisam ni setila. No, bilo kako bilo, odlučeno je da se izvrši hajka na njih."

"To je dobro", reče Penjkov. "Najzad."

"Sutra ujutru će se održati savetovanje, pozivaju načelnike svih

grupa. Ja ću poći, a ti ćeš ostati kao moj zamenik, Serjoža. Da, još nešto. Danas nećemo osmatrati, momci. Stiglo je naređenje da se obustavljaju svi noćni radovi."

Penjkov prestade da žvaće i tužno pogleda Natašu. Mati reče:

"A meni je svejedno. Kamera mi je ionako otišla do đavola. A Penjkovu će ceo plan otići do đavola ako propusti barem i jednu noć."

"Znam", odgovori Nataša. "Kod svih će program radova otići do đavola."

"A možda bih ipak mogao tiho", reče Penjkov. "Da niko ne primeti."

Nataša odmahnu glavom.

"Neću ni da čujem", reče. "A možda..." počeo Penjkov, a Mati mu ponovo ispod stola stade na nogu.

Penjkov pomisli: I tačno je, zašto badava reći da trošim. Svejedno ćemo svi na osmatranje.

"Koji je danas dan?" upita Sergej. On je mislio na dan u dekadi.

"Osmi", reče Mati. Nataša pocrvene i počeo svima redom da gleda u oči.

"Nešto Ripkina odavno nema", reče Sergej sipajući sebi kafu.

"Da, stvarno", značajno reče Penjkov.

"A već je kasno", dodade Mati. "Već je skoro ponoć, a njega još uvek nema."

"O!" reče Sergej i podiže prst. U hodniku se začulo škljocanje ulaznog otvora. "To je on!" svečanim šapatom objavi Sergej.

"Pravi ste čudaci, odista čudaci!" reče Nataša i zbunjeno se osmehnu.

"Ne dirajte nam Natašu", naredi Serjoža. "Ne smete da joj se podsmevate."

"Sada će nam doći on i počeoće da nam se podsmeva", reče Penjkov. Neko zakuca na vrata trpezarije. Sergej, Mati i Penjkov istovremeno staviše prst na usta i značajno pogledaše Natašu.

"No, šta vam je?" šapatom reče Nataša. "Neka odgovori neko..."

Mati, Sergej i Penjkov istovremeno počeoše da odmahuju glavom.

"Uđite!" očajnim glasom reče Nataša.

Uđe Ripkin, kao i uvek uredan i veseo, u čistom kombinezonu i snežno beloj košulji sa raskopčanom kragnom, pažljivo izbrijan. Njegovo lice, kao i lica svih tragača, ostavljalo je čudan utisak:

pocrneli obrazi i čelo, a beli krugovi oko očiju i beo donji deo lica, tamo gde kožu pokrivaju naočari i maska za kiseonik.

"Primate li me?" tiho upita on. On je uvek govorio jako tiho.

"Sedite, Felikse", pozva ga Nataša.

"Hoćeš li da večeraš?" upita Mati.

"Hvala", odgovori Ripkin. "Bolje šolju kafe."

"Nešto si danas zakasnio", reče otvoreni Penjkov sipajući mu kafu. Sergej na to napravi užasan izraz lica, a Mati pod stolom lupi Penjkova nogom u cevanicu.

Ripkin mirno uze kafu.

"Došao sam pre pola sata", reče on, "i obišao sam oko zgrade. Vidim, i kod vas je danas bila pijavica."

"Danas je tu bilo pravo bojište", reče Nataša.

"Da", reče Ripkin. "Video sam rupu u paviljonu."

"Naši karabini su neispravni, svima su im cevi iskrivljene", objasni Mati.

Ripkin poče da se smeje. Imao je sitne, ravne, bele zube.

"A da li si ti imao prilike da pogodiš bar jednu pijavicu?" upita Sergej.

"Najverovatnije ne", reče Feliks. "Njih je veoma teško pogoditi."

"To i sam znam", progunđa Penjkov.

Nataša je, spustivši pogled, prstima drobila hleb.

"Danas su kod Azizbekova ubili jednu", reče Ripkin.

"Odista?" zabezeknu se Penjkov. "Ko?"

Ripkin se ponovo nasmeja.

"U stvari niko", reče. Bacio je pogled na Natašu. "Interesantna stvar - otkao se kran ekskavatora i prignječio je. Sigurno je neko pogodio iz puške u sajlu."

"To je bio pucanj", reče Sergej.

"To umemo i mi", reče Mati. "U trku, sa trideset koračaja, pravo u lampu nad vratima."

"Znate li momci", reče Sergej, "imam utisak da svi karabini na Marsu imaju iskrivljene cevi."

"Ne", reče Feliks. "Posle toga su konstatovali da je pijavicu kod Azizbekova pogodio najmanje šest metaka."

"Eh, uskoro će biti hajka", reče Penjkov, "tada ćemo im već pokazati u kom grmu leži zec."

"A ja se toj racij i uopšte ne radujem", reče Mati. "Oduvek je kod nas

tako: tras, bum, tras, poubijaju se sve životinje, a onda počinju da se stvaraju nacionalni parkovi."

"Šta ti je?" reče Sergej. "Pa one samo smetaju."

"Nama odista sve smeta", reče Mati. "Kiseonika je malo - smeta nam, kiseonika mnogo - smeta nam, šume mnogo - smeta nam, seci šumu... Ko smo mi na kraju krajeva kad nam sve smeta? Da ti salata nije bila loša?" zamišljeno upita Penjkov. "Ako je to, sam si je pravio..."

"Ne žuri, ne žuri, Penjkove", reče Sergej. "On jednostavno hoće da otpočne zajednički razgovor. Da se Nataša iskaže."

Feliks pažljivo pogleda Sergeja. Imao je ogromne, svetle oči i retko ih je kada zatvarao. Mati se osmehnu.

"A možda one nama uopšte ne smetaju", reče on, "već mi jednostavno smetamo njima..."

"A?" progundā Penjkov.

"Predlažem radnu hipotezu", reče Mati. "Leteće pijavice su razumni starosedeoci Marsa, iako se za sada nalaze na niskom stadijumu razvitka. Mi smo zauzeli rejon u kome se nalazi voda i one imaju nameru da nas odatle oteraju."

Penjkov ga zaprepašćeno pogleda.

"Pa šta", reče. "Moguće je i to."

"Diskutuj sa njim, počni da se protiviš", reče Sergej. "Inače neće moći da uživa u svojoj hipotezi."

"Sve govori u prilog mojoj hipotezi", nastavi Mati. "One, pijavice, žive u podzemnim gradovima. Napadaju uvek sa desne strane, jer im je takav tabu. I... hm, hm... uvek odnose sa sobom svoje ranjenike..."

"Felikse", reče Sergej, "molim te, sravni ga sa zemljom, zajedno s tom njegovom hipotezom."

Feliks reče:

"Takva hipoteza je već postojala." Mati zaprepašćeno podiže obrve.

"Davno. Pre nego što je bila ubijena prva pijavica. Sad se postavljaju mnogo interesantnije hipoteze."

"No?" upita Penjkov.

"Dosad još niko nije objasnio zašto pijavice napadaju ljude. Nije isključena mogućnost da je to njihova stara navika. Postavlja se pitanje: da na Marsu možda ipak ne postoji rasa dvonogih uspravnih bića?"

"Postoji", reče Sergej. "Već punih trideset godina."

Feliks se osmehnu.

"Možemo da se nadamo da će nas pijavice odvesti do te rase."

Izvesno vreme su svi ćutali. Mati je sa zavišću posmatrao Feliksa. On je uvek zavideo ljudima pred kojima su stajali takvi zadaci. Pratiti i pronalaziti leteće pijavice - to je odista interesantan posao, a ako se uz to postavlja i ovakav zadatak...

...Mati je u mislima pretresao sve interesantne zadatke koje je morao da rešava tokom poslednjih pet godina. Najinteresantnije od svega je bilo konstruisanje diskretnog tragača-lovca na hemostazerima. Patrolna kamera se pretvarala u ogromno znatiželjno oko, koje je pratilo pojavu i kretanje 'stranih' svetlosnih tačkaka na noćnom nebu. Serjoža je jurio po noćnim dinamama, paleći s vremena na vreme baterijsku lampicu, a kamera je bešumno pratila svaki njegov pokret... Pa šta, pomisli Mati, i to je takođe bilo interesantno.

Sergej najednom ljutito reče:

"Mi odista ništa, ništa ne znamo!" Penjkov prestade da srče kafu i pogleda ga. "I kako u stvari i ne želimo ništa da saznamo! Dan za danom, dekadu za dekadom, mi lutamo, zagnjurenjeni do ušiju, u razne svakodnevne probleme... Zagnjurili smo se preko glave u elektroniku, kvarimo sumatore, popravljamo sumatore, crtamo grafikone, pišemo člančice, izveštajčice. Odvratno!" Uhvati se za obraze i snažno protrlja lice. "Odmah iza ograde, na hiljade kilometara pružio se potpuno nepoznat, tuđ svet. Kako bih samo želeo da pljunem na sve i odem kud me oči vode kroz pustinju, da potražim pravi posao... Sramota, momci. To je smešno i sramno: sedeti na Marsu i dvadeset i četiri časa dnevno ništa ne videti, osim blink-registrograma i turobne fizionomije Penjkova..."

Penjkov meko reče:

"A ti pljuni, Serjoža. I idi kud te oči vode. Zatraži da te prebace graditeljima. Ili, recimo, Feliksu." Okrete se prema Feliksu. "Da li ćete ga uzeti?"

Feliks sleže ramenima.

"Ma ne, Penjkove, stari prijatelju, to neće pomoći."

Sergej, stegavši usne, zavrte svetlom glavom. "Treba nešto umeti. A šta ja umem? Da popravljam blinke... Brojim do dva i integriram na maloj mašini. Kraulerom umem da upravljam, ali i to ne

profesionaino... Šta još umem?"

"Umeš da kukaš profesionalno", reče Mati. Zbog Serjože, i sam se pred Feliksom osećao nezgodno.

"Ja ne kukam. Ja sam besan! Kako smo samo samozadovoljni i ograničeni! I odakle to najednom? Zašto se smatra da je važnije pronaći mesto za opservatoriju nego preći planetom po meridijanu, od jednog pola do drugog? Zašto je važnije tražiti naftu nego otkrivati tajne? Šta, zar nafte nemamo dovoljno?"

"A ti, nemaš dovoljno tajni?" upita Mati. "Sedi, onda, i reši ograničeni te-zadatak..."

"Ali ja neću da ga rešavam! Dojadilo mi je da ga rešavam, moj dragi Mati! Dojadilo! Ja sam zdrav, jak momak, ja eksere mogu da savijam prstima... Zašto ja moram da sedim nad tim prokletim papirićima?"

Začutao je. Čutanje je bilo teško i Mati pomisli da ne bi bilo loše da promeni temu, ali - nije znao kako to da učini.

Nataša reče:

"Ja se sa Serjožom uopšte ne slažem, ali to je tačno - mi smo se zaglibili u svakodnevnici. I ponekad je čoveku tako krivo... No, neka to ne budemo mi, ali neka se neko odista počne da bavi Marsom, kao novom Zemljom. Jer, Mars ipak nije ostrvo, pa čak ni kontinent, terra incognita, to je planeta! A mi trideset godina sedimo tu tiho i plašljivo, šćućureni uz vodu i raketodrome. I smešno je koliko nas je malo ovde. To je odista šteta. Sedi tamo neko u upravi, neki pobeledi starac sa borbenom prošlošću i mrmlija: 'Rano je još, rano'."

Kad je čuo reč 'rano', Penjkov se trgao i pogledao na sat.

"Oh, majčice moja rođena", promrmlija ustajući od stola. "Ja sam već dve zvezde propustio sedeći sa vama ovde." U tom trenutku pogledao je Natašu, otvorio usta i brzo opet seo. Imao je takav izraz lica da su se svi, pa čak i Sergej, počeli da smeju.

Mati je skočio i prišao prozoru.

"A kakva samo noć!" reče. "Jasnoća slike bi me danas, sigurno, zaprepastila." Pogledao je Natašu.

Feliks živnu.

"Nataša", reče on, "ako je potrebno, ja mogu da budem na straži dok vi budete radili."

"A kako ćete vi... Jer, vama je vreme da idete..." Nataša pocrvene. "Htela sam da kažem da vi obično u ovo doba odlazite..."

"A zašto da nas čuvate?" reče Mati. "Ja i sam mogu da se čuvam. Moja kamera je ionako otpevala svoje."

"Onda ću poći da se obučem", reče Penjkov.

"No, dobro", reče na kraju Nataša. "Povlačim svoje naređenje od sedam sati uveče..."

Penjkova više nije bilo. Sergej je takođe ustao i ne gledajući nikoga izišao. Mati je poceo da rasprema sto.

"Dajte da vam pomognem", predloži Feliks i pažljivo zasuče rukave.

"A šta tu imate da pomažete", usprotivi se Mati, "pet šolja, pet tanjira."

Pogledao je ruke Feliksa i trgao se:

"A šta je ovo?" upita sa čuđenjem. Na levoj i desnoj Feliksovoj ruci bila su po dva sata. Feliks ozbiljno odgovori:

"To je takođe jedna hipoteza. Znači, sami ćete oprati sudove?"

"Sam", reče Mati. "Čudan je ipak taj momak, ovaj Feliks", pomisli.

"Onda ću da pođem", reče Feliks i iziđe.

Radio-stanica u uglu je iznenada počela da šišti. U njoj je nešto škljocnulo i dubok, umoran glas reče:

"Prva, govori Sirt. Sirt poziva prvu."

Mati uzviknu:

"Nataša, zove Sirt!"

Prišao je mikrofONU i rekao:

"Prva sluša!"

"Pozovite načelnika", reče glas iz zvučnika.

"Jedan trenutak."

Utrčala je Nataša u razdrljenoj bundi i sa maskom za kiseonik na grudima.

"Načelnik sluša", rekla je.

"Još jedared potvrđujem naređenje", rekao je glas. "Noćni radovi se zabranjuju. Topli Sirt je opkoljen pijavicama. Ponavljam..."

Mati je slušao i brisao tanjire. Ušli su Penjkov i Sergej. Mati je s interesovanjem posmatrao kako im se izdužuju lica.

"...Topli Sirt je opkoljen pijavicama. Kako ste me razumeli?"

"Razumela sam vas dobro", izgubljeno reče Nataša. "Sirt je opkoljen pijavicama, noćni radovi se zabranjuju."

"Laku noć", reče glas. Zatim je opet nešto škljocnulo i glasnogovornik je prestao da šišti.

"Laku noć, Penjkove", reče Sergej i poče da raskopčava bundu. Penjkov ništa ne odgovori. Ljutito poče da sopće i ode u svoju sobu. "Onda, da krenem", reče Feliks.

Svi se okrenuše. On je stajao u vratima, mali, jak, s ogromnim karabinom kraj desne noge.

"Kako ćeš otići?" upita Mati.

Feliks prstima pokaza kako će otići.

"Ti si poludeo", reče Mati.

Feliks se začuđeno osmehnu.

"Šta ti je?"

"Da li ste čuli radio?" brzo upita Nataša.

"Da, čuo sam", reče Feliks. "Ali, ja nisam potčinjen komandi Sirta. Ja sam tragač."

Navukao je masku na lice, spustio naočare, mahnuo rukom u rukavici i izišao. Svi su skamenjeno gledali prema vratima.

"Kako to", izgubljeno progovori Nataša. "Pa njega će pojesti..."

Sergej najednom pojuri ka vratima, usput zakopčavajući bundu.

"Kuda ćeš!" povika Nataša.

"Povešću ga!" usput odgovori Sergej i zalupi vrata za sobom.

Nataša potrča za njim. Mati je uhvati za ruku.

"Kuda ćeš? I, što je još važnije, zašto?" mirno je rekao. "Serjoža je pravilno odlučio."

"A ko mu je dozvolio?" besno upita Nataša. Zašto ne sluša naređenja?

"Treba pomoći čoveku", logično odgovori Mati.

"Može mu se nešto desiti."

Osetili su kako je pod počeo da se trese. Sergej je palio motor kraulera. Nataša se spusti na stolicu i steže ruke.

"Ne boj se", reče Mati. "Kroz petnaestak-dvadeset minuta on će se vratiti."

"A ako one napadnu Serjožu kad se bude vraćao?"

"Još se nije desilo da pijavica napadne kola", reče Mati. "I uopšte, Serjoža bi se tome samo radovao..."

Sedeli su i čekali. Mati je najednom pomislio da je Feliks Ripkin već desetak puta dolazio k njima na opservatoriju uveče i da je odlazio isto tako kasno noću. A pijavice se svake noći muvaju oko Sirta. Smeo je momak taj Feliks, pomisli Mati. Čudnovat momak.

Uostalom, i nije baš tako čudnovat. Mati je pogledao Natašu. Način udvaranja je odista možda malo čudnovat: bojažljiva opsada...

Mati baci pogled kroz prozor. U crnoj praznini su se videle jasne zvezde, koje nisu treptale. Uđe Penjkov, noseći u ruci hrpu papira, i reče ne gledajući nikoga:

"No, ko će mi pomoći da iscrtam grafikone?"

"Mogu ja", reče Mati.

Penjkov bučno poče da se smešta za sto. Nataša je sedela uspravno, oprezno osluškujući. Pošto je razmestio papire, Penjkov živo poče da govori:

"To je odista začuđujuće interesantna stvar, momci! Da li se sećate zakona Dega?"

"Sećamo", reče Mati. "Sekans u dve trećine, stepena..."

"Nemaš ti na Marsu sekans dve trećine!" likujući reče Penjkov.

"Nataša, pogledaj... Nataša!"

"Ostavi je na miru", reče Mati.

"Zašto?" šapatom upita Penjkov.

Nataša skoči.

"Ide!" reče ona.

"Ko?" upita je Penjkov.

Pod pod nogama se ponovo zatrese, a onda je zavladala tišina, pa su zveknula vrata. Ušao je Sergej vukući s lica masku, na kojoj se nahvatalo inje.

"Uh, ala je strašan mraz!" reče veselo.

"Gde si bio?" zaprepašćeno upita Penjkov.

"Ripkina sam odvezao na Sirt", reče Sergej.

"Baš si junačina", reče Nataša. "Prava si junačina, Serjoža! Sad mogu mirno da spavam."

"Laku noć, Natašenjka", rekoše bučno momci. Nataša ode.

"Zašto i mene nisi povezao?" uvređeno reče Penjkov.

Sa Sergejevog lica nestade osmejka. Prišao je stolu, seo i odmakao papire.

"Slušajte, momci", rekao je u po glasa. "Ja Ripkina nisam našao. Do samog Sirta sam stigao, davao sam signale, reflektore sam palio - nigde ga nema. Kao da je u zemlju propao."

Svi začutaše. Mati ponovo priđe prozoru. Učini mu se da se negde u

rejonu Stare Baze lagano kreće slaba svetlost, kao da neko ide sa fenjerom u ruci.

MARS: STARA BAZA

U sedam izjutra načelnici grupa i sektora sistema Topli Sirt skupili su se u kabinetu direktora sistema Aleksandra Filipoviča Ljamina. Sve u svemu, sastanku je prisustvovalo dvadeset i pet ljudi i svi su sedeli oko izduženog niskog stola za savetovanja. Ventilatori i ozonatori su radili punom snagom. Nataša je bila jedina žena u kabinetu. Nju su retko pozivali na opšta savetovanja i mnogi od ljudi koji su se sada skupili videli su je prvi put. Mnogi su je sa znatiželjom posmatrali. Nataša je čula kako je neko rekao sipljivim šapatom:

"Da sam znao, obrijao bih se."

Ljamin ne ustajući reče:

"Prvo pitanje je, drugovi, van dnevnog reda. Da li ste vi doručkovali? Bolje bi bilo da sastanak ne počnemo prazna stomaka. Mogu da zatražim da donesu konzerve i kakao."

"Nema ničega ukusnijeg, Aleksandre Filipoviču?" zainteresova se debeljko sa rukama zavijenim u zavoje i rumenim obrazima.

U kabinetu zažamoriše.

"Ukusnijeg nema ničega", odgovori Ljamin i skrušeno zaklima glavom. "Jedino možda konzervirane kokoške..."

Začuše se glasovi:

"Pravilno, Aleksandre Filipoviču! Neka donesu! Nismo uspeli da doručkujemo!"

Ljamin nekome mahnu rukom.

"Sada će doneti", reče i ustade. "Da li su svi, tu?" Bacio je pogled na prisutne. "Azizbekov... Gorin... Barabanov... Nakamura... Malumjan... Van... Džefersona ne vidim... Ah, da, izvini... A gde je Opanasenko?... Da li ima nekog od tragača?"

"Opanasenko je na putu", rekao je tihi glas i Nataša ugleda Ripkina. Prvi put ga je videla neobrijanog.

"Na putu?" rekao je Ljamin.

"No dobro, počecemo bez njega. Drugovi, kao što znate, poslednjih nedelja leteće pijavice su postale aktivnije. Od prekjučerašnjeg dana su počele da prave svinjarije. Počele su da napadaju i danju. Na sreću, žrtava nije bilo, ali mnogi načelnici grupa i sekcija zahtevaju preduzimanje odlučnijih mera. Ja hoću da istaknem da je problem

pijavica u stvari stari problem. Mi o njima diskutujemo nenormalno mnogo i dugo, ponekad se čak i svađamo. Spoljnim grupama te životinje sigurno užasno smetaju i, sve u svemu, vreme je da se na kraju donese o njima, to jest o pijavicama, neko konačno rešenje. Ukratko rečeno, postoje dva mišljenja o tome kako se može rešiti to pitanje. Prvo je - hajka, odnosno racija i uništavanje pijavica. Drugo je - nastavljanje politike pasivne odbrane kao modus vivendi, sve dotle dok kolonija ne ojača. Drugovi", pri tome je ruke prineo grudima, "ja vas molim da se izjasnite, šta ko misli. Ali, potrudite se, bez ispada. To nema nikakve svrhe. Ja znam, svi smo mi premoreni, razdraženi i svako je nečim nezadovoljan. Ali ja vas najlepše molim da sada zaboravite sve, osim interesa našeg rada." Oči počеше da mu suze. "One koji budu naročito vatreni ja ću nemilosrdno udaljiti sa savetovanja, bez obzira na rang."

Seo je. Odmah ustade visok, vrlo mršav čovek, sa pegavim licem, neobrijan, zapaljenih očiju. To je bio Viktor Kirilovič Gajdadimov, zamenik direktora, zadužen za izgradnju.

"Ja ne znam", poče on, "koliko vremena može da traje racija - dekadu, mesec ili možda pola godine. Ja ne znam koliko ćete ljudi uzeti za tu raciju - ljude sigurno najbolje, a možda čak i sve. Ja ne znam, na kraju, da li će ta racija dati nekakve rezultate. Ali ja odlično znam, a smatram da i vi to treba da znate pre svega, zbog racije će morati da se obustavi izgradnja stambenih blokova. A, između ostalog, kroz dva meseca treba da stigne dopuna i stambeni blokovi će biti preko potrebni. Na Toplom Sirtu nemamo mogućnosti da damo sobe čak ni oženjenima. Uzgred budi rečeno, ne ide na čast našim inostranim drugovima što se zbog toga pitanja tolika uznemiravaju. Ali, to samo onako, uzgred rečeno. Drugo, zbog racije će se zaustaviti izgradnja fabrike građevinskih materijala. Šta je to fabrika građevinskih materijala u našim uslovima, to treba i sami da znate. O oranžerijama i toplim lejama, koje zbog racije nećemo dobiti ni ovog leta, neću čak ni da govorim. I, treće, i najvažnije, racija će potpuno prekinuti izgradnju regeneracione fabrike. Kroz mesec dana će početi jesenje bure i na izgradnju regeneracione fabrike možemo da stavimo krst." Stegao je zube, zatvorio i ponovo otvorio oči. "Vi znate, drugovi, da mi svi ovde visimo o dlaci. Možda ovim otkrivam neke tajne administracije, ali neka đavo nosi tajne: mi smo ovde

odrasli iiskusni ljudi! Zalihe vode pod Toplim Sirtom se bliže kraju. Njih već više faktički nema. Već sada mi dovozimo vodu peščanim tenkovima sa udaljenosti od dvadeset i šest kilometara." (Za stolom svi počeše da žamore i da se pokreću, a neko čak uzviknu: "A što na to nisu ranije mislili?") "Ako regeneracionu fabriku ne završimo do kraja meseca, cele jeseni ćemo umirati od žeđi, a na zimu ćemo Topli Sirt morati da preselimo na dve stotine kilometara odavde. Završio sam."

Seo je i iskapio šolju ohlađenog kakaa. Posle kratke pauze, Ljamin reče:

"Ko je sledeći?"

"Ja" reče neko. Ustao je omanji bradonja sa tamnim naočarima "načelnik radionice za popravku Zahar Josifovič Pučko. Ja se pridružujem mišljenju Viktora Kiriloviča", skinuo je naočare i kratkovidno pogledao na sto. "Nekako se kod nas sve organizuje kao kod dece: racija - tras, bum-bum, aj, ej... I molim vas: čime se spremate da jurite te pijavice? Možda ćete sestiti na metlu, a? Sad vam je Viktor Kirilovič odlično objasnio da kod nas peščani tenkovi donose vodu. A kakvi su to tenkovi? Beda, a ne tenkovi! Četvrtina našeg voznog parka se nalazi u radionicama, a radnika jednostavno - nema. Oni koji umeju da popravljaju - ti ne kvare, a oni koji umeju da kvare ne umeju da popravljaju. Ljudi se ophode sa tenkovima kao da su to naliv-pera - baciš ga i kupiš novo. Ja sam, Nataša, pogledao vaš krauler. Dovedi mašinu do takvog stanja! Još bi čovek mogao da pomisli da sa njim idete kroz zidove..."

"Zahare, Zahare, bliže suštini stvari", reče Ljamin.

"Hoću da kažem samo ovo. Ja znam te racije. Polovina kola će ostati u pustinji, druga polovina će možda i stići do mene, i vi ćete mi reći: popravljaj. A čime treba da popravljam? Nogama? Ruku nemam dovoljno. A tad će početi: Pučko je ovakav, Pučko je onakav. Pučko misli da radionice ne postoje za Topli Sirt već Topli Sirt za radionice. Počecu da molim druga Azizbekova da mi da ljude, a on mi ih neće dati. Počecu da tražim ljude od druga Nakamure - izvinite, od gospodina Nakamure - a on će mi reći da on ionako ne može da izvrši plan..."

"Bliže stvari, Zahare", nestrpljivo reče Ljamin.

"Bićete blize stvari kad ne budete imali nijedna kola. Tada ćemo

početi da nosimo hranu i vodu na svojoj grbači sa udaljenosti od sto kilometara i vi ćete me upitati: 'Pučko, gde si bio kad smo pravili raciju?'"

Pučko stavi naočare na nos i sede.

"Loše stoje stvari", reče neko.

Nataša je sedela kao da je neko udario maljem po glavi. No, kakav sam ja načelnik, mislila je ona. Pa ja ništa od svega toga nisam znala, pa čak nisam mogla ni da pretpostavim, i još sam psovala te starce, za njihov birokratizam...

"Dozvolite meni", začu se nečiji meki glas.

"Stariji areolog *Stručnjak za geologiju Marsa; prim. prev. sistema Livanov*", reče Ljamin. Lice Livanova je bilo pokriveno flekama od sunca, a na licu su se videla dva crna oka koja su bila neobično blizu jedno drugome.

"Razlozi protiv racije, koji su ovde izneti", progovorio je on, "meni izgledaju veoma važni i značajni." (Nataša je pogledala Gajdadimova. Gajdadimov je spavao spustivši glavu na sto.) "A ipak je neophodno sprovesti je. Evo nekih statističkih podataka. Za trideset godina boravka čoveka na Marsu, leteće pijavice su izvršile preko hiljadu i po registrovanih napada na čoveka. Tri čoveka su bila ubijena, dvanaestorica su ostala invalidi. Stanovništvo sistema Topli Sirt ima hiljadu dve stotine ljudi, od kojih osam stotina stalno radi na slobodnom prostoru, što znači da im stalno pretili napad. Četvrtina naučnih radnika mora da čuva stražu na štetu državnih i ličnih naučnih planova. Ali, ni to nije sve. Osim moralne, pijavice nanose i veliku materijalnu štetu. Za poslednjih nekoliko nedelja, one su samo kod areologa uništile pet skupocenih, unikatnih pribora i pokvarile oko dvadeset i osam dragocenih instrumenata. Postaje očigledno da to dalje više ne može da se trpi. Pijavice predstavljaju ozbiljnu opasnost za rad celog sistema Topli Sirt. Ja nemam nameru da na bilo koji način omalovažavam mišljenja koja su iskazali drugovi Gajdadimov i Pučko. Ja sam te okolnosti uzeo u obzir prilikom pravljenja plana racije, koji imam čast da predložim savetovanju u ime arehologa i tragača."

Svi zažamoriše i onda opet začutaše. Gajdadimov se trgao i otvorio oči. Livanov nastavi odmerenim glasom:

"Posmatranja su pokazala da apeks *Centar; prim. prev. širenja*

pijavica u rejonu Toplog Sirta predstavlja deo takozvane Stare Baze - na karti oznaka 211. Operacija počinje jedan sat pre izlaska sunca. Grupa od četrdeset dobro obučanih strelaca na četiri pešćana tenka sa zalihom hrane za tri dana zauzima Staru Bazu. Dve grupe gonilaca - orijentaciono, oko dve stotine - ljudi u svakoj grupi - na tenkovima i kraulerima razvijaju se u streljačke lance iz rejona: prva grupa - sto kilometara zapadno od Sirta, druga grupa - sto kilometara severno od Sirta. Tačno u nula-nula časova obe grupe počinju da se kreću prema severoistoku, odnosno prema jugu, praveći usput što je moguće veću buku i uništavajući pijavice koje pokušavaju da se probiju kroz lanac. Krećući se lagano i metodično, obe grupe će se susresti krilima, odbacujući pijavice u rejon Stare Baze. Na taj način će glavnina pijavica, koja se nađe u zoni opkoljavanja, biti koncentrisana u rejonu Stare Baze i uništena. To je prvi deo plana. Hteo bih da čujem eventualna pitanja i prigovore."

"Lagano i metodično, to je dobro", reče Pučko. "Ali, koliko će biti potrebno kola?"

"I ljudi", reče Gajdadimov. "I dana?"

"Pedeset kola, četiri stotine pedeset ljudi i najviše tri dana."

"Kako imate nameru da uništite pijavice?" upita Džeferson.

"Mi o pijavicama znamo veoma malo", reče Livanov. "Za sada možemo da se oslonimo samo na dva sredstva: na otrovne metke i bacače plamena."

"A gde da ih nađemo?"

"Municiju je lako otrovati, a što se tiče bacača plamena, lako ćemo ih napraviti od pulpomonitora."

"Već ih prepravljate?"

"Da."

"Plan je dobar", reče Ljamin. "Šta vi mislite, drugovi?"

Gajdadimov je ustao.

"Protiv takvog plana nemam ništa", reče on. "Samo, potrudite se da mi ne uzimate graditelje. I dozvolite mi da se odmah udaljim sa savetovanja."

Za stolom opet počеше da žamore.

"Odličan plan, nema šta!"

"A gde ćete uzeti strelce?"

"Naći ćemo ih! To graditelja nema, a strelaca ima koliko hoćete!"

"Oh, ala ćemo ih pobiti!"

"Ja još nisam završio, drugovi", reče Livanov. "Postoji i drugi deo plana. Prema svemu, teritorija Stare Baze je izrivena pukotinama i podzemnim pećinama, kroz koje pijavice izlaze na površinu. I, tamo, sigurno ima puno tih podzemnih prostorija. Kad se krug zatvori i pijavice pobijemo, moći ćemo ili da zacementiramo ulaze u te podzemne pećine, pukotine i tunele ili da nastavimo poteru pod zemljom. U oba slučaja je neophodno potrebno imati plan Stare Baze."

"Ne, o poteri pod zemljom ne može biti ni reči", reče neko. "To je suviše opasno."

"A bilo bi interesantno", promrmlja rumeni debeljko sa zavijenim rukama.

"Drugovi, to pitanje ćemo rešiti posle završetka racije", reče Livanov. "Sad nam je potreban plan Stare Baze. Mi smo se obraćali arhivi, ali tamo, ne znam zašto, plana nema. Možda ga ima neko od starosedelaca?"

Za stolom ljudi počеше da se zbunjeno zgledaju.

"Ja ne shvatam", reče koščati, stari areodezist. "O kakvom je planu u stvari reč?"

"O planu Stare Baze."

"Stara Baza je bila sagrađena pre petnaest godina i ja sam sve to gledao svojim očima. To je bila betonirana kupola, ali tamo nije bilo nikakvih podzemnih pećina ni tunela. Istina, ja sam bio u međuvremenu i na Zemlji i možda je sve to izgrađeno dok nisam bio ovde."

Drugi areodezist reče:

"Uzgred budi rečeno, Stara Baza se ne nalazi na koti 211 već na koti 205."

"Zašto 205?" reče Nataša. "Na koti 211. To je zapadno od opservatorije."

"Kakve veze s tim ima opservatorija?" Koščati areodezist se ozbiljno naljutio. "Stara Baza se nalazi jedanaest kilometara južno od Toplog Sirta."

"Pričekajte, pričekajte!" povika Livanov. "Mi mislimo na Staru Bazu koja se nalazi na koti 211, tri kilometra zapadno od opservatorije."

"A!" reče koščati areodezist. "Onda vi mislite na Sive Razvaline,

ostatke prve naseobine. Čini mi se da je tamo hteo da se nastani Norton."

"Norton se iskrcao tri stotine kilometara južno odavde!" povika neko. Podiže se užasna galama.

"Tiše, tiše!" reče Ljamin i poče da lupa dlanom po stolu. "Prekinite tu diskusiju. Moramo da razjasnimo da li neko nešto zna o Staroj Bazi ili o Sivim Razvalinama, kako god hoćete, jednom rečju - o uzvišenju na koti 211."

Svi začutaše. Niko nije voleo da ide na razvaline starih naseobina, a nije bilo ni vremena za takve izlete. "Jednom rečju, niko ništa ne zna", reče Ljamin. "A plan takođe nemamo."

"Mogu da dam objašnjenje", reče sekretar direktora, koji je istovremeno bio i zamenik direktora za naučni rad i arhivarijus. "S tom Starom Bazom uopšte se dešavaju nekakve čudne stvari, gluposti. Na crtežima Nortona ta baza nije obeležena, a onda se ona najednom pojavljuje na koti 211. Međutim, dve godine kasnije, u izveštaju Veljamina, koji je tražio dozvolu da ispita razvaline Stare Baze, tadašnji načelnik ekspedicije Jurkovski je svojom rukom izvoleo napisati", sekretar podiže iznad glave požuteli list papira, "Niko ništa nije shvatio. Učite se da pravilno čitate kartu. Kota nije 211 već 205. Dozvoljavam. Jurkovski."

Svi se začuđeno nasmejaše.

"Dozvolite mi da dam jedan predlog", tiho reče Ripkin. Svi se okrenuše prema njemu. "Možemo sada otići na kotu 211 i nacrtati kroki Stare Baze."

"I to je pravilno", reče Ljamin. "Ko ima vremena, neka ode. Kao šefa postavljam druga Livanova. Savetovanje ćemo nastaviti u jedanaest časova."

Od Toplog Sirta do Stare Baze u pravoj liniji je bilo oko šest kilometara. Oni su tamo otišli na dva peščana tenka. Onih koji su želeli da krenu bilo je mnogo više nego učesnika savetovanja - i Nataša odluči da krene svojim kraulerom. Tenkovi su počeli da se kreću ka periferiji Sirta. Da ne bi dospela u oblak prašine, Nataša svojim kraulerom krete naokolo. Kada stiže do Centralne meteorološke kule, ona najednom ugleda Ripkina. Mali tragač je išao svojim uobičajenim brzim korakom, stavivši ruke na svoj dugi

karabin, koji mu je visio o vratu. Nataša se začudi.

"Felikse!" povika. "Kuda ćete?"

Zaustavio se i prišao krawleru.

"Odlučio sam da pođem pešice", reče on mirno je posmatrajući odozdo. "Nije bilo mesta za mene."

"Sedite", reče Nataša. Neočekivano je počela da se ponaša prema Feliksu slobodno, ne onako snebivljivo kako se svako veče ponašala prema njemu u opservatoriji. Feliks lako uskoči u krawler i sede na sedište pored nje, skide karabin sa vrata i stavi ga među kolena. Kretoše.

"Preplašila sam se sinoć kada ste otišli sami", priznade Nataša. "Je li vas Sergej brzo dostigao?"

"Sergej?" Pogleda je. "Da, dosta brzo. To je bila pametna misao."

Zaćutaše. Pola kilometra od njih, s leve strane, išli su tenkovi ostavljajući za sobom gust oblak prašine.

"Interesantno savetovanje", reče Nataša.

"Veoma interesantno", reče Ripkin. "I odista, nešto se čudno dešava s tom Starom Bazom."

"Ja sam tamo bila sa svojim momcima", reče Nataša. "Kad su gradili našu opservatoriju. Ništa naročito. Betonske ploče, sve ispucalo, zaraslo saksaulom. Da li i vi mislite da pijavice izlaze odande?"

"Ubeđen sam", reče Ripkin. "Tamo je ogromno gnezdo pijavica, Nataša. A pod brežuljkom se nalazi ogromna podzemna pećina, koja je, sigurno, podzemnim hodnicima i prolazima povezana sa drugim šupljinama pod površinom. Iako ja te hodnike nisam pronašao."

Nataša ga sa strahom pogleda. Krawler poče da vrda. Sa desne strane se pokaza opservatorija. Na osmatračnici je stajao kao motka visoki Mati i mahao rukom. Feliks mu odmahnu. Kupola i zgrade Toplog Sirta nestadoše sa horizonta.

"Zar ih se vi ne bojite?" upita Nataša.

"...Bojim se", reče Feliks. "Ponekad se užasno bojim, Nataša, toliko da mi je muka od toga. Kad biste samo videli kakve imaju čeljusti. Samo, one su užasno plašljive."

"Znate šta, Felikse", reče Nataša gledajući ispred sebe. "Mati govori da ste vi čudan čovek. Ja takođe mislim da ste vi veoma čudan čovek."

Feliks poče da se smeje.

"Vi mi laskate", reče. "Vama sigurno izgleda čudno što ja uvek dolazim k vama na opservatoriju kasno uveče, samo radi toga da bih popio kafu. Ali, ja ne mogu da dolazim danju. Danju sam zauzet. Pa i uveče sam skoro uvek zauzet, i nemam vremena. A kad imam slobodnog vremena, ja uvek dolazim k vama."

Nataša oseti da je počela da crveni. Ali krauler se već nalazio kraj podnožja brežuljka, onog istog koji je na areografskim kartama bio označen iskrivljenom linijom kao kota 211. Na vrhu brežuljka su se već videli ljudi.

Nataša zaustavi krauler po strani od peščanih tenkova i isključi motor. Feliks je stajao dole ozbiljno je gledajući. Pružao joj je ruku.

"Ne treba, hvala", promrmlja Nataša, ali se ipak osloni na nju.

Krenuli su između razvalina Stare Baze. Čudnovate su to bile razvaline: po njima čovek nikako nije mogao da shvati kako je Stara Baza prvobitno izgledala ili kakav je bio plan njene gradnje. Prolomljene kupole na šestougaoim osnovama, galerije koje su se porušile, gomile polomljenih betonskih blokova. Sve je to bilo zaraslo u korov i bilo pokriveno gomilama prašine i peska. Ponegde, ispod sivih svodova videle su se tamne provalije. Neke od njih su vodile u neprozirnu pomračinu.

Nad razvalinama su odjekivali glasovi.

"Još jedna podzemna pećina! Ovde nikakav cement ne može da pomogne!"

"Ko li je to tako idiotski planirao?"

"A šta biste vi hteli od Stare Baze?"

"A koliko samo ima korova! Kao na nekoj pustari..."

"Vili, ne zavljučite se tamo!"

"Tamo je prazno, nikoga nema..."

"Drugovi, pa načinite snimak, najzad."

"Dobro jutro, Volodja! Davno smo već otpočeli..."

"Pazite, ovde su tragovi cipela!"

"Da, neko ovamo dolazi... I još jedan trag..."

"Tragači, verovatno..."

Nataša pogleda Feliksa. Feliks klimnu glavom.

"To sam bio ja", reče.

Najednom se zaustavi, čučnu i poče nešto pažljivo da razgleda.

"Evo", reče. "Pogledajte, Nataša."

Nataša se saže. Iz pukotine u betonu virilo je debelo stablo boce sa sićušnim cvetićem na kraju.

"Kakva lepota!" reče ona. "A ja nisam ni znala da boca cveta. Kako je lepa - crveno sa plavim..."

"Boca cveta vrlo retko", tiho reče Feliks. "Poznato je da ona cveta jednom u pet marsovskih godina."

"Imali smo sreće", reče Nataša.

"Svaki put kad cvetić opadne, na njegovom mestu se pojavljuje nova grančica, a na samom mestu gde je bio cvetić, ostaje blistavi kružić. Vidite, ovakav."

"Interesantno", reče Nataša. "Znači, možemo da izračunamo koliko je boca stara... Jedan... Dva... Tri... Četiri..."

Zaustavila se i pogledala Feliksa.

"Ovde ima osam kružića", reče neubedljivo.

"Da", reče Feliks. "Osam. Cvetić je - deveti. Ova pukotina u betonu je stara osamdeset zemaljskih godina."

"Ne shvatam", reče Nataša i najednom ipak shvati. "Znači, ovo nije naša baza? Ovu bazu nisu pravili ljudi?" upita šapatom.

"Nije naša", reče Feliks i ispravi se.

"Vi ste to znali!" reče Nataša.

"Da, mi to znamo", reče Feliks. "Ovu zgradu nisu gradili ljudi. Ovo nije beton. To nije običan brežuljak. I pijavice ne napadaju dvonoga uspravna bića tek onako."

Nataša ga je nekoliko sekundi posmatrala, a onda se okrete i na sav glas povika:

"Drugovi! Ovamo! Brže! Svi ovamo! Gledajte! Gledajte šta se ovde nalazi! Ovamo!"

Kabinet direktora sistema Topli Sirt bio je prepun ljudi. Direktor je brisao čelu maramicom i zbunjeno odmahivao glavom. Areolog Livanov, koji je izgubio svoju uzdržanost i korektnost, urlao je trudeći se da nadjača žamor:

"To je prosto neshvatljivo! Topli Sirt postoji šest godina. Za šest godina nisu uspeli da se snađu i razjasne šta je ovde naše a šta nije! Nikome nije palo na pamet da se zainteresuje za Staru Bazu!..."

"A zašto da se zainteresujemo?" vikao je Azizbekov. "Dvadeset puta sam prolazio pored nje. Razvaline kao razvaline. Zar su malo

razvalina ostavili za sobom prvi naseljenici?"

"A ja sam tamo bio pre dve godine! Gledam, valja se tamo zadržala gusenica kralera. Pogledao sam i otišao dalje."

"A da li se i sada tamo nalazi?"

"Čemu prazni razgovori? Na sredini Baze se odvajkada nalazi trigonometrijski znak. Znači, možda su i njega ostavili Marsovci?"

"Tragači su se osramotili, prosto je čoveku sramota da ih pogleda!"

"Zašto? Oni su to i otkrili."

Načelnik grupe tragača Opanasenko, koji je stigao jedva pre nekoliko trenutaka, ogroman, širokih ramena, večito nasmejan, hladio se složenom mapom i nešto je govorio direktoru. Direktor je odmahivao glavom.

Ka stolu je počeo da se probija, gazeći svima noge, Pučko. Brada mu je bila nakostrešena, naočare je držao visoko nad glavom.

"Zbog toga se u sistemu i dešavaju takve stvari", falsetom počeo da viče. "Uskoro će k meni početi da dolaze Marsovci da mole da im popravim tenk ili kraler, a ja ću im ih i popravljati! Kod mene je bilo slučajeva kada su dolazili potpuno nepoznati ljudi i tražili da im popravim vozila! I vidim, po gradu se kreću potpuno nepoznati ljudi. Ja ne znam odakle su oni došli, i ja ne znam kud oni odlaze! A možda, oni dolaze sa Stare Baze i odlaze na Staru Bazu!"

Žamor u kabinetu se stiša.

"Možda hoćete primer? Izvolite! Jedan građanin sedi ovde sa vama od jutra! Ja govorim o vama, građanine!"

Pučko naočarima pokaza Feliksa Ripkina. U kabinetu odjeknu smeh. Opanasenko progovori dubokim basom: "No, Zahare, to je moj Ripkin!"

Feliks odmahnu glavom, počeo se po potiljku i ispod oka pogleda Natašu.

"No, pa šta s tim što je on Ripkin?" zaurla Pučko.

"A odakle ja znam da je on Ripkin? Zbog toga i govorim da je potrebno da sve poznajemo..." Odmahnuo je rukom i vratio se na svoje mesto.

Direktor ustade i jako zalupa olovkom po stolu.

"Dosta, dosta, drugovi", strogo je rekao. "Poveselili smo se i dosta. Otkriće tragača je od ogromne važnosti, ali mi se nismo sakupili zbog toga. Shemu Stare Baze sada imamo. Raciju ćemo otpočeti

kroz tri dana. Naredba o raciji će biti izdata večeras. Unapred vam saopštavam da se za načelnika grupe postavlja Opanasenko, a za njegovog zamenika Livanov. A sada molim sve, osim mojih zamenika, da napuste kabinet i da odu na svoja radna mesta."

U kabinetu su se nalazila samo jedna vrata, koja su vodila u hodnik, i kabinet se praznio jako sporo.

"Radiogram, direktoru!" povika neko u vratima.

"Predajte preko veze!"

Složen listić papira je počeo da se prenosi iz ruke u ruku iznad glava. Direktor, koji je nešto pričao sa Opanasenkom, primi radiogram, otvori ga i pročita. Nataša je videla kako je pobledeo, a onda pocrveneo.

"Šta se desilo?" upita basom Opanasenko.

"Ovo je da čovek poludi", reče direktor očajno. "Sutra će ovamo stići Jurkovski."

"Voloda?" reče Opanasenko. "To je odlično."

"Nekome je Voloda", sa tihim očajanjem reče direktor, "a za nekoga je generalni inspektor Međunarodne uprave kosmičkog saobraćaja." Direktor još jednom pročita radiogram i teško uzdahnu.

TAHMASIB: GENERALNI INSPEKTOR I OSTALI

Mekani zvižduk budilnika probudi Juru tačno u osam izjutra po vremenu kosmičkog broda. Jura se nalakti i ljutito pogleda budilnik. Budilnik malo pričeka i ponovo poče da zviždi. Jura zastenja i sede na krevet. Ne, više uveče neće čitati, pomisli. Zbog čega se čoveku uveče nikad ne spava, a ujutru mora da preživljava takve muke?

U kabini je bilo sveže, čak hladno. Jura rukama obuhvati gola ramena i poče da cvokoće zubima. Zatim spusti noge na pod, provuče se između kreveta i zida i iziđe u hodnik. U hodniku je bilo hladnije, ali zato je tamo stajao Žilin, ogroman, mišićav, samo u sportskim gaćicama. Žilin je radio jutarnju gimnastiku. Izvesno vreme je Jura, obgrlivši rukama ramena, stajao i gledao kako Žilin vežba. U svakoj njegovoj ruci se nalazio po desetokilogramski teg. Žilin se borio sa svojom senkom. Njoj se nije dobro pisalo. Od strašnih udaraca po hodniku se osećao povetarac.

"Dobro jutro, Vanja", reče Jura.

Žilin se odmah i bez i jednog šuma okrete i klizećim koracima krete ka Juri, ritmično se klateći celim telom. Lice mu je bilo ozbiljno i usredsređeno. Jura zauze stav za borbu. Tada Žilin spusti tegove na zemlju i baci se na njega. Jura mu se baci u susret i kroz nekoliko trenutaka oseti da se zagrejao. Žilin ga je bučno i jako udario polustegnutim pesnicama. Jura ga je tri puta udario pesnicom u čelo, i svaki put se na licu Žilina pojavio izraz zadovoljstva. Kada se Jura preznojio, Žilin reče: "Brek!" i oni prekidoše.

"Dobro jutro, stažisto", reče Žilin. "Kako si spavao?"

"Hvala", reče Jura. "Odlično..."

"Pod tuš!" naredi Žilin.

Kupatilo je bilo malo, samo za jednog čoveka, a ispred njega je već, sa prezriviim izrazom lica, stajao Jurkovski, u raskošnom crvenom mantilu za kupanje, s ogromnim frotirskim peškirom preko ramena. On je govorio kroz vrata:

"U svakom slučaju... hm-hm... odlično se sećam da je Krajuhin tada odbio da potvrdi taj projekat... Šta?"

Kroz vrata se čuo šum vode iz tuša, pljesak i nerazumljivi tanki tenorčić.

"Ništa ne čujem", s nedogovanjem reče Jurkovski. Povisio je glas. "Govorim da je Krajuhin odbacio taj projekat, i ako ti napišeš da je to bila istorijska greška, ti ćeš biti u pravu... Šta?"

Vrata od tuš-kupatila se otvoriše i iz njega se izvuče, još uvek se brišući, Mihailo Antonovič Krutikov, navigator Tahmasiba.

"Ti si nešto govorio, Volođa", veselo reče on. "Ali ja ništa nisam čuo. Voda užasno galami." Jurkovski ga pogleda sažaljivo, uđe u kupatilo i zatvori vrata za sobom.

"Momci, da se nije naljutio?" upita uznemireni Mihailo Antonovič.

"Meni se zbog nečeg učinilo da se on ipak naljutio."

Žilin sleže ramenima, a Jura reče neubedljivo: "Ukoliko se ne varam, nije."

Mihailo Antonovič iznenada povika:

"Ah, ah! Kaša će se raskuvati!" i brzo otrča hodnikom u kuhinju.

"Priča se da ćemo danas stići na Mars?" ozbiljno upita Jura.

"Govorkalo se tako nešto", reče Žilin. "Istina, u trideset-trideset je na kursu otkriven brod sa razvijenom gusarskom zastavom, ali ja se nadam da ćemo uspeti da se provučemo." Najednom se zaustavi i poče da osluškuje. Jura takođe poče da osluškuje. U tuš-kabini je obilno lila voda. Žilin poče da mrda nosom. "Osećam", reče.

Jura takođe poče da miriše.

"Kaša, šta li?" upita neuvereno.

"Ne", rekao je Žilin. "Počeo je da zavitlava nedublirani fazocikler. Užasan šaljivdžija, taj nedublirani fazocikler. Osećam da ću danas morati da ga regulišem. Jura ga sumnjičavo pogleda. To je mogla da bude i šala, ali je mogla da bude i istina. Žilin je posedovao začuđujući osećaj svih neispravnosti rada instrumenata."

Iz tuš-kupatila izađe Jurkovski. On s visine pogleda Žilina, a s još veće Juru.

"Hm-hm..." reče on. "Kadet i poručnik. A ko je danas dežurni u kuhinji?"

"Mihailo Antonovič", reče Jura snebivljivo.

"Znači, ponovo ovsena kaša", veličanstveno konstatova Jurkovski i otplovi u svoju kabinu.

Jura ga isprati pogledom punim oduševljenja. Jurkovski je u potpunosti opčinio njegovu uobrazilju.

"A?" reče Žilin. "Gromovnik! Zevs! A? Marš na kupanje."

"Ne", reče Jura. "Prvo vi, Vanja."

"Onda ćemo zajedno. Šta, zar ćeš ovde sam da stojiš i da čekaš? Nekako ćemo se uvući..."

Posle tuširanja su se obukli i otišli u kajut-kompaniju. Svi su već sedeli za stolom i Mihailo Antonovič je sipao u tanjire ovsenu kašu. Kad ugleda Juru, Bikov pogleda na sat. To je radio svako jutro. Danas nije usledio nikakav prigovor.

"Sedite", reče Bikov.

Jura sede na svoje mesto - pored Žilina, preko puta kapetana - i Mihailo Antonovič mu, nežno ga pogledajući, sipa u tanjir kašu. Jurkovski je kašu jeo s očiglednom odvratnošću i pri tom je čitao nekakav debeli izveštaj otkucan pisaćom mašinom naslonivši ga ispred sebe na kopicu sa hlebom.

"Ivane", reče Bikov, "nedublirani fazocikler gubi orijentaciju. Pozabavi se malo njime."

"Ja ću se, Aleksej Petroviču, odmah pozabaviti njime", reče Ivan. "Poslednjih nekoliko letova jedino što i radim to je da popravljam taj fazocikler. Ili treba menjati shemu ili postaviti dubler."

"Shemu treba menjati, Aljoša", reče Mihailo Antonovič. "Zastarelo je sve - i fazocikler, i vertikalno upravljanje, i teletaktori... Eto, sećam se, leteli smo na Uran na Hijusu-8... Dve hiljade prve..."

"Ne dve hiljade prve već devedeset devete", reče Jurkovski ne odvajajući se od svog izveštaja. "A još se baviš pisanjem memoara..."

"A po mome..." započe Mihailo Antonovič i zamisli se.

"Ne slušaj ga, Mihailo", reče Bikov. "Šta se to njega tiče kad je to bilo? Najvažnije je - ko je leteo. Na čemu je leteo. Kako je leteo."

Jura se uzvrpolji na stolici. Otpočinjao je tradicionalni jutarnji razgovor. Stari borci su se sećali minulih dana. Mihailo Antonovič je, spremajući se da ode u penziju, pisao memoare.

"To jest, kako to?" reče Jurkovski dižući pogled od rukopisa. "A prioritet?"

"Kakav sad prioritet?" upita Bikov.

"Moj prioritet."

"Zašto ti je toliko stalo do tog tvog prioriteta?"

"Po mome, prijatno je biti... hm-hm... prvi..."

"A šta će ti to da budeš prvi?" začudi se Bikov.

Jurkovski se zamisli.

"Pošteno govoreći, ne znam", reče. "Jednostavno mi je prijatno."

"Meni je to lično sasvim svejedno", reče Bikov. Snishodljivo se smeškajući, Jurkovski poče da vrti prstom po vazduhu.

"Da li je to tačno, Aleksej?"

"Možda i nije loše biti prvi", reče Bikov, "ali činiti natčovečanske napore da bi čovek bio prvi, to je neskromno. Bar za naučnika."

Žilin namignu Juri. Jura je to shvatio ovako: "Pazi i pamti."

"Ne znam, ne znam", reče Jurkovski demonstrativno se vraćajući svom izveštaju. "U svakom slučaju Mihailo mora da se pridržava istorijske istine. Devedeset devete godine je ekspediciona grupa Daugea i Jurkovskog prvi put u istoriji nauke otkrila i istražila bombosondama takozvano amorfno polje na severnom polu Urana. Sledeće istraživanje pega je vršeno godinu dana kasnije."

"Ko je to radio?" s interesovanjem upita Žilin.

"Ne sećam se", rasejano odgovori Jurkovski. "Čini mi se Lekroa. Mihailo, da li bi mogao da se... hm-hm... oslobodi sto. Trebalo bi da radim."

Nastupali su sveti časovi rada Jurkovskog. Jurkovski je uvek radio u kajut-kompaniji. Bio se navikao na to. Mihailo Antonovič i Žilin su otišli u salu za upravljanje. Jura je hteo da krene za njima - bilo je interesantno pogledati kako se doteruje nedublirani fazocikler - ali ga Jurkovski zaustavi.

"Hm, hm... kadete", reče on, "ne budi vam zapovedeno, donesite mi, molim vas, moju torbu iz kabine. Na krevetu je."

Jura ode po torbu. Kad se vratio, Jurkovski je nešto kucao na ručnoj električnoj pisačkoj mašini prstima leve ruke. Bikov je sedeo na svom običnom mestu, u velikoj ličnoj fotelji; pored njega se na stolu nalazila gomila novina i časopisa. Na njegovom nosu su se nalazile ogromne staromodne naočare. U prvo vreme Jura se zaprepašćivao kad god bi video Bikova. Na brodu su svi radili. Žilin je svakodnevno proveravao motore i kontrolni sistem, Mihailo Antonovič je proračunavao i preračunavao kurs, unosio dopunske komande za kibernetičko upravljanje, završavao ogroman udžbenik i još nekako pronalazio i vreme za pisanje memoara. Jurkovski je do u duboko u noć čitao nekakve debele izveštaje, dobijao i slao beskonačne radiograme, nešto dešifrovao i šifrovao elektromašinom. A kapetan

broda Aleksej Petrovič Bikov je mirno čitao novine i časopise. Jednom dnevno je, istina, bio dežuran. Ali sve ostalo vreme je provodio ili u svojoj kabini ili u kajut-kompaniji. Juru je to zaprepašćivalo. Trećeg dana boravka na Tahmasibu, on nije izdržao i upita Žilina šta će na brodu kapetan.

"Zbog odgovornosti", odgovori Žilin. "Ako se nešto, recimo, izgubi."

Jura opusti donju vilicu. Žilin se nasmeja i reče:

"Kapetan odgovara za organizaciju leta. Pred početak leta on nema ni jedan slobodni trenutak. Da li si primetio šta on čita? To su novine i časopisi za poslednja dva meseca."

"A za vreme leta", upita Jura.

Stajali su u hodniku i nisu ni primetili kako im je prišao Jurkovski.

"Za vreme leta kapetan je potreban samo kada dođe do katastrofe", reče Jurkovski smeškajući se.

Hodajući na prstima, Jura stavi pored Jurkovskog tašnu. Tašna je bila raskošna, kao i sve što je Jurkovski imao. U uglu tašne se nalazila zlatna pločica sa natpisom: IV SVETSKI KONGRES PLANETOLOGA. 20. XII 02. KONAKRI.

"Hvala, kadete", reče Jurkovski i zavali se u stolicu zamišljeno gledajući Juru. "Sednite, porazgovarajte malo sa starcem", reče tiho, "jer kroz deset minuta će mi opet doneti radiograme i ponovo će početi ludnica, koja će trajati celi dan." Jura sede. Bio je presrećan. "Eto, malopre sam govorio o prioritetu i čini mi se da sam malo pao u vatru. Odista, šta znači jedno ime u okeanu ljudskih napora, u burama ljudske misli, u grandioznim osećanjima i plimama ljudskog razuma? Razmislite, Jura, stotine ljudi su u raznim krajevima vasiona sakupljali za nas potrebne podatke, dežurni na Spu-pet je umoran, sa crvenim od nesanice očima primao i kodirao ih, drugi dežurni su programirali translacione uređaje, a zatim neko samo pritisne dugme, gigantska ogledala počnu da se okreću tražeći u prostranstvu naš brod i ogroman kvant, pun informacija, poleti sa vrha antene u prazninu prema nama..."

Jura ga je slušao gledajući mu pravo u usta. Jurkovski nastavi:

"Kapetan Bikov je svakako u pravu. Sopstveno ime na kartama ne treba mnogo da znači za pravog čoveka. Treba se skromno radovati sopstvenim uspesima. To čovek mora da radi kad je sam. A sa prijateljima treba deliti samo radost traganja, radost pronalaženja i

borbe. Da li znate, Jura, koliko ljudi živi na Zemlji? Četiri milijarde! I svaki čovek radi. Ili juri. Ili traži. Ili se bori na život i smrt. Ponekad pokušavam da zamislim te četiri milijarde ljudi zajedno. Kapetan Fred Dulitl vodi putnički brod, a na sto megametara od cilja kvari mu se reaktor; za pet minuta Fredu Dulitlu glava postaje sasvim seda, ali on stavlja na glavu crnu beretku, ide u kajut-kompaniju i tamo se smeje sa putnicima, s onim istim putnicima koji ništa neće nikada ni saznati i koji će kroz jedan dan otići sa raketodroma i zauvek zaboraviti i ime Freda Dulitla. Profesor Kanajama žrtvuje svoj život stvaranju stereosintetike, a jednog vrelog jutra ga nalaze mrtvog pored laboratorijskog stočića, i ko će se, od stotine miliona ljudi koji nose odela od stereosintetike, kasnije sećati njegovog imena? A Jurije Borodin će u neobično teškim uslovima graditi kupole za stanovanje na kamenitoj maloj Reji i mogu da se kladim u to da nijedan od budućih stanovnika tih kupola nikada neće ni saznati za njegovo ime. I znate li, Jura, to je pravedno. Jer i Fred Dulitl je takođe zaboravio imena svojih putnika, a oni su krenuli da jurišaju na tuđu planetu. I profesor Kanajama nikada nije video one koji nose odela od njegovog materijala, a ti ljudi su ga hranili i odevali dok je radio. I ti, Jura, prema svemu, nikad nećeš saznati za heroizam naučnika koji će se nastaniti u kućama koje ćeš ti izgraditi. Takav je svet u kome živimo. Odličan je taj svet."

Jurkovski prestade da govori i pogleda Juru s takvim izrazom lica kao da je očekivao da će se Jura odmah promeniti nabolje. Jura je ćutao. To se zvalo 'razgovarati sa starcem'. Obojica su volela takve razgovore. Ničeg novog za Juru u tim razgovorima, razume se, nije bilo, ali on je uvek imao utisak nečeg ogromnog i blistavog. Verovatno je stvar bila u samom izgledu planetologa - on je sav bio nekako crven, sav zlatast...

U kajut-kompaniju uđe Žilin i stavi pred Jurkovskog kalemove sa radiogramima.

"Jutarnja pošta", reče.

"Hvala, Vanja", slabim glasom reče Jurkovski. Uze jedan kalem, stavi ga u mašinu i uključi dešifратор. Mašina poče besna da kuca.

"E pa, eto vam sada", isto tako slabim glasom reče Jurkovski izvlačeći iz mašine list papira. "Ponovo na Cereni nije izvršen program."

Žilin čvrsto steže ruku Juri i povuče ga u salu za upravljanje. Jura iza sebe začu glas Jurkovskog:

"Poslati ga do sto đavola i vratiti na Zemlju da radi kao nadzornik muzeja..."

Jura je stajao za leđima Žilina i gledao ga kako doteruje fazocikler. Ništa ne shvatam, mislio je tužno. I nikad neću ni shvatiti. Fazocikler je bio deo kombajna odraživača i služio je za merenje gustine protoka radijacije u radnom prostoru odraživača. Rad fazociklera se pratio na dva ekrana. Na ekranima su se palile i lagano gasile plavičaste iskrice i vijugave linije. Ponekad su se spajale u jedan svetleći oblak, i tada bi Jura pomislio da je sve propalo i da će doterivanje fazociklera morati da otpočne iz početka, a Žilin bi u tom trenutku rekao: "Odlično. A sad još za pola stepena." I - sve je odista otpočinjalo od početka.

Na uzvišenju je, na dva koraka iza Jure, za pultom računске mašine sedeo Mihailo Antonovič i pisao svoje memoare. Znoj je lio niz njegovo lice. Jura je znao da je Mihaila Antonoviča da piše memoare nateralo arhivsko odeljenje Međunarodne uprave kosmičkog saobraćaja. Mihailo Antonovič je pisao i škripao perom, dizao oči ka tavanici, nešto brojao na prste i s vremena na vreme otpočinjao da peva vesele pesmice. On je bio dobričina kakvih je bilo malo na svetu. Još prvog dana poklonio je Juri tablu čokolade i zamolio ga da pročita prvi deo memoara koji je već napisao. Kritiku otvorene mladosti je primio suviše k srcu, ali od tada je počeo da smatra Juru za neprikosnoveni autoritet u oblasti memoarske literature.

"Slusaj, Jura,", uzviknu on. "Slušaj i ti, Vanja!"

"Slušamo, Mihailo Antonoviču", spremno reče Jura.

Mihailo Antonovič se nakašlja i počeo da čita:

"Sa kapetanom Stepanom Afanasjevičem Varšavskim prvi put sam se sreo na sunčanim i azurnim obalama Tahitija. Jarke zvezde su sijale nad beskonačnim Velikim, ili Tihim okeanom. Prišao mi je i zamolio me da pripali cigaretu. Nažalost, ja nisam pušio, ali nam to nije smetalo da počnemo da razgovaramo i saznamo dosta jedan o drugome. Stepan Afanasjevič je na mene ostavio najpovoljniji utisak. To je bio odista divan čovek. On je bio dobar, pametan, sa širokim vidicima. Čudio sam se širini njegovih znanja. Nežnost kojom se

odnosio prema ljudima ponekad mi je izgledala neobična..."

"Može", reče Žilin kad je Mihailo Antonovič začutao i snebivljivo ih pogledao.

"Ja sam ovde samo pokušao da dam portret tog divnog čoveka", reče Mihailo Antonovič s izrazom čoveka koji se zbog nečega pravdao.

"Da, može", ponovi Žilin pažljivo prateći rad ekrana. "Kako ste ono rekli: 'Nad sunčanim i azurnim obalama sijale su jarke zvezde?' Veoma sveže."

"Gde? Gde?" trže se Mihailo Antonovič. "No, to je jednostavno opis, Vanja. Ne treba se tako šaliti..."

Jura je napregnuto mislio za šta bi mogao da se zakači. Hteo je da održi svoj renome autoriteta za memoarsku literaturu.

"Ja sam i ranije čitao vaš rukopis, Mihailo Antonoviču", reče na kraju.

"Sada se neću doticati literarne strane. Ali zašto su kod vas svi ljudi uvek divni? Ne, oni su odista, sigurno i bili divni, dobri ljudi, ali kod vas ih je potpuno nemoguće razlikovati jednog od drugog."

"Što je tačno, tačno je", reče Žilin. "Ako nikog drugog ne bih mogao, kapetana Varšavskog bih mogao da raspoznam među hiljadu ljudi. Kako se on ono izražavao? 'Džabalebaroši, dinosaurusi, bitange jedne obične.'"

"Ne, izvini, Vanja", dostojanstveno reče Mihailo Antonovič. "Preda mnom nije govorio ništa što bi ličilo na to. To je bio ljubazan i kulturni čovek."

"Recite, Mihailo Antonoviču", reče Žilin, a šta će biti napisano o meni?"

Mihailo Antonovič se zbuni. Žilin se okrete prema njemu i počne s interesovanjem da ga posmatra.

"Ja se, Vanja, nisam ni spremao", Mihailo Antonovič živnu. "A to je divna misao, momci! Napisaću poglavlje i o ovom letu. To će biti završna glava. Tako ću je i nazvati: Moj poslednji let. Ne 'moj' - to je nekako neskromno. Jednostavno: Poslednji let. I opisaću to kako mi sada letimo zajedno, i Aljoša, i Volođa i vi, momci. Da, to je odlična ideja - Poslednji let."

I Mihailo Antonovič se ponovo vrati svojim memoarima.

Pošto je uspešno završio doterivanje nedubliranog fazociklera, Žilin

je pozvao Juru da siđe u mašinsko odeljenje broda, u bazu fotoreaktora.

U bazi fotoreaktora je bilo hladno i neudobno. Žilin odmah otpoče svoj check-up *Provera; prim. prev.* Jura je lagano išao za njim, gurnuvši ruke duboko u džepove, trudeći se da ne dotiče površine, koje su bile pokrivenne injem.

"Ipak je sve to odlično", reče zavidljivo.

"Šta to?" upita Žilin.

On je sa bukom podizao i ponovo spuštao nekakve poklopce, pomerao poluprozračne pokrivače, iza kojih se videla prava gužva štampanih shema, uključivao male ekrane, na kojima su se odmah pojavljivale svetle tačke impulsa, koje su skakale po koordinatnom sistemu, spuštao vešte prste u nešto komplikovano, višebojno, i sve je to radio tako lako, ne razmišljajući, da je Jura dobio želju da odmah promeni struku da bi isto tako komandovao gigantskim organizmom fotonskog čuda, koje je zadivljavalo čak i najmaštovitiju uobrazilju.

"Počinjem da vam zavidim", reče Jura.

Žilin se nasmeja.

"Odista", reče Jura. "Ne znam, za vas je to već verovatno svakodneвно, obično, verovatno vam je već i dojadilo, ali je sve to zajedno ipak divno. Ja volim kad je kraj velikog i komplikovanog mehanizma - samo jedan jedini čovek... naredbodavac. To je divno, kad je čovek - naredbodavac."

Žilin nečim škljocnu i na neravnom, sivom zidu se istovremeno osvetli šest ekrana.

"Čovek je već odavno takav naredbodavac", reče on pažljivo razgledajući ekrane.

"Vi se sigurno ponosite, što ste takav..."

Žilin isključi ekrane.

"Recimo", reče on. "Radujem se, ponosim se, i tako dalje." Krenuo je dalje kraj pultova pokrivenih injem. "Ja sam, Juročka, već punih deset godina ovakav naredbodavac", reče s nekom čudnovatom intonacijom.

"Vama..." Jura je hteo da kaže da je njemu sve to verovatno već dosadilo, ali ništa ne izreče bojeći se da ne kaže nešto neumesno.

Žilin je zamišljeno odvrtao težak poklopac.

"Glavno!" najednom reče. "U svakom životu, kao i u svakom poslu, najglavnije je - odrediti šta je glavno." Pogleda u Juru. "Nećemo danas da govorimo o tome, važi?"

Jura ćutke klimnu glavom. "Joj, joj, joj", pomisli. "Zar je Ivanu i to dosadilo? To je sigurno jako loše kad se punih deset godina baviš poslom koji voliš, a onda najednom prestaneš da ga voliš. To je sigurno užasno! Ali nekako ne liči na to da bi Ivanu bilo dosadno..."

Osvrnuo se i rekao, da bi promenio temu razgovora: "Ovde mora da postoje priviđenja..."

"Pst!" reče Žilin preplašeno i isto tako se osvrte. "Ovde ih ima više nego što možeš i da zamisliš! Evo ovde", pokazao je na mračan prolaz između dve razvodne table, "ja sam našao... samo ne govori nikome... dečju kapicu!"

Jura se nasmeja.

"Treba da znaš", nastavi Žilin, "da je naš Tahmasib veoma stari brod. On je bio na mnogim planetama i na svakoj planeti su se u njega ukrcavala tamošnja priviđenja. I to ne po jedno ili dva, već čitave divizije. Ona, ta priviđenja, muvaju se po brodu, stenju, zavijaju, uvlače se u pribore, narušavaju rad fazociklera... Njima, vidiš li, mnogo smetaju aveti bakterija, koje su ubijene za vreme dezinfekcije... I nikako ne možemo da ih se oslobodimo..."

"Treba ih politi svetom vodicom."

"Probao sam." Žilin odmahnu rukom, otvori veliki poklopac i spusti se u njega gornjim delom svog ogromnog tela. "Sve sam probao", reče iz dubine. "I običnom svetom vodicom, i deuterijevom i tritijumovom. Nikakvog uspeha. Ali, smislio sam na kraju kako da ih se rešim." Izvukao se iz otvora, zalupio poklopac i pogledao Juru ozbiljnim očima. "Sa Tahmasibom treba projuriti kroz Sunce. Da li me shvataš? Još nije bilo slučajeva da bi priviđenje izdržalo temperaturu termonuklearne reakcije. Osim šala, ti si sigurno čuo za moj projekt broda koji bi proleteo kroz Sunce."

Jura odmahnu glavom. On još nikako nije uspevao da odredi trenutak kad je Žilin prestajao da se šali, a kad je počinjao da govori ozbiljno.

"Idemo", reče Žilin uzevši ga pod ruku. "Idemo gore, i ja ću ti sve detaljno objasniti."

Ali kad su izišli, Juru je uhvatio Bikov.

"Stožisto Borodine", reče on, "pođite sa mnom."

Jura teško uzdahnu i baci pogled na Źilina. Źilin samo raširi ruke.

Bikov odvede Juru u kajut-kompaniju i posadi ga za sto preko puta Jurkovskog. Predstojalo je ono najneprijatnije: dva sata mučnog učenja fizike metala. Bikov je zaključio da stažista mora racionalno da iskoristi vreme leta i već prvi dan je Juru posadio za sto da rešava teorijske zadatke iz varilačkog posla. Pošteno govoreći, to i nije bilo tako neinteresantno, ali Juru je tištala pomisao na to da njega, iskusnog radnika, teraju da uči kao da je neki običan početnik. Nije smeo da se suprotstavlja, ali je učio ravnodušno, bez nekog elana.

Mnogo je interesantnije bilo gledati i slušati kako radi Jurkovski.

Bikov se vratio u svoju fotelju, nekoliko minuta je posmatrao kako Jura prelistava stranice knjiga, a onda je raširio nove novine. Jurkovski najednom prestade da galami svojom elektromašinom i obrte se Bikovu.

"Da li si nešto čuo za statistiku svinjarija?" iznenada upita.

"Kakvih svinjarija?" upita Bikov, sakriven iza novina.

"Mislim na svinjarije... ovaj... u kosmosu. Broj neblagodarnih postupaka i protivzakonitih akcija brzo raste s udaljenjem od Zemlje, dostiže maksimum u pojasu asteroida i ponovo opada što se brod više približava granicama... ovaj... Sunčevog sistema."

"U tom nema ničeg čudnog", progundā Bikov ne ispuštajući novine iz ruku. "Vi ste sami dozvolili raznim nikogovićima, kao što je, na primer, Space Pearl, da kopaju po asteroidima, i šta sada hoćete?"

"Mi smo dozvolili!" Jurkovski se razbesne. "Ne mi već one budale u Londonu. A sad i sami ne znaju šta da rade..."

"Ti si generalni inspektor i imaš sve karte u svojim rukama", reče Bikov.

Jurkovski je izvesno vreme ćutke gledao u papire pred sobom.

"Dušu ću išćupati iz tih svinja!" najednom reče i ponovo počē da galami svojom mašinom.

Jura je već znao šta je to specijalni let broj 17. Negde u ogromnoj mreži kosmičkih naseobina, koje su obuhvatile ceo Sunčev sistem, dešavale su se razne nezgode, i Međunarodna uprava kosmičkog saobraćaja odlučila je da jednom zauvek raskrsti s tim. Jurkovski je bio generalni inspektor MUKS-a i imao je, prema svemu, neograničena ovlašćenja. On je imao pravo da smenjuje, degradira,

daje ukore, razrešava dužnosti, kažnjava, pa čak, izgleda, i primenjuje silu. Čak i više od toga, Jurkovski je imao nameru da iznenađuje krivce i zbog toga je specijalni let 17 držan u najvećoj tajnosti. Iz odlomaka razgovora i iz onoga što je Jurkovski naglas čitao videlo se da će fotonski kosmoplan Tahmasib proći kroz pojas asteroida i da će se zadržati u sistemu Saturna, a da će posle toga zaobilaznim putem doći do Jupitera i ponovo se kroz pojas asteroida vratiti na Zemlju.

Jurkovski ponovo prestade da lupa svojom mašinom. "Uznemiravaju me naučnici na Saturnu", zabrinuto reče.

"Aha", začu se iza novina.

"Zamisli samo, oni sve do sada ne mogu da se razrade i da počnu da izvršavaju program rada."

"Aha..."

Jurkovski ljutito reče:

"Ne uobražavaj, molim te, da se uznemiravam zbog tog programa zato što je on moj..."

"Ja to i ne uobražavam."

"Mislim da ću morati da ih razdrmam", reče Jurkovski.

"No, u dobar čas", reče Bikov i prevrte stranicu novina.

Jura je osetio da ceo taj razgovor - i čudnovata nervoza Jurkovskog i ravnodušnost Bikova - ima nekakav drugi smisao. Ličilo je na to da su neshvatljiva ovlašćenja generalnog inspektora ipak imala svoje granice. I da su i Bikov i Jurkovski odlično znali te granice. Jurkovski reče:

"Ali zar već nije vreme za ručak? Kadete, da li biste mogli da nam u vakuumu skuvate ručak?"

Bikov ustade i spusti novine.

"Ne smetaj mu da radi."

"Ali, ja hoću da jedem!" reče Jurkovski.

"Strpi se malo", reče Bikov.

MARS: RACIJA

U četiri izjutra Feliks Ripkin reče: "Vreme je, i svi počeše da se spremaju." Napolju je bilo minus osamdeset i tri stepena Celzijusova. Jura je navukao na noge dva para čarapa od paperja, koje mu je dala Nataša, teške krznene pantalone, koje mu je dao Mati, preko pantalona je navukao akumulatorski pojas i onda se uvukao u bundu. Feliksovi tragači, neispavani i namrgođeni, brzo su pili vrelu kafu. Nataša je trčala u kuhinju, donosila sendviče, kafu i termose. Neko je zatražio buljon. Nataša je otrčala u kuhinju i donela buljon. Ripkin i Žilin su čučali u uglu sobe nad otvorenim pljosnatim sandukom, iz koga su virili bleštavi krajevi raketnih granata. Raketne puške je na Topli Sirt doneo Jurkovski. Mati je poslednji put proveravao elektrogrejač vindjakne koja je bila predviđena za Juru. Tragači popiše kafu i ćutke pođoše ka izlazu, gde skoro već automatskim pokretima navukoše na lica maske za kiseonik. Feliks i Žilin podigoše sanduk sa granatama i takođe pođoše ka izlazu.

"Jura, jesi li spreman?" upita Žilin.

"Odmah, odmah", odgovori Jura.

Mati mu pomože da navuče vindjaknu.

"A sad, juri na ulicu", reče. "Inače ćeš se preznojiti."

Jura navuče rukavice i potrča za Žilinom.

Napolju je bilo sasvim mračno. Jura je prešao preko teritorije opservatorije i spustio se ka tenku. Ovde se u pomrčini čuo tih razgovor, čulo se lupkanje metala o metal. Jura nalete na nekoga. Iz pomrčine mu neko posavetova da navuče naočare. Jura, pak, tom nekome posavetova da ne stoji nasred puta.

"Vidi čudaka", rekoše iz pomrčine. "Navuci toplotne naočare."

Jura se seti infracrvenih naočara i namače ih na oči. Mnogo bolje nije video, ali je zato počeo da nazire siluete ljudi i širok zadnji deo tenka, koji je bio zagrejan atomskim reaktorom. U tenk su tovareni sanduci s municijom. Najpre, Jura poče da dodaje, ali onda se seti da se može desiti da u tenku ne bude mesta za njega i da bi ga u tom slučaju ostavili na opservatoriji. Tiho priđe tenku i pope se na njega. Tamo su dva čoveka u kapuljačama navučeni do samog nosa prihvatili sanduke.

"Koga to nosi vrug?" dobroćudno upita jedan od njih.

"Ja sam", odgovori Jura.

"A, prestonička zverka", reče drugi. "Uvlači se u tenk, guraj sanduke pod sedišta."

'Prestoničkom zverkom' su Juru nazvali mesni varioci, kojima je on dan pre toga pomogao da opreme tenkove držačima za raketno oružje, pri čemu im je prikazao najnovije metode zavarivanja u razređenoj atmosferi.

U unutrašnjosti tenka je bilo isto tako osamdeset i tri stepena ispod nule i zbog toga toplotne naočari nisu mnogo pomagale. Jura je s entuzijazmom vukao sanduke po metalnom dnu tenka i pipajući gurao ih pod sedišta, stalno se udarajući o nekakve uglove i izbočine. Zatim više nije imao šta da vuče. Preko visokih ivica tenka su se prebacivali ćutljivi tragači i počeli da sedaju na sedišta lupajući svojim karabinima. Juri su nekoliko puta nagazili na noge, a neko mu je nabacio i kapuljaču na oči. U prednjem delu tenka začula se odvratna škripa - prema svemu, to je Feliks probao držač za oružje. Posle toga neko je rekao:

"Idu."

Jura oprezno izdiže glavu iznad ivice tenka. Ugledao je sivi zid opservatorije i svetlosti reflektora, koje su klizile po osmatračnici. To su bila tri tenka centralne grupe. Feliksov glas je poluglasno rekao:

"Malinjin?"

"Ja", javio se tragač koji je sedeo pored Jure.

"Petrovski?"

"Ovde!"

"Homeriki?"

Kad je završio prozivku (imena Jure i Žilina zbog nečega nisu bila prozvana), Feliks reče:

"Idemo."

Peščani tenk Mimikrodon počeo da urla svojim motorima, trže se i krete uzbrdo. Jura pogleda iznad sebe. Zvezde se nisu videle - podigao se oblak prašine. Nije imao šta da gleda. Tenk se užasno truckao. Jura je svaki čas padao sa svog sedišta udarajući se o oštre uglove. Najzad ga tragač koji je sedeo kraj njega upita: "Zašto stalno skačeš?"

"Odakle znam", ljutito reče Jura.

Uhvati se rukama za neku polugu i odmah mu postade lakše. S vremena na vreme, u oblacima dima, koji su se nadneli nad tenk, pojavljivale su se svetlosti reflektora i tada je na svetlom fonu prašine video crni krug držaca za oružje i dugu cev raketne puške okrenutu prema nebu.

Tragači su tiho razgovarali o Staroj Bazi i njenom poreklu.

"Juče sam išao da vidim te razvaline."

"No, i?"

"Razočarao sam se, da budem pošten."

"Da, arhitektura samo na prvi pogled izgleda čudnovata, a posle počinješ da osećaš da si to već negde video."

"Kupola, paralelopipedi..."

"Tačno. Baš kao Topli Sirt."

"Zbog toga nikome nikad nije ni palo na pamet da to nije naše."

"Razume se... Posle čudesa Fobosa i Dejmosa..."

"A meni je baš ta sličnost čudnovata."

"Da li je materijal analiziran?"

Juri je bilo neudobno i osećao se nekako usamljen. Na njega niko nije obraćao pažnju. Ljudi su izgledali nekako tuđi, ravnodušni. Lice mu je užasna hladnoća prosto pekla. O dno tenka su udarale prave fontane peska, koje su letele ispod gusenica. Tu negde, u blizini, nalazio se Žilin, ali on ga nije ni čuo ni video. Jura se čak osetio pomalo uvređen zbog toga. Hteo je da što pre iziđe sunce, da bi bilo toplije i da bi se konačno i nešto videlo. I želeo je da već jednom prestanu da se toliko truckaju.

Bikov je Juru pustio na Mars očigledno preko volje, i na ličnu odgovornost Žilina. On je s Mihailom Antonovičem ostao na brodu i sad se zajedno sa Fobosom okretao na razdaljini od devet hiljada kilometara od Marsa. Gde se u tom trenutku nalazio Jurkovski, Jura nije znao. Sigurno je i on učestvovao u raciji.

'Kada bi mi barem dali karabin', neraspoločeno pomisli. 'Ja sam im, ipak, zavarivao držače za oružje.'

Okolo njega su svi sedeli sa karabinima i zbog toga su se verovatno i osećali tako sigurno i mirno.

Ipak je čovek po svojoj prirodi nezahvalan i ravnodušan, gorko je mislio Jura. I što je stariji, tim više. Kad bi ovde bili naši momci, sve bi bilo suprotno. Ja bih imao karabin, i znao bih zašto i kuda idemo. I

znao bih šta treba da radim.

Tenk se najednom zaustavi. Od svetlosti reflektora, čiji je snop rasecao oblake prašine, postalo je svetlije. U tenku su svi začutili i Jura začu nepoznat glas:

"Ripkine, iziđite na zapadni deo. Kuzmine, na istočni. Džefersone, ostanite na južnom."

Tenk ponovo krete. Svetlost reflektora pade u unutrašnjost tenka i Jura ugleda Feliksa, koji je stajao kraj držača za oružje sa radiofonom u ruci.

"Okreni se bokom prema zapadu", reče Ripkin vozaču.

Tenk se iskrenu, a Jura raširi laktove da ne bi pao na dno.

"Tako, dobro", reče Feliks. "Pođi još malo napred. Tamo je ravnije."

Tenk se ponovo zaustavi. Ripkin poče da govori preko radiofona:

"Ripkin je na mestu, družje Livanov."

"Dobro", reče Livanov.

Svi tragači su stajali gledajući preko ivice tenka. Jura je takođe gledao. Ništa se nije videlo, osim oblaka prašine, koja se lagano slegala u svetlosti reflektora.

"Kuzmin na mestu. Kraj mene je nekakva kula."

"Spustite se niže."

"Razumem."

"Pažnja!" reče Livanov. Ovaj put govorio je pomoću megafona i glas mu je odjekivao nad pustinjom.

"Racija će otpočeti kroz nekoliko minuta. Do izlaska sunca je preostao još jedan sat. Goniči će stići za pola sata. Kroz pola sata uključiti sirene. Možete da pucate. To je sve."

Tragači su počeli da se kreću. Ponovo se začula odvratna škripa držača. Preko ivica tenka su virile cevi karabina. Prašina se slegala i siluete ljudi su se lagano gubile, slivajući se s pomrčinom. Ponovo su se videle samo zvezde.

"Jura!" tiho pozva Žilin.

"Šta je", ljutito odgovori Jura.

"Gde si?"

"Ovde."

"Dođi ovamo", strogo naredi Žilin.

"Kuda?" upita Jura i krete prema glasu.

"Ovamo, ka držaču."

Tenk je bio pun sanduka. 'Odakle ih je samo toliko?' pomisli Jura. Jaka Žilinova ruka ga uhvati za rame i povuče pod držač.

"Sedi ovde", strogo reče Žilin. "Pomagaćeš Feliksu."

"A kako?" upita Jura. I dalje je bio uvređen, ali se već smirivao.

Feliks Ripkin tiho reče:

"Ovde se nalaze sanduci sa granatama." Osvetlio ih je baterijskom lampom. "Izvlačite granate, jednu po jednu, skidajte poklopac sa zadnjeg dela i dodavajte mi ih."

Tragači su međusobno razgovarali.

"Ništa ne vidim."

"Danas je veoma hladno, sve se smrzlo."

"Da, uskoro će jesen. Predstoji hladni period..."

"Eto, ja, na primer, na fonu zvezda vidim nekakvu kupolu i nišanim u nju."

"Zašto?"

"To je jedino što vidim."

"A da li može da se spava?"

Feliks nad Jurinom glavom tiho reče:

"Momci, istočnu stranu držim pod okom ja. Ne pucajte za sada, hoću samo da isprobam pušku."

Jura odmah uze granatu i skide kapak sa nje. Za nekoliko trenutaka je zavladala mrtva tišina.

"A Nataša je divna devojka, zar ne?" upita neko šapatom. Feliks se pomeri. Držač zaškripa.

"Samo ne treba onako kratko da se šiša", začu se glas sa zapadnog dela tenka.

"Mnogo ti razumeš..."

"Liči na moju ženu. Samo što joj je kosa kraća i svetlija."

"Zašto samo taj Serjoža propušta priliku? Takva momčina - to ne liči na njega..."

"Koji Serjoža?"

"Serjoža Bjeli, astronom."

"Sigurno je oženjen."

"Nije."

"Oni je svi mnogo vole. Kao drugovi. Ona je odista retko divan čovek. I pametna je. Ja je poznajem još sa Zemlje."

"A ti si je još terao da ti donese buljon?"

"A zašto da ne?"

"Pa nije lepo. Ona je radila celu noć, posle toga nam je doručak pripremila. A tebi se najednom prijeo nekakav buljon."

"Pst!"

U tišini koja je zavladała Feliks tiho reče:

"Jura, hoćete da vidite pijavicu? Gledajte!"

Jura se prope. U prvom trenutku je video samo crne siluete razvalina. Zatim je tamo nešto počelo nećujno da se pokreće. Dugaćka, elastićna senka se pojavila iznad kula i počela da se kreće levo-desno zaklanjajući zvezde. Zaškripa držać i senka se zaustavi. Jura prestade da diše. Sad, pomisli. Sad. Senka se iskrivi, kao da je počela da se savija, i tog trenutka grunu raketa puška.

Zaću se dugo šuštanje, pojaviše se iskre, ognjena putanja sunu prema vrhu brežuljka, nešto tamo sinu, i onda opet zavlada tišina. Sa vrha brežuljka poče da se osipa kamenje.

"Ko je pucao?" začu se kroz megafon.

"Ripkin", odgovori Feliks.

"Pogodak?"

"Da."

"No, neka je sa srećom", prourla megafon.

"Granatu", tiho reče Feliks. Jura mu je brzo strpa u ruku.

"Odlično", sa zavišću reče neko od tragaća. Taćno na dva dela.

"Da, nije to karabin."

"Felikse, a zašto mi nismo dobili takve? Felikse, odgovori?"

"Jurkovski je doneo samo dvadeset pet komada."

"Šteta. To je odlično oružje."

Iz istoćnog tenka su taćođe otvorili paljbu. Jura sa interesovanjem okrete glavu u tom pravcu, ali ništa ne vide. Poće da šišti i upali se nad razvalinama raketa koja je bila baćena iz nekog drugog tenka. Feliks opali još jednom.

"Granatu", reče glasno.

Paljba je s kratkim intervalima trajala dvadesetak minuta. Jura nije ništa video. Dodavao je granatu za granatom i oznojio se. Pucali su s obe strane tenka. Feliks je sa strašnom škripom okretao držać i pušku. Zatim su uključili i sirene. Monotoni urlik je odjekivao nad pustinjom. Juri su počeli da trnu zubi i zasvrbele ga pete. Pucnjava

je prestala, ali je razgovarati bilo nemoguće.

Brzo je svitalo. Jura je sada video tragače. Skoro su svi sedeli, priljubljeni leđima uz zidove tenka, navukavši kapuljače na glavu. Na dnu su stajali otvoreni sanduci od plastične mase s komadima celofana u boji, koji su virili iz njih. Na podu su se valjale prazne čaure i šaržeri. Pred Jurom je na sanduku sedeo Žilin držeći karabin među nogama. Na njegovim otkrivenim obrazima se nahvatalo inje. Jura ustade i baci pogled na Staru Bazu. Sivi, ispucani zidovi, žbunje, boce, kamenje. Jura beše razočaran. On je očekivao da će ugledati gomile leševa koji se dime. Tek kad se bolje zagledao, on primeti žućkasto, dlakavo telo koje se valjalo u bodljikavom rastinju, dok je na jednoj kupoli blistalo nešto odvratno, mokro.

Jura se okrete i pogleda u pustinju. Pustinja je bila siva pod tamnoljubičastim nebom, pokrivena sivom pelenom peščanih dina, mrtva i dosadna: Ali, visoko nad horizontom, on ugleda jarku, žutu traku, iscepkanu, koja je pokrivala skoro ceo zapadni deo neba. Traka se brzo širila, rasla je i postajala sve svetlija. "Goniči idu!" povika neko, a to se kroz urlanje sirena jedva čulo. Jura se doseti da je žuta, jarka traka nad horizontom oblak prašine koji su podigli goniči. Sunce se dizalo u susret njima, na pustinju su pale crvenkaste mrlje svetlosti i najednom se osvetli ogroman žuti oblak koji je pokrивao horizont.

"Goniči, goniči!" povika Jura.

Ceo horizont, s leve i desne strane, bio je pokriven crnim tačkama. Tačke su se pojavljivale i nestajale i ponovo se pojavljivale na uzvišicama udaljenih peščanih dina. Već se sada videlo da se tenkovi i kraleri kreću maksimalnom brzinom i da svaki vuče za sobom dugački, prašnjavi trag. Duž celog horizonta se videlo svetlucanje i bilo je nemoguće shvatiti šta je to - da li su to bili pucnji ili eksplozije granata, a možda i samo svetlucanje sunca, čiji su se zraci odbijali od stakla branika.

Juru su gurnuli u bok i on je seo spotakavši se o sanduke. Feliks Ripkin je na držaču vešto i brzo okretao svoj dugački bacač granata. Nekoliko tragača se bacilo na levi bok tenka. Goniči su se približavali fantastičnom brzinom. Sad su bili udaljeni pet do sedam kilometara, ne više. Horizont je bio sasvim prekriven prašinom i videlo se kako se ispred goniča kotrljaju dimovi eksplozija. Megafon zaurla

nadjačavajući jauk sirena:

"Otvori vatru na pustinju! Vatru na pustinju!"

Iz tenka otvoriše paljbu. Jura je video kako se široka ramena Žilina tresu od pucanja, video je bele plamičke nad tenkom, i nikako nije mogao da shvati u koga i kamo pucaju. Feliks ga udari rukom po kapuljači. Jura brzo dodade granatu i skinu kapak sa sledeće. Sirene su i dalje urlale, odjekivali su pucnji, svi su bili i suviše zauzeti, i on nije imao koga da upita šta se to u stvari dešava. Zatim je video kako se od jednog tenka koji se približavao podigla dugačka struja plamena, koja je ličila na ispljuvak, i nestala u pojasu dima i prašine ispred lanca goniča. Tada shvati. Svi su pucali u taj pojas prašine: tamo su se nalazile pijavice. Taj pojas dima se približavao.

Iza brežuljka, zadnjim delom okrenutim napred, lagano se pojavio tenk Kuzmina. Tenk se još nije zaustavio kad se njegova kabina otvori i iz nje se pojavi crna cev. Cev poče da se diže prema nebu ogromna i kad se zaustavila pod uglom od četrdeset i pet stepeni, tragači Kuzmina izleteše iz tenka i polegaše pod gusenice. Iz samog tenka je počeo da se diže gust, crn dim; cev je sa škripom izbacila ogroman jezik plamena, posle čega se tenk obavio oblacima dima. Za trenutak se pucnjava smiri. Na grebenu brežuljka, koji je bio udaljen oko tri stotine metara, pojavi se pečurka dima i prašine.

Feliks ponovo lupi Juru po kapuljači. Jura mu odmah dodade jednu za drugom dve granate i osvrte se prema tenku Kuzmina. U prašini se videlo kako tragači s mukom izvlače cev iz tenka. Juri se čak učini da kroz urlik sirena i pucnjavu čuje nerazumljive psovke.

Pojas dima i prašine, u kome su se pojavljivali plamičci eksplozija, približavao se sve više i više. I, na kraju, Jura ih je ugledao. Pijavice su ličile na ogromne sivo-žute punoglavce. Elastične, veoma pokretljive, bez obzira na svoju veličinu i očigledno veliku težinu, one su iskakale iz oblaka dima, letele po vazduhu nekoliko desetina metara i ponovo nestajale u prašini. A za njima, bukvalno za njihovim petama, jurili su skakučući po dinamama i brežuljcima široki, četvrtasti peščani tenkovi i mali krawleri i svetlucali plamičcima pucnjeva. Jura se sagao da dohvati granatu, a kad se uspravio, pijavice su bile već sasvim blizu, plamičci pucnjeva već su bili nestali, tenkovi su počeli da usporavaju i na njihove krovove su počeli da iskaču ljudi i mašu rukama. Odnekud s leve strane,

zaobilazeći tenk Kuzmina, fantastičnom brzinom prolete jedan peščani tenk i pojuri pored same peščane zavese, kroz centar pijavica. Kabina tenka je bila prazna. Za njim je iskočio drugi, isto tako prazan tenk, za njim treći i više ništa nije moglo da se vidi u gustoj, žutoj prašini.

"Prekini paljbu!" zaurla megafon.

"Gazi! Davi!" zaurla megafon kod goniča.

Prašina je pokrila sve, a pošto je počelo da se smrkava, vidljivost je bila vrlo slaba.

"Čuvaj se!" povika Feliks i saže se.

Dugačko, tamno telo prelete iznad tenka. Feliks se ispravi i poče da okreće raketnu pušku prema Staroj Bazi. Iznenada sirene prestadoše da urlaju i odmah se začu lupnjava motora desetak tenkova, škripa gusenica i uzvici. Feliks više nije pucao. On je lagano okretao pušku čas ulevo čas udesno i ta škripa, koja je parala uši, izgledala je Juri kao rajska muzika u poređenju s urlanjem sirena. Iz oblaka prašine se pojavi nekoliko ljudi naoružanih karabinima. Oni pritrčaše tenku i počеше da uskaču u njega.

"Šta se desilo?" upita Žilin.

"Krauler se preturio", brzo odgovori neko. Drugi, nervozno se nasmejavši, reče:

"Lagano i metodično kretanje."

"Popara, prava popara", reče treći. "Ne umemo mi da ratujemo."

Grohot motora se približi i pored njih lagano i nekako nesigurno prodoše dva tenka. Poslednji je za sobom vukao nešto bez oblika, pokriveno prašinom.

Začuđeni glas iznenada reče:

"Momci! Pa sirene više ne urlaju!"

Svi počеше da se smeju i da istovremeno govore.

"Uh, ala je ovo prašinčina!"

"Kao da su počele jesenje bure."

"Šta sad da radimo, Felikse? Ej, komandante!"

"Čekaćemo", tiho reče Feliks. "Prašina će se uskoro sleći."

"Zar smo ih se otarasili?"

"Ej, goniči, da li ste ih mnogo pobili?"

"Dosta će biti za večeru", odgovori neko od goniča.

"One su, podle, sve otišle u podzemne pećine."

"Ovuda je prošla samo jedna. Boje se sirena."

Prašina je lagano počela da se sleže. Pojavi se kružić sunca, pojavi se ružičasto nebo. Jura ugleda mrtvu pijavicu - verovatno onu koja je preskočila preko tenka. Ležala je na litici brežuljka, prava kao motka, dugačka, pokrivena žutom oštrom čekinjom. Od repa prema glavi se širila i Jura dobro osmotri njene čeljusti osećajući kako mu žmarci idu niz leđa. Čeljust joj je bila sasvim okrugla, imala je u prečniku pola metra i bila puna pljosnatih, trouglastih zuba. Čoveku je bilo odvratno da je gleda. Jura se osvrte i vide da se prašina skoro sasvim slegla i da se oko njih nalazi više tenkova i kralera. Ljudi su skakali preko ivica tenkova i lagano se peli uz liticu prema razvalinama Stare Baze. Motori su utihli. Nad bregom su se čuli samo glasovi, a pod nogama je pucketalo ugljenisano žbunje.

"Idemo", reče Feliks.

Skinu sa držača pušku i prebaci se preko ivice tenka. Jura krete za njim, ali ga Žilin uhvati za rukav.

"Polako, polako", reče. "Poći ćeš sa mnom golubiću."

Izišli su iz tenka i počeli da se penju uz liticu za Feliksom. Feliks je krenuo prema većoj grupi ljudi, koji su stajali na oko pet metara ispod razvalina. Ljudi su se okupili oko duboke crne pećine, koja se strmo spuštala pod razvaline. Pred samim ulazom, podbočivši se, stajao je čovek s karabinom prebačenim preko vrata.

"I da li ih je tamo mnogo otišlo?" pitao je.

"Dve pijavice sigurno", odgovoriše iz gomile. A možda i više.

"Jurkovski!" reče Žilin.

"Kako ih niste... hm-hm... zadržali?" upita Jurkovski sa prekorom u glasu.

"A one... hm-hm... nisu htele da se zaustave, objasni neko iz gomile."

Jurkovski reče prekorno:

"Trebalo ih je... hm-hm... zadržati!" Skide karabin. "Idem da vidim", reče.

Niko nije uspeo da kaže nijednu reč, a on se već sagao i s neočekivanom lakoćom skočio u pomrčinu. Za njim je, kao njegova senka, skočio Feliks. Jura više nije razmišljao.

"Dozvolite, družo", reče i uze karabin od suseda. Zaprepašćeni čovek se nije ni protivio.

"Kuda ćeš?" zaprepasti se Žilin osvrćući se sa ulaza u pećinu. Jura odlučno koraknu ka pećini. "Ne", brzo reče Žilin. "Tamo ne smeš." Jura sagavši glavu krete ka njemu. "Ne smeš, ja sam ti već rekao!" zaurla Žilin i gurnu ga u grudi. Jura sede podigavši oblak prašine. Gomila poče da se smeje. Pored njih protrčaše tragači, jedan za drugim nestajući u pećini.

Jura skoči; bio je besan.

"Pustite me", zaurla. Bacio se napred, ali nalete na Žilina, koji je stajao kao zid. Žilin reče molećivo:

"Jura, izvini, ali tebi tamo odista nikako nije mesto." Jura se ćutke otimao.

"Pa, zašto se otimaš? Vidiš i sam da sam i ja ostao. U pećini su počeli da odjekuju pucnji."

"Kao što vidiš, odlično su se snašli i bez nas dvojice."

Jura steže zube i udalji se. Ćutke gurnu karabin u ruke goniču od koga ga je bio uzeo i ostade u gomili. Ćinilo mu se da ga svi posmatraju. Sramota, mislio je, kakva sramota! Umalo mu i uši nisu izvukli. Pa da su sami, samo on i Žilin, još i nekako. Ali u prisustvu svih... Setio se kako se pre deset godina zavukao u sobu starijeg brata i obojio bojicama crteže... Hteo je da bude što bolje. I kako ga je stariji brat za uvo izveo napolje, na ulicu; kako ga je tada bilo sramota...

"Ne ljuti se, Jurka", reče Žilin. "Nehotice sam. Sasvim sam zaboravio da je ovde teža slabija nego na Zemlji."

Jura je i dalje uporno ćutao.

"Ne uznemiravaj se", nežno reče Žilin popravljajući mu kapuljaču na glavi. "Ništa se neće desiti s njim. Tamo je Feliks kraj njega, tragači... I ja sam takođe u prvi mah pomislio da će starac nastradati, i pojurio sam za njim, ali sam se zahvaljujući tebi osvestio..."

Žilin je govorio još nešto, ali ga Jura više nije čuo. 'Bolje bi bilo da su me izvukli za uši, mislio je očajno. Bolje bi bilo da su me javno, pred svima išamarali. Dečak, balavac, egoista obični! Pravilno je Ivan uradio što me je lupio. Trebalo je još jače da me udari. Jura poče da šišti kroz zube, do te mere ga je bilo sramota. Ivan se brinuo za mene i Jurkovskog i on ne sumnja da sam se i ja brinuo za Jurkovskog i njega... A ja?... Kad je Jurkovski skočio u pećinu, ja sam to shvatio kao dozvolu za herojske postupke, podvige. Ni za

trenutak nisam mislio na to da Jurkovskom preti opasnost. Želeo sam da se sukobim sa pijavicama, želeo sam da se proslavim... Dobro je što Ivan sve to ne zna...'

"Čuvaj se!" zaurlaše otpozadi.

Jura mahinalno odskoči u stranu. Kroz gomilu se prema pećini probijao krawler, koji je za sobom vukao prikolicu s ogromnim srebrnastim rezervoarom. Od rezervoara se pružalo ogromno crevo sa čudnovatim metalnim produžetkom. Metalni deo je pod miškom držao čovek koji se nalazio na prednjem sedištu krawlera.

"Ovde?" upita čovek i ne sačekavši odgovor uperi produživač prema pećini. "Pridi bliže", reče vozaču. "A vi, momci, vi se uklonite", reče gomili. "Dalje dalje. Pa uklonite se odatle", doviknu Juri.

Nanišanio je produživačem u crni otvor pećine, ali se na ulazu u pećinu pojavio jedan od tragača.

"Šta je to sada?" upita on.

Čovek sa crevom sede na svoje mesto.

"Do vruga", reče on. "Šta vi tamo radite?"

"Pa to je bacač plamena, momci!" doseti se neko u gomili.

Čovek koji je upravljao bacačem plamena počea se ispod kapuljače.

"To tako ne može", reče on. "Ipak treba upozoriti."

Pod zemljom su do te mere učestali pucnji da se Juri učini da je iz pećine počelo da leti perje.

"Šta ste to ovde započeli?" upita čovek na krawleru.

"To je Jurkovski", odgovoriše iz gomile.

"Koji Jurkovski?" upita čovek koji je rukovodio bacačem plamena.

"Sin, valjda?"

"Ne, otac."

Iz pećine su jedan za drugim izišla tri tragača. Kada je ugledao bacač plamena, jedan od njih reče:

"Odlično. Sada će svi izići i pokazaćemo im gde rakovi zimuju."

Iz pećine su počeli da izlaze ljudi. Poslednji su izišli Jurkovski i Feliks.

"Znači, ova kula nad nama treba da bude nešto kao... hm-hm... pumpna stanica. Lako je... hm-hm... moguće. Vi ste junačina, Felikse." Ugleda bacač plamena i stade. "A, bacač plamena! No pa... hm-hm... šta, možete da radite." Blagonaklono klimnu glavom

čovjeku koji je pod miškom držao metalnu cev bacača.

Čovjek živnu; skoči sa svog sedišta i priđe pećini vukući za sobom dugo crevo. Gomila se pomeri unazad. Samo Jurkovski ostade pored čovjeka, podbočivši se.

"Gromovnik, a?" reče Žilin nad samim uvetom Juri. Čovjek nanišani. Jurkovski ga iznenada uze za ruku. "Stanite. A zašto... hm-hm... zašto je to u stvari potrebno? Žive pijavice su davno... hm-hm... mrtve, a mrtve će... hm-hm... biti potrebne biolozima. Zar nije tako?" "Zevs", reče Žilin. Jura samo sleže ramenima. Bilo ga je sramota.

Penjkov iskapi šolju i zamišljeno progovori:

"Da popijemo još po šolju kafe, a?"

"Daj da ti sipam", reče Mati.

"A ja hoću da to uradi Nataša", reče Penjkov.

Nataša mu sipa kafu. Kroz prozor se videla crna, kristalno jasna noć, kakve često bivaju krajem leta, uoči jesenjih bura. U uglu su se valjale bunde sa baterijskim grejalicama, karabini, vindjakne. Prijatno je kuckao električni sat nad vratima koja su vodila u radionicu. Mati reče:

"Ipak ne shvatam - da li smo uništili te pijavice ili nismo?"

Serjoža se odvoji od knjige koju je čitao:

"Kominike glavnog štaba", reče on. "Na bojnopolju je ostalo šesnaest pijavica, jedan tenk i tri kralera. Prema neproverenim podacima, još jedan tenk je ostao na peščanim dinamama na početku racije i za sada još nije izvučen odatle."

"To znam", objavi Mati. "Mene sada interesuje - da li sada mogu noću da idem u Topli Sirt?"

"Možeš", reče Penjkov duvajući. "Ali ipak sobom treba da uzmeš karabin", dodade posle kraćeg razmišljanja.

"Razumem", reče Mati sarkastično.

"A šta ćeš ti, u stvari, noću na Toplom Sirtu?" upita Sergej.

Mati ga pogleda.

"Evo zašto", reče poverljivo. "Na primer, dolazi vreme drugu Bjelom, Sergeju Aleksandroviču, da osmatra. Tri sata je noću, a druga Bjelog, kao što i sami shvatate, nema na opservatoriji. Tada ja idem u Topli Sirt u Centralnu meteorološku stanicu..."

"Laboratorija osam", dodade Penjkov.

"Sve sam shvatio", reče Sergej.

"A zašto ja ništa ne znam?" upita Nataša uvređeno. "Zašto meni nikada ništa ne govore?"

"Nešto Ripkina dugo nema", zamišljeno reče Sergej.

"Da, odista", reče Penjkov značajno.

"Već je skoro ponoć", izjavi Mati. "A Ripkina još nema."

Nataša uzdahnu.

"Dojadili ste mi, da znate samo koliko", uzdahnu ona.

U hodniku zaškripaše vrata ulaznog otvora.

"On će sada doći i počće da nam se podsmeva", reče Penjkov.

Neko zakuca na vrata.

"Uđite", reče Nataša i ljutito pogleda momke. Ušao je Ripkin, uredan i doteran, u čistom kombinezonu, u snežnobeloj košulji, sveže izbrijan.

"Primate li me?" tiho upita.

"Uđi, Felikse", reče Mati i poče da sipa kafu u pripremljenu šolju.

"Danas sam malo zakasnio", reče Feliks. "Bilo je savetovanje kod direktora."

Svi ga upitno pogledaše.

"Najviše smo govorili o regeneracionoj fabrici. Jurkovski je naredio da se za dva meseca prekinu svi naučni radovi. Svi naučnici se mobilišu u radionice i na gradnju."

"Svi?" upita Sergej.

"Svi. Čak i tragači. Sutra će biti izdata naredba."

"Moj program ode do đavola", tužno reče Penjkov. "I zašto naša administracija nikako ne može da sredi stanje?"

Nataša reče:

"Ćuti, Volodja! Ti u stvari ništa ne znaš..."

"Da", reče Sergej zamišljeno. "Čuo sam da sa vodom loše stojimo. A šta je još bilo na savetovanju?"

"Jurkovski je održao veliki govor. Rekao je da smo se zaglibiii u svakodnevicu. Da suviše volimo da živimo po rasporedu, da obožavamo mesta na kojima sedimo i da smo za trideset godina uspeli da stvorimo... kako je ono rekao... 'dosadne i komplikovane tradicije'. Da su nam se ispravile vijuge koje rukovode znatiželjom, da jedino tako i može da se objasni anegdota sa Starom Bazom. Sve u svemu, govorio je otprilike isto što i ti, Sergej, sećaš se, prošle

dekade. O tome da se oko nas nalaze tajne, a da mirujemo... To je bio govor s osećanjem. Posle nas je pohvalio za raciju, rekao je da je došao da nas pogurne i da mu je drago što smo se sami odlučili na raciju... A posle je istupio Pučko i zatražio je glavu Livanova. Urlao je da će mu pokazati 'lagano i metodično'..."

"A zašto to?" upita Penjkov.

"Upropastili su tenkove. A kroz dva meseca našu grupu prebacuju na Staru Bazu, tako da ćemo biti susedi..."

"A Jurkovski odlazi?" upita Mati.

"Da, noćas."

"Interesantno", zamišljeno reče Penjkov. "Zašto on vodi sa sobom onog varioca?"

"Da zavaruje držače za raketne puške", reče Mati.

"Priča se da se sprema na još nekoliko racija - na asteroidima."

"Sa Jurkovskim sam imao sukob", reče Sergej. "Još u institutu. Polagao sam ispit iz teorijske planetologije i on me istera iz kabineta, na originalan način. 'Dajte mi', kaže on, 'druže Bjeli, vaš indeks i otvorite, molim vas, vrata'. Ja mu s najvećim zadovoljstvom pružim indeks i odlazim i otvaram vrata. U tom trenutku on baca moj indeks kroz otvorena vrata i govori: 'Idite, i vratite se kroz mesec dana'."

"I?" upita Penjkov. "Pa, otišao sam."

"A zašto tako grubo?" upita Penjkov.

"Mlad sam tada bio", reče Sergej. "Eksplozivan..."

"I sad si dobar", primeti Nataša.

"No, da li smo pobili pijavice ili nismo?" upita Mati.

Svi pogledaše Feliksa.

"Teško je reći", reče Feliks. "Ubijeno je šesnaest pijavica, a mi nismo očekivali da ih ima više od deset. Praktično smo ih sve pobili."

"A ti si ipak došao sa karabinom?" upita Mati. Feliks klimnu glavom.

"Razumem", reče Mati.

"A je li tačno da Jurkovskog umalo nisu spalili bacačem plamena?" upita Nataša.

"I mene zajedno s njim", reče Feliks. "Spustili smo se u podzemnu pećinu, a ljudi sa bacačem plamena nisu znali da se mi tamo nalazimo. U toj pećini ćemo i početi da radimo kroz dva meseca. Po mome mišljenju, tamo se nalaze ostaci vodovoda. Vodovod je čudan - nisu okrugle već pljosnate cevi."

"Da li još veruješ u dvonoga uspravna bića?" upita Sergej.

Feliks odmahnu glavom.

"Ne, ovde ih sigurno nećemo pronaći."

"Gde to, ovde?"

"Kraj vode."

"Ne shvatam", reče Penjkov. "Naprotiv! Ako ih nema kraj vode, to znači da ih uopšte nema."

"Ne, ne, ne", reče Nataša. "Čini mi se da vas shvatam. Kod nas na Zemlji Marsovci bi počeli da traže ljude u pustinji. To je prirodno. Što dalje od otrovnog zelenila, što dalje od oblasti koje pokrivaju oblaci. Tražili bi nas negde u pustinji Gobi. Zar ne, Felikse? Hoću da kažem da ja tako barem mislim."

"Znači, mi treba da tražimo Marsovce u pustinjama?" reče Penjkov.

"Divna stvar! A šta će im onda vodovod?"

"Možda to i nije vodovod", reče Feliks, "već odvodnik vode. Kao naši drenažni kanali."

"Pa, to bi već bilo, po mome mišljenju, i suviš", reče Sergej.

"Najverovatnije će biti da oni žive u šuplinama pod površinom. Uostalom, ja i sam ne znam zašto, ali mi se čini da je ono što govoriš suviše smelo... Nenormalno smelo..."

"A drugačije se i ne može", reče Feliks tiho i sleže ramenima.

"Majko moja!" reče Penjkov i ustade od stola. "Vreme je."

Prošao je kroz sobu prema gomili bundi.

"I meni je takođe vreme", reče Nataša.

"I meni", reče Sergej.

Mati poče da rasprema sto. Feliks uredno zavrnu rukave košulje i poče da mu pomaže.

"Dobro, šta će ti toliko satova na rukama?" upita Mati bacivši pogled na Feliksove ruke.

"Zaboravio sam da ih skinem", promrmlja Feliks. "Sad mi to, sigurno, više nije potrebno."

Vešto poče da pere tanjire.

"A kad su ti bili potrebni?"

"Proveravao sam jednu hipotezu", tiho reče Feliks. "Zašto pijavice napadaju uvek sa desne strane. Bio je samo jedan slučaj kad je pijavica napala sa leve strane - na Krajcera, koji je bio levak i nosio sat na desnoj ruci."

Mati zaprepašćeno pogleda Feliksa.

"Eto, to sam hteo da proverim i razjasnim. Mene lično nisu nijednom napale, a ja sam se kretao po veoma opasnim mestima."

"Čudnovat si ti čovek, Felikse", reče Mati i ponovo poče da pere tanjire.

U trpezariju uđe Nataša i veselo upita:

"Felikse, idete li? Da pođemo zajedno?"

"Idem", reče Feliks i pođe u predsoblje spuštajući zasukane rukave košulje.

TAHMASIB: KORISNOST UPUTSTVA

Žilin je čitao sedeći za stolom. Njegove oči su brzo klizile po stranicama knjige s vremena na vreme sijajući u plavičastoj svetlosti stone lampe. Izvesno vreme Jura je posmatrao Žilina i najednom uhvati samoga sebe kako mu se divi. Ivan je imao bronzano lice, sa pravilnim crtama kao gravira. To je odista bilo lice pravog čoveka. Dobar je čovek Vanja Žilin. Čovek može da dođe kod njega u bilo koje doba, da sedi i brblja šta hoće, i nikad da mu ne smeta. On se uvek raduje ljudima. Postoje takvi ljudi na svetu i divno je što postoje takvi ljudi. Ženja Segal, recimo. Sa njim čovek može da pođe kud hoće, može da rizikuje koliko hoće, i tačno se zna da neće morati da ga tera, on će sam, koga god hoće, da potera. Jura je zamislio Ženjku na Reji, kako zajedno sa ostalim momcima vari teške konstrukcije u crnoj praznini. Bela vatra oksitana igra na silikatnim skelama, a on peva pesme na sav glas, pridržavajući laktovima cilindar aparata za pravljene smeše, koji mu uvek visi na grudima, a ne na leđima, kako to zahtevaju uputstva. Tako mu je zgodnije, i niko ne može da ga ubedi da to ne radi, sve dok ga neko sa cilindrom na leđima ne prestigne na nekom inercionom šavu ili na običnom spoju. Tada će ga on pogledati i možda će prebaciti cilindar na leđa, ali i to nije sasvim sigurno. A uputstva ga se ne tiču. Uputstva - to je za one koji još ne znaju. Ali, sluha uopšte nema. Peva odista strašno. A to je i dobro, jer kakav je to čovek kome čovek ne može ništa ni da zameri? Pristojan čovek uvek mora da ima nekakav nedostatak, bolje je čak da ih ima nekoliko, tad je on odista prijatan. Tada si siguran da to nije nikakav uzor. Eto, Ženjka - čim zapeva, odmah se vidi da on nije uzor već odličan momak...

"Vanja", upita Jura. "Imate li sluha?"

"Šta ti je, brate", reče Žilin ne odvajajući se od knjige. "Za koga me ti smatraš?"

"Tako sam i mislio", reče Jura zadovoljno. "A kakva vam je to knjižica?"

Žilin podiže glavu. Izvesno vreme ga je posmatrao, a onda lagano reče:

"Pravila sanitarne discipline za gardiste Njenog imperatorskog

veličanstva."

Jura prasnu u smeh. Bilo je jasno da Ivan ne želi da kaže kakva je to knjiga. Pa šta, u tome nema ničeg...

"Danas sam na kraju savladao Fiziku metala", reče Jura. "Dosadna stvar. Zar mogu tako da se pišu knjige? Aleksej Petrovič me je ispitao", poslednju reč je Jura izgovorio sa posebnom odvratnošću, "i stalno je nalazio neke začkoljice. Zašto stalno traži kod mene za šta bi se zakačio, da li to znate, Vanja?"

Žilin zatvori knjižicu i strpa je u sto.

"To ti se samo čini", reče. "Kapetan Bikov se nikada ne kači ni za koga. On samo zahteva ono što mora da se zahteva. On je jako pravedan čovek, naš kapetan."

Nekoliko trenutaka Jura je razmišljao o tome da li je zgodno i pošteno da kaže ono što bi hteo da kaže. U oči Bikovu to nećeš smeti da kažeš. A iza leđa nije lepo govoriti. A hteo bi, koliko bi hteo da kaže.

"Vanja, a kakve ljude najviše na svetu mrzite?"

Žilin odmah odgovori:

"Ljude koji ne postavljaju pitanja. Postoje takvi - samouvereni..."

Zažmurio je, bacio pogled na Juru, dohvatio olovku i brzo nacrtao njegov portret. Stažista Borodin, veoma sličan, sa prćastim nosom, sedeo je iskosiivši lice i čitao knjigu Fizika metala.

"A ja nikako ne mogu da podnesem dosadne", izjavi Jura gledajući crtež. "Mogu li da ga uzmem? Hvala... Ja, tako, Vanja, nikako ne mogu da trpim dosadne. Njihov život je nekako dosadan. Na poslu pišu kojekakve papiriće ili računaju na mašinama koje nisu ni izmislili sami, a isto tako i ne pokušavaju da nešto izmisle. Oni sve rade 'kao ljudi'. Eto, počnu oni da rasuđuju: ove cipele su lepe i jake, a ove nisu, i ne umeju kod nas u Vjazmi da prave lep nameštaj, moraćemo da ga poručimo iz Moskve, a o ovoj knjizi govore da je treba pročitati, a kako bi bilo da sutra pođemo po pečurke, kako ljudi govore, ove godine pečurke su dobre... Vraga! Mene nikakvim batinama nećeš oterati po pečurke!"

Žilin je zamišljeno slušao, pažljivo crtajući na papiru ogromni integral od nule do beskonačnosti.

"Oni uvek imaju gomilu slobodnog vremena", nastavi Jura, "i nikad ne znaju šta da rade s tim vremenom. Voze se kolima u ogromnom

velikom društvu i čoveku se gadi da gleda kako to idiotski rade. Prvo po pećurke, posle idu u kafe i jedu - tek onako, od besposlice - zatim počinju da jure po putovima, samo po onim najboljim i najurednijim, gde je sve sigurno i bezbedno, gde su automati za popravku i moteli, i gde se sve što hoćeš nalazi pod rukom. Najzad se sakupe u nekoj vili i tamo opet ništa ne rade, čak i ne razgovaraju. Recimo prebiraju svoje odvratne pećurke i svađaju se oko toga koja je pećurka koje vrste. A ako slučajno počnu da govore o nečem ozbiljnom - tada najbolje odmah beži! Zašto ih, vidite li, do sada još nikako ne puštaju u kosmos. A kad bi ih čovek zapitao šta će im to - ništa ne bi umeli da odgovore pametno, samo bi počeli da nešto mrmljaju o svojim pravima. Užas božji koliko vole da govore o svojim pravima. Ali najodvratnije kod njih jeste to što oni uvek imaju masu slobodnog vremena i što ga uništavaju. Ja ovde na Tahmasibu ne znam šta da radim od besposlice, jedva čekam da počnem da radim. Oni bi se ovde osećali kao riba u vodi..."

Jura izgubi nit i začuta. Žilin je i dalje crtao svoj integral, a lice mu je zbog nečega postalo tužno. Onda reče:

"A kakve veze ima s tim kapetan Bikov?"

"Jura se seti od čega je počeo."

"Aleksej Petrovič", neodlučno počne, "on je nekako dosadan..."

Žilin klimnu glavom.

"Tako sam i mislio", reče. "Ali ti grešiš, dragi moj, ako sve trpaš na jednu gomilu - i Bikova i one koji obožavaju bezbedne jurnjave po drumovima..."

"Ja uopšte nisam ni mislio na to... Shvatam te. Pazi. Bikov voli svoj posao - to je broj jedan. Ne može sebe da zamisli na nekom drugom mestu - to je broj dva. A osim toga, Aleksej Petrovič radi čak i onda kada čita novine i časopise u svojoj fotelji. Nikad nisi razmišljao o tome?"

"Ne, nisam..."

"A trebalo bi. Znaš li u čemu se sastoji rad Bikova? Uvek biti spreman. To je težak posao. Posao koji iznuruje. Treba biti Bikov da bi čovek mogao sve to da izdrži. Treba se navići na stalnu napregnutost, na stanje stalne spremnosti. Da li me shvataš?"

"Ne znam... Ako je odista tako..."

"U tome i jeste stvar što je to odista tako! On je vojnik kosmosa.

Njemu čovek može samo da zavidi, Jura, jer je on našao glavno u sebi i u svetu. On je potreban, neophodan i nezamenljiv. Da li me sada shvataš?"

Jura ćutke neodlučno klimnu glavom. Pred njim se pojavljivala slika koja mu je dojadila - proslavljeni kapetan u patikama i prugastim čarapama u pozi malograđanina u svojoj omiljenoj fotelji.

"Ja znam, tebe je osvojio Vladimir Sergejevič. No, pa šta, to je sasvim razumljivo. S jedne strane Jurkovski, koji smatra da je život - nepotrebno muvanje i koji smatra da treba koristiti pogodan slučaj da bi se ispraznio u vulkanskoj eksploziji. Sa druge strane Bikov, koji smatra da je pravi život u stalnoj napetosti; on ne priznaje nikakve slučajeve, zato što je unapred pripremljen za sve mogućnosti, i za njega ne postoji iznenađenje... Ali postoji i treća strana stvari. Zamisli, Jura", Žilin stavi dlanove na sto i zavalio se u fotelji, "ogromnu zgradu ljudske kulture: sve što je čovek stvorio, što je oduzeo prirodi i što je stvorio onako kako to priroda nije mogla. Veličanstvenu zgradu! Grade je ljudi koji odlično poznaju svoj posao i koji ga mnogo vole. Na primer, Jurkovski, Bikov... Takvih ljudi je za sada manje nego ostalih. A drugi - to su oni na kojima stoji zgrada. Takozvani mali ljudi. Prosto pošteni ljudi, koji možda i ne znaju šta vole a šta ne. Ne znaju, nisu imali slučaj da saznaju šta mogu, šta ne mogu. Oni jednostavno pošteno rade tamo gde ih je postavio život. To su uglavnom oni koji drže na svojim ramenima dvorac Misli i Duha. Od devet do petnaest drže na svojim leđima, a onda idu po pečurke." Žilin začuta. "Razume se, hteo bi svako da gradi. Hteo bi, i te kako bi hteo, brate. To će obavezno jednom i biti. Ali za to je potrebno vreme. I snaga. Treba se tek boriti za to..."

Jura je mislio. Nešto je bilo u Ivanovim rečima. Nešto na šta nije bio naviknut. To je trebalo tek shvatiti.

Žilin zabaci ruke pod glavu.

"Sećam se jedne stvari", progovori. Gledao je pravo u lampu, a zenice su mu izgledale kao tačke. "Imao sam druga koji se zvao Tolja. Zajedno smo učili u školi. On je uvek bio neprimetan i stalno radio nekakve sitnice. Pravio je nekakve sveske, lepio kutije. Voleo je da povezuje stare, mnogo puta pročitane knjige. Dobričina je bio velika, takva dobričina, da čak ni uvredljive šale nije shvatao. Prihvatao ih je nekako čudnovato i, po našem mišljenju, divlje. Baciš

mu, recimo, u krevet tritona, a on ga izvuče i počne dugo da ga gleda. Mi se oko njega smejemo, a on ga razgleda i na kraju kaže: 'Jadniče' - i odnese ga u ribnjak. Posle je odrastao i postao statističar. Svi znamo da je to posao tih i neprimetan i svi smo smatrali da naš Tolja za drugo i nije sposoban. Radio je pošteno, bez nekog entuzijazma, ali savesno. Mi smo leteli na Jupiter, proučavali večiti led, gradili nove fabrike, a on je sedeo u svojoj ustanovi i računao na mašinama koje sam nije izmislio ni konstruisao. Obrazac malog čoveka; mogao bi da ga obložiš vatom i trpaš u muzej pod stakleno zvono, s natpisom: TIPIČNI SAMOZADOVOLJINI ČOVEK S KRAJA DVADESETOG VEKA. Kasnije je umro. Zapustio je neku najobičniju bolest, jer se bojao operacije, i zbog toga je i umro. To se dešava s malim ljudima, iako o tome nikada ništa ne piše u novinama."

Žilin začuta, kao da osluškuje. Jura je čekao.

"To je bilo u Karelji, na obali šumskog jezera. Njegov krevet se nalazio na zastakljenoj verandi, a ja sam sedeo pored njega i gledao njegovo neobrijano tamno lice... mrtvo lice i ogroman taman oblak nad šumom sa druge strane jezera. Lekar je rekao: 'Umro je'. I tog trenutka je odjeknuo grom takve snage i otpočela takva nepogoda kakve se retko dešavaju čak i na južnim morima. Vetar je lomio drveće i bacao ga na mokro, crveno stenje, tako da se kidalo u iverje, ali čak ni to se od urlanja vetra nije čulo. Jezero je kao zidom išlo prema obali, i u taj zid su udarale munje, onako kako se to na severu nikad ne dešava. Sa kuća je nepogoda zbacivala krovove. Svuda su se zaustavili satovi - niko nije znao zbog čega. Životinje su umirale s iscepanim plućima. To je bila prava zverska bura, kao da je ceo svet stao naglavce. A on je ležao, tih, običan, i kao uvek - to ga se nije ticalo." Žilin ponovo poče da osluškuje. "Ja, Jura, nisam plašljiv, miran sam, ali tada sam osetio užasan strah. Najednom sam pomislio: Eto, ko si ti bio, naš mirni, dosadni Toljik. Ti si, tiho i neprimetno, a da ni sam nisi podozrevao, držao na svojim ramenima ravnotežu Sveta. Umro si - umrla je i ravnoteža i Svet je stao naglavce. Da su mi tada povikali kraj uveta da je Zemlja skrenula sa svoje orbite i da je krenula ka Suncu, ja bih samo klimnuo glavom. I još sam tada pomislio..." Žilin ponovo zaćuta. "Pomislio sam: zašto je on bio tako dosadan i tako mali? Jer on je bio dosadan

čovjek, Jura. Veoma dosadan. Da se ta bura desila pred njegovim očima, on bi sigurno povikao: 'Ah! Papuče! Moje papuče se suše napolju!' I potrčao bi da spasava papuče." "Ali, zašto je, kako je postao takav, dosadan?"

Žilin začuta i strogo pogleda u Juru.

"Ali, on je sam bio kriv za to", oprezno reče Jura.

"Nije istina. Niko nikada nije ni za šta sam kriv. Onakvi kakvi smo - postajemo zahvaljujući ljudima. A mi... Kako često ne plaćamo taj dug... Skoro nikada. A ne postoji ništa važnije od toga. To je najvažnije. Sad je to najvažnije. Ranije je bilo najvažnije dati čoveku slobodu da postane ono što on hoće da postane. A sad je najvažnije - pokazati čoveku kakav treba da postane da bi bio ljudski srećan. Eto, to je sada najvažnije." Žilin pogleda Juru i najednom ga upita: "Zar ne?"

"Sigurno", odgovori Jura. Sve je to bilo dobro, ali njemu nekako tuđe. Nekako ga nije interesovalo. Ta stvar mu je izgledala dosadna.

Žilin je sedeo napregnuto osluškujući.

"Šta se desilo?" upita Jura.

"Tiho!" Žilin se pridiže sa kreveta. "Čudnovato", reče. I nastavi da osluškuje. Jura najednom oseti kako se pod pod njegovim nogama počne da trese i tog trenutka počne da urla sirena. Skočio je i bacio se prema vratima. Žilin ga uhvati za rame.

"Mirno", reče. "Znaš li gde se po rasporedu nalazi tvoje mesto u slučaju nesreće?"

"Da!" reče Jura i zagrcnu se.

"Obaveze takođe?" Žilin ga pusti. "Marš!"

Jura potrča u hodnik.

Trčao je po hodniku u vakuum-odsek, gde se nalazilo njegovo mesto po rasporedu u slučaju nesreće, trčao je brzo, ali se ipak uzdržavao da ne juri iz petnih žila. Stažista mora da bude 'miran, uzdržan i uvek spreman', ali kad po brodu počne da odjekuje prodoran urlik sirena, kad brod počne da poskakuje kao ranjenik u čijoj rani neko kopa neveštima prstima, kada ne razumeš šta treba da radiš i uopšte ne shvataš šta se dešava... Na kraju hodnika se upališe crvene sijalice. Jura ne izdrži i potrča ka njima što je brže mogao.

Navalivši se, on otvori teška vrata i ulete u sivu prostoriju, u kojoj su se kraj zidova nalazili stakleni boksovi sa vakuum-skafanderima.

Trebalo je podići sve rolove, proveriti stanje stafandera, pritisak u balonima, punjenje akumulatora, okrenuti prekidač svakog skafandera u položaj 'opasnost' i uraditi još dosta toga... Posle toga je trebalo da navuče svoj skafander.

Jura to uradi dosta brzo i, kako mu se učinilo, spretno, iako su mu prsti drhtali; osećao je napregnutost u celom telu, jaku i neprijatnu, koja je ličila na grč. Sirena začuta i nastupi zloslutna tišina. Jura završi poslednji skafander i osvrte se oko sebe. U boksovima je pod staklenim zvonima svetlela plavičasta svetlost, sijali su se ogromni skafanderi s raširenim rukavima, koji su ličili na nakazne statue bez glave. Jura izvuče svoj skafander i uvuče se u njega. Skafander mu je bio nešto veći nego što je trebalo, bio je grub i neudoban, ne kao skafander varioca, koji je elastičan, udoban, prijatan. A u ovome je bilo vrućina. Jura uključi aparat za uklanjanje znoja, a onda, šireći nogama, lupajući metalom o metal, priđe vratima.

Brod se tresao, bila je tišina, celom dužinom hodnika su pod tavanicom gorele crvene signalne sijalice za opasnost. Jura se osloni leđima o ragastov vrata uprevši se nogama o suprotnu stranu. Na taj način pregradio je vrata; sad je u odsek moglo da se uđe samo ako bi ga neko oborio s nogu. Bilo je neobično čitati to mesto u instrukciji, gde je naređivano kako se za vreme uzbune mora čuvati vakuum-odsek. Od koga ga čuvati? Zašto? Za vreme uzbune u vakuum-odsek je imao pravo da uđe samo onaj čovek - član posade ili putnik - za koga je kapetan lično izdavao naređenje: 'Propustiti'. Zbog toga je u ragastov vrata bio instaliran radiofon, koji je stalno radio na talasnoj dužini kapetanskog radiofona. Jura baci pogled na radiofon i seti se da to još nije uradio. Brzo pritisnu dugme.

"Slušam", začu se glas Bikova. Glas je, kao i uvek, bio škripav i ravnodušan.

"Stožista Borodin je zauzeo svoje mesto po rasporedu", izvesti Jura.

"Dobro", reče Bikov i isključi radiofon.

Jura ljutito pogleda radiofon i reče škripavim glasom: 'Dobro'. Drvo - pomisli i isplazi jezik. Brod se uto trže i on se umalo ne ujede za jezik. Postiđeno se osvrte, a zatim mu u glavu dođe misao: a šta ako je sveznajući Bikov namerno trgao brod da bi stažista ugrizao jezik? Lako je mogao da zamisli kako to Bikov radi. Sigurno mu život nije bio lak, pomisli Jura. Sigurno ga je život mučio i lomio, sve dok sa

njega nije smakao opnu svih emocija, koje u stvari i nisu potrebne, ali bez kojih čovek nije čovek već drvo. Žilin je jednom prilikom rekao da se sa godinama čovek menja samo u jednoj jedinosti stvari - postaje strpljiviji. Na Bikova se to, prema svemu, ne odnosi...

Brod se ponovo trže i Jura pokušava da zauzme stabilniji položaj. Nikako nije mogao da shvati šta se dešava. Na napad meteorita sve ovo nije mnogo ličilo, a još manje na neki sudar. Miška Ušakov je rekao da je opasnost u kosmosu isto što i udarac mača - od njega se ili odmah umire ili se uopšte ne umire... To je izjavio Miška Ušakov, koji je u kosmosu bio samo na varilačkoj praksi i koji o kosmosu govori terminima detektivskih romana...

Juri je već bila utrnula noga, i on je promeni. Na tavanici hodnika su još gorele crvene sijalice. Jura se stalno trudio da se priseti na šta ga one podsećaju i nikako nije uspevaio. Ali bio je više nego siguran da je sa crvenim svetlima bila povezana neka neprijatna uspomena. Kad bi barem neko došao, pomisli. Kad bi mogao da upita šta se desilo, šta može da očekuje... Pogleda na dugme poziva. Da ga pritisne i obrati se Bikovu: 'Druže kapetane, molim da mi objasnite zadatak...' Zatim je zamislio koliko je stažista, mokrih od uzbuđenja, stajalo tu naslonivši se nogama na ragastov; strašne stvari su preživljavali, trudili se da shvate šta se dešava i stalno mislili: 'Da li ću uspeli da navučem šlem ili neću?' To su bili divni momci, s kojima bi odlično mogao da odigra bok-ap-štag ili komotno da popriča o smislu života. Sad su svi oni iskusni ljudi, mudri, sad su svi oni u komandnim odeljenjima kosmičkih letelica koje jure kroz prostranstvo... i takođe se ponekad tresu... Od tih misli najednom pređe na nešto drugo. Zamisli obliveno znojem i krvlju lice Bikova, koji sa čistim ljudskim očajanjem ukočenim pogledom prati nešto što se približava...

U Jurinim očima sve zapliva i on izgubi ravnotežu i nađe se na podu. Pod niskom tavanicom sve počne da zvoni i lupa. Vukući nogama po metalnom podu, Jura uspe da se prevrne na stomak. Zatim se podigao i bacio na vrata. Zauze raniji položaj i iz sve snage se upre o ragastov vrata.

Sad je Tahmasib stalno vibrirao, kao da se i on od nečega užasno bojao. Jura se napreže, trudeći se da savlada telo, koje mu se treslo. Kad bi barem neko došao, kada bi mu barem dali na znanje šta se

dešava, kada bi barem Bikov naredio nešto... Mama će se užasno brinuti. Kako će joj reći? Ko će uopšte to da joj kaže? Ko će moći? Ona može da umre, ona je nedavno operisana, srce joj je slabo, njoj to ne sme da se govori... Jura se ujede za usnu i čvrsto steže usta. Počelo je da ga boli, ali se više nije tresao. No pa šta, u stvari... Ne, treba odmah otići i pogledati. Promoliti glavu kroz vrata komandnog odeljenja, nemarno upitati: "No, hoće li još dugo?" i otići... A šta ako su svi mrtvi? Jura s užasom pogleda u hodnik očekujući da će se iza zaokreta pojaviti Žilin, da će ga pogledati ugašenim očima i da će opustiti glavu na sleđene ruke... Jura opusti nogu, odgurnu se od ragastova i načini nekoliko neubedljivih koračaja po hodniku. Po podu koji se tresao, pored crvenih svetlosti, ka liftu, u susret onome ko puzi... Zaustavi se i vrati ka vratima. "Mirnije", reče i nakašlja se da mu ne bi škripalo u grudima. Uobrazilja voli da se našali, i to zlo i nepošteno. Uobrazilja nikad nije prijatelj. Ponovo zauze svoje mesto u ragastovu. Eto, tako je to, pomisli iznenada. Eto, tako je to - čekati i uvek biti spreman u patikama i prugastim čarapama, sa prošlogodišnjim novinama, da niko ne bi zapazio i da ne bi pomislio... nikad ne znati ništa sigurno, a uvek biti spreman...

Vibracije su postajale sve jače i jače, a onda slabije, da bi ponovo postale još jače. Jura zamisli Tahmasib, kilometarsku cigaru od titanskih jedinjenja, koja je ličila na ogromnu čašu. Sada, duž celog tela broda, od vrha pa do krme, kao talasi prolaze vibracije. Čas su jače, čas slabije... Tu čovek ne mora da bude ne znam kako osetljiv da bi video šta je šta... Kad bi tako počeo da vibrira, recimo, oksitanski pribor - sve bi bilo jasno - treba regulisati kompresor ili barem promeniti plamenik. Jura je jasno osetio da se brod okrenuo na stranu - to se osećalo po pritisku na stopalo. Tahmasib se okrenuo isprva lagano, a zatim su počeli i trzaji; od svakog trzaja čoveku se tresla glava i sve što se nalazilo u njoj... Šta je to, misli Jura, oslanjajući se na ragastov. Šta je to kod njih, tamo, a?... I tog trenutka, u strašnoj tišini, začuše se koraci. Lagani, uvereni, nepoznati koraci; a možda ih Jura jednostavno nije prepoznao. On pogleda duž hodnika - a koraci se stalno približavahu - i najednom se iza zaokreta pojavi Žilin u radnom kombinezonu, s aparatom za probe na grudima. Lice mu je bilo ozbiljno i kao da je bilo nečim nezadovoljno, a na oči mu je padao pramen svetle kose. On priđe

Juri i lupivši ga rukom po kolenima, reče: "I?"

Hteo je da uđe u vakuum-odsek. Jura otvori i zatvori usta, ali nogu ne skloni. To je bio Žilin, dragi i dugo očekivani Žilin, ali Jura nogu ne skloni već ga umesto toga upita:

"Šta je to?"

Hteo je to da kaže nemarno, ali mu glas zadrhta i utisak je bio pokvaren.

"A šta može da bude", procedi Žilin. "Pusti me", reče. "Moram da uzmem nešto..."

U Jurinoj glavi je bila kaša i u toj kaši je od svih Jurinih principa ostalo čitavo samo uputstvo.

"Pričekaj, Vanja", promrmlja on i pritisnu dugme poziva.

Kapetan nije odgovarao.

"Jura", reče Žilin. "Šta je to s tobom, brate? Pusti me, ostavio sam u skafanderu..."

"Ne mogu", reče Jura i obliznu usne. "Kako, mogu?... Sad će se javiti kapetan..."

"A ako se ne javi?"

"Zašto se ne bi javio?" Jura pogleda Žilina okruglim očima i najednom ga uhvati za rukav. "Šta se desilo?"

"Ništa se nije desilo." Žilin se najednom osmehnu. "Znači, nećeš me pustiti?"

Jura odrečno odmahnu glavom.

"Pa ne može tako, Vanja... Ti moraš da me shvatiš!" Prešao je na ti od suviška osećanja; plakalo mu se, a istovremeno se osećao i dobro i mirno, mada je znao da ni u kom slučaju neće pustiti Žilina.

"Pa ti si i sam bio stažista..."

"Da", neodređeno oteže Žilin razgledajući ga. Pridržavamo se slova i duha uputstva?

"Ne znam..." promrmlja Jura. Bilo ga je sramota, a znao je da nogu neće spustiti. Ako odista moraš da uđeš, onda ne treba da stojiš tako - u mislima se obraćao Žilinu. Udri me u zube i uzmi ono što ti je potrebno.

"Kapetan Bikov sluša", odjeknu iz radiofona. Jura još nikako nije mogao da se sabere.

"Aleksej Petroviču", reče Žilin u radiofon. "Ja hoću da prođem u vakuum-odsek, a stažista me ne pušta."

"Šta ti je potrebno u vakuum-odseku?" zainteresova se Bikov.

"Ostavio sam tamo sirijus prošli put... U skafanderu sam ga zaboravio..."

"Tako", reče Bikov. "Stožisto Borodine, pustite inženjera Žilina."

Bikov se isključi. Jura s olakšanjem skloni nogu. On tek tada primeti da brod više ne vibrira. Žilin ga nežno pogleda i lupi po ramenu.

"Vanja, ne ljutite se, molim vas..." promrmlja Jura.

"Naprotiv!" reče Žilin. "Bilo je tako interesantno posmatrati te."

"U mojoj glavi je prava kaša..."

"Tako, tako..." Žilin se zaustavi pred svojim skafanderom. "Za takve slučajeve se i prave uputstva. Dobra stvar, zar ne?"

"Ne znam. Prestao sam da shvatam nekako. Nikako ne mogu da povežem stvari. Šta se desilo?"

"Šta je moglo da se desi?" upita kroz zube. "Veštačka ishrana. Tablete umesto kotleta. Školska uzbuna, stažisto Borodine, samo to i ništa drugo. Rutinska, ne ređa od jedan do dva puta za vreme svakog leta. Radi proveravanja poznavanja uputstava. Velika je to stvar - uputstvo!" Izvukao je iz svog skafandera beli cilindar debljine prsta i besno spustio rolo. "Moram da pobegnem odavde, Jura. Da pobegnem dok mi sve nije dojadilo."

Jura duboko uzdahnu i baci pogled u hodnik. Crvene sijalice više nisu svetlele. Pod više nije vibrirao. Jura je video kako je iz kajute izišao Jurkovski, pogledao prema njemu, veličanstveno klimnuo glavom i lagano koračajući nestao iza zaokreta.

Žilin progundā:

"Riba traži dubinu, a čovek ide tamo gde je gore... Da li si me shvatio, Jura? Školske uzbune, namerni nesrećni slučajevi. A negde je još i gore. Tamo i treba ići, a ne čekati dok te povedu... Hoćeš da me poslušáš, stažisto? Po uputstvima, ti moraš da me slušáš."

"Pričekajte, Vanja", reče Jura namrštivši se. "Čini mi se da se još nisam osvestio..."

EJNOMEJA: SMRT-PLANETOLOZI

"Stažisto Borodine", reče Bikov savijajući novine.

"Vreme je za spavanje, stažisto."

Jura ustade, zatvori knjigu i posle kraćeg kolebanja stavi je u orman. Neću danas da čitam, pomisli. Treba se na kraju i ispavati.

"Laku noć", reče.

"Laku noć", odgovori Bikov i otvori novine.

Ne odvajajući se od svojih papira, Jurkovski mahnu rukom. Kada Jura izađe, Jurkovski upita:

"Šta misliš, Aleksej, šta on još voli?"

"Ko?"

"Naš kadet. Ja znam da on voli i ume vakuumno da zavaruje. Video sam ga na Marsu. A šta još voli?"

"Devojke", reče Bikov.

"Ne devojke već devojku. On ima fotografiju devojke."

"Nisam znao."

"Mogao si da se dosetiš. Kad neko ima dvadeset godina i polazi na daleki let, on fotografije sobom uzima, a posle ne zna šta da radi s njima. U knjigama piše da te fotografije treba krišom gledati i pri tome oči moraju da budu pune suza, a u svakom slučaju barem zamagljene. Samo, u praksi za to niko nema vremena. Ili još nešto, što je mnogo važnije. Ali, vratimo se našem stažisti."

Bikov ostavi novine, skide naočare i pogleda Jurkovskog.

"Da li si već završio svoje današnje poslove?" upita.

"Nisam", reče Jurkovski ljutito. "Nisam završio i ne želim ni da govorim o poslovima. Od ove idiotske birokratije glava mi je kao merica. Želim da se odmorim. Možeš li da mi odgovoriš na moje pitanje?"

"Na to pitanje bi najbolje mogao da ti odgovori Ivan", reče Bikov. "On je stalno sa njim. Ali, pošto Ivana nema ovde, ja postavljam pitanje tebi. Čini mi se da je to jasno. Ne uzbuđuj se, Voloda, jetra će početi da te boli. Naš stažista je jednostavno još uvek dečak. Vešte ruke, a što se tiče ljubavi - on ništa naročito ne voli, zbog toga što ništa ne zna. Alekseja Tolstoja voli. I Velsa. A Golsvorti mu je dosadan, i Put puteva mu je dosadan. Sem toga, on još mnogo voli Žilina i ne voli

jednog barmana u Mirza-Čarleu. Dete je još. Jetra."

"U njegovim godinama", reče Jurkovski, "ja sam voleo da pišem stihove. Maštao sam da postanem pisac. A posle sam negde pročitao da pisci nečim liče na pokojnike: oni vole da se o njima ili govori dobro ili da se uopšte ne govori... Da, šta sam ono hteo da kažem?"

"Ne znam", reče Bikov. "Prema svemu, ti jednostavno nećeš da radiš."

"Ne, dozvoli!... Da! Mene interesuje unutrašnji svet našeg stažiste."

"Stožista je stažista", reče Bikov.

"Postoje stažisti i stažisti", usprotivi se Jurkovski. "Ti si takođe stažista, a i ja. Mi smo svi stažisti u službi budućnosti. Stari stažisti i mladi stažisti. Mi stažiramo ceo život, svaki na svoj način. A kad umremo, potomci ocenjuju naš rad i izdaju nam diplomu za večito bitisanje."

"Ili je ne izdaju", zamišljeno reče Bikov gledajući u tavanicu. "Po pravilu je - ne daju."

"No pa šta, to je naša krivica, a ne naša nesreća. Uzgred budi rečeno, da li znaš ko uvek dobija diplomu za večito bitisanje?"

"Da?"

"Oni koji vaspitavaju smenu. Takvi kao što je Krajuhin."

"Da", reče Bikov. "I još nešto je interesantno: ti ljudi za razliku od drugih uopšte se ne brinu za diplome."

"A trebalo bi. Mene je uvek, na primer, interesovalo pitanje: da li postajemo bolji iz pokolenja u pokolenje? Zbog toga sam i počeo da razgovaram o našem kadetu. Starci uvek govore: 'Eh, ova današnja omladina nije ni za šta. A kakvi smo mi bili!'"

"To govore glupi starci, Vladimire. Krajuhin tako nije govorio."

"Krajuhin jednostavno nije voleo teoriju. On je uzimao mlade, trpao ih u peć i čekao da vidi šta će od njih ispasti. Ako nisu goreli, on je u njima priznavao sebi ravne."

"A ako su goreli?"

"Po pravilu, mi nismo goreli."

"No, kao što vidiš, sad si i odgovorio na svoje pitanje", reče Bikov i ponovo uze novine u ruke. "Stožista Borodin je sada na putu u peć i u peći, prema svemu, neće izgoreti. Kad ga sretneš kroz deset godina, on će te nazvati starom gnjidom, i ti ćeš se, kao pošten

čovjek, složiti sa njim."

"Dozvoli, dozvoli", pobuni se Jurkovski. "Ali, mi ipak i odgovaramo. Dečaka treba nečemu i naučiti? Život će ga naučiti", kratko reče Bikov.

U kajut-kompaniju uđe Mihailo Antonovič u pidžami, s papučama navučenim na bosa noge i ogromnim termosom u ruci.

"Dobro večer, momci", reče. "Užasno mi se pije čaj."

"Čaj, to nije loše", živnu Bikov.

"Ako je čaj, neka bude čaj", reče Jurkovski i počeo da sređuje svoje papire.

Kapetan i navigator postaviše sto, Mihailo Antonovič stavi slatko u činijice, a Bikov svima nali čaj.

"A gde je Jurik?" upita Mihailo Antonovič.

"Spava", odgovori Bikov.

"A Vanjuša?"

"Dežura", odgovori Bikov.

"No, dobro", reče Mihailo Antonovič. Otpi malo čaja, zažmiri i reče: "Nikada, momci, ne pristanite da pišete memoare. To je dosadan posao, i te kako dosadan!"

"A ti više izmišljaj", posavetova Bikov.

"Kako to?"

"Kao u romanima. Mlada Marsovka je zatvorila oči i nagnula se prema meni s poluotvorenim ustima. Ja sam je strašno zagrlio."

"Čemu", dodade Jurkovski. Mihailo Antonovič pocrvene.

"Pazi, pocrvenela je stara gnjida", reče Jurkovski.

"Znači, nešto je i bilo, a, Miša?" Bikov se zaceni od smeha i zagrcnu čajem.

"Fuj !" reče Mihailo Antonovič. "Sram vas bilo!" Zamisli se i najednom izjavi: "A znate šta, deco? Pljunuću na te memoare. No, šta mogu da mi urade zbog toga?"

"Ti nam objasni nešto drugo", reče Bikov. "Kako da utičemo na Juru?"

Mihailo Antonovič se preplaši.

"A šta se desilo? Da nije uradio nešto?"

"Za sada još nije. Ali Vladimir smatra da na njega treba uticati."

"Mi na njega, ukoliko se ne varam, ionako utičemo. Od Vanje se ne odvaja, a u tebe je, Volođenjka, prosto zaljubljen. Najmanje je već

dvadeset puta pričao o tome kako si za pijavicama ušao u pećinu."
Bikov diže glavu.

"Za kakvim to pijavicama?" upita.

Mihailo Antonovič poče da se kao krivac vrpolti.

"Ah, to su bajke", reče Jurkovski ne trepnuvši. "To je bilo još... hm-hm... davno. Postavlja se pitanje: kako uticati na Juru? Dečku se pruža jedinstvena šansa da vidi svet boljih ljudi. Sa naše strane bi bilo jednostavno... hm-hm."

"Vidiš li, Voloda", reče Mihailo Antonovič, "Jura je divan dečko. Njega su dobra vaspitali u školi. On ima sve... kako da kažem... osnove dobrog čoveka. Shvati, Voloda, Jura više nikada neće zameniti dobro za zlo."

"Pravi čovek", resko reče Jurkovski, "poseduje i široke horizonte."

"Pravilno, Voloda", reče Mihailo Antonovič. "Eto, i Jura..."

"Pravog čoveka formiraju samo pravi ljudi, radnici, i samo pravi život, punokrvan i težak."

"Ali, i naš Jurik..."

"Mi moramo da iskoristimo slučaj i pokažemo Juri prave ljude u pravom, teškom životu..."

"Pravilno, Voloda, i ja sam uveren da će Jurik..."

"Izvini, Mihailo, ali ja još nisam završio. Sutra ćemo biti veoma blizu Ejnomeje. Da li znate šta je to Ejnomeja."

"Kako da ne?" reče Mihailo Antonovič. "Asteroid, velika poluosa - dva i šezdeset i četiri dela astronomske jedinice, ekscentricitet..."

"Ne mislim na to", nestrpljivo ga prekide Jurkovski. "Da li znate da na Ejnomeji već tri godine radi jedinstvena na svetu fizička stanica za istraživanje gravitacije?"

"Kako da ne", reče Mihailo Antonovič. "Pa tamo je..."

"Ljudi tamo rade u izuzetno teškim uslovima", nastavi Jurkovski s oduševljenjem. Bikov ga pažljivo pogleda. "Dvadeset pet ljudi, čvrsti kao dijamanti, pametni, hrabri, ja bih čak rekao - bezumno hrabri! Cvet čovečanstva! Eto, to je divna prilika da upoznamo dečaka sa pravim životom!"

Bikov je ćutao. Mihailo Antonovič reče zabrinuto: "Divna misao, Voloda, ali to je..."

"I baš sada, oni se spremaju da izvrše interesantan eksperiment. Oni proučavaju širenje gravitacionih talasa. Da li znate šta je to smrt-

planeta? Komad stene, koji se u potrebnom trenutku u celosti pretvara u zračenje! Neobično poučan prizor!"

Bikov je ćutao. Ćutao je i Mihailo Antonovič.

"Videti prave ljude u procesu pravog rada - zar to nije divno?"

Bikov je ćutao.

"Ja mislim da će to biti veoma korisno našem stažisti", reče Jurkovski i dodade blažim tonom: "Čak ni ja ne bih imao ništa protiv toga da bacim pogled na to. Odavno me interesuju uslovi rada smrt-planetologa."

Bikov najzad progovori.

"Pa šta", rekao je. "Odista, nije neinteresantno."

"Uveravam te, Aleksej!" uzviknu Jurkovski. "Ja mislim da ćemo tamo sigurno svratiti, zar ne?"

"M-da", neodređeno promrmlja Bikov, i zagleda se u Jurkovskog.

"No, divno", reče Jurkovski. Baci pogled na Bikova i upita: "Tebe nešto zbunjuje, Aleksej?"

"Evo šta mene zbunjuje", reče Bikov. "U mojoj maršruti se nalazi Mars. U maršruti imam Bambergu sa tim prljavim kopovima. Imam i nekoliko saputnika Saturna. Postoji i sistem Jupitera. I još koješta. Ali jedne stvari tamo nema. Ejnomeje nema."

"Pa, kako da kažem..." reče Jurkovski spustivši pogled i lupkajući prstima po stolu. "Da smatramo da je to propust uprave, Aljoša."

"Moći ćeš, Vladimire, da posetiš Ejnomeju sledeći put."

"Dozvoli, dozvoli, Aljoša. Hm-hm... ja sam ipak generalni inspektor i mogu da izdam naređenje... hm-hm... da se maršruta izmeni..."

"To si mogao odmah da kažeš. Što mi puniš glavu kojekakvim vaspitnim zadacima?"

"Hm, vaspitni zadaci, razume se, takođe... da... Navigatore", reče Bikov. "Generalni inspektor naređuje da se promeni kurs. Proračunajte kurs za Ejnomeju."

"Razmem", reče Mihailo Antonovič i zabrinuto pogleda Jurkovskog.

"Znaš, Voloda, mi imamo malo goriva. Ejnomeja - to je dobar komad puta... Moraćemo dva puta da kočimo. I jedanput da uzimamo zalet. Trebalo je da to kažeš barem pre nedelju dana."

Jurkovski se gordo isprsi.

"Hm-hm... znaš šta Mihailo? Da li tu u blizini postoje rezervoari sa gorivom?"

"Kako da ne", reče Mihailo Antonovič. "Ima ih..."

"Biće i goriva", reče Jurkovski.

"Ako bude goriva, biće i Ejnomeja", reče Bikov, ustade i priđe svojoj fotelji. "No, Miša i ja smo sto postavljali, a ti, generalni inspektore, sada sve raspredi."

"Volterijanci", reče Jurkovski i poče da raspreda sto. On je bio zadovoljan svojom malom pobedom. Bikov je mogao i da mu se ne potčini. Kapetan broda, koji je vozio generalnog inspektora, takođe je imao svoja ovlašćenja.

Fizička opservatorija Ejnomeja okretala se oko Sunca približno u tački gde se nekada ranije nalazio asteroid Ejnomeja. Gigantska stena prečnika od dve stotine kilometara je za poslednjih nekoliko godina bila u procesu eksperimenata skoro potpuno uništena. Od asteroida je ostao samo redak roj relativno sitnih komada i oblak kosmičke prašine širok sedam stotina kilometara - ogromna srebrna lopta. Sama fizička opservatorija se malo po čemu razlikovala od teških veštačkih Zemljinih satelita. To je bio sistem cilindara i lopti, povezan cevima, koji se okretao oko osovine. U laboratoriji je radilo dvadeset i sedam fizičara i astrofizičara, čvrstih kao dijamant, pametnih, hrabrih, a često i 'bezumno hrabrih'. Najmlađi od njih imao je dvadeset i pet godina, najstariji - trideset i četiri.

Posada Ejnomeje se bavila istraživanjem i ispitivanjem kosmičkih zračenja, eksperimentalnih provera teorija polja, vakuumom, superniskim temperaturama, eksperimentalnom kosmogonijom. Svi omanji asteroidi u radijusu od dvadeset megametara od Ejnomeje proglašeni su za smrt-planete: oni su već bili uništeni ili ih je tek trebalo uništiti. Time su se uglavnom bavili kosmogonisti i Frelativisti. *Fizičari koji razrađuju teoriju ralativnosti; prim. prev.* Male planete su uništavane na razne načine. Njih su pretvarali u roj kamenčića, u oblak prašine ili gasa, a ponekad i u svetlosnu eksploziju. Uništavali su ih u prirodnim uslovima i u jakom magnetnom polju, momentalno ili postepeno, razvlačeći proces na dekade i mesece. To je bio jedini u Sunčevom sistemu kosmogonični poligon, i ako su sada opservatorije u blizini Zemlje pronašle novu zvezdu sa čudnovatim linijama u spektru, pre svega se postavljalo pitanje: gde se u tom trenutku nalazila Ejnomeja i da li se ta zvezda ne nalazi slučajno u

rejonu Ejnomeje? Međunarodna uprava kosmičkog saobraćaja je objavila da je zona Ejnomeje zabranjena za sve putničke kosmoplane.

Tahmasib je zakočio kraj Ejnomeje na dva sata pre početka novog eksperimenta. Relativisti su se spremali da pretvore u zračenje stenu veličine Everesta i mase čije su veličine bile određene s tačnošću od nekoliko grama. Ta smrt-planeta se kretala na periferiji poligona. Tamo je bilo upućeno i desetak kosmoskafa s posmatračima i priborima i na opservatoriji su ostala samo dva čoveka - načelnik i dežurni dispečer.

Dežurni dispečer dočeka Jurkovskog i Juru kraj kesona. To je bio visok, veoma bled, pegav čovek. Oči su mu bile ravnodušne i plave.

"Hm-hm... Dobar dan", reče Jurkovski. "Ja sam Jurkovski, generalni inspektor MUKS-a." Prema svemu, plavooki čovek nije prvi put sretao generalne inspektore. On mirno, ne žureći se, pogleda Jurkovskog i reče:

"Pa šta ćemo, ulazite."

Pravooki se mirno okrete leđima Jurkovskom i lupkajući magnetnim blokejima krete hodnikom.

"Stanite!" povika Jurkovski. "A gde je ovde... hm-hm... načelnik?"

"Ja vas vodim k njemu."

Jurkovski i Jura požuriše za njim. Jurkovski je poluglasno gundao:

"Čudnovat ipak... hm-hm... red. Čudan..."

Na kraju hodnika plavooki otvori okrugli otvor i uvuče se kroz njega.

Jurkovski i Jura začuše:

"Kostja, k tebi su došli..."

Čulo se kako neko viče zvonkim, veselim glasom:

"Šesti! Saška! Kud juriš, bezumniče? Sažali se na svoju decu!" Povuci se za sto kilometara, tamo je opasno! Treći! Treći! Ruskim jezikom sam ti rekao! Održavaj vezu sa mnom! Šesti, ne gundaj na pretpostavljene! Pretpostavljeni se brinu o njemu, a on besan. Vidi ti njega, nezahvalnika jednog.

Jurkovski i Jura se uvukoše u omanju prostoriju prepunu raznih pribora. Pred ispupčenim ekranom je sedeo mršavi, crnoputi momak tridesetih godina, u plavim, ispeglanim pantalonama i beloju košulji sa crnom kravatom.

"Kostja", pozva ga plavooki i začuta.

Kostja okrenu prema gostima veselo, lepo lice s orlovskim nosom, nekoliko sekundi ih je posmatrao, ljubazno se pozdravio, a onda se ponovo okrenu prema ekranu. Na ekranu su se lagano kretale po linijama koordinatnog sistema raznobojne tačke.

"Deveti, zašto si se zaustavio? Šta, nestao ti je entuzijizam? Hajde, prošetaj se još malo napred... Šesti, ti praviš uspehe. Već sam se razboleo od tebe. Šta, da nisi krenuo kući, na Zemlju?"

Jurkovski se zakašlja. Veseli Kostja je izvukao iz jednog uveta kuglicu i okrenuvši se prema Jurkovskom upita:

"Ko ste vi, gosti?"

"Ja sam Jurkovski", oštro reče Jurkovski.

"Koji Jurkovski?" veselo i nestrpljivo upita Kostja. "Ja sam znao jednoga, on je bio Vladimir Sergejevič."

"To sam ja", reče Jurkovski.

Kostja se obradova.

"Odlično!" uzviknu on. "Onda stanite uz onaj pult. Okretaćete četvrto dugme - na njemu je napisano arapsko četiri - da ona zvezdica tamo ne izlazi iz kružića..."

"Ali, dozvolite, ipak..." poče Jurkovski.

"Samo mi ne govorite da niste shvatili!" povika Kostja. "Inače ću se razočarati u vas."

Plavooki mu priđe i nešto poče da mu šapuće u uvo. Kostja ga sasluša i stavi u uvo kuglicu.

"Neka mu od toga bude bolje", reče i povika:

"Posmatrači, slušajte me, preuzimam komandu! Svi sada stoje odlično, kao Zaporošci na slici Rjepina! Samo, više ne dotičite komande! Isključujem se na dva minuta!" Ponovo je iz uveta izvukao kuglice. "Znači, vi ste postali generalni inspektor, Vladimire Sergejeviču?" upita.

"Da, postao sam", reče Jurkovski. "I ja..."

"A ko je ovaj mladić? I on je takođe generalni inspektor? Ezra", okrenu se on plavookom, "neka Vladimir Sergejevič drži osovinu, a dečku daj da se nečim korisno poigra. Najbolje će biti da ga postavimo uz tvoj ekran i neka gleda..."

"Možda će mi se ipak dozvoliti da ovde kažem dve?" upita Jurkovski ne obraćajući se nikome određeno.

"Razume se, govorite, "reče Kostja. "Imate čitavih devedeset

sekundi."

"Ja sam hteo... hm-hm... da dospem na jedan, bilo koji, kosmoskaf", reče Jurkovski.

"Oho!" reče Kostja. "Bolje bi bilo da ste mi zatražili točak od trolejbusa. A bilo bi ipak najbolje kad biste hteli da okrećete dugme broj četiri. Na kosmoskafe ne mogu čak ni ja. Tamo je sve puno, kao na Blumbergovom koncertu. A pažljivo okrećući dugme vi povećavate preciznost eksperimenta za jedan i po procenat."

Jurkovski veličanstveno sleže ramenima.

"No, dobro", reče on. "Vidim da ću morati... A zašto... hm-hm... to kod vas nije automatizovano?" Kostja je već stavljao u uvo svoju kuglicu. Dugajlija Ezra reče kao iz bureta:

"Oprema. Đubre. Zastarela."

Uključio je veliki ekran i pozvao Juru prstom da mu priđe. Jura priđe ekranu i baci pogled na Jurkovskog. Jurkovski je, tužno izvivši obrve, držao dugme i posmatrao ekran pred kojim je stajao Jura. Jura se takođe zagleda u ekran. Na ekranu se videlo nekoliko okruglih svetlih mrlja, koje su ličile ili na krmače ili na repu. Košćatim prstom Ezra pokaza na jednu mrlju:

"Kosmoskaf", reče.

Kostja ponovo počeo da komanduje:

"Posmatrači, još ne spavate? Šta vam se to vuče? Ah, vreme! Sram te bilo, Saša, pa ostalo je još samo tri minuta. Korito? Ah, fotonsko korito? Stigao nam je generalni inspektor. Pažnja, ovo je sad ozbiljno. Ostalo je trideset... dvadeset devet..."

Ezra prstom pokaza centar ekrana:

"Ovde", reče.

Jura pogleda u centar. Tamo nije bilo ništa.

"Petnaest... četrnaest... Vladimire Sergejeviču, držite osovину... deset... devet..."

Jura je gledao. Ezra je takođe okretao dugme, prema svemu i on je držao neku osovину.

"Tri... dva... jedan... nula!"

U centru ekrana se pojavi bela tačka. Zatim ekran pobele, pa postade zaslepljujuće beo i na kraju pocrne. Negde ispod tavanice prodorno i kratko zazvoniše nekakva zvonca. Upališe se i ugasiše crvene lampice na pultu kraj ekrana. I ponovo se na ekranu pojaviše

okrugle mrlje koje su ličile na krmače.

"Gotovo", reče Ezra i isključi ekran.

Kostja se vešto spusti na pod.

"Osovina više ne mora da se drži", reče. "Svlačite se, počinje prijem."

"Šta je to?" upita Jurkovski.

Kostja odnekud iza pulta izvuče kutiju s pilulama. "Poslužite se", reče on. "To, razume se, nije čokolada, ali je zato korisno."

Ezra priđe i čutke uze dve pilule. Jednu pruži Juri. Jura neodlučno pogleda Jurkovskog.

"Pitam, šta je to?" upita Jurkovski.

"Gama-radiofag", objasni Kostja. Bacio je pogled na Juru. "Jedite, jedite mladiću", reče. "Sada ste dobili četiri rendgena, a to nije šala."

"Da", reče Jurkovski. "To je tačno."

Pruži ruku prema kutiji. Jura stavi pilulu u usta. Bila je veoma gorka.

"Čime možemo da budemo korisni generalnom inspektor?" upita Kostja stavljajući kutiju nazad na pult.

"Ja sam u stvari... hm-hm... hteo da prisustvujem eksperimentu", reče Jurkovski, "a istovremeno... hm-hm... da vidim kakva je situacija na stanici... potrebe radnika... žalbe najzad... Šta? Evo, vidim da je laboratorija loše zaštićena od zračenja... Tesno. Loša automatizacija, zastarela oprema... Šta?"

Kostja uzdahnuvši reče:

"Da, to je istina, gorka istina kao gama-radiofag. Ali, ako me upitate na šta se žalim, ja ću morati da vam odgovorim da se ne žalim ni na šta. Razume se, žalbi ima. Kako bi u ovom svetu moglo bez žalbi? Ali to nisu naše žalbe, to su žalbe na nas. I, morate se složiti sa mnom da bi bilo smešno kada bi vama, generalnom inspektor, počeo da pričam o tome zbog čega se žale na nas. Uzgred, da vam se možda ne jede? Dobro je što nećete. Pokušajte da pronađete bilo šta za jelo u našem podrumu... Najbliži tanker sa hranom će stići ili večeras ili sutra, i to je, verujte mi, veoma tužno, jer su fizičari navikli da jedu svaki dan i nikakve greške u snabdevanju ne mogu da ih oduče od toga. No, a ako hoćete ozbiljno da čujete moje mišljenje o žalbama, onda ću vam reći kratko i jasno, kao devojci koju volim: ti diplomirani kojekakvovići iz našeg dragog MUKS-a se uvek žale na nešto. Ako radimo brzo, oni se žale da radimo brzo i da brzo

uništavamo dragocenu unikatnu opremu, da nam stalno sve propada i da oni ništa ne mogu da stignu da urade. A ako radimo sporo... Uostalom, šta govorim? Još se nije našao neko ko bi se žalio na to da radimo sporo. Uzgred budi rečeno, Vladimire Sergejeviču, vi ste bili odličan planetolog, mi smo svi učili po vašim knjigama i raznim tamo izveštajima! Zašto ste došli u MUKS, i to još kao generalni inspektor?"

Jurkovski zaprepašćeno pogleda Kostju. Jura se skupi, očekujući eksploziju, grom. Ezra je stajao i potpuno ravnodušno treptao svojim kravljim trepavicama.

"Hm-hm-hm..." namrštivši se otezao je Jurkovski. "A zašto da ne?"

"Ja ću vam objasniti zašto ne", reče Kostja udarajući ga prstom u grudi. "Vi ste dobar naučnik, vi ste stvaralac savremene planetologije! Iz vas je od samog detinjstva izbijao gejzir ideja! Da gigantske planete moraju da imaju prstenove, da planete mogu da se kondenzuju bez centralne svetlosti, da su Prstenovi Saturna veštačkog porekla, upitajte Ezru ko je sve to izmislio? Ezra će vam reći: 'Jurkovski!' I vi ste se odrekli svega toga, predali ste to u ruke raznim tamo nespretnjakovićima, a sami ste postali 'kojekakvović!'"

"No, šta vam je!" reče Jurkovski dobroćudno. "Ja sam samo... hm-hm... običan naučnik..."

"Bili ste običan naučnik. A sada ste, izvinite za izraz, običan generalni inspektor! No, recite mi ozbiljno: zašto ste došli ovamo? Niti možete nešto da me upitate niti da me posavetujete, a da i ne govorimo o pomoći. No, recimo, ja ću vas, reda radi, povesti iz laboratorije u laboratoriju i mi ćemo koračati kao dva mesečara i ustupaćemo put jedan drugom pred svakim vratima. I ućtivo ćemo ćutati, jer vi ne znate kako da pitate, a ja ne znam kako da odgovorim. Potrebno je sakupiti svih dvadeset i sedam ljudi da bi se saznalo šta se radi na stanici, a dvadeset i sedmoro ovamo ne može da se stisne čak ni iz poštovanja prema generalnom inspektoru, jer je ovde tesno, jedan čak živi u liftu..."

"Vi pogrešno mislite... hm-hm... da mene to raduje", zvaničnim glasom ga prekide Jurkovski. "Pritom mislim na takvu prenaseljenost... hm-hm... stanice. Ukoliko se ne varam, stanica je proračunata na posadu od pet gravimetrista. I kada biste se vi, kao rukovodilac stanice, pridržavali postojećih uputstava MUKS-a..."

"Pa, Vladimire Sergejeviču!" veselo uzviknu Kostja. "Druže generalni inspektore! Ljudi hoće da rade! Da li gravimetristi hoće da rade? Hoće. Relativisti? Takođe hoće. I ne govorim o kosmogonistima, koji su se ovamo ugurali preko mog leša. A na Zemlji se nalazi još jedno sto pedeset ljudi koji gore od nestrpljenja. Pomisli, spavati u liftu! Šta, čekati dok MUKS završi izgradnju nove stanice? Ne, planetolog Jurkovski bi zaključio sasvim drugačije. On ne bi počeo da me prekoreva zbog prenaseljenosti. I ne bi ni zahtevao od mene da mu sve objasnim. Tim pre što on nije Gejzenberg i što ne bi shvatio više od polovine. Ne, planetolog Jurkovski bi rekao: "Kostja! Meni je potrebno da eksperimentalno dokažem moju novu ideju. Dajte da radimo, Kostja!" Tada bih vam ustupio svoj krevet, a sam bih se smestio u sigurnosni lift i mi bismo zajedno radili sve donde dok nam sve ne bi bilo jasno kao prolećno jutro! A vi dolazite da sakupljate žalbe. Kakve žalbe može da ima čovek koji se bavi interesantnim poslom?"

Jura s olakšanjem uzdahnu. Do eksplozije groma nije došlo. Lice Jurkovskog je postajalo sve zamišljenije.

"Da", reče on. "Vi ste, znate li, u pravu... hm-hm... Kostja. Odista, nije trebalo da ovamo dođem... hm-hm... tako. I ja vam... hm-hm... zavidim, Kostja. S vama bih radio s najvećim zadovoljstvom. Ali... hm-hm... postoje stanice i... hm-hm... stanice. Vi ne možete ni da zamislite, Kostja, koliko se bezobrazluka dešava u našem sistemu. I zbog toga je planetolog Jurkovski morao da postane... hm-hm... generalni inspektor Jurkovski."

"Bezobrazluci", brzo reče Kostja, "to je stvar kosmičke policije..."

"Ne uvek", reče Jurkovski, "nažalost, ne baš uvek..."

U hodniku nešto poče da lupa. Začu se lupkanje magnetnih potkovic. Neko povika:

"Kostjaaa! Zakašnjenje! Za tri milisekunde!..."

"O!" reče Kostja. "To idu moji radnici, sad će zatražiti da jedu. Ezra", reče, "kako da im saopštimo da će tanker stići tek sutra?"

"Kostja", reče Jurkovski, "daću vam sanduk konzervi."

"Vi ste bog. Šalite se!" obradova se Kostja. "Duplo daje onaj koji daje na vreme. Smatrajte da sam vam dužan dva sanduka konzervi!"

Kroz otvor su jedan za drugim ušla četvorica i u prostoriji odjednom čovek nije imao gde da se okrene. Juru odgurnuše u ugao i ogradiše

ga širokim leđima. On je dobro mogao da vidi samo kovrdžavi Ezrin potiljak, nečiju obrijanu glavu i još jedan mišićavi potiljak. Osim toga, video je i noge - one su se nalazile nad glavama, a gigantske cipele s izlizanim potkovicama su se nalazile samo na dva centimetra od obrijane glave. U prostoru između leđa i potiljka Jura je s vremena na vreme video orlovski Kostjin nos i bradato lice četvrtog radnika. Jurkovski se nije video, verovatno su i njega saterali u neki ugao. Govorili su svi odjednom.

"Razbacivanje tačaka je veoma malo. Brojao sam na brzu ruku, ali mi se čini da su neosporne tri milisekunde..."

"Ipak, dakle, tri, a ne šest!"

"Nije stvar u tome! Važno je da je ispod granice dozvoljenih odstupanja!"

"Kada bismo Mars digli u vazduh, to bi bila preciznost!"

"Da, dragoviću, tada bismo mogli polovinu graviskopa da uklonimo!"

"Najomrznutiji pribor - graviskop! I ko ga je samo izmislio?"

"Reci hvala što postoji barem takav kakav je. Znaš kako smo to ranije radili?"

"Pazi, već mu se ne dopadaju ni graviskopi!"

"A da li će nam dati da nešto jedemo?"

"Uz reč o jelu, Kostja: pojeli smo sav radiofag."

"Da, dobro je što si se setio. Kostja, daj nam tablete."

"Momci, čini mi se da sam slagao. Ne tri već četiri milisekunde."

"Ne brbljaj. Daj Ezri. Ezra će izračunati kako treba."

"Pravilno... Ezra, uzmi, golubiću, ti si od svih nas najhladnokrvniji, ruke mi se tresu od uzbuđenja."

"Eksplozija je bila izuzetno lepa. Umalo nisam oslepeo. Volim anihilacione eksplozije! Osećaš se kao tvorac, čovek budućnosti..."

"Slušaj, Kostja, šta to Pagava govori, da će sada biti samo žarište eksplozije? A mi?"

"Imaš li savesti? Ili možda uobražavaš da je ovo gravitaciona opservatorija? A šta su ti kosmogonisti, pastorčad, a?"

"Oj, Fanas, ne uleći u taj spor. Ipak je ovde Kostja glavni. A zašto uopšte postoje pretpostavljeni? Da bi sve bilo u redu."

"Kakvog onda ima smisla postavljati svog čoveka za pretpostavljenog?"

"Oho! Više ne odgovaram ni za načelnika? Šta je to, buna? Gde su

moji mačevi, manžetne i pištolji?"

"Uzgred budi rečeno, ja bih nešto i pojeo."

"Proračunao sam", reče Ezra.

"No?"

"Ne žurite ga, on ne može tako brzo."

"Tri i osam."

"Ezra! Svaka tvoja reč je čisto zlato!"

"Greška plus-minus dva koma dva."

"Kako je danas brbljiv naš Ezra!"

Jura ne izdrža već prošapta Ezri na uvo:

"Šta se desilo? Zašto se svi toliko raduju?"

Ezra promrmlja jedva okrenuvši glavu:

"Dobili su šta su hteli. Dokazali su. Gravitacija se širi. Brže od svetlosti. Prvi su dokazali."

"Tri i osam, momci", objavi obrijana glava, "to znači da smo obrisali nos onom kojekakvoviću iz Lenjingrada. Kako se ono..."

"Odličan početak. Sada samo nešto da pojedemo, pobijemo kosmogoniste i izistinski se prihvatimo posla."

"Slušajte naučnici, a zašto nije došao Kramer?"

"On kaže da ima još dve konzerve. Sada ih traži kod sebe u starim papirima. Priredićemo pir izgladnelih - konzerva na četrnaest ljudi."

"Pir izgladnelih telom i siromašnih duhom."

"Tiho, naučnici, i ja ću vas obradovati."

"A za kakve je konzerve lagao Valerije?"

"Po nepotvrđenim glasovima, on ima konzervu kompota od bresaka i konzervu rakova..."

"Kad bi bila kobasica... Da li će ovde neko da me sluša ili neće? Mirno, vi, naučnici! Tako. Mogu da vas izvestim da se među nama nalazi jedan generalni inspektor - Jurkovski, Vladimir Sergejevič. On nam poklanja sanduk konzervi sa svoga stola!"

"Ozbiljno?" upita neko.

"Ne, to čak nije ni oštromno. Ko se još tako šali?"

Odnekud iz ugla se začu:

"Hm-hm... Dobar dan."

"A? Vladimir Sergejevič? Kako vas to nismo zapazili?"

"Izbezobrazili smo se ovde, drugovi smrt-planetolozi."

"Vladimire Sergejeviču! Da li je istina ono za konzerve?"

"Najistinitija istina", reče Jurkovski.

"Ura!"

"I još jednom..."

"Ura!"

"I još jednom..."

"U r-r-r-a-a !"

"Mesne konzerve", objasni Jurkovski. Kroz prostoriju odjeknu uzdah.

"Ah, zašto ovde vlada bestežinsko stanje? Trebalo bi bacati uvis takvog čoveka. Na rukama bi ga trebalo nositi."

Kroz otvoreni otvor se pojavi još jedna brada.

"Šta urlate?" mračno upita ta glava. "Dobili ste rezultat koji ste hteli, a da li znate da nemamo šta da jedemo? Tanker će tek sutra da se dovuče."

Izvesno vreme svi su bradu gledali. Na kraju čovek sa mišićavim potiljkom zamišljeno reče:

"Prepoznajem kosmogonistu po rečniku."

"Momci, pa on je gladan!"

"Kako da ne! Kosmogonisti su uvek gladni!"

"Kako bi bilo da njega pošaljemo po konzerve?"

"Pavle, prijatelju", reče Kostja, "sad ćeš otići po konzerve. Idi, navuci vakuum-skafander."

Bradati momak ga sumnjičavo pogleda.

"Jura", reče Jurkovski, "odvedi druga na Tahmasib. Uostalom, to ću ja učiniti..."

"Dobar dan, Vladimire Sergejeviču", reče bradonja šireći lice u osmejak. "Kako ste stigli do nas?"

Iz prostorije su izišli prvo Jurkovski, a za njim bradonja.

"Dobar je čovek Jurkovski. Dobar čovek."

"A zašto je došao u inspekciju?"

"On nije ni došao ovamo u inspekciju. Ja sam ga shvatio tako da ga je jednostavno interesovalo kako je kod nas."

"Onda, neka ga."

"A ne bi mogao da kaže neku reč za proširenje programa?"

"Proširenje programa - može. Samo se bojim da nam ne smanji broj radnika. Idem da uklonim svoj krevet iz lifta."

"Da, inspektori ne vole kad se živi u liftu."

"Naučnici, ne plašite se. Ja sam mu već sve ispričao. On nije takav."

Pa to je Jurkovski!"

"Momci, pođimo da nađemo trpezariju. Da je smestimo u biblioteku, a?"

"Biblioteku su zauzeli kosmogonisti."

Svi su, jedan po jedan, počeli da izlaze iz prostorije. Tada je čovek s mišićavim potiljkom prišao Kostji i tiho rekao:

"Daj mi još jednu pilulu, Kostja. Nešto mi je muka..."

Ejnomeja je odavno ostala iza njih. Tahmasib je leteo prema Bambergi - u carstvo tajanstvene Space Pearl Limited. Jura se probudio kasno noću - bolela ga je i svrbela ruka od injekcije i užasno je bio žedan. Začuo je teške korake u hodniku. Učinilo mu se čak da je čuo prigušeno stenjanje. 'Priviđenja', pomisli, 'samo je još to nedostajalo'. Ne silazeći s kreveta, otvori vrata i baci pogled u hodnik. U hodniku je, čudno se iskrivivši, stajao Jurkovski u svom divnom halatu. Lice mu je bilo oteklo, oči su mu bile zatvorene. Učestalo je i teško disao poluotvorenim ustima.

"Vladimire Sergejeviču!" preplašeno ga pozva Jura. "Šta vam je?"

Jurkovski brzo otvori oči i pokuša da se ispravi, ali mu to ne pođe za rukom.

"Ti-ho!" reče preteći, brzo, iskrivivši se još više. Pođe ka Juri. Jura se pomeri i propusti ga da uđe u njegovu kabinu. Jurkovski zatvori vrata za sobom i oprezno sede pored Jure.

"Zašto ne spavaš?" upita ga tiho.

"Šta vam je, Vladimire Sergejeviču?" promrmlja Jura. "Loše vam je?"

"Gluposti, jetra." Jura je užasnuto posmatrao njegove ruke koje su pritiskale želudac. "Uvek me tako muči, podla, posle ozračivanja... A ipak, nismo badava bili na Ejnomeji. Eto, to su ljudi, Jura! Pravi ljudi! Radnici. Čisti. I nikakvi kojekakvovići ih neće omesti u njihovom radu." Oprezno se osloni leđima o zid i Jura mu brzo podmetnu pod leđa jastuk. "Smešna reč 'kojekakvovići' zar ne, Jura? A uskoro ćemo ugledati druge ljude... Sasvim druge... Trule, prljave... Gore od marsovskih pijavica... Ti ih, razume se, nećeš videti, a ja ću morati..." Zatvorio je oči. "Jura... Izvini, ali možda ću ovde zaspati... Uzeo sam... . . lek... Ako zaspim... idi... kod mene da spavaš..."

BAMBERGA: NIŠČI DUHOM

Bela Barabas je prekoračio preko komingsa i zatvorio vrata za sobom. Na vratima se nalazila tablica od plastike: The chief manager of Bamberga mines. Space Pearl Limited. *Glavni direktor rudnika Bamberge. Biser Svemira SOJ; prim. prev.* Tablica je bila raspolovljena. Još juče je bila čitava. Metak je pogodio u donji levi ugao i pukotina je prolazila kroz veliko slovo 'B'. Podli nikogović, pomisli Bela. Uveravam vas da u rudnicima niko nema oružja. Samo vi, mister Barabas, i policajci, imate ga. Nemam ga čak ni ja. Svinja. Hodnik je bio pust. Ispred vrata je visio plakat: NE ZABORAVI DA SI I TI DEONIČAR. INTERESI KOMPANIJE - TVOJI SU INTERESI. Bela se uhvati za glavu, zatvori oči i izvesno vreme je stajao tako, ne mičući se. Bože moj, pomisli. Kad će se sve to završiti? Kad će me opozvati odavde? No, kakav sam ja komesar? Ja u stvari ništa ne mogu. Više nemam snage. Da li me shvatate? Nemam više snage. Opozovite me odavde, molim vas. Da, ja se stidim, i tako dalje. Ali, ja više ne mogu...

Negde su se zalupila vrata. Bela opusti ruke i pođe hodnikom. Pored reklamnih prospekata na zidu, koji su mu već odavno dojadili. Pored zatvorenih kabina inženjera. Pored visokih uskih vrata policijskog odeljenja. Interesantno, u koga su to mogli da pucaju na spratu administracije? Razume se, meni neće reći ko je pucao. Ali možda će mi poći za rukom da saznam u koga su pucali? Bela uđe u policiju. Za stolom je, poduprevši se rukom o obraz, dremao narednik Higinse, načelnik policije, jedan od tri policajca rudnika Bamberge. Na stolu pred Higinseom nalazio se mikrofonski, sa desne strane radio-stanica, sa leve strane časopis.

"Dobar dan, Higinse", reče Bela.

Higinse otvori oči.

"Dobar dan, mister Barabaš."

Glas mu je bio dubok ali pomalo sipljiv.

"Ima li šta novo, Higinse?"

"Stigla je Geja", reče Higinse. "Doneli su poštu. Žena piše da se dosađuje. Kao da meni ovde nije dosadno. I vi imate četiri pošiljke. Rekao sam da vam ih odnesu. Mislio sam da ste u vašem kabinetu."

"Hvala, Higinse. Da li znate ko je danas pucao na ovom spratu?"

Higins se zamisli.

"Nešto se ne sećam da su danas pucali na ovom spratu", reče.

"A sinoć? Ili noćas?"

Higins preko volje odgovori:

"Noćas je neko pucao u inženjera Majera."

"To vam je rekao sam Majer?" upita Barabaš.

"Ja nisam bio ovde. Dežurao sam u sauni."

"Vidite li, Higinse", reče Barabaš. "Ja sam sada bio kod upravnika. Upravnik me je po deseti put uveravao da ovde oružje imate samo vi, policajci."

"To je verovatno."

"Znači, onda je u Majera pucao neko od vaših potčinjenih?"

"Ne bih rekao", reče Higins. "Tom je bio sa mnom u sauni, a Konrad... Zašto bi Konrad pucao u inženjera?"

"Znači, oružje ima još neko?"

"Ja ga nisam video, mister Barabaš, to drugo oružje. Kad bih ga video, oduzeo bih ga. Zbog toga što je oružje zabranjeno. Ali ja ga nisam video."

Beli je najednom sve postalo svejedno.

"Dobro", reče ravnodušno. "Na kraju krajeva, paziti da se svi pridržavaju postojećih zakona - ta stvar je vaša, a ne moja. Moja je stvar da informišem MUKS o tome kako vi izlazite na kraj sa vašim obavezama."

Okrenuo se i izišao.

Spustio se liftom na drugi sprat i prošao kroz salon. U salonu nije bilo nikoga. Kraj zidova su žučkastim sijalicama svetlucali automati. Da se napijem, pomisli Bela. Napiti se kao svinja, leći u krevet i odspavati dva dana. A posle ustati i ponovo se napiti. Prođe kroz salon i pođe dugim, širokim hodnikom. Hodnik se nazivao Brodvej i pružao se od salona do kupatila. Tu su se takođe nalazili plakati koji su napominjali da su 'interesi kompanije - tvoji interesi', visili su programi bioskopa za sledeću dekadu, bilteni berze, tablice lutrije, visile su tablice za utakmice u bezbolu i basketbolu koje su se održavale na Zemlji i za takmičenja u boksu i slobodnom rvanju koja su se održavala ovde, na Bambergi. Na Brodvej su izlazila vrata oba bioskopa i biblioteke. Sportska sala i crkva su bile sprat niže. Uveče

je po Brodveju bilo nemoguće probiti se i sve je bilo osvetljeno raznobojnim svetlostima besmislenih reklama. Uostalom, i ne baš tako besmislenim - one su svake večeri napominjale radniku šta ga čeka na Zemiji kad se vrati kući s punim džepovima para.

Sad je Brodvej bio prazan i polumračan. Bela skrete u jedan od hodnika. S leve i desne strane su se nalazila istovetna vrata. To su bile kabine za stanovanje. Sve je mirisalo na duvan i kolonjsku vodu. U jednoj sobi Bela ugleda čoveka koji je ležao na krevetu i uđe. Lice čovekovo bilo je pokriveno flasterom. Jedino oko koje se videlo tužno je posmatralo nisku tavanicu.

"Šta je s tobom, Džošua?" upita Bela prilazeći. Tužno Džošuino oko okrete se k njemu.

"Ležim", reče Džošua. "Trebalo bi da budem, u rudniku, a ja ležim. I svakog trenutka gubim gomilu novca. Bojim se i da izračunam koliko gubim."

"Ko te je tukao?"

"Odakle da znam?" odgovori Džošua. "Napio sam se juče, tako da se ničega ne sećam. Đavo me naveo... Čitavih mesec dana sam izdržao. A sad sam propio dnevnu zaradu, ležim i ležaću ovako." Ponovo se tužno zagleda u tavanicu.

"Da", reče Bela.

No, šta da uradiš s njim, pomisli. Ubeđivati ga da je štetno piti - to zna i on sam. Kad ustane, ostajaće u rudniku i po petnaest časova dnevno da bi nadoknadio ono što je izgubio. A posle će se vratiti na Zemlju i imaće progresivnu paralizu i nikad neće imati decu ili će mu žena rađati samo kretene.

"Da li znaš da je opasno raditi više od šest časova dnevno u oknu?" upita Bela.

"Idite, znate kud", tiho reče Džošua. "To vas se ne tiče. Nećete vi da radite."

Bela uzdahnu i reče:

"No pa šta, oporavljaš se."

"Hvala, mister komesaru", progundā Džošua. "Ne brinite se vi o tome. Bolje bi bilo da se pobrinete da zatvore salon. Da pronađu i pokažnjavaju one koji peku rakiju."

"Dobro", reče Bela. "Pokušaću."

Eto, mislio je, polazeći u svoje prostorije. A pokušaj da zatvoriš salon

i - on će sam urlati na mitingu da se komunisti opet trpaju u stvari koje ih se ne tiču. Nema izlaza iz tog kruga. Nikakvog izlaza.

Uđe u svoju sobu i vide da u njoj sedi inženjer Semjuel Livingston. Inženjer je čitao stare novine i jeo sendviče. Na stolu ispred njega se nalazila šahovska tabla s postavljenim figurama. Bela se pozdravi i umorno sede za sto.

"Da odigramo?" predloži inženjer.

"Sad, samo da pogledam šta su mi poslali."

Bela otvori pošiljke. U tri su se nalazile knjige, a u četvrtoj pisma od majke i nekoliko razglednica s panoramom Nove Pešte. Na stolu je ležao još jedan koverat roza boje. Bela je znao šta se u njemu nalazi, ali ga ipak otvori: "Mister komesaru! Gubi se u vražju mater. Ne muti vodu dok si čitav. Dobronamerni ljudi." Bela uzdahnu i ostavi cedulju.

"Počni", reče.

"Inženjer pomeri pešaka."

"Ponovo neprijatnosti?" upita.

"Da."

Ćutke je odigrao odbranu Karo-Kan. Inženjer je dobio izvesno poziciono preimućstvo. Bela uze sendvič i poče zamišljeno da žvaće gledajući na ploču.

"Znate li, Bela", reče inženjer, "kad vas prvi put budem video veselog, ja ću reći da sam izgubio ideološki rat."

"Videćete još", reče Bela, bez neke nade u glasu. "Ne", reče inženjer. "Vi ste propali. Pogledajte oko sebe i videćete da ste propali."

"Ja?" upita Bela. "Ili mi?"

"Svi vi sa vašim komunizmom. U našem svetu ljudi ne mogu da budu idealisti."

"No, to su nam za poslednjih sto godina govorili najmanje dvadesetak puta."

"Šah", reče inženjer. "Pravilno su vam govorili. Nešto su, razume se, i potcenili i zbog toga su često govorili gluposti. Smešno je bilo govoriti da ćete pokleknuti pred vojnom silom ili da ćete izgubiti u privrednom takmičenju. Svaka jaka vlada i svaka dovoljno bogata država u naše doba je nepobediva u vojnom i privrednom pogledu. Da, da, komunizam je kao privredni sistem pobedio, to je jasno. Gde

su sada proslavljene imperije Morgana, Rokfelera, Krupa i ostalih tamo Micuija i Micubisija? Sve su nestale i već zaboravljene. Ostali su jadni ostaci, kao što je naša Space Pearl, solidna preduzeća za proizvodnju luksuznih madraca uskog profila... pa i ona su prinuđena da se prikrivaju parolama opšteg blagostanja. Još jednom šah. I nekoliko miliona upornih vlasnika hotela, agenata za prodaju nekretnina, tužnih zanatlija. Sve je to osuđeno na propast. Sve se to drži samo blagodareći tome što u obe Amerike još postoji novac. Ali vi ste stigli u ćorsokak. Postoji sila koju čak ni vi niste u stanju da pobedite. To je malograđanština. Mali, sitan čovek. Malograđani ne mogu da se pobede silom, jer bi zbog toga morali fizički da se unište. Oni ne mogu da budu pobedeđeni idejom, jer malograđanština organski ne podnosi nikakve ideje."

"Da li ste nekad bili u nekoj komunističkoj državi, Sem?"

"Bio sam. I video sam i tamo malograđane."

"U pravu ste, Sem. Oni još uvek postoje i kod nas. Za sada postoje, i vi ste to zapazili. Ali vi niste zapazili da ih kod nas ima mnogo manje nego kod vas i da su oni veoma tihi. Kod nas ne postoje ratoborni malograđani. Proći će pokolenje, za njim još jedno i oni će sasvim nestati."

"Uzimam konja", reče inženjer.

"Pokušajte", reče Bela.

Jedno vreme inženjer je razmišljao, a onda uze konja. "Kroz dva pokolenja, kažete? A možda kroz dve stotine hiljada pokolenja? Skinite najzad svoje roza naočare, Bela. Eto, oni su oko vas, ti mali, sitni ljudi. Ne računam na avanturiste i kukavice koji se igraju avanturizma. Uzmite takve kao što su Džošua, Smit, Blekvoter. Takve koje vi sami nazivate 'svesnima', ili 'tihima', u zavisnosti od vašeg raspoloženja. Oni imaju tako malo želja da vi ništa ne možete da im ponudite. A ono što oni žele, oni će postići i bez komunizma. Oni će postati vlasnici kafana, oženiće se, imaće decu i tiho će živeti na svoje najveće zadovoljstvo. Komunizam, kapitalizam - šta ih se sve to tiče? Kapitalizam je čak i bolji, jer blagosilja takav život. Čovek je po svojoj prirodi - životinja. Dajte mu da se najede, ne gore nego njegov sused, dajte mu da napuni stomak i da se jednom dnevno nečemu podsmeva. Vi ćete mi reći: mi možemo da mu predložimo mnogo više. A šta će mu više? On će vam odgovoriti: ne trpajte svoj

nos u ono što vas se ne tiče. Mala, sitna, ravnodušna životinja."

"Vi klevećete ljude, Sem. Džoša i kompanija vam izgledaju kao životinje samo zato što ste se vi potrudili da ih napravite takvima. Ko im je od pelena tucao u glavu da je u životu najvažniji novac? Ko ih je učio da zavide milionerima, vlasnicima kuća, bakalinu u susedstvu? Vi ste im punili glave glupavim filmovima i glupavim knjigama i govorili ste im da više od boga ne mogu da skoče. I vi ste im tucali u glavu da postoji bog, da postoji kuća i biznis i da osim toga više ništa na belom svetu ne postoji. Tako i pravite od ljudi životinje. A čovek nije životinja, Sem. Počnite da mu utuvljujete u glavu od pelena da je najvažnije u životu prijateljstvo i znanje, da osim njegove kolevke postoji ogroman svet koji će on i njegovi drugovi morati da osvoje - tada ćete dobiti pravog čoveka. Uh, sada sam prevideo lovca."

"Možete da pređete", reče inženjer. "Neću da se sporim s vama. Možda je uloga vaspitanja odista tako velika kao što je vi predstavljate. Iako i kod vas, uza sve vaše vaspitanje, uza svu državnu netrpeljivost prema malograđanštini, ipak izrasta... kako se to ruski kaže... korov. A kod nas, i uz naše vaspitanje, nekako uspevaju da odrastu oni koje vi nazivate pravim ljudima. Razume se, vi malograđana imate manje od nas... Šah... Ipak, ja ne znam gde imate nameru da strpate dve milijarde malograđana kapitalističkog sveta. Kod nas nema niko nameru da ih prevaspitava. Da, kapitalizam je - leš. Ali to je opasan leš. A vi ste uza sve to otvorili i granice. I dok su granice otvorene, malograđanština će u svim oblicima prelaziti preko granice. Samo da se ne zadavite u njoj... Još jedan šah..."

"Ne savetujem", reče Bela.

"U čemu je stvar?"

"Ja ću se razbarikadirati na ge-osam, a vašoj kraljici pretila opasnost." Inženjer je izvesno vreme razmišljao.

"Da", reče on. "Šaha neće biti."

"Glupo bi bilo odricati opasnost od malograđanštine", reče Bela. "Neko od vaših političara je pravilno rekao da ideologija sitnog posednika predstavlja za komunizam veću opasnost od sada već zaboravljene vodonične bombe. Samo, on je tu opasnost nepravilno adresovao. Ne za komunizam, već je za čovečanstvo opasna

malograđanština. Zbog toga što u vašim razmatranjima, Sem, postoji jedna greška. Malograđanin je - ipak čovek, i on uvek želi da postigne nešto veće. Ali pošto je on istovremeno i životinja, to stremljenje ka većem dobija najčudovišnije oblike. Na primer, to je želja za vlašću. Želja za divljenjem. Želja za popularnošću. Kad se dva takva čoveka sudare, oni napadaju jedan drugoga kao psi. I kad se dva takva čoveka udruže, oni uništavaju sve oko sebe. I otpočinju vesele stvarčice kao što je bio fašizam, segregacija, genocid. Pre svega zbog toga mi vodimo borbu protiv malograđanštine. Vi ćete biti prinuđeni takođe da je otpočnete da se ne biste zadavili u sopstvenom đubretu. Da li se sećate pohoda učitelja na Vašington preprošle godine?"

"Sećam se", reče Livingston. "Samo, po mome mišljenju, boriti se protiv malograđanštine, to je isto što i rezati vodu nožem."

"Inženjeru", podsmešljivo reše Bela, "to tvrđenje je isto tako poznato i staro kao Apokalipsa. Vi ste jednostavno pesimista. Kako se ono tamo kaže? Prestupnici će pobediti heroje, mudraci će ćutati, a glupaci će govoriti; ništa od onoga što ljudi misle neće se ostvariti."

"No, pa šta", reče Livingston. "Bila su i takva vremena. Ja, razume se, jesam pesimista. Zašto bih bio optimista? Pa i vi takođe."

"Ja nisam pesimista", reče Bela. "Ja sam jednostavno loš radnik. Ali vreme nišćih duhom je prošlo, Sem. Ono je davno prošlo, kako je to rečeno u toj istoj Apokalipsi."

Vrata se otvoriše i na pragu se pojavi visok čovek sa zaliscima na glavi i bledim, malo oteklim licem. Bela počeo da ga razgleda. Za sekundu ga prepoznao. To je bio kraj. Čovek baci pogled na inženjera i uđe u sobu. Sad je gledao samo u Belu.

"Ja sam generalni inspektor MUKS-a", reče on. "Moje prezime je Jurkovski."

Bela ustade. Inženjer takođe s poštovanjem ustade. Za Jurkovskim u prostoriju uđe ogromni, preplanuli čovek u plavom kombinezonu. On samo baci pogled na Belu i počeo s pažnjom da razgleda inženjera.

"Izvinite me, molim vas", reče inženjer i izađe. Vrata za njim se zatvoriše. Posle nekoliko koračaja po hodniku, inženjer se zaustavi i zamišljeno zviznu. Zatim izvadi cigaretu i zapali. Tako, pomisli. Ideološka borba na Bambergi ulazi u novu fazu. Treba hitno preduzeti odgovarajuće mere.

Razmišljajući tako koračao je hodnikom stalno ubrzavajući korak. U lift je skoro utrčao. Kad je stigao na poslednji sprat, ode u radio-stanicu. Dežurni radista ga začuđeno pogleda.

"Šta se desilo, mister Livingtone?" upita.

Livington prevuče dlanom preko mokrog čela.

"Dobio sam loše vesti od kuće", reče. "Kad će biti prva sledeća radio-veza sa Zemljom?"

"Kroz pola sata", reče radista.

Livington sede za stočić, istrže iz notesa list papira i brzo napisa radiogram.

"Pošaljite hitno, Majkl", reče on pružajući mu list. "To je veoma važno."

Radista baci pogled na list papira i začuđeno zviznu. "Šta će vam to sada?" upita on. "Ko prodaje Space Pearl na kraju godine?"

"Hitno mi je potreban gotov novac", reče inženjer i iziđe.

Radista stavi list papira ispred sebe i zamisli se.

Jurkovski je sedeo i laktom odmicao šahovsku tablu. Žilin je sedeo po strani.

"Osramotili ste se, družo Barabaš", reče Jurkovski tiho.

"Da", reče Bela i proguta pljuvačku.

"Da li ste saznali na koji način na Bambergu stiže alkohol?"

"Nisam. Najverovatnije je da ga proizvode ovde, na Bambergi."

"Za poslednjih godinu dana kompanija je na Bambergu poslala četiri transporta presovane celuloze. Za kakve je radove na Bambergi potrebno toliko celuloze?"

"Ne znam", reče Bela. "Ne znam, odista."

"Ja takođe ne znam. Od celuloze destilišu alkohol, družo Barabaš. To je jasno čak i ježu."

Bela je ćutao.

"Ko na Bambergi ima oružje?" upita Jurkovski.

"Ne znam", reče Bela. "Nisam uspeo da saznam. Ali oružje ipak postoji?"

"Da."

"Ko odobrava prekovremeni rad?"

"Niko ga ne zabranjuje."

"Da li ste se obraćali direktoru?"

Bela zgrči ruke.

"Tom ništavilu sam se obraćao dvadeset puta. On ne želi da čuje ni za šta. On ništa ne vidi, ništa ne čuje i ništa ne razume. Njemu je krivo što imamo loše izvore informacija. Znae šta, Vladimire Sergejeviču, ili me pošaljite odavde do sto đavola ili mi dajte ovlašćenje da streljam gadove. Ja ništa ne mogu da uradim. Ubeđivao sam. Molio sam. Pretio sam. To je kamen. Za sve radnike je komesar MUKS-a crveno strašilo. Niko ne želi da razgovara sa mnom. I don't know nothing and it's no damn business of yours. *Ništa ne znam i ne trpajte vaš nos u te stvari; prim. prev.* Njih se ne tiče međunarodno radno zakonodavstvo. Ja više ovako ne mogu. Da li ste videli plakate na zidovima?"

Jurkovski ga zamišljeno pogleda vrteći u prstima belog konja.

"Ovde nemam na koga da se oslonim", nastavi Bela. "Ili su to banditi ili đubre koje mašta samo o tome da napuni džepove, i ne tiče ih se ništa da li će posle toga crći ili ne. Jer kod njih pravi ljudi ovamo neće doći. Idu otpaci, nesrećnici. Lump. Svako veče mi se ruke tresu od toga. Ja ne mogu da spavam. Prekjuče su me pozvali da potpišem zapisnik o nesrećnom slučaju. Odbio sam: bilo je jasno da su čoveku autogenim aparatom isekli skafander. Tada je taj podlac, sekretar sindikata, rekao da će se žaliti na mene. Pre mesec dana su se na Bambergi pojavile i odmah izjutra bez traga nestale tri devojke. Idem direktoru, a taj podlac mi se smeje u lice: 'Vi imate halucinacije, mister komesaru, vreme je da se vratite svojoj ženi, vi već sanjate devojke'. Na kraju krajeva, na mene su tri puta i pucali. Da, da, znam da se ni jedna budala nije rešavala da me pogodi. Ali od toga mi nije lakše. I pomislite samo da su me ovamo posadili da čuvam život i zdravlje tih budala! Neka idu svi oni u..."

Bela začuta i poče da lomi prste.

"No, no, mirno, Bela", strogo reče Jurkovski.

"Dozvolite mi da odem", reče Bela. "Evo druga", on pokaza na Žilina, "to je verovatno novi komesar..."

"To nije novi komesar", reče Jurkovski. "Upoznajte se, inženjer Tahmasiba Žilin."

Žilin se lako nakloni.

"Kog Tahmasiba?" upita Bela.

"To je moj brod", reče Jurkovski. "A sada evo šta ćemo uraditi."

Otičićemo direktoru i ja ću mu reći nekoliko reči. A posle ćemo porazgovarati s radnicima." Ustao je. "Ništa, Bela, ne padajte duhom. Niste vi prvi. Meni je ta Bamberga dozlogrdila."

Bela zabrinuto reče:

"Samo, treba da povedemo nekoliko naših. Može da dođe do tuče. Direktor ovde ima čitavu bandu svojih gangstera."

"Kakvih naših?" upita Jurkovski. "Vi ste govorili da ovde ne možete ni na koga da se oslonite."

"Pa niste valjda ovamo stigli sami?" užasnuto upita Bela.

Jurkovski sleže ramenima.

"Prirodno", reče on. "Ja nisam direktor."

"Dobro", reče Bela.

Otvori sef i uze revolver. Lice mu je bilo bledo i odlučno. Prvi metak će zabiti u tog gmizavca, radosno je mislio. Neka u mene puca ko hoće, ali prvi metak će dobiti mister Ričardson. U masnu, glatku, podlu njušku.

Jurkovski ga pažljivo pogleda.

"Znate šta, Bela", reče. "Da sam na vašem mestu, ja bih pištolj ostavio. Ili ga dajte drugu Žilinu. Bojim se da nećete umeti da se uzdržite."

"A vi mislite da će on moći?"

"Hoću, hoću", reče Žilin smeškajući se.

Bela mu sa žaljenjem predade pištolj.

Jurkovski otvori vrata i zaustavi se. Pred njim se pojavi mladoliki narednik Higinis u paradnoj uniformi i sa plavim šlemom na glavi.

"Ser", reče, "narednik policije rudnika Bamberge, narednik Higinis je stigao pod vašu komandu."

"Drago mi je, naredniče Higinise, idite za nama", reče Jurkovski.

Prošli su kratkim hodnikom i izišli na Brodvej. Još nije bilo šest sati, ali Brodvej je već bio obliven jarkom svetlošću i pun radnika. Brodvej je odjekivao uznemirenim glasovima.

Jurkovski je išao lagano, ljubazno se smeškajući i pažljivo razgledajući lica radnika oko sebe. U svetlosti dnevnih lampi on je dobro video ta lica - opuštena, s nezdravom zemljanom bojom kože, s ogromnim podočnjacima, ravnodušna, ljutita, znatiželjna, zlobna. Radnici su se razdvajali pred njim praveći mu put, a za leđima Higinisa su se ponovo skupljali i išli za njim. Narednik Higinis je

podvikivao.

"Put generalnom inspektoru! Ne gurajte se, momci! Dajte put generalnom inspektoru!"

Tako su došli do lifta i popeli se na sprat administracije. Tu je gomila bila još gušća. Ovde im put više niko nije pravio. Među umornim licima radnika su se pojavljivale drske, vesele njuške. Sada je narednik Higinš pošao ispred svih praveći put svojom plavom palicom.

"Skloni se", govorio je tiho, "napravi put... Ukloni se..."

Njegov potiljak između ivice šlema i okovratnika bluže je pocrveneo i počeo da se sija od znoja. Na kraju procesije je koračao Žilin. Drska lica su se probijala u prve redove. Dovikivali su se:

"Ej, momci, a ko je od njih inspektor?"

"Ne možeš da se snađeš, svi su oni crveni, kao sok od paradajza..."

"Oni su skroz crveni - i spolja i iznutra..."

"Ne verujem, hoću da vidim..."

"Pogledaj, neću ti smetati..."

"Ej, naredniče! Higinše! Ala si izabrao društvo!"

Žilinu neko podmetnu nogu. Nije se okrenuo, ali je počeo da gleda pod noge. Kada je pred sobom ugledao cipelu od mekog antilopa, pažljivo, svom težinom nastade na nju. Neko je zaurlao. Žilin pogleda iskrivljeno, pobeležilo lice s brčićima i reče:

"Izvinite, molim vas! Ala sam nespretan!"

Na nogama je imao jake, veoma teške čizme sa magnetnim potkovicama.

Buka oko njih je rasla. Sad su vikali već skoro svi. "Ko ih je zvao ovamo?"

"Ej, vi! Ne trpajte svoj nos u stvari koje vas se ne tiču!"

"Dajte nam da radimo onako kako mi hoćemo! Mi se ne petljamo u vaše stvari!"

"Gubite se kući i tamo naređujte!"

Narednik Higinš, moka kao miš, na kraju stiže do vrata s napuklom tablicom i otvori ih pred Jurkovskim.

"Ovamo, ser", reče teško dišući.

Jurkovski i Bela uđoše. Žilin prekorači preko komingsa i osvrte se. Ugleda mnoštvo drskih lica i tek iza njih, u duvanskom dimu, skamenjena lica radnika. Higinš takođe prekorači preko komingsa i

za sobom zatvori vrata.

Kabinet direktora rudnika mister Ričardsona bio je ogroman. Kraj zidova su se nalazile mekane fotelje i staklene vitrine sa primercima ruda i imitacijama najvećih 'kosmickih bisera' koji su nađeni na Bambergi. Iza stola u susret Jurkovskom je pošao prijatan čovek u tamnom odelu.

"O, mister Jurkovski", poče on zaobišavši sto i pružajući ruku prema Jurkovskom. "Milo mi je."

"Ne uznemiravajte se", reče Jurkovski zaobilazeći sto sa druge strane. "Ruku vam ionako neću pružiti."

Direktor se zaustavi prijatno se smeškajući. Jurkovski sede za sto i okrete se prema Beli.

"To je direktor?" upita on.

"Da!" s uživanjem reče Bela. "To je direktor rudnika mister Ričardson."

Direktor zaklima glavom.

"O, mister Barabaš", reče on prekorno, "zar vama treba da budem zahvalan za ovakav neprijateljski stav mister inspektora?"

"Ko je napravio patent za upravljanje rudnikom?" upita Jurkovski.

"Kao što je to uobičajeno u zapadnom svetu, mister Jurkovski, savet direktora kompanije."

"Pokažite."

"Izvolite", ljubazno reče direktor. On laganim korakom prođe kroz kabinet, otvori ogroman sef u zidu, uze veliku tašnu od mrke kože i izvuče iz nje list čvrstog papira sa zlatnom ivicom. "Izvolite", ponovi on i stavi list pred Jurkovskog.

"Zatvorite sef", reče Jurkovski, "i predajte ključeve naredniku."

Narednik Higin s okamenjenim izrazom lica primi ključeve. Jurkovski baci pogled na patent, presavi ga na četiri dela i strpa u džep. Mister Ričardson i dalje nastavi da se prijatno smeška. Žilin pomisli da nikad u životu nije video čoveka s tako očaravajućom spoljašnošću. Jurkovski stavi laktove na sto i zamišljeno pogleda Ričardsona. Ričardson reče:

"Meni bi bilo prijatnije da mi objasnite, mister Jurkovski, šta znače svi ti vaši postupci."

"Vi ste optuženi za čitav niz prestupa protiv međunarodnog radnog zakonodavstva", nemarno reče Jurkovski. Mister Ričardson

začudeno raširi ruke. "Vi ste optuženi za narušavanje pravnih normi kosmičkog prostora." Čuđenju mister Ričardsona nije bilo kraja. "Vi ste optuženi za ubistvo - za sada bez predumišljaja - šesnaest radnika i tri žene."

"Ja?" uvređeno povika mister Ričardson. "Ja sam optužen za ubistvo?"

"Da, između ostalog, i za ubistvo", reče Jurkovski. "Ja vas odstranjujem sa dužnosti. U najskorije vreme ćete biti uhapšeni i upućeni na Zemlju, gde ćete se pojaviti pred međunarodnim sudom. Više vas ne zadržavam."

"Pokoravam se gruboj sili", dostojanstveno reče mister Ričardson.

"I pravilno radite", reče Jurkovski. "Doći ćete ovamo kroz jedan čas i predaćete poslove svom zameniku."

Ričardson se najednom okrete, priđe vratima i otvori ih.

"Prijatelji moji!" glasno reče. "Ovi ljudi su me uhapsili! Njima se ne dopadaju vaše velike zarade! Oni hoće da radite po šest sati dnevno i da ostanete siromasi!"

Jurkovski ga zainteresovano pogleda. Higin se, otkopčavajući kuburu, povuče ka stolu. Ričardsona masa odgurnu u stranu. Kroz vrata navališe mladići drskih lica, ali njih ubrzo odgurnuše u stranu radnici, koji ubrzo napuniše kabinet. Čvrsti zid sivih radničkih kombinezona i zlobnih, namrgođenih lica se zaustavi ispred stola. Jurkovski se osvrte i vide da Žilin stoji s njegove desne strane, s rukama u džepovima, a da Bela, sagavši se, stegavši rukama naslon stolice, netremice gleda u mister Ričardsona. Lice mu je bilo svirepije nego lice i u najgorčenijeg radnika. Loše će direktor proći, pomisli Jurkovski. Narednik Higin je s pištoljem u ruci gurao jednog radnika palicom u grudi i gundao:

"Nikakvih nezakonitih postupaka, momci, mirnije, momci, mirnije..."

Kroz gomilu se oblepljen flasterima probi Džoša.

"Mi ne želimo ni s kim da se svađamo, mister inspektore", promrmlja on gledajući Jurkovskog zlobnim pogledom jedinog slobodnog oka.

"Ali te vaše šale ovde neće proći."

"Kakve šale?" upita Jurkovski zainteresovano. "Mi smo ovamo došli da bismo zaradili..."

"A mi smo doleteli ovamo da vam ne bismo dozvolili da živi istrulite."

"A ja vam kažem da vas se to ne tiče!" zaurla Džoša. Okrenuo se

gomili i upitao: "Zar ne, momci?"

"Uo-o-o!" zaurla gomila. U tom trenutku neko opali iz pištolja.

Iza leđa Jurkovskog prsnu staklo vitrine. Bela poče da stenje, jedva nekako podiže stolicu i sruči je na glavu mister Ričardsona, koji je stajao u prvom redu, podigavši oči i složivši ruke. Žilin je bio izvukao ruke iz džepova i pripremio se da skoči na nekoga. Džoša preplašeno odskoči. Jurkovski ustade i ljutito reče:

"Koja to budala tamo puca? Umalo me nije pogodila. Naredniče, što stojite kao drvo? Oduzmite toj budali oružje!"

Higins poslušno poče da se probija kroz gomilu. Žilin ponovo strpa ruke u džepove i sede na ivicu stola. Pogleda u Belu i nasmeja se. Belino lice bilo je blaženo. On je s uživanjem posmatrao Ričardsona, koga su dva mladića podizala. Njegove oči bile su zatvorene, na visokom čelu videla mu se ogromna modra čvoruga.

"Uzgred budi rečeno", reče Jurkovski, "odmah predajte sve oružje koje ovde imate pri sebi. To vama govorim, badavadžije! Od ovog trenutka će svako kod koga bude pronađeno oružje biti na mestu streljan. Dajem komesaru Barabašu odgovarajuća ovlašćenja za to." Žilin lagano obiđe sto, izvuče iz džepa pištolj i pruži ga Barabašu. Barabaš, zagledavši se u najbližeg gangstera, ubaci metak u cev. U tišini koja je vladala jasno se čulo kako je škljocnuo zatvarač pištolja. Oko gangstera se stvori praznina. On poblede, izvuče iz zadnjeg džepa pantalona pištolj i baci ga na pod. Bela nogom odbaci pištolj u ugao i okrenu se mladiću koji je pridržavao Ričardsona.

"Ti!"

Ovaj spusti Ričardsona i, smeškajući se, odmahnu glavom.

"Nemam", reče.

"No, dobro", reče Jurkovski. "Naredniče, pomozite tim tipovima da se razoružaju. Vratimo se našem razgovoru. Prekinuli su nas", reče Džoši. "Vi ste, čini mi se, govorili da se ne mešam u vaše stvari, zar ne?"

"Tako je", reče Džoša. "Mi smo slobodni ljudi i sami smo pošli ovamo, da bismo zaradili. I ne smetajte nam. Mi vama ne smetamo, ne smetajte ni vi nama."

"Pitanje o tome ko kome smeta za sada ćemo ostaviti po strani", reče Jurkovski. "A sada hoću nešto da vam ispričam." Izvukao je iz džepa i bacio na sto nekoliko raznobojnih kamenčića koji su se

svetlucali. "Ovo je takvozvani kosmički biser", reče on. "Vi ga dobro znate. To je obično drago i poludrago kamenje, koje se ovde, na Bambergi, tokom dužeg vremena podvrgavalo delovanju kosmičkog zračenja i niskih temperatura. Nikakvih specijalnih osobina, ako ne računamo lep sjaj. Bogate dame ga plaćaju skupim parama i na tome se obogatila vaša kompanija. Koristeći se potražnjom tog kamena, kompanija zarađuje."

"I mi takođe", povikaše iz gomile.

"I vi takođe", složi se Jurkovski. "Ali, evo u čemu je stvar. Za osam godina postojanja kompanije na Bambergi je boravilo po trogodišnjem ugovoru oko dve hiljade ljudi. A da li znate koliko ih je od onih koji su se vratili još uvek živih? Manje od pet stotina. Prosečna dužina života radnika posle povratka nije duža od dve godine. Vi se tri godine ovde na Bambergi kilavite samo radi toga da biste posle dve godine živi trunuli na Zemlji. To se dešava pre svega zbog toga što se na Bambergi niko ne pridržava naredbe Međunarodne komisije, koja zabranjuje da se u vašem rudniku radi više od šest sati dnevno. Na Zemlji se samo lečite, patite zbog toga što nemate decu ili radate kretene. To je zločin kompanije. Ali sada ne govorimo o kompanij i..."

"Pričekajte", reše Džoša i podiže ruku. "Dajte da i ja kažem neku reč. Sve smo to mi već čuli. Nama je o tome probio uši mister komesar. Ne znam kako drugi, ali mene se ne tiču oni koji su umrli. Ja sam čovek zdrav i nemam nameru da umrem."

"Tačno", začu se iz gomile. "Neka slabići umiru."

"Deca ili ne, to je moja lična stvar. Izlečiću se ja, a ne vi. Hvala bogu, ja sam punoletan i ja odgovaram za svoje postupke. Neću da slušam nikakve govore. Vi ste oduzeli oružje gangsterima i ja govorim: pravilno. Nađite one koji peku rakiju, zatvorite salon. Tačno?" On se okrete gomili. U gomili neodređeno počеше da brundaju. "Šta tamo mrmljate? Ja pravilno govorim. Gde to ima - za čašicu dva dolara? One koji primaju mito uklonite. To će takođe biti pravilno. A u moj posao se ne mešajte. Ja sam ovamo došao da bih zaradio i ja zarađujem. Odlučio sam da otpočnem svoj posao - i otpočecu ga. I vaši govori me se ne tiču. Za reči kuću ne možeš da kupiš..."

"Pravilno, Džo!" povikaše iz gomile.

"A, nije pravilno", reče Jurkovski. Najednom mu lice pocrvene i on

zaurla: "Vi mislite da ćemo vam dati da crknete? Vaše stvari, vaše stvari", ponovo progovori svojim normalnim glasom. "Vas ovde, budale, ima najviše četiri stotine. A nas je - četiri milijarde. I mi nećemo da vi umrete. I vi nećete ni umreti. Dobro, neću govoriti sa vama o vašem duhovnom siromaštvu. Vi to, kao što vidim, ne možete da shvatite. To će shvatati tek vaša deca, ako ih budete imali. Govoriću sa vama jezikom koji vam je jasan i razumljiv. Jezikom zakona. Čovečanstvo je donelo zakon po kome se zabranjuje da čovek samog sebe tera u grob. Zakon, shvatate li? Zakon! Po tom zakonu će i odgovarati kompanija, a vi zapamtite ovo: čovečanstvu vaši rudnici nisu potrebni. Rudnici na Bambergi mogu biti zatvoreni svakog trenutka i kad se to desi, svi će samo odahnuti. I imajte na umu: ako me komesar MUKS-a izvesti o bilo kakvom prekršaju, svejedno kakvom - prekovremeni rad, mito, alkohol, pucnjava - rudnik će biti zatvoren, a Bamberga će biti pomešana sa kosmičkom prašinom. To je zakon i ja vam to govorim u ime čovečanstva."

Jurkovski sede.

"Plakaće naš novac", neko glasno reče.

Gomila poče da gundđa. Neko povika:

"Zatvoriti rudnik, a nas na ulicu?"

Jurkovski ustade.

"Ne govorite gluposti", reče. "Kakve su vam to glupave predstave o životu? Koliko rada ima u kosmosu i na Zemlji! Pravog rada, koji je svima potreban, da li to shvatate? Ne šaćici bogatih dama već svima! A ja, uzgred budi rečeno, imam za vas predlog od MUKS-a - oni koji žele mogu tokom ovih mesec dana da raskinu ugovor s kompanijom i pređu na građevinske i tehničke radove na drugim asteroidima i sputnjicima velikih planeta. Eh, kad bi svi ovde jednoglasno glasali za to da se zatvore ovi smrdljivi rudnici, ja bih to uradio još danas. A rada ćete imati preko glave."

"A koliko plaćaju?" povika neko.

"Plaća se, razume se, pet puta manje", odgovori Jurkovski. "Ali zato ćete rada imati za ceo život, i dobri drugovi, pravi ljudi, od vas će napraviti prave ljude! Ostaćete zdravi i učestvovaćete u najgrandioznijem poslu na svetu."

"Kakav je interes raditi u tuđem biznisu?" reče Džoša.

"Da, to nam ne odgovara", počeše da govore u gomili.

"Zar je to biznis?"

"Svako će da te uči kako treba, a kako ne može..."

"Tako ćeš celog života ostati radnik..."

"Biznismeni!" s otvorenim prezirom reče Jurkovski. "No, vreme je da završimo. Imajte na umu da sam ovog gospodina", pokazao je na mister Ričardsona, "ovog gospodina uhapsio, i njemu će se suditi. Izaberite sami privremenog direktora i saopštite mi njegovo ime. Ja ću biti kod komesara Barabaša."

Džoša mračno reče Jurkovskom:

"Nepravedan je to zakon, mister inspektore. Zar može da se radnicima zabrani da zarađuju? A vi, komunisti, još se hvalite da ste za radnike."

"Prijatelju moj", meko reče Jurkovski, "komunisti su za druge radnike. Za radnike, a ne za gazde."

U Barabašovoj sobi Jurkovski se iznenada lupi po čelu.

"Budala", reče. "Zaboravio sam kamenje na direktorovom stolu."

Bela se nasmeja.

"No, više ga nećete videti", reče. "Neko će sada postati gazda."

"Đavo neka ih nosi", reče Jurkovski. "A nervi su vam... hm-hm..."

Bela... odista loši..."

Žilin poče da se smeje.

"Ala ga je udesio stolicom!..."

"A šta kažete, odvratna njuška?" upita Bela.

"Ne, zašto", reče Žilin. "Veoma kulturnan i prijatan čovek."

Jurkovski gadljivo primeti:

"Ljubazna svinja. A kakve su ovde prostorije, drugovi, a? Kakav su dvorac napravili, a smrt-planetolozi žive u liftu! Ne, time ću se pozabaviti, to neću ostaviti tek tako!"

"Hoćete da ručate?" upita Bela.

"Ne, ručaćemo na Tahmasibu. Sada će se završiti cela ova gužva..."

"Bože moj", poče da mašta Bela. "Posedeti za stolom sa dobrim ljudima, normalnim ljudima, ne slušati ništa o dolarima, o akcijama, ni o tome da su svi ljudi životinje... Vladimire Sergejeviču", poče da moli, "pošaljite mi ovamo barem nekoga."

"Strpite se još malo, Bela", reče Jurkovski. "Ova radnja će se uskoro

zatvoriti."

"Uzgred, o akcijama", reče Žilin. "Sad je u radio-stanici sigurno ludnica..."

"Sigurno", reče Bela. "Prodaju i kupuju mesto u redu. Oči na čelu, njuške znojave... Oj, kada ću se izvući odavde!"

"Dobro, dobro", reče Jurkovski. "Dajte, da pogledam sve zapisnike." Bela pođe sefu. "Uzgred budi rečeno, Bela, da li ovde može da se pronađe neki manje ili više pristojan direktor?"

Bela je preturao po sefu.

"Zašto da ne", reče. "Moći će, razume se. Inženjeri su ovde ljudi uglavnom dobri. Domaćini."

Neko zakuca na vrata. Ušao je, natmuren, oblepljen flasterima, Džoša.

"Idemo, mister inspektore", reče ljutito.

Jurkovski stenjući ustade.

"Idemo", reče.

Džoša mu pruži rašireni dlan.

"Vi ste tamo kamenje zaboravili", natmureno reče. "Sakupio sam. Jer ljudi su kod nas razni..."

TAHMASIB: GIGANTSKA FLUKTUACIJA

Svi su, kao i obično, pred ručak bili zaposleni. Jura se dosađivao nad Kursom teorije metala. Ljutit, neispavan, Jurkovski je nemarno prelistavao nekakav izveštaj. S vremena na vreme je zevao prikrivajući usta dlanom. Bikov je sedeo u svojoj fotelji i čitao poslednje časopise. To je bio dvadeset i četvrti dan puta, negde između orbite Jupitera i Saturna.

"Promena kristalne rešetke kadmijumskog tipa u zavisnosti od temperature u oblasti niskih temperatura se određuje, kao što smo videli, odnosom..." čitao je Jura. Pomisli: Interesantno, šta li će se desiti kad Aleksej Petrovič pročita i poslednji časopis? Setio se priče Koldvela kako je neki momak jednog vrelog podneva seckao nožem palicu i kako su svi čekali šta će se desiti kada odseče i poslednji komadić. Prasnuo je u smeh, i tog trenutka se Jurkovski naglo okrenu prema Bikovu.

"Kad bi znao, Aleksej", reče on, "do koje mi je mere sve to dojadilo, kako bih želeo da se razdrmam..."

"Uzmi od Žilina tegove", posavetova mu Bikov. "Ti odlično znaš o čemu govorim", reče Jurkovski.

"Nagađam", progunđa Bikov. "Odavno već nagađam."

"I šta o svemu tome... hm-hm... misliš?"

"Neumoran starac", reče Bikov i zatvori časopis. "Ti više nemaš dvadeset i pet godina. Zašto stalno letiš kao žrebe pred rudu?"

Jura sa zadovoljstvom počeo da sluša.

"Zašto... hm-hm... pred rudu?" začudi se Jurkovski. "To će biti potpuno bezopasno proučavanje..."

"A možda je dosta?" reče Bikov. "Isprva potpuno bezopasno ulaženje u pećinu kod pijavica, posle bezopasno svraćanje smrt-planetolozima - uzgred, kako tvoja jetra? - i na kraju ovaj piratski napad na Bambergu."

"Dozvoli, ali to je bio moj dug", reče Jurkovski.

"Tvoj dug je bio da pozoveš direktora na Tahmasib, mi bismo mu ovde zajedničkim snagama natrljali nos, pripretili bismo mu da ćemo spaliti rudnik reaktorom, zamolili bismo radnike da nam predaju gangstere i one koji peku rakiju - i sve bi se završilo bez glupave

pucnjave. Kakva ti je to navika da uvek ideš najopasnijim putem?"

"Šta to znači 'najopasnijim putem'?" reče Jurkovski. "Opasnost je pojam subjektivan. Tebi to izgleda opasno, a meni - ne."

"Odlično", reče Bikov. "Jurcanje po Prstenu Saturna mi izgleda opasno. Zato ga ne dozvoljavam."

"Dobro, dobro", reče Jurkovski. "O tome ćemo još porazgovarati." Ljutito je nastavio da prelistava izveštaj i ponovo se okrenuo Bikovu.

"Ponekad me prosto čudiš, Aleksej!" izjavi. "Kad bih naišao na čoveka koji bi te nazvao kukavicom, ja bih ga zalepio za zid, ali ponekad bacim pogled na tebe, i..." Ponovo je zatresao glavom i prevrnuo još nekoliko stranica izveštaja koji je stajao pred njim.

"Postoji budalasta hrabrost", poučno reče Bikov.

"A postoji i razumna hrabrost."

"Razumna hrabrost - to je katahreza! *Spajanje nespojivih pojmova; prim. prev. 'Mirnoća planinskog potoka, hladnoća letnjeg sunca'*, kako govori Kipling. Bezumlju hrabrih mi pevamo pesmu!..."

"Otpevali smo i - basta", reče Bikov. "U naše doba treba raditi, a ne pevati. Ja ne znam šta je to katahreza, ali razumna hrabrost - to je jedini vid hrabrosti koji je prihvatljiv u naše doba. Bez raznih tamo... pokojnika. Kome je potreban pokojnik Jurkovski?"

"Kakav utilitarizam!" uzviknu Jurkovski. "Neću da kažem da sam u pravu samo ja! Ali ne zaboravi da postoje ljudi različitih temperamenata. Eto, meni, recimo, opasne situacije prosto pričinjavaju zadovoljstvo. Meni je dosadno da živim tek ovako! I, hvala bogu, nisam samo ja takav..."

"Znaš šta, Volodja", reče Bikov. "Sledeći put povedi sa sobom kao kapetana Bagrata - ako dotle još bude živ - i leti s njim ako hoćeš i na samo Sunce. A ja nemam nameru da blagosiljam takva tvoja zadovoljstva."

Obojica ljutito začutaše. Jura nastavi da čita: 'Promena kristalne rešetke kadmijumskog tipa u zavisnosti od temperature...' Zar je Bikov u pravu, pomisli. To je nepravedno, ako je u pravu. Tačno govore oni koji kažu da je najpametnije - istovremeno i najdosadnije.

..

Iz komandnog odeljenja iziđe Žilin s listićem papira u ruci. Priđe Bikovu i reče poluglasno:

"Evo, Aleksej Petroviču, ovo Mihailo Antonovič predaje..."

"Šta je to?" upita Bikov.

"Program kibernavigatora za let od Japeta."

"Dobro, ostavi, pogledaću," reče Bikov.

No, već program leta od Japeta, pomisli Jura. Oni će odleteti još nekud, a mene više ovde neće biti. Tužno pogleda Žilina. Žilin je bio u istoj onoj kariranoj košulji sa zavrnutim rukavima.

Jurkovski iznenada reče:

"Shvati ovo, Aleksej. Ja sam već star. Kroz godinu ili najkasnije dve, ja ću zauvek ostati na Zemlji, kao Dauge, kao Miša... I možda je ovaj let - moja poslednja šansa. Zašto nećeš da me pustiš?..."

Žilin na vrhovima prstiju prođe kroz kajut-kompaniju i sede na divan.

"Neću da te pustim ne samo zbog toga što je to opasno", lagano reče Bikov, "već i zbog toga što je to besmisleno opasno. No, Vladimire, kakva je to sumanuta ideja - veštačko poreklo Prstenova Saturna? To je starački marazam, časna reč..."

"Ti si oduvek bio bez mašte, Aleksej", suvo reče Jurkovski.

"Kosmogonija Prstenova Saturna nije jasna i ja smatram da moja hipoteza ima isto takvo pravo na postojanje kao i bilo koja druga, da tako kažem, racionalna. Ja ne govorim o tome da svaka hipoteza ima svoju naučnu vrednost. Hipoteza mora da ima i moralno značenje. Ona mora da budi uobrazilju i tera ljude da misle..."

"Kakve veze s tim ima uobrazilja?" reče Bikov.

"To je čist proračun. Verovatnoća dolaska bića baš u Sunčev sistem je mala. Verovatnoća toga da bi im palo na pamet da uništavaju satelite i od njih prave Prsten, ja mislim da je još manja..."

"Šta mi znamo o verovatnom?" upita Jurkovski. "Recimo da si u pravu", reče Bikov. "Recimo da su odista nekada davno u Sunčev sistem stigla bića iz nekog drugog sistema i da su napravila veštački prsten oko Saturna. Obeležili su se, da tako kažemo. Ali, zar ti računaš na to da ćeš naći potvrdu svoje hipoteze u tom prvom i jedinom istraživanju u Prstenu?"

"Šta mi znamo o verovatnom?" ponovi svoje pitanje Jurkovski.

"Ja znam jedno", ljutito reče Bikov, "da nemaš apsolutno nikakvih šansi da saznaš i da je cela ta ideja suluda."

Ponovo su začutili i Jurkovski je ponovo počeo da čita svoj izveštaj. Imao je tužno i veoma staro lice. Juri ga je najednom bilo užasno žao, ali on nije znao kako da mu pomogne.

Jura pogleda u Žilina. Žilin je nesto razmišljao. Bikov se pravio kao da čita časopis. Po svemu se videlo da je i njemu bilo žao Jurkovskog.

Žilin najednom reče:

"Aleksej Petroviču, a zašto vi smatrate da su šanse male i da zbog toga treba odbaciti sve nade?"

Bikov spusti časopis.

"Ti si drugog mišljenja?"

"Svet je veliki", reče Žilin. "Meni su se dopale reči Vladimira Sergejeviča: 'šta mi uopšte znamo o verovatnom?'"

"No, a šta ne znamo o verovatnom?" upita Bikov. Jurkovski se trže, ali ne odvoji glavu od izveštaja.

"Setio sam se jednog čoveka", reče Žilin. "Imao je interesantnu sudbinu..." Žilin se neodlučno zaustavi. "Možda vam smetam, Vladimire Sergejeviču?"

"Pričaj", naredi Jurkovski i odlučno zalupi izveštaj.

"To će potrajati", upozori ga Žilin.

"Tim bolje", reče Jurkovski. "Pričaj!"

I Žilin poče da priča.

Priča o gigantskoj fluktuaciji

Ja sam tada još bio dečak, mnoge stvari nisam mogao da shvatim i mnogo šta sam zaboravio, možda čak i ono najinteresantnije. Bila je noć, lice tog čoveka nisam ni video. A glas mu je bio najobičniji - malo tužan i sipljiv, i ponekad je kašljucao, kao da je bio zbunjen. Jednom rečju, ako bih ga sreo još koji put na ulici, sigurno ga ne bih prepoznao.

Susreli smo se na plaži. Ja sam se upravo bio okupao i sedeo sam na steni. Onda sam začuo kako se iza mene počela da ruši zemlja - to se on spuštao niz nasip, zamirisao je duvanski dim i on je stao pored mene. Kao što sam već rekao, sve se to dešavalo noću. Nebo je bilo pokriveno oblacima, počinjala je bura. Po plaži je duvao jak, topao vetar. Neznamac je pušio. Vetar je izbacivao iz njegove cigarete dugačke narandžaste iskre, koje su letele i nestajale nad pustom plažom. To je bilo jako lepo i ja se toga odlično sećam. Imao sam šesnaest godina i nisam ni pomišljao na to da će početi da

razgovara sa mnom. Ali on je počeo da govori. I počeo je jako čudno.

"Svet je pun čudnovatih stvari", rekao je.

Ja sam zaključio da on jednostavno razmišlja naglas i oćutao sam. Okrenuo sam se i pogledao ga, ali nisam ništa video, bilo je suviše mračno. A on ponovi:

"Svet je pun čudnovatih stvari." Onda ponovo povuče dim iz svoje cigarete zasuvši me čitavom kišom iskrica.

Ja sam ponovo oćutao: bio sam stidljiv. Popušio je cigaretu do kraja, zapalio novu i seo na stenu pored mene. S vremena na vreme počinjao je nešto da mrmlja, ali šum vode je zaglušivao njegove reči i ja sam čuo samo nerazumljivo brundanje. Na kraju glasno reče:

"Ne, to je već suviše. Ja to moram nekome da ispričam."

I obrati se meni, prvi put od trenutka svog dolaska na plažu:

"Ne odbijajte da me saslušate, molim vas."

Ja, razume se, nisam odbio. On reče:

"Samo, biću prinuđen da počnem izdaleka, jer ako vam odmah ispričam sve, vi jednostavno ništa nećete shvatiti i nećete mi verovati. A meni je veoma važno da mi verujete. Meni niko ne veruje, a već je to otišlo jako daleko... To je počelo još u detinjstvu. Počeo sam da sviram violinu i razbio sam četiri čaše i tacnu."

"Kako to?" upitah ga. I odmah se setih nekog vica u kome jedna dama govori drugoj : "Možete da zamislite, juče je domar bacao drva u naš podrum i razbio nam luster." Postoji takav stari vic.

Neznanac se tužno nasmeja i reče:

"Evo, zamislite, to se desilo. Tokom prvog meseca učenja. Već tada je moj nastavnik rekao da on u životu nije video ništa slično."

Ja sam oćutao, ali sam takođe pomislio da je to moralo da izgleda veoma čudnovato. Zamislio sam ga kako razmahuje gudačom i kako s vremena na vreme njime udara u vitrinu. To je odista moglo daleko da ga odvede.

"To je prirodni fizički zakon", objasni on iznenada. "Pojava rezonancije." I on mi, jednim dahom, ispriča anegdotu iz školske fizike o tome kako je preko mosta maršovala četa vojnika i kako se most zbog toga srušio. Posle mi je objasnio da čaše i tacne takođe mogu da se razbiju rezonancijom, ako se pronađu zvučna treperenja odgovarajuće učestalosti. Moram da kažem da sam od tog trenutka

jasno shvatio da je zvuk - vibracija.

Neznanac mi je objasnio da je rezonancija u svakodnevnom životu (u domaćinstvu, kako se on izražavao) stvar veoma retka i oduševljavao se time što je neki stari zakonik uzimao u obzir i takvu sitnicu i predviđao kažnjavanje vlasnika onog petla koji svojim kukurekanjem razbije susedu bokal.

Ja sam se složio s tim da to odista mora biti vrlo retka pojava. Do tog trenutka nisam o tome ništa bio čuo.

"Veoma, veoma retka", reče on. "A ja sam samo za mesec dana svojom violinom razbio četiri čaše i jednu tacnu. Ali, to je bio samo početak."

Zapalio je novu cigaretu.

"Uskoro su moji roditelji i prijatelji zapazili da ja narušavam zakon sendviča."

Odlučih da se ne obrukam i rekoh:

"Čudno prezime."

"Kakvo prezime?" upita on. "Ah, zakon? Ne, to nije prezime. To je... kako da vam kažem... nešto šaljivo. Znae, postoji čitava grupa uzrečica: došao kao kec na jedanaest... Sendvič uvek pada buterom na zemlju... U tom smislu da se loše češće dešava od dobrog. Ili u naučnoj formulaciji: verovatnoća željenog događaja je uvek manja od polovine."

"Polovine čega?" upitah, ali odmah shvatih da sam izvalio glupost. On se začudi.

"Zar vi ne znate teoriju verovatnoće?" upita me. Odgovorio sam mu da to još nismo učili u školi.

"Onda ništa nećete moći da shvatite", reče razočarano.

"A vi objasnite", rekoh ljutito i on počeo da mi objašnjava. Objasnio mi je da je verovatnoća - kvantitativna karakteristika mogućnosti dešavanja ovog ili onog događaja.

"A kakve veze s tim imaju sendviči?" upitah.

"Sendvič može da padne ili buterom prema zemlji ili buterom okrenutim nagore", reče. "Eto, ako govorimo uopšteno, ako budete bacali sendvič na sreću, on će padati čas ovako čas onako. U polovini slučajeva on će pasti buterom nagore, a u polovini - buterom prema zemlji. Da li vam je jasno?"

"Jeste", rekoh. I zbog nečeg se setih da još nisam večerao.

"U takvim slučajevima se govori da je verovatnoća željenog rezultata jednaka polovini."

Dalje mi je ispričao da ako bi se sendvič bacao sto puta, on može da padne buterom okrenutim nagore ne pedeset, već pedeset i pet ili dvadeset puta, i da samo u slučaju ako se eksperiment ponavlja mnogo puta, može da se dobije rezultat približan polovini. Ja zamislih taj nesrećni sendvič sa buterom (možda čak i s kavijarom) kako izgleda pošto je hiljadu puta padao na pod i upitah da li odista postoje ljudi koji se time bave. On počeo da mi objašnjava da se u tu svrhu koristi ne sendvič već novčić, kao u igri 'kruna-pismo', sve više zalazeći u detalje, tako da sam uskoro sasvim prestao da ga slušam i sedeo gledajući natmureno nebo, misleći o tome da će prema svemu padati kiša. Iz te prve lekcije iz teorije verovatnoće ja sam zapamtio o jedan termin - matematičko iščekivanje. Neznamac je taj termin često upotrebljavao, a ja sam svaki put zamišljao ogromnu prostoriju, kao čekaonicu, sa podom u pločicama, u kojoj sede ljudi sa tašnama i bacaju s vremena na vreme u vazduh novčiće i sendviče i nešto iščekuju. I sada to često vidim u snu. Ali tada me neznamac ošamuti zvonkim izrazom granična teorema Muavra-Laplasa i reče da sve to nema nikakve veze sa stvari o kojoj je hteo da mi priča.

"Ja, znate, uopšte nisam hteo da vam pričam o tome", reče glasom koji više nije bio onako živ kao maločas.

"Izvinite, vi ste sigurno matematičar?" upitah ga. "Ne", odgovori on natmureno. "Kakav sam ja matematičar? Ja sam fluktuacija."

Iz učtivosti oćutah.

"Da, ja vam, čini mi se, još nisam ispričao svoj doživljaj", seti se on.

"Vi ste govorili o sendvičima", rekoh.

"Znate, to je prvi primetio moj stric", nastavi on. "Ja sam, znate, bio veoma rasejan i često sam ispuštao iz ruku sendviče. I sendviči su mi uvek padali na zemlju okrenuti buterom nagore."

"Pa, to je dobro", rekoh.

On tužno uzdahnu.

"To je dobro kad se to dešava ponekad... A kad se to dešava stalno! Da li me shvatate - stalno!"

Ništa nisam shvatao, i to sam mu i rekao.

"Moj stric je nešto znao matematiku i bavio se teorijom verovatnoće.

On mi posavetova da bacim novčić. Bacali smo ga zajedno. Ja čak odmah nisam ni shvatio da sam propao čovek, ali moj stric to odmah shvati. Tako mi je tada i rekao: 'Ti si propao čovek!'"

Ja i dalje nisam ništa shvatao.

"Prvi put sam bacio novčić sto puta; stric isto tako sto puta. Kod njega je grb ispao pedeset i tri puta, a kod mene - devedeset i osam. Stricu su se, znate li, oči popele na čelo. Meni takođe. Posle sam bacio novčić još dve stotine puta i, zamislite samo, kruna mi se pojavila sto devedeset i šest puta. Već tada je trebalo da shvatim čime se takve stvari završavaju. Morao sam već tada da shvatim da će jednom nastupiti i današnje večer!" Pri tom duboko uzdahnu." Ali tada sam, znate, bio suviše mlad, mlađi od vas. Meni je izgledalo zabavno što znam da sam epicentar svih čuda sveta. Ne mogu da nađem drugi izraz."

Malo se smirio i počeo da mi priča sve po redu, stalno pušeći i kašljucajući. Ispričao mi je sve, opisujući detalje i naučno ih obrazlažući. Zaprepastio me je, ako ne dubinom, onda raznostranošću svojih znanja. Upotrebljavao je termine iz fizike, matematike, termodinamike, kinetičke teorije gasova, tako da sam se kasnije, kad sam odrastao, čudio odakle mi je ovaj ili onaj termin poznat. Često se upuštao u filozofska razmišljanja, a ponekad mi se činilo da uopšte nije samokritičan. Na primer, često je sebe nazivao 'fenomenom', 'čudom prirode' ili 'gigantskom fluktuacijom'. Tada sam shvatio da to nije profesija. On mi je rekao da čuda nema već da se dešavaju samo malo verovatni događaji.

U prirodi, poučno mi je objašnjavao, najverovatniji događaji se dešavaju najčešće, a najneverovatniji - mnogo ređe.

Pri tome je mislio na zakon nestajanja entropije, ali je to meni tada zvučalo sasvim drugačije. Zatim je pokušao da mi objasni pojmove najverovatnijeg stanja i fluktuacije. Moju uobrazilju je potresao poznati primer sa vazduhom koji se sakupio u polovini jedne sobe.

'U tom slučaju', govorio je on, 'svi koji bi sedeli u drugoj polovini sobe ugušili bi se, a ostali bi to smatrali za pravo čudo. A to nije nikakvo čudo već potpuno realna, ali neobično malo verovatna činjenica. To bi bila gigantska fluktuacija - ništavno moguće odstupanje od najverovatnijeg stanja stvari.'

Po njegovim rečima, i on je bio takvo odstupanje od najverovatnijeg

stanja. Njega su okruživala čuda. Videti, na primer, dvadesetostruku dugu posle kiše za njega je bila sitnica - on je video šest ili sedam puta.

'Potući ću bilo kog sinoptičara-amatera', hvalisao se. Video sam, tako, polarnu svetlost u Alma-Ati, brokenske vizije na Kavkazu, a dvadeset puta sam posmatrao poznati zeleni zrak, takozvani 'mač gladi', kako ga, inače, nazivaju. Ja sam doputovao u Batumi, a počinjala je suša. Međutim, kad sam pošao po pustinji Gobi, tri puta me je uhvatila prava tropska kiša.

Za vreme školovanja u školi i institutu on je položio mnoštvo ispita i uvek je izvlačio cedulju sa pitanjem broj pet. Jednom je polagao neki specijalni ispit, i tačno se znalo da će biti samo četiri listića, prema broju onih koji su polagali, a on je ipak izvukao cedulju broj pet, jer je jedan sat pre početka ispita ispitivač odlučio da doda još jedan listić. Sendviči su nastavljali da mu padaju buterom okrenutim nagore. ('Na to sam, prema svemu, osuđen do kraja života', rekao je. 'To će me uvek podsećati na to da nisam običan čovek već gigantska fluktuacija.') Dva puta je prisustvovao stvaranju velikih vazdušnih sočiva ('to su makroskopske fluktuacije gustine vazduha' - nerazumljivo mi je objasnio) i oba puta su ta sočiva palila šibicu u njegovim rukama.

Sva čuda s kojima se sukobljavao delio je na tri grupe: na prijatna, neprijatna i neutralna. Sendviče sa buterom okrenutim nagore je svrstavao u prvu grupu. Stalnu kijavicu, koja je redovno i nezavisno od vremena otpočinjala i završavala se svakog prvog u mesecu svrstavao je u drugu grupu. U treću grupu je svrstavao razne prirodne pojave koje su se dešavale u njegovom prisustvu. Jednom se u njegovom prisustvu desilo narušavanje drugog zakona termodinamike: voda u posudi sa cvećem je iznenada počela da prima toplotu od okolnog vazduha i počela da kipi, a u sobi je napadalo inje. ('Posle toga, znate li, uvek, kao sumanut, pre nego što ću da pijem vodu, ja je obavezno pipnem prstom.') U njegov šator (on je često putovao) često su uletale loptaste munje i satima su ostajale u njemu. Na kraju se na to navikao i koristio je loptaste munje kao lampe: čitao je pri njihovoj svetlosti.

"Da li znate šta je to meteorit?" upitao me iznenada. Mladost je sklona da pravi glupe šale i ja sam odgovorio da su meteoriti zvezde

koje padaju i koje nemaju ništa zajedničko sa zvezdama koje ne padaju.

"Meteoriti ponekad padaju i u kuće", rekao je zamišljeno. "Ali to se dešava veoma retko. I registrovan je samo jedan, znate, samo jedan slučaj, kad je meteorit pogodio čoveka. Jedini, znate li, takav slučaj..."

"No, pa šta onda?" upitao sam ga.

Nagao se prema meni i prošaptao: "Taj čovek sam - ja!"

"Vi se šalite!" rekao sam zadržavajući.

"Ne", tužno je rekao. Ispostavilo se da se to desilo na Uralu. Išao je pešice, kroz planine, i zaustavio se za trenutak da bi zavezao pertlu na gojzerici. Začuo se zvižduk i osetio je udarac u zadnji deo tela i bol od opekotine.

"Na pantalonama se nalazila ovakva rupa", pričao je. "Krv je tekla, znate li, ali ne baš jako. Šteta što je sada mrak, pokazao bih vam ožiljak."

Na tom mestu sakupio je nekoliko sumnjivih kamenčića i čuvao ih u svom stolu - možda je jedan od njih i bio meteorit.

Sa njim su se dešavale i stvari koje nikako nisu mogle da se objasne s naučne tačke gledišta. Barem ne sa tadašnjeg nivoa nauke. Tako je jednom neočekivano i za samoga sebe postao izvor jakog magnetnog polja. To se izražavalo u tome što su svi predmeti od feromagnetita koji su se nalazili u sobi najjednom poleteli k njemu. Čelično pero mu se zabilo u obraz, nešto ga je bolno udarilo po glavi i leđima. Počeo je da se štiti rukama, drhteći od užasa, od nogu do glave oblepljen viljuškama, kašikama, makazama, i najednom se sve završilo. Pojava nije trajala više od deset sekundi i on uopšte nije znao kako da je objasni.

Drugi put, kad je dobio pismo od prijatelja, već posle prvog reda, na svoje najveće zaprepašćenje, konstatovao je da je isto takvo pismo dobio već jednom pre nekoliko godina. Setio se čak da je na suprotnoj strani pored potpisa stajala ogromna krmača. Kad je pismo obrnuo, odista je ugledao ogromnu krmaču.

"Sve se to više nije ponavljalo", tužno je rekao. "Ja sam te primere smatrao za najlepše u svojoj kolekciji. Ali, znate, tako sam smatrao samo do današnje večeri."

Često je seckao svoj govor, da bi izjavio: "Sve je to, znate, bilo jako

lepo, ali danas... To je već suviše, uveravam vas."

"A zar vam se ne čini", upitao sam ga, "da ste vi interesantan slučaj za nauku?"

"Mislio sam o tome", rekao je. "Pisao sam. Predlagao sam. Niko mi ne veruje. Čak mi ni rođaci ne veruju. Samo je moj stric verovao, ali on je sada mrtav. Svi me smatraju za originalnog čoveka i neumornog šaljivdžiju. Ja prosto ne mogu ni da zamislim šta će misliti posle današnjeg događaja." Uzdahnuo je i bacio opušak. "Da, to je možda i najbolje, što mi ne veruju. Pretpostavimo da mi neko poveruje. Stvorili bi komisiju, koja bi svuda putovala za mnom i čekala čuda. A ja sam čovek prirodno nedruštven, a uza sve to od svega ovoga karakter mi se sasvim pokvario. Ponekad ne spavam noću - bojim se..."

Što se tiče komisije, tu sam se u potpunosti slagao s njim. Jer, odista, on i nije mogao da izaziva čuda po svojoj želji. On je bio samo žarište, epicentar čuda, tačka prostranstva, kako je govorio, na kojoj su se dešavali malo verovatni događaji. Bez komisije i posmatranja ništa ne bi moglo da se utvrdi.

"Pisao sam jednom poznatom naučniku", nastavio je. "Uglavnom o meteoritu i o vodi u vazi. Ali on je sve to primio kao šalu. Odgovorio mi je da je meteorit pao na japanskog šoferu, a ne na mene. I savetovao mi da se obratim lekaru. Zainteresovao me je taj šofer. Pomislio sam da je možda i on gigantska fluktuacija - vi i sami shvatate - to je moguće. Ali ispostavilo se da je on umro pre više godina. Da, znate..." Zamislio se. "A lekaru sam ipak otišao. Ispostavilo se da sa tačke gledišta medicine ništa posebno ne predstavljam. Ali lekar je kod mene konstatovao izvesno rastrojstvo nervnog sistema i poslao me ovamo na oporavak. I ja sam doputovao. Odakle sam mogao da znam šta će se ovde desiti?"

Najednom me je uhvatio za rame i prošaptao:

"Pre jedan sat odletela je moja poznanica."

Nisam ga shvatio.

"Mi smo šetali tamo, gore, u parku. Na kraju krajeva ja sam ipak čovek i imao sam najozbiljnije namere. Upoznali smo se u restoranu, otišli smo da se prošetamo u parku, i ona je odletela."

"Kuda?" povikah.

"Ne znam. Išli smo, a ona najednom viknu, jauknu, odvoji se od

zemlje i polete u vazduh. Nisam mogao ni da se osvestim, samo sam je uhvatio za nogu. I evo..." Gurnuo mi je u ruku neki tvrdi predmet. To je bila sandala, obična svetla ženska sandala."Vi shvatate, to nije baš sasvim nemoguće", mrmljao je fenomen. "Haotično kretanje molekula tela, braunovsko kretanje delića živog koloida je postalo usmereno, nešto je odvojilo od zemlje i odnelo nekud, ni ja neznam kud. Veoma, veoma malo verovatna stvar... Recite mi sada, da li treba da smatram sebe i za ubicu?"

Bio sam potresen i ćutah. Prvi put pomislih da je on sve to izmislio. A on tužno reče:

"A stvar, znate li, nije čak ni u tome. Na kraju krajeva, ona se možda samo zakačila negde za drvo. Jer ja nisam ni pošao da je tražim, bio sam ubeđen da je neću pronaći. Ali, znate... Ranije su ta čuda imala veze samo sa mnom lično. Ja fluktuacije nisam mnogo voleo, ali one su, fluktuacije, znate li, volele mene. A sad? Ako takve stvari počnu da se dešavaju i sa mojim poznanicima?... Danas je odletela devojka, sutra nestaje kroz zemlju saradnik, prekosutra... Pa recimo - vi. Jer ni vi sada niste osigurani ni od čega."

To sam već shvatao i ja, i to mi je u isto vreme bilo i interesantno i strašno. To je nešto! Što pre! Najednom mi se učinilo da uzlećem i uhvatio sam se obema rukama za kamen na kome sam sedeo.

Neznanac najednom ustade.

"Znate šta, biće bolje da pođem", reče tužnim glasom. "Nikako ne volim besmislene žrtve. Vi sedite, a ja idem. Kako mi to ranije nije palo na pamet!"

Brzo je pošao pored obale, stupajući s kamena na kamen. Onda mi iz daljine doviknu:

"Vi me izvinite ako se nešto desi sa vama! To ne zavisi od mene!"

Odlazio je sve dalje i uskoro se pretvori u sićušnu crnu figuru na fonu svetlucavih talasa. Meni se tada učini da je zamahnuo rukom i nešto belo bacio u talase. Verovatno je to bila ona sandala. Tako smo se i rastali.

Nažalost, ne bih mogao da ga prepoznam u gomili ljudi. Jedino ako bi se desilo neko čudo. Nikad više nisam čuo o njemu i, po mome mišljenju, ništa naročito se tog leta na moru nije desilo. Verovatno se ta devojka ipak zakačila za neku granu i oni su se posle uzeli. Jer on je imao najozbiljnije namere. Ja znam samo jedno. Ako bilo kada,

stežući ruku novom poznaniku, najednom osetim da postajem izvor jakog magnetnog polja, a uz to primetim da moj novi poznanik mnogo puši, kašljuca - to znači da je on fenomen, epicentar čuda, gigantska fluktuacija.

Žilin završi svoju priču i pobedonosno pogleda svoje slušaoce. Juri se priča dopala, ali on, kao i uvek, nije bio siguran u to da li je Žilin pričao istinu ili ne.

Za svaki slučaj za sve vreme priče skeptički se smeškao.

"Divno", reče Jurkovski. "Ali najviše od svega mi se dopada naravoučenije."

"Kakvo naravoučenije?" reče Bikov.

"Naravoučenije je ovakvo" objasni Jurkovski, "ne postoji ništa nemoguće, postoje samo malo verovatne stvari."

"A osim toga", reče Žilin, "svet je pun čudnovatih stvari - to je broj jedan. I broj dva: šta znamo o verovatnom?"

"Vi me tu zagovarate", reče Bikov i ustade. "Tebi, Ivane, vidim ne daju mira spisateljske lovorike Mihaila Antonoviča. Tu priču možeš da ubaciš u svoje memoare."

"Svakako ću je i staviti", reče Žilin. "Zar nije divna?"

"Hvala, Vanja", reče Jurkovski. "Odlično si mi pomogao. Interesantno, kako je to kod njega moglo da se javi elektromagnetno polje?"

"Magnetno", popravi ga Žilin. "On je govorio samo o magnetnom."

"Da..." reče Jurkovski i zamisli se.

Posle večere su utroje ostali u kajut-kompaniji. Mihailo Antonovič, koji je završio svoje dežurstvo, sa velikim zadovoljstvom se zavalio u fotelju Bikova, počeo da čita Priču o princu Gendži, a Jura i Žilin su se smestili ispred ekrana magnetovizora da gledaju nekakav laki film. Svetlost u kajut-kompaniji je bila slaba, samo što se na ekranu u mračnim bojama smenjivala strašna džungla, po kojoj su koračali istraživači, a u uglu je pod lampicom svetlucala čela navigatora. Bila je tišina.

Žilin je Istraživače već gledao, bilo mu je interesantnije da posmatra Juru i navigatora. Jura je gledao ekran ne odvajajući oči od njega i samo bi ponekad na glavi popravio tanak prsten fonodemonstratora.

Istraživači su mu se mnogo dopali. A Žilin se smejao u sebi i mislio kako je naivan i primitivan taj film, naročito sada, kad ga čovek ne gleda prvi put i kad je već prevalio tridesetu. Ti podvizi, koji liče na raspevano samomučenje, naivni su od početka do kraja, a tog komandanta Sandersa trebalo bi odmah smeniti, natrljati mu nos i poslati natrag na Zemlju kao arhivara, da ne ludi i ne uništava nevine ljude, koji čak nemaju prava ni da mu protivureče. A pre svega bi trebalo završiti sa tom histeričarkom Praskovinom - poslati je samu u džunglu, kad je noge toliko svrbe. I to mi je neka posada! Same samoubice s infantilnim intelektom. Doktor nije bio loš, ali autor ga je ubio na samom početku, prema svemu da ne smeta idiotskoj zamisli poludelog komandanta.

Najinteresantnije je to što Jura sve to, razume se, ne može da vidi, ali pokušaj da ga odvojiš od ekrana i nateraj ga da čita, recimo, Princa Gendžija... Oduvek je tako bilo, a verovatno će i biti, da svaki normalni mladić do određenog uzrasta više voli dramu jurnjave, traganja, samoistrebljenja, od drame ljudske duše... O, on će, razume se, potvrditi da je Lav Tolstoj veliki pisac, kao spomenik ljudske duše, da je Golsvorti ogroman i divan kao sociolog, a da Dimitrije Strogov nema premca u istraživanju unutrašnjeg sveta novog čoveka. Ali sve će to biti samo reči. Nastaće, razume se, vreme kada će biti potresen kad ugleda kneza Andreju od krvi i mesa među živima, kada će zadrhtati od užasa i žalosti shvativši Somsa, kada će osetiti ponos razgledajući oslepljujuće sunce koje gori u neopisivo složenoj duši Strogovskog Tokmakova... Ali sve će to doći kasnije

kad bude sazreo, kad bude stekao iskustvo sopstvenih duševnih kretanja.

Druga je stvar - Mihailo Antonovič. Podigao je glavu i zagledao se sitnim očima u pomračinu prostorije, i odmah se pred njim, razume se, našao daleki lepotan u čudnovatoj odeždi, čudnovato očešljan i sa nepotrebnim mačem za pojasom, lukav i podsmešljiv grešnik, japanski Don Žuan - tačno onakav kakav je svojevremeno iskočio ispod pera genijalne Japanke u raskošnom i prljavom hejanskom dvorcu i otišao da luta po svetu, sve dok se i za njega nisu pronašli genijalni prevodioci. I Mihailo Antonovič ga sada vidi tako, kao da se između njih ne nalazi devet stoleća i milijardu i po kilometara, i vidi

ga samo on, a Juri to još nije dato i biće mu to dato tek kroz jedno pet godina, kad u Jurin život uđu i Tokmakov, i Forsajti, i Kaća i Daša i mnogi, mnogi drugi...

Poslednji istraživač umre pod zastavom i ekran se ugasi. Jura smače sa glave fonodemonstrator i zamišljeno reče:

"Da, odličan film."

"Divota", ozbiljno reče Žilin.

"Kakvi ljudi, a?" Jura se uhvati za čuperak kose. "Kao čelik... Heroji poslednjeg koraka. Samo, Praskovina je nekako neprirodna."

"Da, mogio bi se reći."

"Ali zato Sanders ! Koliko on liči na Vladimira Sergejeviča!"

"Meni svi oni liče na Vladimira Sergejeviča."

"Šta vam je!" Jura se okrete, ugleda Mihaila Antonoviča i poče da šapuće: "Razume se, svi su oni pravi, čisti, ali..."

"Idemo bolje k meni", predloži Žilin.

Izišli su iz kajut-kompanije i pošli Žilinu. Jura je govorio:

"Svi su oni dobri, ne sporim, ali Vladimir Sergejevič - to je, razume se, nešto sasvim drugo, on je jači od svih njih, značajniji..."

Ušli su u sobu. Žilin sede i poče da posmatra Juru. Jura je govorio:

"A kakvo blato! Kako je sve to odlično urađeno - mrka močvara s ogromnim belim cvetovima i nečija koža koja se sija u blatu... I urlici džungle..."

On začuta.

"Vanja", reče zatim oprezno, "a vama se, vidim, film ne dopada baš mnogo?..."

"Šta ti je!" reče Žilin. "Jednostavno sam ga već gledao, a uz to sam star, i sve te močvare sam video i sam. Lutao sam po njima i znam kako je tamo u stvari..."

Jura sleže ramenima. Bio je nezadovoljan.

"I odista, dragi moj, nije suština u blatu." Žilin se zavalio u fotelji i zauze svoju omiljenu pozu: zabacio je glavu, ukrstio ruke pod potiljkom i raširio laktove. "I ne misli, molim te, da pri tome mislim na razliku u našim godinama. Ne. Nije istina da postoje deca i odrasli. Eto, na primer, ti, Mihailo Antonovič i ja. Da li bi ti sada pri čistoj svesti počeo da čitaš Priču o Gendziju? Vidim odgovor na to pitanje na tvome licu. A Mihailo Antonovič sad čita Gendzija, čini mi se, već peti put, a ja sam prvi put osetio tu lepotu tek ove godine..." Žilin

zaćuta i objasni: "Lepotu te knjige, razume se. A lepotu Mihaila Antonovića sam osetio mnogo ranije."

Jura ga sumnjičavo pogleda.

"Ja, razume se, znam šta je to klasika i ostalo", reče. "Ali ćitati Gendzija pet puta - to ne bih radio. Tamo je sve zamršeno, komplikovano... A život u suštini je jednostavan, mnogo jednostavniji nego što se predstavlja u takvim knjigama..."

"Život je u svojoj suštini komplikovan", reče Žilin. "Mnogo komplikovaniji nego što ga opisuju takvi filmovi kao što su Istraživaći. Ako hoćeš, pokušaćemo da sve razjasnimo. Uzmimo komandanta Sandersa. On ima ženu i sina. Ima prijatelje. A ipak, on se lako odlučuje da umre. On ima savesti. A kako lako vodi u sigurnu smrt svoje ljude..."

"On je zaboravio na sve to, jer je..."

"Na to se, Jura, nikad ne zaboravlja. I najvažnije u filmu treba da bude ne to što je Sanders herojski poginuo, već to što je uspeo, i kako je uspeo, da natera sebe da zaboravi na smrt. Jer njegova pogibija je, dragoviću moj, bila više nego sigurna. Toga u filmu nema i zbog toga sve to izgleda tako prosto i jednostavno. A kad bi to bilo, onda bi ti film bio dosadan..."

Jura je ćutao.

"No?" upita Žilin.

"Možda", preko volje progovori Jura. "Ali meni se ipak ćini da na život treba gledati jednostavnije."

"To će proći", obeća mu Žilin. Zaćutali su. Žilin je posmatrao lampu. Jura reče: "Postoji kukavićluk, postoji podvig, postoji rad interesantan i neinteresantan. Da li sve to treba mešati, predstavljati kukavićluk kao podvig i obrnuto?"

"A ko sve to prepliće, ko je to ništavilo?" povika Žilin.

Jura se nasmeja.

"Ja sam prosto shematski zamislio kako to biva u nekim knjigama. Uzmu nekog tipa, puste oko njega slonove, a posle se desi ono što se zove 'raskošni paradoks' ili 'protivurećna figura'. A on je - obićan tip. Isti kao Gendzi."

"Svi smo mi pomalo konji", reče Žilin. "Svako od nas je konj na svoj naćin. To život sve prepliće. Njegovo velićanstvo Život. To blagosloveno ništavilo. Život tera ponositog Jurkovskog da moli

nepomirljivog Bikova. Život tera Bikova da odbija molbu svog najboljeg prijatelja. Ko je od njih konj, odnosno tip? Život tera Žilina, koji se u celosti slaže sa čeličnom linijom Bikova, da izmišlja priču o gigantskoj fluktuaciji, da bi tako izrazio svoj protest protiv nepokolebljivosti te linije. Žilin je takođe tip. Sam među slonovima, a nikakve stabilnosti ubeđenja. A poznati vakuum-varilac Borodin? Zar on ne vidi smisao svog života u tome da ga dG za ideju na oltar? I ko ga je pokolebao - ne logikom već izrazom lica? Polutruli krčmar sa Divljeg zapada. Pokolebao te je, zar ne?"

"Pa... u nekom smislu..."

"Zar nije tip i taj Borodin? Sad mi reci, zar nije život jednostavan? Izabrao si sebi princip - i radi šta hoćeš. Ali principi su dobri zbog toga što stare. Oni stare brže od čoveka, a čoveku preostaju samo oni koje diktira istorija. Na primer, u naše doba, istorija je surovo objavila Jurkovskom: dosta! Nikakva otkrića ne vrede jedan jedini ljudski život. Stavljati na rizik ljudski život vredi samo radi života. To nisu izmislili ljudi. To je diktirala istorija, a ljudi su ti koji su napravili tu istoriju. Ali tamo gde se opšti princip sukobljava sličnim principom - tamo se završava jednostavan život i otpočinje komplikovan. Takav je život."

"Da", reče Jura. "Sigurno."

Oni začutaše i Žilin ponovo oseti mučnu podvojenost, koja ga nije napuštala već nekoliko godina. Kao da uvek kad odlazi na putovanje, na Zemlji ostaje nekakav važan posao, nešto veoma važno za ljude, neobično važno, važnije od ostale vasiona, važnije od svega što su uradile ljudske ruke.

Na Zemlji su ostali ljudi, omladina, deca. Tamo su ostajali milioni i milioni takvih Jurika i Žilin je osećao da on može da im pomogne, ili barem nekima od njih. Svejedno gde. U školskom internatu. Ili u fabričkom klubu. Ili u pionirskom domu. Pomoći im da uđu u život, pomoći im da nađu sebe, da odrede svoje mesto u svetu, da nauče da odmah vide mnoge stvari, da nauče da žele da rade za hleb.

Naučiti ih da se ne klanjaju autoritetima već da ih proučavaju i upoređuju njihove zaključke sa životom. Naučiti ih da se oprezno odnose prema iskustvu starih ljudi, jer se život veoma brzo menja. Naučiti ih da preziru malograđansku mudrost. Naučiti ih da nije sramota voleti i plakati zbog ljubavi.

Naučiti ih da su skepticizam i cinizam u životu jevtini, da je to mnogo lakše i dosadnije nego se radovati i diviti životu.

Naučiti ih da veruju pokretima duše bližnjega svoga. Naučiti ih da je bolje dvadeset puta pogrešiti i prevariti se nego se s nepoverenjem ponašati prema svakome.

Naučiti ih da stvar nije u tome kako na tebe utiču drugi, već u tome kako ti utičeš na druge.

Naučiti ih da jedan čovek sam za sebe mnogo ne vredi.

Jura uzdahnu i reče:

"Hajdete, Vanja, da odigramo partiju šaha."

"Hajde", reče Žilin.

DIONA: ČETVORONOŠCI

Direktora opservatorije na Dioni Jurkovski je poznao odavno, još kad je ovaj bio aspirant u Institutu planetologije. Vladislav Kimovič Šeršenj je tada kod Jurkovskog pohađao specijalni kurs predavanja Planete giganti. Jurkovski ga se sećao i voleo ga je zbog njegove intelektualne drskosti i izuzetne usredsređenosti i upornosti.

Šeršenj je došao pravo u keson do dočeka svog starog profesora.

"Nisam očekivao, nisam očekivao", govorio je vodeći Vladimira Sergejeviča, držeći ga za lakat prema svom kabinetu.

Šeršenj više nije bio onaj stari. Nije više postojao vitak, crnokos momak, uvek preplanuo i pomalo naburen. Šeršenj je postao bled, proćelav, ugojio se i stalno se smeškao.

"Odista nisam očekivao!" ponavljao je sa zadovoljstvom. "Kako ste to odlučili da dođete ovamo, nama, Vladimire Sergejeviču? I niko nam ništa nije rekao..."

U kabinetu je Jurkovskog posadio za svoj sto odgurnuvši u stranu pritiskivač, ispod koga se nalazila gomila fotokorektura, a sam je seo na stoličicu preko puta stola. Jurkovski se osvrtao oko sebe i zadovoljno klimao glavom. Kabinet je bio omanji i skoro prazan. Pravo radno mesto naučnika na međuplanetarnoj stanici. I sam Vladislav je odgovarao tom mestu. Na sebi je imao iznošen, stari radnički kombinezon sa zavrnutim rukavima, koji je bio pažljivo ispeglan, a puno lice mu je bilo brižljivo izbrijano.

"A vi ste ostareli, Vladislave", reče Jurkovski sa žaljenjem. "I... hm-hm... figura vam vaše nije ona stara. Vi ste bili sportista, Vladislave."

"Šest godina skoro bez kretanja, Vladimire Sergejeviču", reče Šeršenj. "Teža je ovde pedeset puta manja nego na Planeti, a nemam vremena da se, kao naša omladina, mučim sa federima. Uz to mi je i srce popustilo, gojim se. A i šta će mi vitkost, Vladimire Sergejeviču? Ženi je svejedno kakav sam, a radi devojaka da mršam - ni temperament mi nije taj, a i položaj mi ne dozvoljava..."

Nasmejali su se.

"A vi ste se, Vladimire Sergejeviču, malo izmenili."

"Da", reče Jurkovski. "Kose manje, a pameti više."

"Ima li nešto novo u institutu?" upita Šeršenj. "Kako stoje stvari kod

Gabdula Kadiroviča?"

"Gabdul se zaglibio", reče Jurkovski. "Sa nestrpljenjem očekuje vaše rezultate, Vladislave. U suštini, cela planetologija Saturna se drži na vama. Razmazili ste ih, Vladislave... hm-hm... razmazili."

"Pa šta ćemo", reče Šeršenj. "Zbog nas stvari neće stati. Sledeće godine otpočecemo dubinsko ispitivanje... Kada biste mi samo ljude dali, Vladimire Sergejeviču, stručnjake. Iskusne, jake i dobre stručnjake."

"Stručnjaci", reče smeškajući se Jurkovski. "Stručnjaci su svima potrebni. Samo, to je, uzgred budi rečeno, vaš posao, Vladislave, da pripremate stručnjake. Vi, vi ste taj ko treba da ih da institutu, a ne institut vama. A ja sam čuo da je Miler od vas otišao na Tefiju. Čak i one što smo vam dali, vi ispuštate iz ruku, umesto da ih čuvate za sebe."

Šeršenj odmahnu glavom.

"Dragi Vladimire Sergejeviču", reče, "ja treba da radim, a ne stručnjake da stvaram. Zamislite samo - Miler. Odličan atmosferičar, dvadesetak dobrih radova. Ali Diona mora svoj program da ispuni, a ne da ugađa raznim tamo Milerima. A takve kao što je Miler neka zadrži institut. Niko se neće otimati za takve. Nama su ovde potrebni mladi, disciplinovani ljudi... Ko je tamo sada u koordinacionom odeljenju? I dalje Barkan?"

"Da", reče Jurkovski. "To se i vidi."

"No, no, Vladislave. Barkan je dobar radnik. Ali, sada je otvoreno pet novih opservatorija u kosmosu. I svima su potrebni ljudi."

"No, eto, vidite li, drugovi! Tako je to", reče Šeršenj, "kad se ne planira kako treba. Opservatorija ima više, a stručnjaka nema više? Pod takvim uslovima se više ne može raditi."

"Dobro", veselo reče Jurkovski, "vaše... hmhm... nezadovoljstvo, Vladislave, svakako ću preneti Barkanu. I, uopšte, Vladislave, pripremite vaše žalbe i zamerke. Na ljude i opremu. Koristite slučaj, jer sam sada ovlašćen da odlučujem i kažnjavam. Dobio sam najveću vlast, Vladislave." Šeršenj začuđeno podiže obrve. "Da, Vladislave, vi razgovarate sa generalnim inspektorom MUKS-a."

Šeršenj trže glavu.

"Ah... tako znači?" lagano reče. "To nisam očekivao. "Najednom se ponovo osmehnu. "A ja, stara budala, lupam glavom: kako se to

desilo da najveći svetski planetolog tako iznenada, bez upozorenja...
Interesantno, čime je naša mala Diona zaslužila posetu
generalnog?"

Još jednom se nasmejaše.

"Slušajte... hm-hm... Vladislave", reče Jurkovski. "Mi smo zadovoljni
radom opservatorije, vi to odlično znate. Ja sam vama lično veoma
zadovoljan, Vladislave. Precizno... hm-hm... radite. I ja se uopšte
nisam spremao da vas uznemiravam, kako da kažem, po... hm-hm...
zvaničnoj dužnosti. Ali, ipak - pitanje ljudi. Shvatite, Vladislave,
izvesno, ja bih rekao, zakonsko nerazumevanje izaziva činjenica što
kod vas... hm-hm... Eto, tokom protekle godine kod vas je završeno
dvadeset radova. Dobri radovi. Neki čak i odlični, na primer, onaj...
hm-hm... o određivanju dubine egzofernih slojeva prema konfiguraciji
senki Prstenova. Da. Dobri radovi. Ali među njima nema nijednog
samostalnog. Šeršenj i Averin. Šeršenj i Svirski. Šeršenj i Šatrova...
Postavlja se pitanje: a gde su, jednostavno, Averin i Šatrova? Gde je
samo Svirski? To jest, stiče se utisak da vi vodite svoju odmladinu na
uzici. Razume se, mnogo je važniji rezultat, pobedniku se ne sudi...
hm-hm... ali ni pri vašoj zauzetosti, vi nemate prava da ispuštate iz
vida i pripremu stručnjaka. Oni će ranije ili kasnije morati da rade
samostalno. I da uče druge. Kako je kod vas u tom pogledu?"

"Pitanje je na svom mestu, Vladimire Sergejeviču", reče Šeršenj
posle kraćeg ćutanja. "Ali, kako odgovoriti na njega - to odista ne
znam. I sve to izgleda sumnjivo. Ja bih rekao - odvratio. Ja sam već
nekoliko puta pokušavao da odbijem koautorstvo - znate, da bih
jednostavno spasao svoje lice. I zamislite, momci mi ne dopuštaju! I
ja ih shvatam. Eto, Tolja Kravec", lupio je dlanom po fotokorekturi.
"Odličan praktičar. Majstor preciznog merenja. Odličan inženjer.
Ali..." on raširi ruke, "on nema dovoljno iskustva, šta li... Ogroman,
najinteresantniji materijal osmatranja i - praktično potpuna
nesposobnost za kvalifikovanu analizu rezultata. Vi znate, Vladimire
Sergejeviču, ja sam naučnik, meni je žao materijala koji propada, a
objaviti ga u sirovom obliku, da bi zaključke izvlačio Gabdul
Kadirovič - to takođe nekako ne ide! Ne mogu da izdržim, sedam za
sto, počinjem da interpretiram sam. No... samoljublje... Tako se i
pojavljuje - Šeršenj i Kravec."

"Da", zamišljeno reče Jurkovski. "Dešava se. Ne uznemiravajte se

zbog toga, Vladislave, nije to ništa strašno... Mi vas odlično poznajemo. Da, Anatolij Kravec. Čini mi se da ga se... hm-hm... sećam. Ljudeskara. Veoma ljubazan i učitiv. Da, da, sećam ga se. Bio je, sećam se, odličan student, vredan. Ja sam bio ubeđen da je on na Zemlji, u Abastumaniji... Da. Znate, Vladislave, ispričajte mi, molim vas, nešto o vašim saradnicima. Ja sam ih već skoro sve pozaboravljao."

"Pa", reče Šeršenj, "to nije teško. Nas je ovde, na Dioni, sve u svemu osmoro. No, Dica i Olenjevu ćemo isključiti - oni su inženjeri-kontrolori. Odlični, pametni momci, nijednog nesrećnog slučaja za tri godine rada. O meni takođe nećemo govoriti. Znači imamo još pet astronoma. Averin. Astrofizičar. Obećava da će postati dragocen radnik, ali se za sada mnogo razbacuje. Meni lično se ta osobina nikada i ni kod koga nije mnogo dopadala. Zbog toga Miler i ja nikako nismo mogli da se složimo. Tako, onda imamo Svirskog, Vitalija. Takođe astrofizičar."

"Dozvolite", reče Jurkovski, najednom sinuvši licem. "Averin i Svirski! Kako da ne... To je bio odličan par. Sećam se, bio sam loše raspoložen i oborio sam Averina, a Svirski je odbio da polaže. Sećam se, to je bila dirljiva buna... Da, to su bili odlični drugovi. Kako da se ne sećam."

"Sad su se ohladili jedan prema drugome", tužno reče Šeršenj.

"A šta se... hm-hm... desilo?"

"Devojka", ljutito reče Šeršenj. "Obojica su se preko ušiju zaljubila u Zinu Šatrovu..."

"Sećam se!" uzviknu Jurkovski. "Mala, vesela, oči plave kao... hm-hm... nezaboravak. Svi su joj se udvarali, a ona je svima odgovarala šalom. Bila je jako vesela."

"Sad više nije", reče Šeršenj. "Zapetljao sam se u tim stvarima srca, Vladimire Sergejeviču. Neka bude kako vi hoćete, ali što se tiče toga, uvek sam istupao protiv vas i istupaću i dalje. Mladim devojkama nije mesto na udaljenim bazama, Vladimire Sergejeviču."

"Ostavite se, Vladislave", reče Jurkovski i namršti se.

"Stvar nije u tome, na kraju krajeva. Iako sam mnogo očekivao od tog para - od Averina i Svirskog. Ali oni su zatražili različite teme. Sad njihovu staru temu razrađujemo Averin i ja, a Svirski radi odvojeno. Da, Svirski. Miran, uzdržljiv, iako pomalo i flegmatičan.

Imam nameru da ga ostavim kao svog zamenika kad odem na odmor. Još nije sasvim samostalan, mora mu se pružati pomoć. No, o Tolji Kravecu sam već pričao. Zina Šatrova..." Šeršenj začuta i počea se iza ujeta. "Devojka!" reče. "Zna stvari, razume se, ali... Takva, znate, gubi se u svemu. Emocije. Uostalom, ne bih imao nekih zamerka na njen rad. Svoj hleb na Dioni zarađuje. I, na kraju, Bazanov."

Šeršenj začuta i zamisli se. Jurkovski baci pogled na fotokorekturu, a onda više nije mogao da izdrži, podiže pritiskivač s nje i pročita: ŠERŠENJ I KRAVEC: PRAŠINA KOJA SAČINJAVA PRSTENOVE SATURNA. Uzdahnu i baci pogled na Šeršenja.

"No", upita, "kakav je... hm-hm... Bazanov?"

"Bazanov je odličan radnik", odlučno reče Šeršenj. "Malo je plah, ali je dobra, pametna glava. Teško je izići s njim na kraj, to je istina." Bazanov... Nešto ga se ne sećam... "Čime se bavi?"

"Atmosferac. Znate, Vladimire Sergejeviču, on je suviše precizan. Rad je gotov, njemu je još Miler pomagao, treba ga objaviti - a on neće! Stalno je nečim nezadovoljan, stalno mu se čini da nešto nije dovoljno obradio... Znate, takav... samokritičan čovek. Samokritičan i uporan. Odavno već koristimo njegove rezultate... Glupo ispada - nemamo na šta da se pozovemo, kad ih koristimo. A ja se, otvoreno govoreći, mnogo ne uzbuđujem. Uporan je i jako razdražljiv."

"Da", reče Jurkovski. "Sećam ga se. Takav je... hm-hm... samostalan, bio i kao student. Da... veoma." Kao slučajno uze u ruku fotokorekturu i rasejano počea da je prelistava. "Da... hm-hm... interesantno. A ovaj rad vam još nisam video, Vladislave", reče.

"To je najnoviji", reče Šeršenj smeškajući se. "Korekturu ću sam, prema svemu, odneti na Zemlju kad pođem na odmor. Došli smo do paradoksalnih rezultata, Vladimire Sergejeviču. Zaprepašćujući rezultati. Evo, pogledajte..."

Šeršenj obiđe sto i naže se nad Jurkovskim, ali u tom trenutku neko zakuca na vrata.

"Izvinit, Vladimire Sergejeviču", reče Šeršenj i uspravi se. "Uđite!" glasno reče.

Kroz nizak, ovalan otvor, sagavši se, uđe koščat, bled mlađi čovek. Jurkovski ga odmah prepoznade - to je bio Peća Bazanov, dobroćudan, pametan i pošten mladić, velika dobričina. Jurkovski

već poče da mu se smeška, ali mu Bazanov samo hladno klimnu glavom, priđe stočiću i stavi ispred Šeršenja na sto jednu fasciklu.

"Evo proračuna", reče. "Koeficijenti apsorpcije."

Jurkovski mirno reče:

"Šta je to, Petre... hm-hm... ne sećam se kako vam ono beše prezime po ocu, nećete ni da se pozdravite sa mnom?"

"Izvinite, Vladimire Sergejeviču", reče ovaj. "Dobar dan. Čini mi se da sam se malo zaboravio."

"Čini mi se da ste se odista zaboravili, Bazanove", tiho reče Šeršenj. Bazanov sleže ramenima i iziđe zalupivši za sobom vratima. Jurkovski se naglo ispravi i umalo ne lupi glavom o tavanicu. Šeršenj ga uhvati za ruku.

"Magnetne potkovice kod nas treba držati na podu, družo generalni inspektore", reče smejući se. "Ovo vam nije vaš Tahmasib."

Jurkovski pogleda prema zatvorenim vratima. Zar je to Bazanov, začuđeno pomisli.

Šeršenj se uozbilji.

"Ne čudite se ponašanju Bazanova", reče. "Mi smo se posvađali baš zbog tih koeficijenata apsorpcije. On smatra da je ispod njegovog dostojanstva da proračunava koeficijente i već dva dana zbog toga teroriše celu opservatoriju."

Jurkovski se namršti pokušavajući da se nečega seti. A onda jednostavno odmahnu rukom.

"Nećemo više o tome", reče. "Dajte, Vladislave, da pogledamo te vaše paradokse..."

Od Tahmasiba je za cilindričnu kulu lifta, preko kamenite ravne površine, bila zategnuta tanka sajla. Jura se lagano i oprezno kretao po njoj, sa zadovoljstvom osećajući da period priprema u uslovima bestežinskog stanja na Zemlji nije bio uzaludan. Ispred njega, na pedesetak koračaja, u žutoj svetlosti Saturna svetlucau se skafander Mihaila Antonoviča.

Ogromni žuti srp Saturna video se sa strane. Napred se nalazio zelenkasti mladi mesec - to je bio Titan, najveći prirodni trabant u Sunčevom sistemu. Jura se osvrte prema Saturnu. Prstenovi Saturna se sa Dione nisu videli. Video se samo tanki, srebrnasti zrak, koji je taj srp sekao na dva dela. Neosvetljeni deo diska

Saturna presijavao se zelenkastom svetlošću. Negde sa druge strane Saturna okretala se Reja.

Mihailo Antonovič sačeka Juru i oni se zajedno provukoše kroz niska, polukružna vrata. Opservatorija se nalazila pod površinom Dione. Na površini su se nalazile samo mrežaste kule interferometara i paraboloidi antena, koje su ličile na ogromne tanjire. U kesonu, izvlačeći se iz skafandera, Mihail Antonovič reče:

"Ja ću, Jura, otići u biblioteku, a ti se ovde prošetaj, pogledaj malo. Saradnici su ovde mladi, brzo ćeš se upoznati s njima. Naći ćemo se kroz jedno dva sata... Ili se vrati sam pravo na brod. On lupi Juru po ramenu i, praveći buku svojim metalnim potkovicama, ode hodnikom ulevo." Jura krete nadesno. Hodnik je bio ovalan, obložen plastičnom masom; samo se pod nogama nalazila uska čelična staza, izgrebana potkovicama. Duž hodnika su se pružale cevi. U njima je nešto kloketalo i bućkalo. Mirisalo je na borovinu i ugrejani metal.

Jura prođe pored nekih otvorenih vrata. U prostoriji nije bilo nikoga, samo su se na pultu koji se video kroz vrata palile i gasile raznobojne lampice. Kako je tiho, pomisli Jura. Niko se ne vidi i niko se ne čuje. Skrete u poprečni hodnik i začu muziku. Neko je negde svirao na gitari, sigurno i lagano, neku tužnu melodiju. Zar je i na Reji tako? - najednom pomisli Jura. On je voleo da oko njega bude bučno, da svi uvek budu zajedno, da se smeju, šale i pevaju. I najednom je osetio tugu. Onda pomisli da su sada sigurno svi na svojim radnim mestima, ali ipak ne mogade da se oslobodi utiska da ljudi u ovakvim kružnim, praznim hodnicima ne mogu da se ne dosađuju - i ovde i na drugim dalekim planetama. Krivac je verovatno bila gitara.

Najednom neko zlobnim glasom progovori iznad njegove glave:

"A, to te se već ne tiče! Uopšte te se ne tiče!"

Jura se zaustavi. Hodnik je bio prazan. Začu se i drugi glas, koji kao da se izvinjavao:

"Nisam mislio ništa loše, Vitalije. Jer to odista nije potrebno ni tebi, ni njoj, ni Vladislavu Kimoviču. To nikome nije potrebno. Ja sam samo hteo da kažem..."

Glas pun zlobe ga prekide:

"Već sam čuo, i sve mi je to dojadilo! I ostavite me na miru s tim

vašim Averinom, te trpajte nos u moje lične stvari! Molim vas samo jedno: dajte mi da odradim svoje tri godine - i gubite se do stotinu đavola?..."

Levo od Jure otvoriše se jedna vrata i u hodnik izlete belokos mladić od oko dvadeset i pet godina. Njegova svetla kosa bila je razbarušena, lice crveno i besno. On besno zalupi vrata za sobom i zaustavi se pred Jutom. Jedan trenutak su se posmatrali.

"Ko ste vi?" upita belokosi.

"Ja", reče Jura, "ja sam sa Tahmasiba."

"A", prezrivo reče belokosi. "Znači, još jedan ljubimac!"

On zaobiđe Juru i pojuri hodnikom, stalno poskakujući do tavanice i gundajući:

"Idite svi do sto đavola! Idite svi..." Jura hladno viknu za njim:

"Da niste možda prst prignječili, junačino?" Belokosi se ne okrete.

Gle, pomisli Jura. Ovde baš i nije tako dosadno kao što to na prvi pogled izgleda.

Okrenuo se prema otvoru i konstatovao da se pred njim nalazi još jedan čovek, verovatno onaj koji se izvinjavao. Bio je kao od brega odvaljen, širokih ramena i odeven ne bez ukusa. Kosa mu je bila lepo začušljana, a lice rumeno i tužno.

"Vi ste sa Tahmasiba?" tiho upita klimnuvši glavom.

"Da", reče Jura.

"Sa Vladimirom Sergejevičem Jurkovskim? Dobar dan." Čovek pruži ruku. "Ja sam Kravec, Anatolije. Vi ćete raditi kod nas?"

"Ne", reče Jura. "Ja sam ovde samo u prolasku."

"Ah, u prolasku?" reče Kravec i dalje držeći Jurinu ruku. Dlan mu je bio suv i hladan.

"Jurije Borodin", reče Jura.

"Drago mi je", reče Kravec i najzad pusti Jurinu ruku. "Znači, vi ste u prolasku. Recite, Jura, da li je Vladimir Sergejevič ovamo odista stigao u inspekciju?"

"Ne znam", reče Jura.

Rumeno lice Anatolija Kravec postade još tužnije. "Pa da, razume se, odakle biste to i mogli da znate... Ovde, kod nas, najjednom su počele da se šire glasine... Da li odavno poznajete Vladimira Sergejeviča?"

"Mesec dana", preko volje odgovori Jura. On je već shvatao da mu

se Kravec ne dopada. Možda zbog toga što je sa belokosim govorio izvinjavajućim glasom. Ili zbog toga što je stalno postavljao pitanja na koja Jura nije želeo da odgovara.

"A ja ga poznajem već duže vremena", reče Kravec. "Studirao sam kod njega." Najednom se trže. "Zašto stojimo ovde, u hodniku? Uđite!" Jura zakorači preko praga. Prostorija u koju je ušao prema svemu je bila laboratorija za praćenje. Duž zidova su se pružale staklene stalaže elektronske mašine za računanje. Na sredini se nalazio beli pult i ogroman sto, pretrpan raznim papirima i shemama. Na stolu se nalazilo i nekoliko omanjih ručnih električnih mašina za računanje.

"To je naš mozak", reče Kravec. "Sednite." Jura ostade stojeći. Ćutanje se otezalo.

"Na Tahmasibu se nalazi ista takva mašina", izjavi Jura.

"Sad svi posmatraju", progovori Kravec. "Vidite, nikoga nema. Kod nas uopšte svi mnogo posmatraju. Mnogo rade. Vreme leti skoro neprimetno. Ponekad zbog rada dolazi do takvih svađa..." Odmahnuo je rukom i nasmejao se. "Naši astrofizičari su se sasvim posvađali. Svako ima svoju ideju i svako smatra da je onaj drugi - budala. Svi se objašnjavaju preko mene. A ja izvlačim deblji kraj i od jednih i od drugih."

Kravec začuta i pogleda u Juru kao da nešto očekuje.

"Šta ćete", reče Jura gledajući u stranu. "Dešava se."

Razume se, pomisli on, niko ne želi da svađe iznosi iz svoje kuće.

"Nas je ovde malo", reče Kravec, "svi smo jako zauzeti. Naš direktor Vladislav Kimovič jako je dobar čovek, ali je i on jako zauzet. Tako da na prvi pogled može da izgleda kao da je kod nas jako dosadno. A, u stvari, svako od nas danima sedi nad svojim radom."

Ponovo pogleda u Juru. Jura učtivo odgovori:

"Da, razume se, ovde imate šta da radite. Kosmos je mesto za rad, a ne za zabavu. Pa ipak, izgleda da je kod vas pomalo prazno. Samo što negde svira gitara."

"A", reče Kravec smeškajući se, "to se naš Dic duboko zamislio."

Vrata se otvoriše i u laboratoriju uđe sićušna devojka s ogromnim svežnjem papira u rukama. Ona za sobom vrata zatvori ramenom i pogleda u Juru. Sigurno se bila upravo probudila - oči su joj bile natekle.

"Dobar dan", reče Jura.

Devojka samo pokrenu usne, bez i jednog jedinog zvuka, i tiho priđe stolu. Kravec reče:

"Ovo je Zina Šatrova. A ovo je, Zinočka, Jurije Borodin. On je doputovao zajedno sa Vladimirom Sergejevičem Jurkovskim."

Devojka klimnu glavom ne dižući oči. Jura je pokušavao da shvati da li se prema svima koji su stigli sa Jurkovskim na Tahmasibu saradnici ove opservatorije tako čudno odnose. Pogleda u Kraveca. Kravec je gledao Zinu i, izgleda, nešto proračunavao. Zina je ćutke prelistavala one papire. Kad je privukla sebi električnu mašinu za računanje i počela da otkucava brojeve, Kravec se okrete Juri:

"No, Jura, hoćete li..."

Prekinulo ga je meko brundanje radiofona. Izvinio se i brzo izvukao iz džepa radiofon.

"Anatolije?" začu se dubok glas.

"Da, ja sam, Vladislave Kimoviču."

"Anatolije, otiđi, molim te, do Bazanova. U biblioteci je."

Kravec pogleda u Juru.

"Kod mene..." započe.

Glas u radiofonu poče da se udaljava:

"Dobar dan, Vladimire Sergejeviču... Da, da, sheme sam pripremio..."

Veza se prekide. Kravec stavi radiofon u džep i neodlučno pogleda prema Zini i Juri.

"Moraću da odem", reče. "Direktor me je zamolio da pomognem našem atmosferičaru... Zina, budi tako dobra, pokaži našem gostu opservatoriju. Uzmi u obzir da je on dobar prijatelj Vladimira Sergejeviča, da mu treba ukazati pažnju..."

Zina ništa ne odgovori. Kao da Kraveca nije ni čula, samo glavu još više saže. Kravec se osmehnu Juri svojim tužnim osmehom, podiže obrve, raširi ruke i iziđe.

Jura se primače pultu i baci pogled na devojku. Imala je milo i premoreno lice. Šta to sve znači - da li je Vladimir Sergejevič odista došao u inspekciju?

Uzmi u obzir, on je dobar prijatelj Vladimira Sergejeviča.

Neka sve ide do sto đavola! Jura oseti da sve to znači nešto loše. Osećao je potrebu da se u nešto umeša. Da ode i ostavi sve ovako

kako jeste - to bi bilo nemoguće. Ponovo pogleda u Zinu. Devojka je radila. Nikad ranije nije video da tako mila devojka može da bude tako tužna i ćutljiva. Sigurno su je uvredili, najednom pomisli. Jasno je kao sunce da su je uvredili. U tvom prisustvu su uvredili čoveka - i ti si kriv, automatski se setio. No, dobro...

"Šta je ovo?" Jura glasno upita i prstom pokaza na jednu od lampi koje su namigivale. Zina se trže i podiže glavu.

"Ovo?" upita. Prvi put je podigla na njega svoje oči. Imala je neobične, ogromne plave oči. Jura hrabro reče:

"Da, baš to."

Zina ga je i dalje gledala.

"Recite", upita ona, "vi ćete raditi kod nas?"

"Ne", reče Jura i priđe stolu. "Ja neću raditi kod vas. Ja sam ovde u prolasku. I ja nisam nikakav prijatelj Vladimira Sergejeviča. Jedva da se i poznajem s njim. Niti sam nekakav njegov ljubimac. Ja sam vakuum-varilac."

Ona pređe rukom preko lica.

"Stanite", promrmlja. "Vakuum-varilac? Zašto vakuum-varilac?"

"A zašto da ne?" upita Jura, nekako osetivši da je za ovu divnu, tužnu devojku veoma važno to što je on baš vakuum-varilac, a ne nešto drugo. Nikad se još nije toliko radovao što je vakuum-varilac.

"Izvinite", reče devojka. "Ja sam vas zamenila."

"S kim to?"

"Ne znam. Mislila sam... Ne znam. Nije ni važno." Jura obiđe sto i zaustavi se pored nje gledajući je odozgo.

"Pričajte", reče joj.

"O čemu?"

"O svemu. O svemu što se ovde, kod vas, dešava." Najednom Jura ugleda kako su na blistavu površinu stola počele da padaju kapi. Oseti kako ga nešto steže u grlu.

"No, još je samo to trebalo", ljutito reče.

Zina zatrese glavom. On preplašeno pogleda prema vratima i preteći reče:

"Prestanite da plačete! Kakva sramota!"

Ona podiže glavu. Lice joj je bilo mokro i žalosno, oči su joj još više otekle.

"Kako bi... vi... tako", progovorila je. On izvuče iz džepa maramicu i

stavi joj je u mokri dlan. Ona poče da briše obraze.

"Ko vas je uvredio?" tiho upita Jura. "Kravec? Da pođem i da mu razbijem njušku, hoćete?"

Ona savi maramicu i pokuša da se osmehne. Zatim upita:

"Slušajte, vi ste odista vakuum-varilac?"

"Jesam. Samo, molim vas, ne plačite. Prvi put vidim da neko plače zbog toga što je ugledao vakuum-varioca."

"A da li je istina da je Jurkovski doveo sa sobom na opservatoriju svog ljubimca?"

"Kakvog sad ljubimca?" zaprepasti se Jura.

"Kod nas se ovde pričalo da Jurkovski hoće da smesti na Dioni svog ljubimca astrofizičara..."

"Kakve su to sad gluposti?" reče Jura. "Na brodu se nalaze samo posada, Jurkovski i ja. Nema nikakvih astrolizičara."

"Istina?"

"Pa razume se da je istina! I uopšte - u Jurkovskog ljubimci! To treba zamisliti! Ko vam je to rekao? Kravec?"

Ona ponovo odmahnu glavom.

"Dobro." Jura nogom privuče stolicu i sede. "Vi ipak pričajte. Sve ispričajte. Ko vas je uvredio?"

"Niko", reče ona tiho. "Ja sam jednostavno loš radnik. A uza sve to i s neuravnoteženom psihom", tužno se osmehnula. "Naš direktor je u principu protiv žena na opservatoriji. Hvala mu za to što me nije odmah vratio na Planetu. Od stida ne bih znala šta da radim. Na Zemlji bih morala da menjam struku. A to ne bih htela ni u kom slučaju. Iako mi ovde ništa ne polazi za rukom, ja se barem nalazim na opservatoriji kod istaknutog naučnika. Ja volim sve to", grčevito je uzdahnula. "Ja sam mislila da mi je poziv..."

Jura reče kroz zube:

"Prvi put čujem za čoveka koji voli svoj poziv i kome ništa ne polazi za rukom."

Slegla je ramenima. "Vi volite svoj poziv?"

"Da."

"I ništa vam ne polazi za rukom?"

"Ja sam jednostavno netaletovana", reče ona.

"Kako je to moguće?"

"Ne znam."

Jura se ujede za usnu i zamisli.

"Slušajte", reče. "Slušajte, Zinočka, a kako ostali?"

"Ko?"

"Ostali na opservatoriji..."

Zina duboko uzmahnu.

"Postali su sasvim drugačiji nego što su bili na Zemlji. Bazanov sve mrzi, a ove dve budale su uobrazile bogzna šta, posvađale su se i sad ne govore ni sa mnom ni jedan sa drugim..."

"A Kravec?"

"Kravec je - ulizica", ravnodušno reče Zina. "Njega se ništa ne tiče." Najednom ga je zabrinuto pogledala. "Samo, molim vas, vi nikome ne govorite ovo što sam vam sada pričala. Jer, onda mi ovde nema života. Počeće razni prekori, opšta rasuđivanja o suštini ženske prirode..."

Jura je pogleda zaprepašćeno.

"Kako to?" reče. "I niko o tome ništa ne zna?"

"A kome to može da bude interesantno?" osmehnu se Zina tužno.

"Jer mi smo najbolja od svih dalekih opservatorija..."

Vrata se otvoriše. Onaj belokosi momak se ugura do pojasa, baci pogled na Juru neprijatno namrštivši nos, onda pogleda Zinu, pa opet Juru. Zina ustade.

"Upoznajte se", reče drhtavim glasom. "Ovo je Svirski, Vitalije Svirski, astrofizičar. A ovo je Jurije Borodin..."

"Predaješ dužnost?" neprijatnim glasom upita Svirski. "No, onda neću da smetam."

On poče da zatvara vrata, ali Jura podiže ruku:

"Trenutak" reče.

"I pet", ljubazno se nakezi Svirski. "Ali drugi put. A sad neću da narušavam vaš razgovor u četiri oka, dragi kolega."

Zina ga zaprepašćeno pogleda i pokri lice rukama. "Ja ti nisam kolega, budalo jedna", tiho reče Jura i pođe na njega. Svirski ga besno pogleda. "I ja ću sada da razgovaram s tobom, razumeš? Ali prvo se izvini devojci, stoko jedna!"

Jura je bio na pet koračaji od vrata kad Svirski, zverski isturivši čeljust, krete prema njemu.

Bikov je koračao po kajut-kompaniji stavivši ruke na leđa i opustivši

glavu. Žilin je stajao naslonivši se na vrata koja su vodila u komandno odeljenje. Jurkovski je, stegavši prste, sedeo za stolom. Sva trojica su slušala Mihaila Antonoviča. Mihailo Antonovič je govorio uzbuđeno i vatreno, stavivši desnu ruku na levu stranu grudi. "...I veruj mi, Volođenjka, nikad u životu nisam čuo toliko gadosti o ljudima. Svi su gadni i odvratni, samo je Bazanov dobar. Šeršenj je, vidite li, tiranin i diktator, sve je izmučio, drsko diktira svoju volju. Svi ga se boje. Bio je jedan hrabar čovek na Dioni, Miler, i njega je Šeršenj, vidite li, oterao. Bazanov ne odriče naučne zasluge Šeršenja, on se čak, vidite li, oduševljava njima i tvrdi da opservatorija uživa takav ugled samo zahvaljujući Šeršenju, ali zato, vidite li, kod njih vlada nepoštenje. Šeršenj ima svog specijalnog doušnika i provokatora, nekog netalentovanog Kraveca. Taj Kravec, vidite li, svuda prisluškuje, a posle sve prenosi Šeršenju. Po naređenju direktora on širi laži i međusobno zavađa ljude. Tako reći - podeli, pa vladaj. Uzgred budi rečeno, dok smo mi razgovarali, taj nesrećni Kravec je došao u biblioteku po neku knjigu. Kako mu je taj Bazanov podviknuo: 'Gubi se napolje!' Nesrećni Kravec, simpatičan momak, čak nije uspeo ni da mi se predstavi kao što treba. Pocrveneo je i otišao, čak ni knjigu nije uzeo. Ja, razume se, nisam mogao da se uzdržim i očitao sam Bazanovu vakelu. Direktno sam mu i rekao: 'Šta to radite, Peća? Zar se može tako?'"

Mihailo Antonovič se zaustavi da uzme vazduha i obriše lice maramicom.

"Eto, vidite", nastavi, "Bazanov je, vidite li, moralno potpuno čist. On ne podnosi kad se neko nekome ulaguje i dodvoruje. Ovde postoji mlada saradnica Zina, astrofizičar. Odmah joj je prikačio dva kavaljera, pa je čak uobrazio da su se zbog nje i potukli. Ona, vidite li, daje avanse i jednom i drugom, a oni kao petlovi... Pri čemu, pazite, sam dodaje da su to sve samo glasine, ali činjenica ostaje činjenica - sva trojica su, navodno, u zavadi zbog nje. Ali ni to još nije sve. Bazanov je u odličnim odnosima sa svim astronomima, uvukao je u svoju grupu i inženjere-kontrolore. Svi su za njega kreteni, idioti, niko ne ume da radi, svi su nedoučeni... Kosa mi se dizala na glavi dok sam sve to slušao! Volođenjka, zamisli samo... Znaš li koga on smatra za glavnog krivca za sve to?"

Mihailo Antonovič napravi efektnu pauzu. Bikov se zaustavi i

pogleda ga. Jurkovski, stegavši vilice, poče da žmirka.

"Tebe!" reče Mihailo Antonovič glasom koji je drhtao od uzbuđenja. "Svojim ušima nisam mogao da verujem! Generalni inspektor MUKS-a prikriva sve te bezobrazluke. Ali ni to još nije sve - on dovodi sobom na opservatoriju nekakve svoje tajanstvene ljubimce, smešta ih tamo, a obične ljude zbog kojekakvih sitnica vraća na Zemlju. Svuda je postavio svoje ljubimce tipa Šeršenja! Ja to više nisam mogao da izdržim. Rekao sam mu: 'Izvinite, golubiću, ali da li vam je jasno šta uopšte govorite?'"

Mihailo Antonovič ponovo uzdahnu i začuta. Bikov nastavi da korača po kajut-kompaniji.

"Tako", reče Jurkovski. "Čime se onda završio vaš razgovor?"

Mihailo Antonovič ponosito reče:

"Više nisam odista mogao da ga slušam. Nisam mogao da ga slušam kako se baca blatom na tebe, Volođenjka, i na kolektiv naše najbolje daleke opservatorije. Ustao sam, pozdravio se i otišao. Nadam se da ga je posle toga bilo sramota."

Jurkovski je sedeo oborivši glavu. Bikov mu s osmejkom dobaci:

"Dobro i u slozi žive kod tebe na bazama, generalni inspektore. Odlično žive ljudi, nema šta."

"Ja bih, da sam na tvome mestu, Volođenjka, preduzeo odgovarajuće korake", reče Mihailo Antonovič.

"Bazanova treba vratiti na Zemlju bez prava da ubuduće radi na vanzemaljskim bazama. Takvi ljudi su veoma opasni, Volođenjka, to i sam znaš..."

Jurkovski reče ne dižući glavu:

"Dobro. Hvala, Mihailo. Moraću nešto da preduzmem."

Žilin tiho reče:

"A možda je jednostavno premoren?"

"Kome je lakše od toga?" upita Bikov.

"Da", reče Jurkovski i teško uzdahnu. "Bazanova ćemo morati da uklonimo."

U hodniku se začu brzo udaranje potkovica.

"Jura se vraća", reče Žilin.

"Da ručamo", reče Bikov. "Ti ćeš s nama da ručaš, Vladimire?"

"Ne. Ručaću kod Šeršenja. Ima još dosta stvari o kojima moramo da se dogovorimo."

Žilin je bio okrenut vratima i prvi pogleda Juru. Iskolačio je oči i podigao obrve. Tada se i ostali okrenuše prema Juri.

"Šta to znači, stažisto?" upita Bikov.

"Šta je to s tobom, Jura?" uzviknu Mihailo Antonovič.

Jura je zaista izgledao jadno. Levo oko mu je bilo zatvoreno ogromnom modricom, nos mu je bio deformisan, usne su mu bile otekle i pocrnele. Levu ruku je držao savijenu u laktu, prsti desne su mu bili ulepljeni flasterima. Na prednjoj strani bluze videle su se na brzu ruku oprane mrke fleke.

"Potukao sam se", namrgođeno odgovori Jura.

"S kim ste se to potukli, stažisto?"

"Tukao sam se sa Svirskim."

"Ko je to?"

"To je jedan mladi astrofizičar u opservatoriji", objasni Jurkovski.

"Zašto ste se tukli, kadete?"

"Uvredio je devojk", reče Jura. Gledao je pravo u oči Žilinu.

"Zatražio sam od njega da joj se izvini."

"I?"

"Pa, potukli smo se."

Žilin jedva primetno odobravajući klimnu glavom. Jurkovski ustade, prošeta se po prostoriji i zaustavi se pred Jurom strpavši ruke u džepove halata.

"Ja to tumačim ovako, kadete", reče ledenim glasom. "Vi ste na opservatoriji priredili odvratnu tuču."

"Ne", reče Jura. "Vi ste se potukli i pretukli ste saradnika opservatorije."

"Da", reče Jura. "Ali drugačije nisam ni mogao da postupim. Ja sam morao da ga nateram da se izvini."

"Jesi li ga naterao?" brzo upita Žilin.

Jura se malo kolebao, a onda odgovori:

"Izvinio se. Kasnije."

Jurkovski ljutito upita:

"Do đavola, kakve to veze ima, Ivane?"

"Izvinite, Vladimire Sergejeviču", mirno reče Ivan.

Jurkovski se ponovo okrete Juri.

"Svejedno, to je tuča", reče. "Tako to barem izgleda. Slušajte, kadete, ja verujem da ste to uradili iz najboljih pobuda, ali - moraćete

da se izvinite."

"Kome?" odmah upita Jura.

"Pre svega, Svirskom."

"I još?"

"A onda i direktoru opservatorije."

"Ne!" reče Jura.

"Moraćete!"

"Neću."

"Šta to znači - neću?! Vi ste započeli tuču na njegovoj opservatoriji. To je odvratno. I vi još odbijate da se izvinite?"

"Podlacu se neću izvinjavati", mirnim glasom odgovori Jura.

"Ćuti, stažisto!" zaurla Bikov.

Nastade tišina. Mihailo Antonovič je tužno uzdisao i odmahivao glavom. Jurkovski je i dalje zabezeknuto gledao Juru.

Žilin se najednom odvoji od zida, priđe Juri i stavi mu ruku na rame.

"Izvinite, Aleksej Petroviču", reče. "Meni se čini da Borodinu treba pružiti mogućnost da ispriča sve po redu."

"A ko mu brani?" ljutito reče Bikov. Videlo se da je nezadovoljan svim što se dešavalo oko njega.

"Pričaj, Jura", reče Žilin.

"Šta da pričam?" tiho započe Jura. A onda najednom poče da viče: "To treba videti! I čuti! Te budale treba odmah najuriti odavde! Vi govorite opservatorija, opservatorija! A to je jazbina! Ovde ljudi plaču, da li me shvatate? Plaču!"

"Mirnije, kadete", reče Jurkovski.

"Ne mogu mirno! Vi govorite - izvinite se. Neću da se izvinjavam inkvizitoru! Svinji, koja huška te budale jednu protiv druge i protiv devojke! Gde su vam oči, generalni inspektore? Celu tu jazbinu treba odmah vratiti na Zemlju, jer će, inače, početi da idu četvoronoške, počeće da ujedaju!"

"Smiri se i ispričaj sve po redu!" reče Žilin.

I Jura ispriča. Kako se upoznao sa Zinom Šatrovom, kako je ona plakala, kako je shvatio da mora odmah da se umeša i kako je počeo od Svirskog, koji je do te mere ostao bez pameti da je počeo da veruje svim gadostima o devojci koju je voleo. Kako je naterao Averina i Svirskog da 'otvoreno porazgovaraju' i kako se ispostavilo da Svirski nikad nije rekao o Averinu da je netaalentovan i ulizica i da

Averin čak nije ni podozrevao da su Svirkog, navodno, više puta noću izvodili iz Zinine sobe. Kako su kontroloru Dicu oduzeli gitaru i saznali da on nikada nije širio glasine o Bazanovu i Tanji Olenjinoj... I kako se odmah ispostavilo da je sve to Kravecovo maslo i da Šeršenj ne može za sve to da ne zna, jer on u stvari i jeste najveći gad...

"Momci su me poslali vama, Vladimire Sergejeviču, da vi nešto preduzmete. I bolje će biti da vi nešto uradite, jer će inače oni sami... Oni su već spremni."

Jurkovski je sedeo u fotelji za stolom i lice mu je bilo tako staro i jadno da se Jura zaustavi i pogleda prema Žilinu. Ali Žilin mu opet jedva primetno samo klimnu glavom.

"Za ove reči takođe ćete odgovarati", procedi Šeršenj.

"Umukni!" povika mali, crnputi Averin, koji je sedeo pored Jure. "Ne prekidaj me! Drugovi, kako to on sme da nam svaki čas upada u reč?"

Jurkovski sačeka da se galama utiša i nastavi:

"Sve je do te mere odvratno da sam ja takvu mogućnost isključivao. Bilo je potrebno da se umeša jedan sasvim stran čovek, dečak, da bi... Da. Odvratno. Nisam to očekivao od vas, mladih. Kako je to jednostavno - vratiti vas u prvobitno stanje, postaviti vas na četiri noge - tri godine, jedan častoljubivi manijak i jedan provincijski intrigant. I vi ste se povinovali, postali ste zveri, izgubili ste ljudski lik. Mladi, veseli, pošteni momci... Sramota!"

Jurkovski napravi pauzu i baci pogled na astronome. Sve je to uzalud, pomisli. Njima nije stalo do mene. Oni su sedeli u gomili i s mržnjom posmatrali Šeršenja i Kraveca.

"U redu. Novog direktora ću poslati sa Titana. Dva dana možete da mitingujete i mislite. Vi, bedni i slabi, vama govorim: mislite! A sad možete da idete."

Svi ustadoše i oborenih glava izadoše iz kabineta. Šeršenj takođe ustade i klataći se u magnetnim cipelama priđe Jurkovskom.

"To je samovolja", prosikta. "Vi remetite rad opservatorije."

Jurkovski se sa gadljivim izrazom lica odmače od njega.

"Slušajte, Šeršenj", reče. "Na vašem mestu, ja bih se ubio."

PRSTEN-1: BALADA O JEDNONOGOM DOŠLJAKU

"Znaš", reče Bikov, gledajući Jurkovskog preko naočara i preko Fizike metala, "Šeršenj smatra da je nepravedno uvređen. Ipak je to najbolja opservatorija, i tako dalje..."

"Šeršenj me ne interesuje", reče Jurkovski. Zatvorio je tašnu i protegao se. "Mene interesuje kako su ti momci mogli da dozvole da dođe do nečega takvog... A Šeršenj - to je prašina, sitnica..."

Bikov je nekoliko trenutaka razmišljao.

"I kako je po tvome došlo do svega toga?" upita.

"Imam jednu teoriju... Ili, tačnije, hipotezu. Ja pretpostavljam da je kod njih nestao u prošlosti neophodan imunitet prema socijalno štetnim pojavama. A u isto vreme, još nisu nestali ni njihovi sopstveni antidruštveni začeci."

"Jednostavnije", reče Bikov.

"Molim. Uzmimo tebe. Šta bi ti uradio kad bi ti došao neki spletkar i rekao da... hm-hm... recimo, Mihailo Krutikov krade i prodaje hranu sa broda? Ti si u svom životu video mnogo spletkara, znaš koliko vrede, i ti bi mu rekao... hm-hm... da se gubi. Sad uzmimo našeg kadeta. Šta bi on rekao kad bi mu neko došano... hm-hm... no, recimo, to isto? On bi sve to primio zdravo za gotovo i odmah bi pojurio Mihailu da se objašnjava. A kada bi shvatio da su sve to izmišljotine, vratio bi se i... hm-hm... pretukao bi to ništavilo."

"Aha", sa zadovoljstvom se složi Bikov.

"Tako. A naši prijatelji na Dioni - nisu ni kao ti, a ni kao naš kadet. Oni prihvataju takvu gadost za čistu monetu, a neistrošene rezerve lažnog ponosa im ne daju da pođu da sve razjasne."

"Pa šta", reče Bikov. "Možda je i tako."

Uđe Jura. On čučnu pred otvorenim ormanom sa knjigama i poče da traži nešto za čitanje. Događaji na Dioni su ga sasvim izbacili iz koloseka i on nikako nije mogao da dođe sebi. Oproštaj od Zine Šatrove bio je ćutljiv i dirljiv. Zina takođe nije uspela da se sasvim povрати. Istina, ona se već smeškala. Jura je želeo da ostane na Dioni sve donde dok Zina ne počne da se smeje. On je bio uveren da bi umeo da je razveseli i u izvesnoj meri pomogne joj da zaboravi

na dane strahovlade Šeršenja. Žalio je što ne može da ostane na Dioni. Zato je u hodniku uhvatio Svirskog i zatražio od njega da prema Zini svi budu što je moguće pažljiviji. Svirski ga je pogledao i odgovorio neodređeno: "Razbićemo mu njušku!"

"Hm... Aleksej", reče Jurkovski. "Ja nikome neću smetati u komandnom odeljenju?"

"Ti si generalni inspektor", reče Bikov. "Kome ti možeš da smetaš?"

"Hteo bih da se povežem sa Titanom", reče Jurkovski. "I, uopšte, hteo bih da oslušnem šta se dešava u eteru."

"Hajde", reče Bikov.

"A mogu li i ja?" upita Jura.

"Možeš i ti", reče Bikov. "Uopšte, svi mogu sve. Tog jutra Bikov je pročitao poslednji časopis. Dugo mu je i pažljivo razgledao korice, pa čak i cenu. Zatim je uzdahnuo, odneo ga u svoju kabinu, a kad se vratio, Jura je shvatio da je 'momak iseckao štapić do kraja'. Bikov je sada bio ljubazan, govornjiv i svima je sve dozvoljavao."

"Poći ću i ja s vama", reče Bikov.

Utroje su ušli u komandno odeljenje. Mihailo Antonovič ih zapanjeno pogleda sa svog uzvišenja, nasmeši se i mahnu rukom.

"Nećemo da ti smetamo", reče Bikov. "Potrebna nam je radio-stanica."

"Samo pazite, deco", upozori ih Mihailo Antonovič, "kroz pola sata počinje bestežinsko stanje."

Po zahtevu Jurkovskog, Tahmasib se kretao ka stanici Prsten-1, veštačkom satelitu Saturna, koji se kretao u blizini Prstena.

"A bez toga ne može?" upita Jurkovski.

"Vidiš li, Volodjenjka", s izrazom krivca odgovori Mihailo Antonovič.

"Veoma je tesno u Tahmasibu ovde. Stalno moram da manevrišem."

Prošli su pored Žilina, koji je nešto pregledao u kombajnu kontrole, i zaustavili se ispred radio-stanice. Bikov počeo da manipuliše dugmadima. U zvučniku zapucketa i zapišta.

"Muzika sfera", prokomentariša Žilin. "Uključite dešifратор, Aleksej Petroviču."

"Da, stvarno", reče Bikov. "Ja sam zbog nečeg zaključio da su to smetnje."

"Radista", prezrivo reče Jurkovski.

Zvučnik najednom zaurla neprirodnim glasom:

"...minuta slušajte koncert Aleksandra Blumberga, prenos sa Zemlje. Ponavljam..."

Glas je 'otplivio' i zamenilo ga je neko hrkanje. Zatim je neko rekao: "...šta ne mogu da pomognem. Moraćete, drugovi, da sačekate."

"A ako pošaljemo svoj čamac?"

"Tada ćete čekati manje, ali ćete ipak čekati." Bikov uključi automat i kazaljka poče da se kreće po skali zaustavljajući se na svakoj stanici koja je radila. "...osamdeset hektara selenskih baterija za staklene bašte, četrdeset kilometara bakarne žice, šest stotih, dvadeset kilometara..." "Butera nema, šećera nema, ostalo je još sto paketa Herkulesa, keks i kafa. Da i cigareta takođe nema..." "...And hear me? I'm, not going to stand this impudence... Hear me? I'm..." ".../ čujete? Nemam nameru da trpim takav bezobrazluk... čujete li? Ja..."; *prim. prev.* "Ku-dva, ku-dva, ništa nisam shvatio... I kakva mu je to radio-stanica?... Ku-dva, ku-dva, dajem podatke. Jedan, dva, tri..." "Nedostaješ nam. Kada ćeš se najzad vratiti? I zašto ne pišeš? Ljubim. Tvoja Ana. Tačka."

"...Čen, ne plaši se, to je tako jednostavno. Uzimaš obrnuti integral po hiperboloidu do ha..." "Sedmi, sedmi, za vas je očišćen treći sektor. Sedmi, spuštajte se na treći sektor..." "Saša, govorka se da je neki generalni inspektor stigao. Čak kažu da je to lično Jurkovski..."

"Dosta", reče Jurkovski. "Traži Titan. Smutljivci", progundā. "Već znaju..."

"Interesantno", zamišljeno reče Bikov. "Sve u svemu u sistemu Saturna ima oko sto pedeset ljudi, a toliko galame..."

Radio-stanica je pucketala i pištala. Bikov dotera talasnu dužinu i poče da govori u mikrofonski:

"Titane, Titane. Ovde Tahmasib. Titane, Titane..."

"Titan sluša", odgovori ženski glas.

"Generalni inspektor Jurkovski poziva direktora sistema." Bikov veselo pogleda Jurkovskog. "Pravilno govorim, zar ne, Voloda?" upita. Jurkovski blagonaklono klimnu glavom.

"Ako, alo, Tahmasibe!" Ženski glas je postao uzbuđeniji. "Pričekajte trenutak, dajem vam vezu sa direktorom."

"Čekamo", reče Bikov i primače mikrofonski Jurkovskom.

Jurkovski se nakašlja.

"Lizočka!" zaurla neko u zvučniku. "Daj mi direktora, golubice! Što

pre!"

"Oslobodite liniju", strogo reče ženski glas. "Direktor je zauzet!"

"Kako to - zauzet?" uvređeno reče glas. "Ferenc, jesi li to ti? Ponovo preko reda?"

"Oslobodite liniju", strogo reče Jurkovski.

"Svima - osloboditi liniju", začu se lagan, promukao muški glas.

"Direktor sluša generalnog inspektora Jurkovskog."

"Uh, boga mu, pazi..." preplašeno reče neko. Jurkovski samozadovoljno pogleda Bikova.

"Zajceve", reče. "Zdravo, Zajceve."

"Zdravo, Voloda", promrmlja direktor, "kakvim poslom?"

"Ja... hm-hm... pomalo, eto, inspektorišem. Stigao sam juče. Pravo na Dionu. Šeršenja sam smenio. Detalji kasnije. Znači, uradićemo. . . hm-hm... ovako. Kao zamenu Šeršenju pošalji Milera, i potruđi se da Šeršenja što pre pošalješ na Zemlju. Šeršenja i još jednog: preziva se Kravec. Od mlađih, ali to je zaslužio. Lično prekontroliši da li su otišli. I uzmi u obzir i to da nisam zadovoljan tobom. S time si. . . hm-hm... i sam mogao da izideš na kraj, i to mnogo ranije. Dalje." Jurkovski začuta, dok je u eteru vladala tišina poštovanja. "Izabrao sam sledeću maršrutu, sad idemo prema Prstenu-1. Tamo ću se zadržati dva-tri dana, a posle ću doći tebi, na Titan. Naredi da tamo pripreme gorivo za Tahmasib. I, na kraju, još nešto." Jurkovski opet začuta. "Na mom brodu nalazi se jedan mladić. To je vakuum-varilac. Jedan iz grupe dobrovoljaca koji tamo kod tebe rade na Reji. Budi tako dobar, posavetuj me gde da ga iskracam da bi ga što pre prebacili na Reju." Jurkovski još jednom začuta. U eteru je još uvek vladala tišina. "Dakle, slušam te", reče Jurkovski.

"Trenutak", reče direktor. "Sada upravo traže podatke. Ti si, znači, na Tahmasibu?"

"Da", reče Jurkovski. "Pored mene je Aleksej."

Mihailo Antonovič doviknu sa svog mesta:

"Pozdrav Feđi, pozdravčić!"

"Miša te upravo pozdravlja."

"A Grigorije, da li je on s tobom?"

"Nije", reče Jurkovski. "Zar ti ne znaš?"

U eteru je zavladao tišina. Onda se začu promukli direktorov glas:

"Nešto se desilo?"

"Ne, ne", reče Jurkovski. "Njemu su jednostavno zabranili da leti. Već godinu dana."

U eteru se ču uzdah.

"Da", reče direktor. "To i nas uskoro čeka."

"Nadam se, ne baš tako skoro", suvo reče Jurkovski. "No, kako tvoji podaci?"

"Tako", reče glas. "Trenutak. Slušaj. Na Reju tvoj varilac ne mora da leti. Dobrovoljce smo prebacili na Prsten-2. Tamo su potrebni. Na Prsten-2 ćeš ga, ako budeš imao sreće, prebaciti pravo sa Prstena-1. Ako ne budeš imao sreće, poslaćemo ga odavde, sa Titana."

"Šta to znači - imati ili nemati sreće?"

"Tokom svake dekade dva puta na Prsten-2 lete Švajcarci, nose hranu. Možda ćeš zateći švajcarski brod na Prstenu-1."

"Shvatam", reče Jurkovski. "Pa šta, dobro je, više za tebe nemam ništa. Do viđenja."

"Srećna plazma, Voloda", reče direktor. "Ne probijajte se kroz Saturn."

"Idi do đavola", progundā Bikov i isključi radio-stanicu. "Jasno, kadete?" upita Jurkovski.

"Jasno", reče Jura i tužno uzdahnu.

"Ti si nezadovoljan?"

"Ne, meni je svejedno gde ću raditi", reče Jura. "Nije stvar u tome."

Opservatorija Prsten-1 kretala se u nivou Prstena oko Saturna po kružnoj orbiti i pravila je potpun krug za četrnaest i po časova. Stanica je bila mlada, njena izgradnja je završena godinu dana pre toga. Posada se sastojala od deset planetologa, koji su proučavali Prsten, i četiri inženjera-kontrolora. Inženjeri-kontrolori su imali mnogo posla: neki agregati opservatorije - grejači, regeneratori kiseonika, hidrosistem - još nisu bili konačno regulisani. Neudobnosti, koje su bile povezane s tim, nisu zabrinjavale planetologe, tim pre što su oni najveći deo svog vremena provodili u kosmoskafima leteći nad Prstenom. U sistemu Saturna radu planetologa Prstena pridavao se veliki značaj. Planetolozi su se nadali da će u Prstenu pronaći vodu, gvožđe, retke metale, a to bi sistemu dalo autonomiju u snabdevanju gorivom i materijalima. Istina, i kad bi se ispitivanja uspešno završila, te sirovine još ne bi

mogle da se koriste. Još nije bila stvorena letelica koja bi bila u stanju da uđe u Prstenove Saturna i vrati se iz njih čitava.

Aleksej Petrovič Bikov je doveo Tahmasib do spoljne linije dokova i oprezno pristao. Prilazak veštačkim satelitima - stvar je teoma teška, koja zahteva veliko majstorstvo i juvelirski rad. U takvim slučajevima Aleksej Petrovič je ustajao iz fotelje i sam je odlazio u komandno odeljenje. Kraj spoljnih dokova je stajao neki brod, koji je, sudeći po njegovom obliku bio tanker za prevoz hrane.

"Stažisto", reče Bikov, "imaš sreće. Pakuj kofer."

Jura oćuta.

"Posadu otpuštam na obalu", objavi Bikov. "Ako pozovu na večeru - pazite, to nije hotel. Najbolje će biti da sobom ponesete konzerve i kiselu vodu."

"Povećajmo cirkulaciju", u pola glasa reče Žilin.

Spolja se začu škripa - to je dežurni dispečer stavljao uz spoljni otvor Tahmasiba hermetičnu kabinu. Kroz pet minuta je saopštio preko radija: "Možete da izlazite. Samo, obucite se što toplije."

"Zašto to?" upita Bikov.

"Regulišemo centralno grejanje", odgovori dežurni i prekide vezu.

"Šta to znači - toplije?" pobuni se Jurkovski. "Šta da obučem? Flanelski veš? Ili - kako se ono zvalo - valjenke? Bunde?"

Bikov reče:

"Uzmi džemper. Tople čarape i krznenu vindjaknu neće biti loše ako navučeš. S električnim grejanjem."

"Ja ću navući džemper", reče Mihailo Antonovič.

"Imam jako lep džemper. Sa jedrom na grudima."

"A ja nemam ništa", tužno reče Jura. "Mogu da navučem samo nekoliko majica..."

"Svinjarija", reče Jurkovski. "Ja takođe nemam ništa."

"Obuci svoj halat", posavetova mu Bikov i uputi se u svoju kabinu.

U opservatoriju su ušli svi zajedno, obućeni vrlo raznoliko i toplo. Bikov je na sebi imao grenlandsku krznenu jaknu. Mihailo Antonovič je takođe navukao jaknu, a na noge krznene cipele. Cipele su bile bez magnetnih potkovicica i Mihaila Antonoviča su za sobom vukli kao aerostat. Žilin je navukao džemper, a jedan je dao i Juri. Osim toga, Jura je navukao i Bikovljeve krznene pantalone, koje je stegao pod pazuhom. Žilinove krznene pantalone navukao je Jurkovski, koji je

osim njih na sebi imao još i džemper Mihaila Antonoviča sa jedrom i jedan jako lep beli sako.

U kesonu ih dočeka dežurni dispečer u gaćicama i majici. U njemu je bila užasna vrućina, kao u finskoj sauni.

"Dobar dan", reče dispečer. Pogleda goste i namršti se. "Ja sam vam rekao: obucite se toplije. Smrznućete se u cipelama."

Jurkovski ljutito reče:

"Vi, mladiću, očigledno hoćete da terate šegu sa mnom?"

Dispečer ga pogleda ništa ne shvatajući.

"Kakva šega? U kajut-kompaniji je minus petnaest."

Bikov obrisa znoj sa čela i progunđa: "Idemo." U hodniku je bilo užasno hladno. Dispečer, obuhvativši rukama gola ramena, povika: "Brže, molim vas!" Zidovi hodnika su bili delimično demontirani i žuta mreža termoelemenata je blistala u plavičastoj svetlosti. Kraj kajut-kompanije se skoro sudariše s inženjerom-kontrolorom. Inženjer je na sebi imao bundu, dugačku skoro do zemlje, ispod koje se videla plava trenerka. Na glavi je nosio ogromnu šubaru. Reklo bi se da je obukao sve što je imao.

Jurkovski zimogrožljivo strese ramenima i otvori vrata kajut-kompanije.

U prostoriji su za stolom, pričvrstivši se za stolice, sedela petorica ljudi u bundama s podignutim okovratnicima. Ličili su na stražare iz doba Alekseja Tihog i pili vrelu kafu iz prozračinih termosaa. Kada ugleda Jurkovskog, jedan od njih razgrnu okovratnik i ispustivši iz usta oblak pare, reče:

"Dobar dan, Vladimire Sergejeviču. Nešto ste lako odeveni. Sednite. Hoćete kafu?"

"Šta je ovo kod vas?" upita Jurkovski.

"Regulišemo", reče neko.

"A gde je Markuškin?"

"Markuškin vas čeka u kosmoskafu. Tamo je toplo."

"Odvedite me", reče Jurkovski.

Jedan od planetologa ustade i isplovi sa Jurkovskim u hodnik. Drugi, dugonja, reče:

"Recite, među vama više nema generalnih inspektora?"

"Nema", reče Bikov.

"Onda ću vam otvoreno reći: pseći nam je život. Juče je u celoj

opservatoriji temperatura bila plus trideset, a u kajut-kompaniji je bilo čak i trideset i tri. Noću je temperatura iznenada opala. Promrzle su mi noge. Pri ovakvim naglim promenama temperature nikome se ne radi i zato radimo jedan po jedan u kosmoskafima. Tamo je autonomno grejanje. Kod vas se ovakve stvari ne dešavaju?"

"Dešava se", reče Bikov. "Za vreme nesrećnih slučajeva."

"I vi živite ovako celu godinu?" užasnuto upita Mihailo Antonovič.

"Ne, šta vam je! Tek oko mesec dana. Ranije ti padovi temperature nisu bili tako strašni. Ali mi smo organizovali brigadu za pomoć inženjerima i eto... sami vidite..."

Jura je pijuckao iz termososa vrele kafu. Osećao je da se smrzava.

"Brrrr!" reče Žilin. "Recite, da nemate ovde slučajno neku oazu?"

Planetolozi se zgladaše.

"Jedino možda u kesonu", reče jedan.

"Ili u kupatilu", reče drugi. "Ali tamo je vlažno."

"Neprijatno je ovde", požali se Mihailo Antonovič.

"No, znate šta", predloži Bikov. "Idemo svi k nama."

"Eh", reče dugonja. "A posle se treba ponovo vratiti ovamo."

"Idemo, idemo", reče Mihailo Antonovič. "Tamo ćemo i porazgovarati."

"Nekako to nije po pravilima gostoprimstva, neodlučno reče dugonja."

Svi začutaše. Jura reče:

"Kako interesantno sedimo - četiri prema četiri, kao da je šahovski turnir."

Svi ga pogledaše.

"Idemo, idemo k nama", reče Bikov odlučno ustajući.

"Nekako je ipak nezgodno", reče jedan od planetologa. "Ipak, idemo, posedećemo kod vas. Možda ćemo uspeti i da porazgovaramo."

Žilin reče:

"Kod nas je toplo. Mali okret regulatora i - može da bude kao u paklu. Sedećemo u lakim, lepim odelima. Nećemo da šmrkćemo."

U kajut-kompaniju uđe turoban čovek sa bundom prebačenom preko golog tela. Gledajući u tavanicu, on neljubazno reče:

"Izvinite, molim vas, ali mogli bi da se razidete po svojim kabinama. Kroz pet minuta isključićemo vazduh."

Čovek nestade. Bikov, ne govoreći ni reči, pođe ka izlazu. Svi

kretoše za njim.

Svečano ćuteći, prošli su hodnikom, zagrcnuli se vrelinom vazduhom u praznom kesonu i najzad stigli na Tahmasib. Dugajlija planetolog je veštini i brzim pokretom smakao sa sebe bundu i sako i počeo da odmotava sa vrata topao šal. Tople stvari strpaše u plakar. Zatim počеше da se predstavljaju i stežu jedan drugome ledene ruke. Dugajlija planetolog se zvao Rafailo Gorčakov. Ostala trojica, kako se ispostavilo, bili su Jozef Vlček, Jevgenije Sadovski i Pavel Šemjakin. Kada su se otkrivali, bili su to veseli, brbljivi momci. Uskoro se ispostavilo da Gorčakov i Sadovski istražuju turbulentna kretanja u Prstenu, da nisu oženjeni, da vole Greema Grina i Strogova, da više vole bioskop od pozorišta i da sada u originalu čitaju Eseje Montenja, da neorealističko slikarstvo ne razumeju, ali da ne isključuju mogućnost da i u njemu nešto postoji; da Jozef Vlček traži u Prstenu gvozdena rudu metodom neutronske odražavanja i pomoću bombi-munja, da je po struci violinista, da je bio prvak Evrope u trčanju na četiri stotine metara s preponama i da je u sistemu Saturna dospeo sveteći se svojoj devojci zbog njene hladnoće i neosetljivosti; da je, na kraju, Pavel Šemjakin oženjen, da ima decu i da radi kao asistent u Institutu planetologije, bori se za hipotezu o veštačkom poreklu Prstena i da ima nameru - glavu da da, ali da pretvori hipotezu u teoriju.

"Sva je nesreća u tome", govorio je vatreno, "što su naši kosmografi, kao istraživačke letelice, ispod svake kritike. Jako su spori i nesigurni. Kad sedim u kosmoskafu nad Prstenom, plače mi se od tuge. Rukom čovek da dohvati... A najstrože nam je zabranjeno da se spuštamo u Prsten. Ja sam čvrsto ubeđen da bi prvo istraživanje Prstena dalo neočekivane rezultate. Barem neki končić..."

"Kakav, na primer?" upita Bikov.

"E, to već ne znam..."

"Ja znam", reče Gorčakov. "On se nada da će tamo na nekom kamenu pronaći otisak bose noge. Zna li kako on radi? Spušta se što je moguće niže nad Prsten i razgleda komade kroz binoklar sa četrdesetostrukim povećanjem. A za to vreme mu se otpozadi prikrada ogroman asteroid i udara ga u zadnji deo kosmoskafa. Paša ga razgleda binoklarom, i dok on beži, drugi asteroidi..."

"To je već glupo", ljutito reče Šemjakin. "Ako bismo uspeali da

dokažemo da je Prsten rezultat raspadanja nekog tela, to bi već mnogo značilo, a nama je zabranjeno da lovimo komade..."

"Lako je reći - uloviti komad", reče Bikov. "Ja znam taj posao. Sav si oznojen, a do samog kraja ne znaš ko je koga uhvatio. Još, posle se ispostavlja da si oborio raketu za pružanje pomoći i da nemaš dovoljno goriva za let do baze. Ne, pravilno rade što zabranjuju takve gluposti."

Mihailo Antonovič sanjalački podiže pogled:

"Ali zato je to toliko privlačno, deco! Kakav je to živ, interesantan posao!"

Planetolozi ga pogledaše sa čuđenjem u kome se osećalo poštovanje. Jura takođe. On nikada nije ni pomišljao da se debeli, dobri Mihailo Antonovič nekad bavio lovom na asteroide. Bikov hladno pogleda Mihaila Antonoviča i glasno se nakašlja. Mihailo Antonovič ga uplašeno pogleda i brzo izjavi:

"Ali to je, razume se, jako opasno... Neopravdani rizik... Uopšte, to nije potrebno..."

"Uzgred budi rečeno, o tragovima", zamišljeno reče Žilin. "Vama ovde vesti skoro da i ne stižu sa Zemlje", pogleda u planetologe, "i sigurno ne znate..."

"U čemu je stvar?" upita Sadovski. Po njegovom licu se videlo da je željan novih informacija.

"Na ostrvu Honsju", poče Žilin, "u blizini zaliva Dano-Ura, u kanjonu između planina Siramina i Titigatake, u neprohodnoj šumi, arheolozi su pronašli niz pećina. U tim pećinama su našli ostatke prvobitnih ljudi i - što je najvažnije - mnogo skamenjenih tragova prvobitnih ljudi. Arheolozi smatraju da su u tim pećinama pre dve stotine vekova živeli prajapanaci, čije su potomke kasnije pobila plemena Jamato, koje je predvodio imperator Džimu-Teno, božanstveni unuk nebeske Amaterasu."

Bikov zaprepašćeno uzdahnu i uhvati se za bradu.

"To otkriće potreslo je ceo svet", reče Žilin, "i vi ste sigurno nešto čuli o tome."

"Odakle..." tužno reče Sadovski. "Živimo kao u šumi. O tome su mnogo pisali i govorili, ali stvar nije u tome. Nainteresantnije otkriće postignuto je nedavno, kad je konačno očišćena centralna pećina. Zamislite: u okamenjenoj ilovači je pronađeno više od dvadeset

tragova bosih nogu sa razmaknutim palcima, a među njima..." Žilin baci pogled na slušaoce; Juri je sve bilo jasno, ali je pauza i na njega ostavila utisak; "i trag cipele..." reče Žilin običnim glasom. Bikov ustade, iziđe iz kajut-kompanije.

"Aljoša!" pozva ga Mihailo Antonovič. "Kuda ćeš?"

"Ja to znam", reče Bikov ne okrećući se. "Čitao sam o tome. Odmah ću se vratiti."

"Cipele?" upita Sadovski. "Kakve cipele?"

"Otprilike broj četrdeset i pet", reče Žilin. "Rebrasta guma, niska peta, zasečen vrh."

"Gluposti", odlučno reče Vlček. "Novinarska patka."

Gorčakov se nasmeja i upita:

"A da se slučajno ne vidi i naziv proizvođača: Brzohod?"

"Ne", reče Žilin odmahnuvši glavom. "Kada bi tamo barem nešto pisalo! Jednostavno - trag cipele... Jedva mala pokriven tragom bosa noge - neko je kasnije stao na isto mesto."

"Pa to je obična novinarska patka!" reče Vlček. "To je barem jasno. Masovno rađanje rusalki na ostrvu Men, duh Bonaparte koji se uselio u računsku mašinu Masačusetsa..."

"Sunčane mrlje su raspoređene u obliku crteža Pitagorine teoreme!" izjavi Sadovski. "Stanovnici Sunca traže kontakt sa MUKS-om!"

"Šta ti je, Vanja, ti si to malo... to..." reče Mihailo Antonovič nepoverljivo.

Šemjakin je ćutao. Jura takođe.

"Čitao sam o tome u naučnom prilogu lista Asahisimbun", reče Žilin.

"Isprva sam i ja pomislio da je to novinarska izmišljotina. U našim novinama se o tome nije ništa pisalo. Ali članak je potpisao profesor Usodzuki - istaknut naučnik, slušao sam o njemu od svojih prijatelja iz Japana... On tamo piše da svojim člankom hoće da stane na put potoku dezinformacija, ali da ne sprema da dG nikakav komentar tom događaju. Ja sam to shvatio na taj način da i oni ne znaju kako to da objasne."

"Odvažni Evropljanin u šapama pobesnelih sinantropa!" uzviknu Sadovski. "Pojedeni u celosti, ostao samo trag cipele marke Shoe Majestic. Kupujte samo proizvode te firme ako hoćete da posle vas nešto ostane!"

"To nisu bili sinantropi", mirno reče Žilin. "Palac na nozi se jasno vidi

golim okom. Profesor Usodzuki ih naziva nahonantropi."

Šemjakin više nije mogao da izdrži.

"A zašto bi to obavezno morala da bude novinarska laž?" upita.

"Zašto od svih hipoteza prihvatamo samo one najverovatnije?"

"Odista, zašto?" reče Sadovski. "Tragove je, prema svemu, ostavio Došljak, i prvi kontakt se završio tragično."

"A zašto da ne?" reče Šemjakin. "Ko je mogao da nosi cipele pre dvadeset hiljada godina?"

"Vraga", reče Sadovski. "Da budemo ozbiljni, to je sigurno otisak cipele nekog arheologa."

Žilin odmahnu glavom.

"Pre svega, ilovača se tamo u potpunosti skamenila i starost otiska ne dolazi u pitanje. Zar mislite da Usodzuki nije pomislio i na takvu mogućnost?"

"Onda je to laž", reče uporni Sadovski.

"Recite, Ivane", reče Šemjakin, "a fotografija traga nije objavljena?"

"Kako da ne", reče Žilin. "I fotografija traga, i fotografija pećine i fotografija Uzodzukija... Pritom ne zaboravite da Japanci imaju relativno malu nogu, najveći broj kod njih je četrdeset i dva."

"Dajte ovako", reče Gorčakov. "Smatraćemo da je pred nas postavljen zadatak da stvorimo logički neoborivu hipotezu, koja objašnjava to japansko otkriće."

"Molim", reče Šemjakin. "Predlažem - Došljak. Nađite nelogičnost u toj hipotezi."

Sadovski odmahnuvši rukom reče:

"Opet Došljak, možda neki brontosaurus."

"Jednostavnije je pretpostavljati", reče Gorčakov "da je to trag nekog Evropljanina. Nekog turista koji se onuda prošetao."

"Da, to je ili neka nepoznata životinja ili turista", reče Vlček. "Tragovi životinja uvek imaju čudnovate oblike."

"Starost", tiho reče Žilin.

"Onda je to neka nepoznata životinja."

"Na primer, patka", reče Sadovski.

Bikov se vrati, smesti u fotelju i upita:

"O čemu razgovarate?"

"Eto, drugovi pokušavaju da nađu objašnjenje za japanski trag", reče Žilin. "Pretpostavlja se: Došljak, Evropljanin, nepoznata životinja."

"I?" upita Bikov.

"Sve te hipoteze", reče Žilin, "čak i hipoteza o Došljaku, imaju jedino neobjašnjivu stvar."

"Naime?" upita Šemjakin.

"Zaboravio sam da vam kažem", reče Žilin. "Pećina je površine od četrdeset kvadratnih metara. Otisak cipele se nalazi u samom centru pećine."

"I šta onda?" upita Šemjakin.

"A postoji samo jedan jedini trag", reče Žilin. Izvesno vreme svi su ćutali.

"Da", najzad otegnuto reče Sadovski. "Balada o Jednonogom Došljaku."

"Možda su ostali tragovi izbrisani?" upita Vlček.

"Isključeno", reče Žilin. "Dvadeset pari jasnih otisaka bosih nogu po celoj pećini i jedan jedini otisak cipele na sredini."

"Znači", reče Bikov, "da je Došljak bio jednonog. Doneli su ga u pećinu, postavili uspravno i, pošto su razjasnili sve što ih je interesovalo, pojeli ga na licu mesta."

"A zašto da ne?" reče Mihailo Antonovič. "Po mome mišljenju, to je logično."

"Loše je što je samo na jednoj nozi", zamišljeno reče Šemjakin.

"Teško je zamisliti jednonogo razumno biće."

"Možda je bio invalid", pretpostavi Gorčakov.

"Jednu nogu su mogli i odmah da mu pojedu", reče Sadovski.

"Bože moj, kakvim se glupostima bavimo", reče Šemjakin. "Idemo na posao, to će biti najbolje."

"Ne, izvini", reče Vlček. "Treba videti u čemu je stvar. Postavljam sledeću hipotezu: Došljak je pravio ogromne korake. Oni su svi nenormalno krakati."

"On bi u tom slučaju razbio glavu o svod pećine", usprotivi se Sadovski. "Najverovatnije je da je bio krilat - uleteo je u pećinu, video da imaju loše namere, odbacio se i odleteo. Šta vi o tome mislite, Ivane?"

Žilin otvori usta da odgovori, ali umesto toga podiže prst i reče:

"Pažnja! Generalni inspektor!"

U kajut-kompaniju crven u licu uđe Jurkovski.

"Fuj!" reče. "Kako je ovde divno sveže. Planetolozi, zove vas vaš šef."

I uzmite u obzir da je tamo, kod vas, negde oko četrdeset stepeni. Iznad nule." Okrete se Juri: "Spremaj se, kadete. Dogovorio sam se s kapetanom tankera. On će te prebaciti na Prsten-2." Jura se trže i prestade da se smeška. "Tanker polazi kroz nekoliko sati, ali je bolje tamo otići na vreme. Vanja, ispratićeš ga. Da! Planetolozi! Gde su planetolozi?" Istrčao je u hodnik. "Šemjakine! Paša! Pripremi fotografije koje si snimio nad Prstenom. Moram ih pogledati. Mihailo, ne odlazi, pričekaj jedan trenutak. Ostani ovde. Aleksej, ostavi knjigu, moram da porazgovaram s tobom."

Bikov ostavi knjigu. U kajut-kompaniji su ostali samo on, Jurkovski i Mihailo Antonovič. Jurkovski poče da juri iz ugla u ugao.

"Šta ti je?" upita Bikov sumnjičavo ga posmatrajući.

Jurkovski se najednom zaustavi.

"Evo šta, Aleksej", reče. "Dogovorio sam se sa Markuškinom, on će mi dati kosmoskaf. Hoću da vidim Prsten. Potpuno siguran, bezopasan let, Aleksej." Jurkovski se najednom razbesne. "Zašto me tako posmatraš? Momci lete tamo dva puta dnevno već čitavih godinu dana. Da, ja znam da si ti uporan. Ali ja se ne spremam da se spuštam u Prsten, ja hoću samo da letim nad njim. Potčinjavam se tvojim naređenjima, uvaži i ti moju molbu. Molim te najponiznije, đavo ga odneo. Na kraju krajeva, jesmo li drugovi ili nismo?"

"U čemu je stvar?" upita Bikov mirno.

Jurkovski ponovo poče da šparta iz ugla u ugao. "Daj mi Mihaila", odsečno reče.

"Šta-a-a?" reče Bikov lagano se uspravljaujući.

"Ili ću poleteti sam", reče Jurkovski. "A ja se ne razumem mnogo u te kosmoskafe."

Bikov začuta. Mihailo Antonovič je gledao čas jednog čas drugog.

"Deco", reče, "ja ću sa zadovoljstvom... U čemu je stvar?"

"Mogao bih da uzmem pilota sa stanice", reče Jurkovski, "ali ja molim Mihaila, jer je on sto puta iskusniji i oprezniji od svih njih tamo zajedno. Da li shvataš? Oprezniji!"

Bikov je ćutao. Lice mu je bilo namrgođeno i tmurno. "Bićemo oprezniji", reče Jurkovski. "Letećemo na visini od dvadeset-trideset kilometara nad srednjom linijom, ne niže. Napraviću nekoliko snimaka, malo ću pogledati i kroz dva sata ćemo se vratiti."

"Aljoša", molećivo reče Mihailo Antonovič. "Pa kamenje u Prstenu

skoro i ne postoji. A nije to ni tako strašno. Malo više pažnje..."

Bikov je ćutke posmatrao Jurkovskog. 'No, šta da radim sa njim?' mislio je. 'Šta da radim sa ovom starom ludom? Mihailo ima bolesno srce. Ovo mu je poslednji let. Refleksi su mu oslabili, a kosmoskafima se ručno upravlja. A ja ne umem da upravljam kosmoskafima. Žilin takođe ne ume. A mladog pilota puštati sa njim - ne smem ni to. Oni će nagovoriti jedan drugoga da se spuste u Prsten. Zašto ja, stara budala, nisam naučio da upravljam kosmoskafom?'

"Aljoša", reče Jurkovski. "Molim te. Jer ja više sigurno neću nikad više videti Prstenove Saturna. Ja sam star, Aljoša."

Bikov ustade i nikoga ne gledajući izađe iz kajut-kompanije. Jurkovski pokri lice rukama.

"Ah, nesreća božja!" reče. "Zašto ja imam tako odvratnu reputaciju? A, Miša?"

"Neoprezan si, jako, Volodjenjka", reče Mihailo Antonovič. "Sam si kriv za sve."

"A zašto da budem oprezan?" upita Jurkovski. "Reci mi, zašto? Da bih doživeo potpunu duhovnu i telesnu nemoć? Da sačekam trenutak kad će mi život dojaditi i kad ću umreti od dosade u krevetu? Smešno je, Miša, drhtati nad sopstvenim životom."

Mihailo Antonovič odmahnu glavom.

"Kakav si ti, Volodjenjka", reče tiho. "I kako nećeš da shvatiš, golubiću, ti ćeš umreti i - tačka. A posle tebe će ljudi ostati, prijatelji. Znaš li kako će njima biti? A ti misliš samo o sebi, Volodjenjka, samo i stalno o sebi."

"Eh, Mišo", reče Jurkovski, "ne želim s tobom da se svađam. Reci mi bolje - da li će Aleksej pristati ili neće?"

"Pa, ukoliko se ne varam, on je već pristao", reče Mihailo Antonovič. "Zar to ne vidiš? Ja ga barem poznajem, petnaest godina smo na istom brodu."

Jurkovski ponovo počeo da juri iz ugla u ugao.

"A tebi se, Mihailo, odista leti?" povika. "Ili se isto tako samo... hm-hm... 'slažeš'?"

"Leti mi se", reče Mihailo Antonovič i pocrvene. "Za oproštaj..."

Jura je pakovao kofer. On nikad nije umeo da spakuje stvari kako

treba, a sad je uza sve to još i žurio, da se ne bi videlo koliko mu se ne ide sa Tahmasiba. Ivan je stajao kraj njega i Jura je osećao tugu, misleći na to da će sada da se oprostiti s njim i da se više nikada neće videti. Trpao je u kofer veš, sveske sa beleškama, knjige - među njima se nalazila i knjiga Put puteva, o kojoj je Bikov rekao: "Kada ova knjiga počne da ti se dopada, onda možeš da smatraš da si postao čovek." Ivan je, zviždeći nešto, veselim očima posmatrao Juru.

Jura najzad zatvori kofer, tužno se osvrte po kabini i reče:

"No, ovo je, izgleda, sve."

"Pa, kad je gotovo, onda možemo i da se oprostimo", reče Žilin.

Uze od Jure njegov laki kofer i pođoše kružnim hodnikom, pored tegova koji su lebdeli u vazduhu, pored kupatila, kuhinje, iz koje je dopirao miris ovsene kaše. Najzad uđoše u kajut-kompaniju. U njoj se nalazio samo Jurkovski. On je sedeo za praznim stolom obuhvativši glavu dlanovima, a pred njim se nalazio list papira.

"Vladimire Sergejeviču", reče Jura. Jurkovski podiže glavu. "A, kadet", reče tužno se osmehnuvši. "Pa šta ćemo, da se oprostimo."

Stegoše jedan drugome ruku.

"Veliko vam hvala za sve", reče Jura.

"No, no", reče Jurkovski. "Ne zahvaljuj se, brate, mnogo. Ti i sam znaš da nisam hteo da te povedem s nama. I pogrešio sam. Šta da ti poželim na rastanku? Radi što više, Jura. Radi rukama, radi glavom. Naročito ne zaboravljaj kako se to radi glavom. I panti da su pravi ljudi oni koji misle na mnoge stvari odjednom. Ne dozvoli da ti se mozak zaparloži" Jurkovski ga pogleda već poznatim izrazom lica: kao da je očekivao da će se odmah promeniti nabolje. "No, idi, šta sad još čekaš?"

Jura se nevešto pokloni i iziđe iz kajut-kompanije. Kraj ulaza u komandno odeljenje osvrte se. Jurkovski ga je zamišljeno posmatrao, ali ga, prema svemu, nije video. Jura se pope u komandno odeljenje. Mihailo Antonovič i Bikov su razgovarali kraj pulta za upravljanje. Kada Jura uđe, oni začutaše i pogledaše ga.

"Tako", reče Bikov. "Ti si, Jurije, spreman. Ivane, ti ćeš ga, znači, ispratiti..."

"Do viđenja", reče Jura. "Hvala."

Bikov mu ćutke pruži ogromnu šaku.

"Veliko vam hvala, Aleksej Petroviču", ponovi Jura. "I vama takođe, Mihailo Antonoviču."

"Nema na čemu, nema na čemu, Jura", progovori Mihailo Antonovič. "Srećan rad. I svakako mi napiši pisamce. Adresu nisi izgubio?"

Jura se ćutke lupi po džepu bluže.

"No, odlično. Divno. Napiši, a ako hoćeš - dođi. I, zbilja, kada se vratiš na Zemlju, dođi. Kad nas je veselo. Mnogo omladine. Moje memoare ćeš pročitati. Jura se slabo osmehnu."

"Do viđenja", reče.

Mihailo Antonovič mu mahnu rukom, a Bikov zagude:

"Srećna plazma, stažisto."

Jura i Žilin izadoše iz komandnog odeljenja. Poslednji put se za Jurom otvoriše i zatvoriše vrata kesona.

"Do viđenja, Tahmasibe", reče Jura tužno.

Prošli su kroz beskonačno dug hodnik opservatorije, u kome je bila užasna vrućina, kao u sauni, i popeli se na drugu palubu doka. Kraj otvorenog ulaza u tanker na maloj stoličici od bambusa sedeo je riđ čovek s otkopčanom bluzom, zlatnim dugmadima na njoj i prugastim kratkim pantalonama. Ogledajući se u malom ogledalcetu, on je prstima češljao riđe bakenbarde i zviždukao neku tirolsku melodiju. Kada ugleda Juru i Žiliina, strpa ogledalce u džep i ustade.

"Kapetan Korf?" upita Žilin.

"Ja", reče riđi.

"Na Prsten-2", reče Žilin, "prebacićete ovog druga. Generalni inspektor je razgovarao s vama, zar ne?"

"Ja", reče riđobradi kapetan Korf. "Frlo topro. Prtljak?"

Žilin mu pruži kofer.

"Ja", reče kapetan Korf po treći put.

"Pa, do viđenja, Jurka", reče Žilin. "Ne opuštaj, molim te, nos. Čemu to sada?"

"Ne opuštam ga, uopšte", reče Jura tužno.

"Ja odlično znam zašto si ga opustio", reče Žilin. "Ti si uobrazio da se više nikad nećemo videti i odmah si od toga napravio tragediju. Ti ćeš još sto godina da susrećeš dobre i loše ljude. A da li možeš da mi odgovoriš na jedno pitanje: čime se jedan dobar čovek praktično razlikuje od drugog dobrog čoveka?"

"Ne znam", uzdahnu Jura.

"Ja ću ti reći", reče Žilin. "Ničim suštastvenim se i ne razlikuje. Eto, ti ćeš sutra biti sa tvojim momcima. Sutra će ti svi zavideti, a ti ćeš se hvaliti: ja i inspektor Jurkovski... Pričaćeš kako si pucao na pijavice na Marsu, kako si svojim rukama, 'evo ovakvom stolicom', lupio po glavi mister Ričardsona na Bambergi, kako si spasao plavooku devojkicu od zločinca Šeršenja. Za smrt-planetologe ćeš takođe nešto slagati."

"Ma šta vam je, Vanja", reče Jura, smeškajući se.

"Ne, a zašto? Uobrazilja ti je živa. Mogu da zamislim kako ćeš im otpevati baladu o jednonogom Došljaku. Samo uzmi još nešto u obzir. Tamo su ipak bila dva traga. O drugom nisam uspeo da ispričam. Drugi je bio na svodu pećine, tačno nad prvim. To ne zaboravi. Pa, do viđenja."

"Ti-la-la-la-i-la!" tiho je iza njih pevušio kapetan Korf.

"Do viđenja, Vanja", reče Jura. On obema rukama steže ruku Žilinu. Žilin ga lupi po ramenu, okrete se i ode u hodnik. Jura ču kako neko u hodniku uzviknu:

"Ivane! Postoji još jedna hipoteza! Tamo, u pećini, nije bio nikakav Došljak. Bila je samo njegova cipela..." Jura se nasmeja.

"Ti-la-la-la-i-la!" pevao je iza njegovih leđa kapetan Korf češljajući svoju riđu bradu.

PRSTEN-1: MORA DA ŽIVI

"Volođenjka, pomeri se malo", reče Mihailo Antonovič. "Stalno udaram laktom o tebe. Ako iznenada budem morao da uđem u viraž..."

"Izvoli, izvoli", reče Jurkovski. "Samo, nemam kuda, u stvari. Čudno tesno je ovde. Ko li je pravio ove... hm-hm... aparate..."

"Taaaako. Sasvim je dovoljno, Volođenjka..."

U kosmoskafu je bilo užasno tesno. Mala, okrugla raketa je bila proračunata samo za jednog čoveka, ali su se obično u nju trpala po dvojica. Ali ni to nije bilo sve - po pravilima bezbednosti, za vreme radova nad Prstenom posada je na sebi morala da ima skafandere sa skinutim šlemovima. Udvoje, u skafanderima, a uz to još i sa šlemovima koji su visili na leđima, u kosmoskafu čovek odista nije imao kud da se okrene. Mihailo Antonovič se smestilo u udobnu fotelju sa mekim remenima i teško je preživljavao to što je njegov drug Volođenjka morao da se zavuču nekud između poklopca regeneratora i pulta za bombardovanje.

Jurkovski je, pritiskajući lice na binoktar, s vremena na vreme škljocao svojim foto-aparatima.

"Malo prikoči, Mišo", govorio je. "Tako... zaustavi se... Fuj, do đavola, kako je to kod njih neudobno konstruisano..."

Mihailo Antonovič je, sa zadovoljstvom okrećući upravljač, netremice posmatrao ekran teleprojekora. Kosmoskaf je lagano plovio dvadeset i pet kilometara nad srednjom površinom Prstena. Napred se, kao ogroman mutnožuti grb, video vodenasti Saturn. Niže, desno i levo, preko celog ekrana se pružalo pljosnato polje koje je svetlucalo. Iz daljine izgledalo je kao da je bilo pokriveno zelenkastom izmaglicom, i kao da je ta gigantska planeta bila presečena na dvoje. A pod kosmoskafom se kretao pravi potok kamenja: komadi uglastih stena, sitnog šljunka, prašine, koja se prelivala u svim duginim bojama. Ponekad se u tom potoku zapazalo čudnovato kretanje i tada je Jurkovski govorio: "Prikoči, Mihailo... Baš tako..." I nekoliko puta bi škljocnuo kamerama. Ta neodređena i nepojmljiva kretanja su privlačila njegovu posebnu pažnju. Prsten nije bio gomila kamenja, koji su bili bačeni u mrtvo, inertno kretanje

oko Saturna; ta gomila je živela svojim čudnim, neshvatljivim životom i zakonitost tog života je trebalo otkriti.

Mihailo Antonovič je bio srećan. On je nežno pritiskao poluge komandi, s uživanjem osećajući kako raketa poslušno osluškuje svaki pokret njegovih prstiju. Kako je to divno - upravljati brodom bez kiberšturmana, bez sve one elektronike, bionike i kibernetike, uzdati se samo u sebe, predavati se potpunoj i bezgraničnoj uverenosti u sebe i znati da se između tebe i broda nalazi samo ovaj mekani, udobni upravljač i da ne moraš već naviknutim naporom volje da teraš od sebe pomisao da pod tvojim nogama klokoće, iako mirna, ipak užasna snaga, koja je u stanju da pretvori u prašinu celu planetu. Mihailo Antonovič je imao bogatu uobrazilju, u duši je uvek bio pomalo nazadan, i spori kosmoskaf s njegovim slabim motorima mu je izgledao ugodan i domaći u poređenju sa fotonimskim čudovištem Tahmasibom i drugim sličnim čudovištima s kojima je imao posla za dvadeset i pet godina svog navigatorskog rada.

Osim toga, on se, kao i uvek, oduševljavao dijamantskim prelivima Prstena, koji su svetlucali u svim duginim bojama. Mihailo Antonovič je oduvek osećao slabost prema Saturnu i njegovim Prstenovima. Prsten je bio izuzetno lep. On je bio mnogo lepši nego što je to Mihailo Antonovič mogao da ispriča, a ipak, svaki put kada bi ga video, on je želeo o njemu da priča.

"Kako je samo lepo", reče najzad. "Kako se sve preлива. Ja možda ne mogu..."

"Prikoči, Mišo", reče Jurkovski.

Mihailo Antonovič prikoči.

"Postoje mesečari", reče on. "A moja slabost je..."

"Prikoči još jednom", reče Jurkovski.

Mihailo Antonovič začuta i prikoči još jednom. Jurkovski je škljocao foto-aparatima i kamerama. Mihailo Antonovič počuta, a onda pozva u mikrofona:

"Aljošenjka, slušaš li nas?"

"Slušam", basom odgovori Bikov.

"Aljošenjka", brzo poče Mihailo Antonovič, "kod nas je sve u redu. Jednostavno sam hteo da ti kažem kako je ovde divno. Sunce se presijava na kamenju... i prašina se sija... Kakva si junačina, Aljošenjka, što si nas pustio. Na kraju, samo da vidimo... Ah, kad bi

video kako se ovde jedan kamen presijava!" Od suviška osećanja je ućutao.

Bikov malo sačeka, a onda upita:

"Nameravate li još dugo da idete prema Saturnu?"

"Dugo, dugo!" ljutito reče Jurkovski. "Mogao bi, Aleksej, da uzmeš nešto drugo da radiš. S nama se ovde neće ništa desiti."

Bikov reče:

"Radimo to radi profilakse. I Ivan i ja."

"Ti se ne uznemiravaj, Aljošenjka", reče Mihailo Antonovič.

"Lutajućeg kamenja nema, sve je veoma mirno, bezbedno."

"To je dobro što nema lutajućeg kamenja", reče Bikov. "Ali budite oprezni."

"Prikoči, Mihailo", naredi Jurkovski.

"Šta je to?" upita Bikov.

"Turbulencija", odgovori Mihailo Antonovič.

"A", reče Bikov i ućuta.

Petnaestak minuta je prošlo u tišini. Kosmoskaf se udaljio od ivice Prstena već na tri stotine kilometara. Mihailo Antonovič je povlačio upravljačem i borio se sa željom da razvije veću brzinu, tako da se komadi koji su leteli pod njima sliju u jednu traku koja svetluca. To bi bilo veoma lepo. Mihailo Antonovič je voleo takve stvari kad je bio mlađi.

Jurkovski najednom reče šapatom.

"Zaustavi."

Mihailo Antonovič prikoči.

"Zaustavi, kad kažem!" prosikta Jurkovski.

Kosmoskaf poče nepomično da visi. Mihailo Antonovič se okrete i pogleda Jurkovskog. Jurkovski je zabio svoje lice u binoktar kao da je hteo da probije oklop kosmoskafa i baci pogled napolje. "Šta je tamo?" upita Mihailo Antonovič.

"Šta je to kod vas?" upita Bikov. Jurkovski ništa ne odgovori.

"Mihailo!" povika iznenada. "Po kretanju Prstena... Vidiš li pod nama onaj izduženi, crni kamen? Leti tačno nad njim... Tačno nad njim, ne zaobilazeći ga..."

Mihailo Antonovič baci pogled na ekran. Pronađe izduženi, crni kamen i poče da upravlja kosmoskaf u tom pravcu trudeći se da kamen ne ispusti iz vizirnog krsta.

"Šta je to kod vas?" opet upita Bikov.

"Nekakav komad", reče Mihailo Antonovič. "Crn i izdužen."

"Udaljuje se", reče Jurkovski kroz zube. "Sporije za jedan metar!" povika.

Mihailo Antonovič smanji brzinu.

"Ne, tako neće ništa ispasti", reče Jurkovski. "Mišo, vidi, da li vidiš onaj crni komad kamena?" govorio je brzo, šapatom.

"Vidim."

"Pravo po kursu, dva stepena desno od njega se vidi nekoliko kamenčića..."

"Vidim", reče Mihailo Antonovič. "Tamo se nešto sija."

"Da, da... Pravo prema tom kamenju... Ne izgubi ga samo... Ili mi nešto nije u redu s očima?"

Mihailo Antonovič uhvati blistavu tačku u vizirni krst i daje maksimalno povećanje teleprojektoru. Ugledao je pet okruglih, čudno istovetnih belih kamenova, a među njima - nešto se sijalo, nešto što je ličilo na srebrnastu senku raširenog pauka. Kao da se kamenje razilazilo, a pauk ih hvatao svojim raširenim golim nogama.

"Kako je lepo!" uskliknu Mihailo Antonovič.

"Pa šta je to tamo kod vas?" zaurla Bikov.

"Pričekaj, pričekaj, Aleksej", promrmlja Jurkovski. "Sad bi se trebalo spustiti..."

"Počinje", reče Bikov. "Mihailo! Ni za metar niže!"

Mihailo Antonovič je, uzbuđen, i sam to ne zapažajući, već jurio s kosmoskafom nadole. To je bilo tako divno i nerazumljivo - pet jednakih belih gromada i bela, srebrnasta senka potpuno neobičnih obrisa među njima.

"Mihailo!" povika Bikov i začuta. Mihailo Antonovič se osvesti i naglo zakoči.

"Šta ti je!" besno viknu Jurkovski. "Ispustićeš!" Izduženi crni kamen se lagano, jedva primetno za oko, kretao prema čudnim belim komadima.

"Aljošenjka!" pozva Mihailo Antonovič. "Ovde je odista nešto neobično. Da se spustimo malo? Odavde se loše vidi!"

Bikov je ćutao.

"Propustićeš, propustićeš", rezao je Jurkovski.

"Aljošenjka!" očajno povika Mihailo Antonovič. "Spustiću se na pet

kilometara, a?"

Grčevito je stezao ručice upravljača, trudeći se da ne ispusti blistavi predmet iz vizirnog krsta. Crni komad se kretao lagano i sigurno. Bikov nije odgovarao.

"Pa, spuštaj se, spuštaj", reče Jurkovski iznenada neobično mirno. Mihailo Antonovič očajno pogleda u ekran meteoritnog lokatora, koji je mirno svetlucao, i uperi kosmoskaf nadole.

"Aljošenjka", mrmljao je. "Samo malo, da ne ispustim iz vida. Okolo je sve mirno, prazno."

Jurkovski je brzo škljocao svojim foto-aparatima i kamerama. Crni kamen je nastupao, nastupao i na kraju pokrio belo kamenje i blistavog pauka među njima.

"Eh", reče Jurkovski. "Sa tvojim Bikovom... Mihailo Antonovič zakoči."

"Aljošenjka!" pozva on. "To je bilo sve."

Bikov je i dalje ćutao i Mihailo Antonovič tada baci pogled na radio-stanicu. Prijem je bio isključen.

"Eh, eh, eh", povika Mihailo Antonovič. "Kako sam to... Sigurno laktom?"

On uključi prijem.

"...hailo, natrag, Mihailo, natrag; Mihailo, natrag!" monotono je ponavljao Bikov.

"Čujem, čujem, Aljošenjka, sasvim slučajno sam prijem bio isključio."

"Odmah se vraćajte natrag!" naredi Bikov. "Odmah, odmah, Aljošenjka!" reče Mihailo Antonovič. "Mi smo već sve završili, i sve je u redu..." Zaćutao je. Izdužena crna gromada se lagano udaljavala otkrivajući grupu belog kamenja. Ponovo je na suncu zablistao srebrnasti pauk.

"Šta se to dešava tamo kod vas?" upita Bikov. "Da li možete da mi objasnite ili ne?"

Jurkovski odgurnu Mihaila Antonoviča i primače se mikrofonu.

"Aleksej!" povika. "Da li se sećaš bajke o gigantskoj fluktuaciji? Čini mi se da smo dobili šansu: jednu na milijardu!"

"Kakvu sad šansu?"

"Mi smo, izgleda, pronašli..."

"Pazi, pazi, Volođenjka", promrmlja Mihailo Antonovič, užasnuto posmatrajući ekran. Masa guste, sive prašine kretala se prema njima

s boka, a nad prašinom je letelo desetak blistavih kamenih gromada. Jurkovski čak zastenja: sad će prekriti, sabiti i odvući bogzna kud belo kamenje i tog srebrnastog pauka i niko nikad neće saznati šta je to bilo...

"Dole!" povika. "Mihailo, dole!..."

Kosmoskaf se trže.

"Natrag", povika Bikov. "Mihailo, naređujem: natrag!"

Jurkovski pruži ruku i isključi prijem radio-stanice.

"Dole, Mišo, dole... Samo dole... I što brže..."

"Šta ti je, Volodjenjka! Ne smemo - naređenje! Šta ti je?" Mihailo Antonovič pruži ruku prema radio-stanici.

Jurkovski ga uhvati za ruku.

"Pogledaj ekran, Mihailo", reče on. "Kroz dvadeset minuta će biti kasno..." Mihailo Antonovič je ćutke pokušavao da dođe do radio-stanice. "Mihailo, ne budi budala... Ovo je jedna jedina šansa na milijardu... Nama to nikad neće oprostiti... Pa, shvati, budalo matora!"

Mihailo Antonovič najzad uspe da dođe do radio-stanice i uključi prijem. Ponovo začuše kako Bikov teško diše.

"Ne, oni nas ne čuju", govorio je on nekome.

"Mišo", promuklo zašapta Jurkovski. "To ti neću nikad u životu oprostiti... Zaboraviću da si bio moj prijatelj, Mišo. Zaboraviću da smo zajedno bili na Golkondi, Mišo. To je smisao mog života, shvati već jednom... Ovo sam čekao celog svog života... Verovao sam u to... To su Došljaci, Mišo..." Mihailo Antonovič mu pogleda u lice i zatvori oči: Jurkovskog nije mogao da prepozna. "Mišo, prašina se kreće, sve je bliže... Pod prašinu, Mišo, molim te, najlepše te molim... Mi ćemo brzo, samo ćemo postaviti radio-sondu i odmah ćemo se vratiti. To je i prosto i bezopasno. I niko ništa neće saznati."

"No, eto, šta ćeš da radiš s njim!" uzviknu Bikov.

"Oni su nešto našli", začu se Žilinov glas.

Mihailo Antonovič brzo počeo da govori:

"Ne može. Ne moli. Ne smemo. Pa ja sam obećao. On će poludeti nervirajući se. Ne moli me badava..." Siva zavesa prašine se već sasvim približila.

"Pusti", reče Jurkovski. "Sam ću upravljati brodom."

Ćutke počeo da gura Mihaila Antonoviča iz fotelje. To je radio tako

divlje i strašno da se Mihailo Antonovič sasvim izgubi.

"No, dobro", zamrmlja. "No, dobro... No, pričekaj malo..." Nikako nije mogao da prepozna Jurkovskog. Sve mu je to ličilo na neki jeziv san.

"Mihailo Antonoviču!" pozva Žilin.

"Da", slabim glasom odgovori Mihailo Antonovič, ali Jurkovski iz sve snage udari pesnicom po prekidaču radio-stanice. Metalna rukavica kao nožem odseče prekidač.

"Dole!" zaurla Jurkovski.

Mihailo Antonovič, užasnuvši se, baci kosmoskaf u dvadesetokilometarsku provaliju pod sobom. Drhtao je od užasnih predosećanja.

Prođe minut zatim još jedan...

Jurkovski progovori jasnim glasom:

"Mišo, ja shvatam..."

Ogromne kamene gromade oštih ivica su na ekranu rasle i lagano se okretale.

Jurkovski naviknutim pokretom navuče na glavu prozračni šlem skafandera.

"Mišo, Mišo, ja shvatam", začu Žilin glas Jurkovskog.

Bikov je, zgrбивši se, sedeo pred radio-stanicom obema rukama se uhvativši za stalak nekorisnog mikrofona. On je mogao samo da sluša i da pokuša da shvati šta se tamo dešava, i da čeka, nada se. Kad se vrate, prebiću ih kao mačke, mislio je. Tog navigatora mekušca i tog generalnog nikogovića. Ne, neću pretući. Samo da se vrate. Samo da se vrate. Pored njega je, s rukama u džepovima, ćutao turobni Žilin.

"Kamenje", žalostivo će Mihailo Antonovič. "Kamenje..."

Bikov zatvori oči. Kamenje u Prstenu. Oštro. Teško. Leti, gamiže, okreće se. Opkoljava. Podgarkuje, odvratno škripi po metalu. Udarac. A onda još jedan, samo jači. To su sve sitnice, nije strašno, šljunak dobuje po oklopu kao pasulj, i to je sitnica, ali odnekud otpozadi prikrada se onaj teški i brzi, kao da je iz ogromnog katapulte izbačen, i lokatori ga zbog oblaka prašine ne vide, a kad ga ugledaju, biće kasno... Pući će oklop, kao harmonika će se složiti pregrade, za trenutak će se u pukotini pojaviti nebo, zazviždaće vazduh i - ljudi već postaju beli i krhki kao led... Uostalom, oni su u skafanderima. Bikov otvori oči.

"Žiline", reče. "Idi kod Markuškina i saznaj gde se nalazi drugi kosmoskaf. Neka pripremi pilota za mene."

Žilin nestade.

"Mišo", bezvučno pozva Bikov. "Ipak nekako, Mišo... Nekako..."

"Evo ga!" reče Jurkovski.

"Joj-joj-joj-joj", reče Mihailo Antonovič.

"Jedno pet kilometara?"

"Šta ti je, Volođenjka. Mnogo manje!... Šta veliš, dobro je kad nema kamenja?"

"Lagano koči. Ja ću da spremim sondu. Ah, nije trebalo stanicu da uništavam, budala matora... Mogao sam bolje da pazim."

"Šta bi to moglo da bude, Volođenjka? Pazi kakvo je to čudo!"

"On ih drži, vidiš li? Eto gde su oni, Došljaci! A ti si kukao!"

"Šta ti je, Volođenjka! Zar sam kukao? Ja sam onako..."

"Nekako se zaustavi da ga, bože me sačuvaj, ne zakačimo..."

Nastupi tišina. Bikov je napregnuto osluškivao. Možda će se sve i srećno završiti, mislio je.

"No, zašto si kiseo?"

"Ne znam, odista... Nekako mi je sve ovo čudno... Nisam u svojoj koži..."

"Iziđi pod šapu i izbaci magnetnu mačku."

"Dobro, Volođenjka."

Šta li su to tamo pronašli, mislio je Bikov. Kakva sada šapa. Šta tamo kopaju? Zar ne može brže?

"Nisam pogodio", reče Jurkovski.

"Pričekaj, Volođenjka, ti ne umeš. Daj ja ću."

"Pazi, kao da je zarasla u kamen... A da li si zapazio da su sve jednake, istovetne?"

"Da, svih pet. Meni je to odmah bilo čudno... Vрати se Žilin."

"Nema kosmoskafa", reče.

Bikov ne poče da ga ispituje šta to znači - nema kosmoskafa. Ostavi mikrofon, ustade i reče:

"Idemo Švajcarcima."

"Ovako nam ništa neće poći za rukom", ču se glas Mihaila Antonoviča. Bikov se zaustavi.

"Da, odista... Treba nešto smisliti."

"Pričekaj, Volođenjka. Ja ću se sada izvući napolje i uradiću to

rukama."

"Pravilno", reče Jurkovski. "Da se izvučemo napolje."

"Ne, Volodjenka, izvini, ali ti ostani ovde. Od tebe će koristiti biti malo... a svašta još može da se desi..." Jurkovski reče posle kratke pauze:

"Dobro. Ja ću u međuvremenu načiniti nekoliko snimaka."

Bikov požuri ka izlazu. Žilin iziđe za njim iz komandnog odeljenja i zaključa vrata. Bikov je užurbano govorio dok su izlazili:

"Uzećemo tanker, prema pelengu ćemo poći k njima i tamo ćemo ih čekati."

"Pravilno, Aleksej Petroviču", reče Žilin. "Šta li su to tamo pronašli?"

"Ne znam", reče Bikov kroz zube. "I ne tiče me se. Dok ja budem razgovarao sa kapetanom, ti idi u komandno odeljenje i pozabavi se pelengiranjem."

U hodniku opservatorije Bikov uhvati dežurnog i naredi mu:

"Mi sad idemo na tanker. Skini prelazni most i zaključaj ulaz."

Dežurni klimnu glavom.

"Drugi kosmoskaf se vraća", reče. Bikov se zaustavi. "Ne, ne", sa žaljenjem reče dežurni. "Neće biti brzo, kroz jedno tri sata."

Bikov ćutke krete dalje. Prođoše pored kesona, pored klupice od bambusa, i uskim tesnim hodnikom se popeše u komandno odeljenje tankera. Kapetan Korf i njegov navigator su stajali nagnuti nad uskim stočićem i razgledali neki plavičasti crtež.

"Dobar dan", reče Bikov.

Žilin, ne govoreći ni reči, priđe radio-stanici i pokuša da je dotera na talasnu dužinu kosmoskafa. Kapetan i navigator ga zapanjeno pogledaše. Bikov im priđe.

"Ko je kapetan?" upita.

"Kapetan Korf", reče riđi kapetan. "Ko ste fi? Zašto?"

"Ja sam Bikov, kapetan Tahmasiba. Molim vas da mi pomognete."

"Otma", reče kapetan Korf. Pogleda Žilina. Ovaj se mučio s radio-stanicom.

"Dva naša druga su se spustila u Prsten", reče Bikov.

"O!" Na licu kapetana se videlo čuđenje. "Kako neopresno!"

"Meni je potreban brod. Ja vas molim da mi date vaš."

"Moj prot", izgubljeno reče Korf. "Da idete u Persten?"

"Ne", reče Bikov. "U Prsten samo u krajnjoj potrebi. Ako dođe do

nesreće."

"A gde vaš prot?" upita Korf nepoverljivo.

"Ja imam fotonski teretnjak", odgovori Bikov.

"A", reče Korf. "Da, njeka ne može..."

Iz zvučnika se začu glas Jurkovskog.

"Pričekaj, sad ću se izvući."

"A ja ti govorim, Volodejka, sedi na mestu", reče Mihailo Antonovič.

"Tebi to dugo traje."

Mihailo ništa ne odgovori.

"To oni u Persten?" upita Korf pokazujući na radio-stanicu.

"Da", reče Bikov. "Da li pristajete?"

Žilin priđe i stade pored njih.

"Da", reče Korf. "Trepaj pomoći."

Navigator najednom poče da govori tako brzo i nerazumljivo da Bikov uspe da shvati samo pojedine reči. Korf je slušao i klimao glavom. Zatim, pocrvenevši, reče Bikovu:

"Navigator ne želi da leti. On nije obavezan."

"On može da ide", reče Bikov. "Hvala, kapetane Korf."

Navigator reče još nekoliko rečenica.

"On govori da mi idemo u sigurnu smrt", prevede Korf.

"Recite mu da ide", reče Bikov. "Mi moramo da žurimo."

"Možda bi bilo bolje da i gospodin Korf takođe napusti brod?" oprezno upita Žilin.

"Ha-ha-ha!" nasmeja se Korf. "Ja sam kapetan!" On mahnu rukom navigatoru i priđe pultu za upravljanje. Navigator, nikoga ne gledajući, izađe. Kroz minut čulo se kako se zalupi izlazni otvor.

"Devojke", reče kapetan Korf ne osvrćući se, one nas čine slabima. Slabima kao što su one. Ali treba se suprotstavljati. Pripremimo se.

On zavuče ruku u džep, izvuče fotografiju i stavi je na pult ispred sebe.

"Eto, tako", reče. "I nikako drugačije ako je let opasan. Na svoja mesta, gospodo!"

"Dispečer!" reče kapetan.

"Jeste, ovde dispečer", odgovori dežurni. "Molim start!"

"Dajem start!"

Kapetan Korf pritisnu starter i sve se pokrete. Odjednom Žilin se seti: Jurka! Nekoliko sekundi je gledao radio-stanicu, koja je uzdisala

tužnim uzdasima Mihaila Antonoviča. Jednostavno nije znao šta da radi.

Tanker je već napustio zonu opservatorije i kapetan Korf je manevrišući izvodio brod na dati peleng. Stvari više nisu stajale tako loše. Za sada se još nije desilo ništa strašno.

"Mihailo!" začu se glas Jurkovskog. "Hoćeš li skoro?"

"Odmah, Volodjenjka", odazva se Mihailo Antonovič. Glas mu je bio nekako čudnovat - ili umoran ili izgubljen.

"Oho!" odnekud otpozadi začu se Jurin glas. Žilin se okrete. U komandno odeljenje ulazio je Jura - bunovan i radostan. "Vi ćete takođe na Prsten-2?" upita on.

Bikov ga divlje pogleda.

"Himmeldonnerwetter!" *Grom i pakao; prim. prev.* prosikta kapetan Korf. On je na Juru bio sasvim zaboravio. "Putnik! U kapina!" strogo povika. Njegovi riđi bakenbardi se nakostrešiše.

Mihailo Antonovič najednom glasno reče:

"Voloda... budi tako dobar, pokreni kosmoskaf jedno tridesetak metara. Hoćeš li umeti?"

Jurkovski nezadovoljno poče da gundža.

"No, pokušaću", reče. "A zašto ti je to potrebno?"

"Tako će mi biti zgodnije. Voloda, molim te."

Bikov najednom ustade i povuče nadole patent-zatvarač na bluzi. Jura ga užasnuto pogleda. Bikovljevo lice, uvek crveno, sad je postalo bledosivo. Jurkovski najednom povika:

"Kamen! Mišo, kamen! Natrag! Ostavi sve!"

Začu se slabo stenjanje i Mihailo Antonovič slabim glasom reče:

"Odlazi, Volodjenjka. Brže odlazi, ja ne mogu..."

"Brzinu", zaškripa Bikov.

"Šta znači - ne mogu?" zaurla Jurkovski. Čulo se kako teško diše.

"Odlazi, odlazi, ne idi ovamo", mrmaljao je Mihailo Antonovič. "Ništa neće ispasti. . . Ne treba..."

"Znači, u tome je stvar", reče Jurkovski. "Zašto si ćutao? No, to nije ništa. Mi ćemo sada... Sada... Kako ti se to desilo?"

"Brzinu! Brzinu!" režao je Bikov.

Kapetan Korf se, izbečivši svoje pegavo lice, naginjao nad pult za upravljanje. Ubrzanje se povećavalo.

"Sad, Mišenjka, sad..." bodro je govorio Jurkovski "Eto, tako... Eh,

kad bih imao neku polugu..."

"Kasno", neočekivano mirno reče Mihailo Antonovič.

U tišini koja nastupi čulo se kako teško dišu.

"Da", reče Jurkovski, "kasno je..."

"Idi", reče Mihailo Antonovič.

"Ne."

"Idi."

"Ništa", reče Jurkovski. "To je brzo."

Začu se kratak smeh.

"To čak nećemo ni zapaziti. Zatvori oči, Mišo."

Posle kratkotrajne tišine neko je - nije moglo da se razume ko - tiho i žalostivno rekao:

"Aljoša... Aleksej..."

Bikov ćutke odgurnu kapetana Korfa, kao neko mače, i prstima se osloni o tipke upravljanja. Tanker se trže napred. Priljubljen za fotelju strašnim pritiskom, Žilin uspe samo da pomisli: Forsaž! Za sekundu je izgubio svest. Posle toga je kroz šum u ušima čuo kratak uzvik, kao od jakog bola, i kroz crvenu izmaglicu, koja mu je stajala ispred očiju, ugledao je kako je strelica autopelengatora počela da se kreće s jedne strane na drugu.

"Mišo!" zaurla Bikov. "Momci!"

On pade glavom na pult i nevešto, glasno poče da plače.

Juri je bilo loše. Bilo mu je muka, bolela ga je glava. Osećao se kao da nije pri čistoj svesti. Ležao je na svom krevetu u tesnoj, tamnoj kabini Tahmasiba, a to je istovremeno bila i njegova svetla, velika soba kod kuće na Zemlji. U sobu je ulazila majka, stavljala mu hladnu, prijatnu ruku na obraz i govorila Žilinovim glasom: "Ne, još spava." Jura je hteo da kaže da on više ne spava ali zbog nečega to nije mogao da uradi. Neki poznati i nepoznati ljudi su prolazili kraj njegovog kreveta i jedan od njih se, u belom mantilu, nagao i jako udario Juru po razbijenoj glavi. Odmah zatim je Jura začuo žalostivni glas Mihaila Antonoviča: "Aljoša..."

"Aleksej...", a Bikov se, strašan, bled kao mrtvac, uhvatio za pult i Juru je nešto bacilo niz hodnik glavom na nešto oštro i tvrdo. Svirala je neka tužna muzika i nečiji glas je govorio: "...prilikom istraživanja Prstena Saturna poginuli su generalni inspektor Međunarodne

uprave kosmičkog saobraćaja Vladimir Sergejevič Jurkovski i najstariji navigator kosmonaut Mihailo Antonovič Krutikov..." I Jura je plakao, onako kako u snu plaču čak i odrasli ljudi kad sanjaju nešto tužno...

Kad je Jura došao sebi, video je da se odista nalazi u kabini Tahmasiba i da pored njega stoji lekar u belom mantilu.

"No, odavno je tako trebalo", reče Žilin tužno se smeškajući.

"Oni su odista poginuli?" upita Jura. Žilin ćutke klmnu glavom. "A Aleksej Petrovič?" Žilin ništa ne odgovori.

Lekar upita:

"Glava te mnogo boli?"

Jura se zamisli.

"Ne", reče. "Ne boli tako mnogo."

"To je dobro", reče lekar. "Odležaćeš jedno pet dana i sve će biti u redu."

"Neće me poslati na Zemlju?" upita Jura. On se najednom užasno uplašio da će ga zbog nečeg poslati na Zemlju.

"Ne, zašto?" začudi se lekar, a Žilin bodro reče:

"Interesovali su se za tebe sa Prstena-2, hoće da te posete."

"Neka", reče Jura.

Lekar reče Žilinu da Jura treba na svaka tri sata da dobija miksturu, da će ponovo doći prekosutra i ode. Žilin reče da će uskoro navratiti i ode da isprati lekara. Jura ponovo zatvori oči. Poginuli su, pomisli. Više me niko neće zvati kadetom i neće moliti da razgovaram sa njim, i niko mi dobrim glasom neće stidljivo čitati svoje memoare o divnim i predvinim ljudima. To se više nikad neće desiti. Možeš sebi da razbiješ glavu, možeš da iscepaš košulju - svejedno, nikad nećeš videti Vladimira Sergejeviča kako stoji pred kupatilom u svom raskošnom halatu s ogromnim peškirom oko vrata niti ćeš videti kako Mihailo Antonovič sipa u tanjire obaveznu ovsenu kašu i pri tome se nežno osmehuje. Nikad, nikad... Zašto nikad? Kako je to moguće - nikad? Nekakav glupi kamen u nekom glupom Prstenu još glupljeg Saturna. I ljudi, koji moraju da postoje, koji su jednostavno obavezni da postoje, jer je svet bez njih gori, više nema i nikad ih više neće ni biti.

Jura se kao kroz maglu seti da su oni tamo nešto pronašli. Ali to je bilo nevažno, to nije bilo glavno, iako su oni smatrali da je to

najvažnije... I, razume se, svi koji ih ne znaju takođe će smatrati da je to bilo najvažnije. To je uvek tako. Ako ne znaš onoga koji je izvršio podvig, za tebe je najvažniji - podvig. A ako znaš - šta ti je onda podvig? Makar ga uopšte i ne bilo, samo da bude čovek. Podvig je dobra stvar, ali čovek mora da živi.

Jura pomisli da će za nekoliko dana videti svoje momke. Oni će, razume se, početi da se raspituju kako je bilo, i tako dalje. Oni neće pitati za samog Jurkovskog niti za samog Krutikova, oni će pitati šta su Jurkovski i Krutikov otkrili. Oni će goreti od znatiželje. Njih će najviše od svega interesovati šta su Jurkovski i Krutikov o svom otkriću uspeli da kažu. Oni će se diviti hrabrosti Jurkovskog i Krutikova, njihovom samopožrtvovanju i uzvikivaće sa zavišću: "No, to su bili ljudi!" I diviće se najviše tome što su oni poginuli na bojnopolju. Jura se čak uzbudi od uvrede i zlobe. Ali, on je već znao šta će im odgovoriti. Da ne bi dreknuo: "Budale jedne!" da ne zaplače, da ne pođe da se tuče, on će im reći: "Pričekajte. Ima jedna priča." I počeoće ovako: "Na ostrvu Honsju, u kanjonu planine Titigatake, u neprolaznoj šumi su otkrili pećinu..."

Ušao je Žilin, seo kraj Jurinih nogu i lupio ga dlanom po kolenu. Žilin je na sebi imao kariranu košulju sa zasukanim rukavima. Lice mu je bilo opušteno i umorno. Bio je neobrijan. 'A kako je Bikov?' najednom pomisli Jura i upita:

"Vanja, a kako je Aleksej Petrovič?"

Žilin ništa ne odgovori...

EPILOG

Autobus se nečujno dokotrljao do niske, bele ograde i zaustavio se pred gomilom ljudi koji su dočekivali putnike. Žilin je sedeo kraj prozora i gledao vesela, od mraza crvena lica, smetove snega koji su svetlucali pred zgradom aerodroma, drveće pokriveno injem. Otvoriše se vrata, leden vazduh ulete u autobus. Putnici pođoše ka izlazu, menjajući šaljive pozdrave sa stjuardesom. Gomila je bila bučna - kraj vrata su se grlili, stezali ruke, ljubili. Žilin potraži poznata lica, nikoga ne nađe i s olakšanjem odahnu. Pogleda u Bikova. Bikov je nepokretno sedeo, opustivši lice u krzneni okovratnik svoje grenlandske jakne.

Stjuardesa uze iz mreže svoj koferčiš i veselo reče:

"Hajdete, drugovi! Stigli smo! Autobus dalje ne ide!" Bikov teško ustade i, ne izvlačeći ruke iz džepova, krete kroz prazan autobus prema izlazu; Žilin sa tašnom Jurkovskog je išao za njim. Gomile više nije bilo. Ljudi su u grupama išli prema zgradi aerodroma smejući se i razgovarajući. Bikov stade na sneg, zaustavi se turobno gledajući u sunce i krete prema zgradi. Sneg mu je škripao pod nogama. Sa strane se kretala izdužena plavičasta senka. Zatim Žilin ugleda Daugea.

Dauge im je brzo koračao u susret, jako se oslanjajući na debeli, lakirani štap. Mali, utopljen, s tamnim, izboranim licem. U ruci je, u debeloj rukavici, držao jedan buketić uvelih nezaboravaka. Gledajući ispred sebe, on priđe Bikovu, gurnu mu buketić u ruku, zagrlji ga i priljubi glavu uz njegovu jaknu. Bikov ga zagrlji i progundā:

"Mogao si i kod kuće da sediš, vidiš kakav je mraz..."

On uze Daugea pod ruku i oni lagano kretoše prema zgradi aerodroma - ogromni Bikov i mali, zgrbljeni Dauge. Žilin je išao pored njih.

"Kako pluća?" upita Bikov.

"Tako..." reče Dauge. "Ni bolje ni gore..."

"Moraš u planine. Nisi dete, moraš da se čuvaš."

"Nemam vremena za to", reče Dauge. "Ima još mnogo šta što treba završiti. Mnoge stvari su započete, Aljoša."

"Pa šta onda? Treba se lečiti. Inače nećeš uspeti da završiš."

"Odlučeno je i rešeno pitanje ekspedicija na Transpluton." Insistiraju da pođeš ti. Ja sam zamolio da sačekamo da se prvo vratiš.

"No, pa u redu", reče Bikov. "Otići ću kući, malo ću se odmoriti... Može, zašto da ne."

"Za načelnika je postavljen Arnautov."

"Svejedno", reče Bikov.

Počeli su da se penju uz stepenice aerodromske zgrade. Dauge tiho reče:

"A ja ih nisam ni zagrlio, Aljoša... Tebe sam zagrlio, Vanju takođe, a njih nisam."

Bikov očuta i oni uđoše u hol. Žilin se pope stepenicama i najednom u senci, iza jednog stuba, ugleda neku ženu, koja ga je posmatrala. Ona se odmah okrenu od njega, ali on uspe da zapazi njeno lice pod krznenom kapom - nekad verovatno veoma lepo, a sada staro, mlohavo, gotovo ružno. 'Gde sam je video?' pomisli Žilin. Ili ona samo liči na nekoga?

Gurnuo je vrata i ušao u hol. Znači, sada Transpluton, taj Kerber. Daleki, daleki. Najdalji od svega. Od Zemlje je dalek, od ljudi dalek, od najglavnijeg dalek. Ponovo čelična kutija, ponovo tuđe, sleđene stene. Glavno ostaje na Zemlji. Kao i uvek, uostalom. Ali tako se ne može, treba biti pošten. Vreme je da se odluči, Ivane Žiline, vreme je! Razume se, neko će reći - sažaljivo ili prezrivo: "Nervi mu nisu izdržali. Dešava se i to." Aleksej Petrović može tako da pomisli. Žilin se čak zaustavi. Da, on će baš tako i pomisliti: 'Nervi mu nisu izdržali. A bio je jak momak'. A to je dobro! U krajnjem slučaju, neće mu biti toliko krivo što ga napuštam baš sada, kad je ostao sam... Razume se, njemu će biti lakše da misli da mi živci nisu izdržali nego da vidi da me uopšte ne interesuju svi ti transplutoni. On je uporan i čvrst u svojim ubeđenjima... i svojim zabludama. Kamene zablude. Glavno je na - Zemlji. Glavno uvek ostaje na Zemlji, i ja ću ostati na Zemlji. Odlučeno, pomisli. Odlučeno je. Najvažnije je - na Zemlji...

Sadržaj

PROLOG

MIRZA-ČARLE: RUSKI MOMAK

MIRZA-ČARLE: HOTEL, SOBA TRISTA ŠEST

MARS: ASTRONOMI

MARS: STARA BAZA

TAHMASIB: GENERALNI INSPEKTOR I OSTALI

MARS: RACIJA

TAHMASIB: KORISNOST UPUTSTVA

EJNOMEJA: SMRT-PLANETOLOZI

BAMBERGA: NIŠČI DUHOM

TAHMASIB: GIGANTSKA FLUKTUACIJA

DIONA: ČETVORONOŠCI

PRSTEN-1: BALADA O JEDNONOGOM DOŠLJAKU

PRSTEN-1: MORA DA ŽIVI

EPILOG